

ELSA SOINI

OLI KERRAN NUORI
TYTTÖ

ROMAANI

HELSINGISSÄ
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

Kustannusosakeyhtiö Otavan
kirjapaino, Helsingissä, 1923.

I.

Hänestä se oli hauskaa, niin hirveän hauskaa. Hän heilutteli käsiänsä kulkiessaan ja hyräili itsekseen — sellaista sävellyksetöntä hyräilyä, millä iloiset tytötlapset naamioivat epämusikaalisuutensa itseltäänkin.

Pari tuttua herraa tuli vastaan. He kohottivat nopeasti ruskeita huopahattujaan, ja katseiden kirkastuessa heidän keskustelunsa sekaantui tuokioksi.

Marjatta ei jäykistänytkään suutansa tervehdys-hymyyn, sillä hän arveli entisen ilmeensä pukevan häntä paremmin. Ja toinen herroista oli Birger Valli.

Marjatasta oli todella niin hauska mennä pukemaan Maireaa hänen ensimmäisiin tanssiaisiinsa. Voi-ko ajatella mitään sen hupaisempaa — lukuunottamatta omaa pukeutumistaan omiin tanssiaisiinsa.

Oh, portaat olivat kapeat ja korkeat, ja alaovelta aina viidenteen kerrokseen asti tuoksui kaalisopalle ja jollekin salaperäiselle. Marjatta astui kaksi askelmaa kerrallaan, kunnes huohottaen seisoi ovella, jonka lukemattomat, nastojen jättämät pikku reiät ker-

toivat hänelle omaa tarinaansa, jonka todenmukaisuutta vahvisti kolme jäljellä olevaa vaatimatonta nimikorttia.

Hän soittaa romisti kelloa ja siinä odotellessaan tavaili kortteja. Tilly Valanne — hassu nimi tuo Tilly, kunnes siihen tottuu — Bertta Sandberg, fil, kand. — Maire Pero. Kas vaan, Maire on hankkinut itselleen oikein nimikortteja, ja hienoja ovatkin! Kukahan on ollut mukana tilattaessa? Kerttu Palovaara varmaan-kin. Hän »ymmärtää», väittää Maire.

Mitä ihmettä he viivyttelevät noin?

Marjatta soitti vielä kerran, kopisti kirjelaatikkoa ja lopuksi vihelsi avaimenreiästä.

Hän oli kärsimätön ja tahtoi päästä käsiksi työhön. Hän rakasti tanssiaisiinlähtötunnelmaa — steariininhajua peilin edessä palavista kynttilöistä, hujan hajan viskattuja vaatteita, valkosukkajalkoja punaisissa tohveleissa, torilta-ostettuja kukkia silkkipaperiin käärittyinä pesukannussa, hermostumista, hikiisiä poskipäitä, loistavia silmiä ja värähteleviä käsiä. Kuinka *lupaavaa* tuo kaikki olikaan!

Hänen täytyi hymähtää itsekseen.

Mutta miksi ei Marjattakin tänään lähtenyt tans-

simaan?

Niin, hänhän oli tullut vanhaksi, eikä se sopinut hänelle enää.

Mutta eihän Maire ollut kuin neljä vuotta häntä nuorempi, ja mitä on neljä vuotta ihmisen elämässä?

Neljä vuotta — se on iäisyys asetettuna kahdeksantoista ja kahdenkymmenenkahden välille, se on maailmanmullistus nuorelle ylioppilastytölle.

Kahdeksantoista — siinä on keltanokka: luennot, Ekberg, ylioppilaslakki kallellaan, suorat suortuvat lentäen tuulessa, pikkujoulukomiteat, vinot kannat, samanlaiset pitsikaulukset samanlaisissa tummansinisissä kävelypuvuissa ja Y. L:n tanssiaiset — tai ennen kaikkea juuri Y. L:n tanssiaiset.

Marjatan täytyi ääneen naurahtaa tuolle muistolle.

Ja kaksikymmentäkaksi — silloin jo ihminen herää, silloin on ylioppilas tullut *vanhaksi* eikä enää käy Y. L:n tanssiaisissa.

Ja Marjatta nauroi yhä iloisemmin, sillä hänestä oli vain hauskaa vanheta tällä tavoin.

Marjatta ryskyttää ovea. Viimeinkin syttyy sähkö eteisessä. Tilly tulee aukaisemaan punaisenkirjava

kauhavanhuivi hartioillaan. Se onkin ainoa lämpöväri koko hänen olemuksessaan. Hänen hameensa ovat aina tummansiniset, kaulukset korkeat, hihat pitkät, kengät matalakorkoiset. Huolimatta Marjatan ainaisista kehoituksista, rukouksista ja todisteluilta on hänen vaaleanväritön mutta suurenmoisen runsas tukkansa kammattu kireästi ylöspäin, niin että jo muutenkin korkea otsa näyttää ihan kiiltävän pingoituksesta. Piirteet ovat aivan tavalliset, huulet kapeat ja verettömät, mutta hänen ystävättärensä selittävät, että noiden vesiharmaiden, ripsettömien silmien viisas katse, joka toisinaan voi pehmetä helläksikin, saattaa heidät aivan unohtamaan kalpeiden kasvojen arkipäiväisyyden. Mutta Maire puolestaan väittää, että Tilly on todellinen vanhanpiiantyyppi, ja hän taitaakin olla oikeassa, vaikk’ei Tilly vielä ole täyttänyt kahtakymmentäkahdeksaa.

Mutta Marjatta ymmärtää Mairen niin hyvästi. Maire tahtoo vain huvitella, ja Tilly tahtoo vain tehdä työtä. Ja Tillyllä on periaatteita ja mielipiteitä joka asiasta ja joka ihmisestä, ja arvostelukykyä ja -halua, eikä hän suinkaan pane kynttiläänsä vakan alle siinä suhteessa. Hän on suorastaan häikäilemätön, sil-

lä hän tietää, etteivät ihmiset yleensä pidä hänestä, ja hän uskottelee itselleen, että se onkin hänestä yh-dentekevää. Mutta hänen lähimmät ystävänsä tietä-vät, että hänellä on kultainen sydän.

»Luulin, että tantta menisi avaamaan, mutta se näkyykäin smiitanneen kyökin kautta. Terve mieheen muuten! Olipa hyvä, että tulit, Marjatta.»

Marjatta huomasi ukkosta olevan ilmassa, mutta ei kysynyt mitään, paiskasipa vain kättä Tillylle, ve-tti päällystakin yltään, loi silmäyksen pikkuruikkui-seen peilipahaseen eteisen laikkuisella seinällä, ja potkaisten vanhan sovinnastavan mukaan vasem-man ovenpuoliskon selälleen pisti päänsä sisään tyt-töjen »paratiisiin».

Mutta eipä siellä ollutkaan valoa kattolampus-sa, kynttilöitä peilin edessä, valkoisia alushameita ja hurmaavaa epäjärjestystä.

Ei, huone oli oikein ikävän siisti, paitsi toisen ik-kunan alla olevaa pöytää, jota peittivät lukemattomat paperilaput hujan hajan kirjojen ja vihkojen alla ja päällä ja parilla viereen vedetyllä tuolilla. Näkyi, että Tilly oli noussut suoraan työstään avaamaan ovea.

Toisen kirjoituspöydän ääressä istuu liikkumatto-

mana, selkä oveen päin, sormet korvissa Maire paksu kirja edessään. Hän lukee ja lukee kääntämättä sivuaakaan, mutta niin hartaasti, ettei huomaa Marjatan tuloa, ennenkuin hän laskee kätensä kirjalle.

»Kas päivää, Marjatta!»

»Mitä tämä merkitsee, Mirri? Kello on kohta seitsemän, etkä sinä ole vielä alkanutkaan pukeutua.»

»Anna minun olla, en minä viitsi mennäkään tänään.»

»Oho!» Marjatta katsoi kysyvästi Tillyyn.

»Pentu on pahalla tuulella.»

»Pahalla? Mirri, Mirri, etkö sinä tiedä, että se on suuri synti?»

Mutta Maire oli jo ehtinyt uudelleen painaa päätänsä kirjan ylitse.

Marjatan katse kysyi tarkempaa selitystä. Tilly oli tarkkanäköisenä kuten aina arvannut, ettei tätä pulmaa kädenkäänteessä selvitetä, huokaissut alistuvasti, asettanut mustepullon, paperiveitsen, rintasolkensa y. m. pöydältä saadut pikkuesineet lappujensa painoksi, kietoutunut lujasti liinaansa ja sovittautunut päättävästi keinutuolin syvyyksiin. Keinutuoli retkahti peloittavasti taaksepäin ja jäi siihen liikku-

mattomana kenottamaan.

Marjatta huomasi tästä, että asia oli jo loppuunpuhuttu huonetoiverien kesken ja että Maire oli joutunut alakynteen, vaikk’ei taipunut. Nyt oli siis Marjatan vuoro toimia.

Hän äkkäsi aamua varten valmiiksi asetetut puut uunissa, sytytti ne viidennen tikun raapaistuaan, heitti sohvatyynyt valkean eteen ja odotti.

Tuli räiskähti iloisesti. Jo toisella räiskähdyksellä Maire kääntyi tuoleineen jyrkästi ympäri, löi kädellään pöydänlaitaan niin että teki kipeätä, vaikk’ei hän sitä kehdannut näyttää.

»Raakamaista!» hän sanoi.

Taas hän pyörähti ympäri, peitti uudelleen käsillään silmänsä ja oli lukevinaan.

Mutta Marjatta oli ehtinyt kuulla surkean värähdyksen hänen äänessään, työntyi pitkälleen lattialle käsivarsiansa varaan, tyyny leuan alla, ja kutsui:

»Maire!»

Ei vastausta, pieni nykäys vain niskassa.

»Maire, tule tänne!»

Hiljaisuus.

»Älä viitsi, Marjatta. Maire on kana.»

»Onnellinen hän, tule nyt, tipu!«

Äkkiä Maire nousi. Tämä tyyli alkoi jo väsyttää häntä, mutta vielä oli selkä aika jäykkä ja leuka eteenpäintyöntynyt hänen istuutuessaan tyynylle uunin kylkeen. Marjatalla hän ei aikonut ottaa vastaan to-ria, ei aikonut!

»No? Miks'et jo rupea pukeutumaan?«

»Minä en mene sinne.«

»Miksi et?«

»Kerttukin on nyt pyydetty, enkä minä voi mennä yksinäni.«

Keinutuoli heilahti, ja Marjatta näki Tillyn anka-rien huulien aikovasti avautuvan. Siinä oli siis tuo ar-ka kohta. Mutta Mairella tuntui olevan itku kurkussa, jonka tähden hän kiiruhti väliin:

»Entä Anni Varala?«

»En minä tahdo. Hän on niin — niin ruma — ja huonosti puettu. Ei kukaan tanssi minun kanssani. Kaikilla muilla tytöillä on kavaljeerit, enkä minä ole koskaan ollut Y. L:n tanssiaisissa.«

Ääni rupesi aivan katkeamaan.

Marjatan täytyi kätkeä pieni hymy käsivarteensa. Mikä hirveä onnettomuus! Maire ei ole koskaan ollut

Y. L:n tanssiaisissa!

Sitten hän taas nosti päätänsä.

»Äläs huoli! Ostetaan pähkinöitä ja marmelaadeja, kutsutaan tytöt tänne ja pidetään oikein hauskaa! Minä hassaan puolen kiloa halvaa. Tiedätkö, mitä se on?»

»Risiiniöljyyn kastettua muurpruukia, kyllä minä tiedän. Mutta muuten olet oikeassa. Viidessä minuutissa olen päässyt L:n loppuun, sitten olen valmis ja vapaa kevytmielisyyksiin.»

Tilillä oli tarkka työjärjestys, josta hän ei hivenäkään tinkinyt, vaikka maailma olisi hukkunut. Nyt hän astui sähkönappulan luo, ja kirkas valo iski silmiin varjottomasta lampusta. Mutta Mairen suunnalla oli epäilyttävän hiljaista.

Maire istui edelleen kädet polvien ympäri kiedottuina, selkä suorana katsellen ripsiensä lomitse tuleen, joka hienosti punasi hänen pyöreää leukaansa ja sileätä otsaansa.

Ja Marjatta huomasi, että hänen keltainen tukkan-
sa oli kampaajan taidokkaasti muovaelema ja että hänen huulensa vavahtelivat, ja ymmärsi, ettei näitä tanssiaisia voinut mikään korvata, ja että Mairen sy-

dän oli murtumaisillaan, kun »kaikki muut tytöt» olivat pyydetyt, mutta hän oli jäänyt huomaamatta. Ja Marjatan sydän heltyi.

»Voinhan minä tulla sinun kanssasi.»

Mutta sekään naula ei vetänyt. Maire käänsi häneen surkeat sinisilmänsä, ja nyt vasta Marjatta oikein käsitti, miten syvästi hän oli haavoittunut.

»En minä mene, en missään tapauksessa.»

Nythän Marjatta muistikin. Ei ollut sen suurempaa köyhyyden todistusta. Hänhän oli jo *vanha* siivettä. Ja kuitenkin hän oli Mairen *ihanne* ja *jumalatar*.

Hänen mielessään liikkunut aatteenpoikanen alkoi saada määrätyn muodon. Täytyihän Mairen päästä noihin tanssiaisiin, Marjatta julisti aina, että jos me voimme torjua ystävillemme pienenkään vastoinikäymisen, on meidän se tehtävä, sillä elämä on täynnä sellaisia suruja, joihin ei ystävän apu pysty — tämän jälkimmäisen totuuden hän oli oppinut kirjoista eikä suinkaan omasta elämästään.

Ja Birger oli ilmeisesti ollut matkalla kotiin päin.

Marjatta juoksi puhelimeen.

Ovi oli jäänyt raolleen, ja hänen täytyi sovittaa sanansa varovasti. Tilly ei hyväksynyt vallattomuutta,

ja Marjatta oli ikävän arka äänettömälle kritiikille. Mutta Birger, hän sai puhua omalta kirjoituspöydältään mitä tahtoi.

»Tanssia — tietysti minä jumaloin tanssia — miltei yhtä paljon kuin sinua itseäsi — tänään — Herra taivaassa, mikä kanan muisti — en minä tanssi keski-
viikkoisin — aivan kuin söisi livekalaa juhannukse-
na — nuori neiti Pero — tietysti hurmaava — nuoret tytöt ovat aina hurmaavia, ikäviä jos ovat tyhmiä, ja nenäkkäitä jos ovat viisaita —»

Marjatta loukkaantui. Oikeastaan loukkaantui, tai hänen olisi pitänyt loukkaantua aina Birgerille.

»Hyvästi sitten — anteeksi että vaivasin.»

Marjatta painot torven nopeasti koukkuun kesken Birgerin vastausta. Birger olisi omasta puolestaan jatkanut vielä kauan. Puhelin oli niin miellyttävä ja hienotunteinen seurusteluväline. Ei tarvinnut rasittaa kasvojaan eikä ottaa huomioon keskustelutoverin häiritseviä huomautuksia.

»Haloo!» Torvi oli taas Marjatan korvalla, eikä yhteyttä oltu vielä katkaistu.

Birger oli huomannut Marjatan poistumisen, ja hänellä oli ilmeisesti hyvä halu kuluttaa aikaa. Ääni

ei ollut niin murhaava kuin äsken.

»Vai pitäisi minun siis tulla paimeneksi Y. L:n tanssiaisiin, nyt kun juuri olen parhaalla työtuulella — sinäkin teet työtä? sehän on mielenkiintoista ja niin pukevaa sinun iälläsi —»

Näin olisi Birger jaksanut veistellä miten kauan hyvänsä, mutta Maire oli tullut ovelle.

»Juu vai ei?»

»Mitä annat jos tulen?»

»Mitä vaan.»

»Alkuperäisen runokäännöksesi Walter von der Vogelweideen vai suudelmanko?» Tuota ei Birger olisi rohjennut silmätyksin. Ja tietysti hänen piti taas pilkata Marjatan työtä.

»Molemmat.» Marjatta vapisi kärsimättömyyttä, ja Maire seiso ihan vieressä.

»Kello kahdeksan tulen siis hakemaan. Mutta olekin valmis, etteivät kiharani oikene.»

Marjattaa jo kadutti itsepäisyytensä ja harmitti koko homma. Taas tuli valvotuksi yö ja huomenna oli kiire ja Birger oli taas ollut koppava. Mikä *panikin* hänet noin puhumaan!

Mutta Mairen kasvot hohtivat, ja Marjatta ilostui.

Kannattihan se hänen tähtensä, Mairen ensimmäisten tanssiaisten tähden. Marjatta leppyi itselleen yhtä nopeasti kuin oli suuttunutkin. Maire oli niin huvittava.

Hän hypähti riemusta kuullessaan heidän todellakin saavan kavaljeeriksensa Birger Vallin. Eihän hän tosin ole Y. L:läinen ja onhan hän tosin sangen vanha, mutta hän on sensijaan ja ennen kaikkea juuri Birger Valli, ja Kerttu sanoo, että Vallin seurassa esiintyminen merkitsee aatellislyöntiä. Hän *näky*y aina, ja hänen naisensa näkyy myös. Ooh, nyt hän näyttää tytöille tulevansa Birger Vallin kanssa tanssiaisiin. Kenties he luulevat, että Valli on hänet itse valinnutkin. Hän, Maire, ei ainakaan ota heitä siitä harhaluulosta. Eikä hän vain myönnä, että Valli olisi vanha — onko nyt kaksikymmentäkahdeksan mikään ikä? ja hän on kohta tohtori. Ja Kerttu sanoi, että hän käyttää silkki-sukkia.

Mutta sydämensä syvyydessä Maire toivoo kuitenkin saavansa illalla tanssia niin paljon, ettei hän tarvitsekaan mitään vakinaista seuraa. Se on sittenkin kaikkein hauskinda. Oi on, on!

Ja hänen mielessään keinuu jo valssi, ja kuin sii-

villä leijaa hän pukuaan kootessaan.

Ei hän huomaa, että Tilly on saanut päivätyönsä tehdyksi, että Marjatta on saattanut hänet eteiseen ja nyt palannut Mairea auttamaan.

Marjatta, hän nyt vain seisoo ja nauttii. Nythän onkin huoneessa sotku ja sohina, jota hän äsken kaipasi, on valkeat kengät pöydällä ja mustat sohvalla, ja kaiken yllä lepättelee kaksi keltaista kynttilänliekkiä. Hän ojentaa lukkoneulan täällä ja sukkaparin tuolla ja pyörii kuin hullu ympäri huonetta etsiessään Mairenen laukkaa, joka ei sisällä muuta kuin reikäompeleisen nenäliinan, jonka kulmaan tipautetaan pisara hajuvettä, ruskean nahkakukkaron ja kaksi avainta, kun se viimein löytyy lampussa riippumassa.

Ja sitten on tyttönen valmis. Marjatta lepää sohvalla hänkin raukeana kiireestä ja katselee tansseihinlähtijää.

Hyvä hän on, varsin hyvä, valkea, vaalea ja punertavan pehmeä. Kengät ovat valkeat ja sukat, hame on valkea, valkea silkinauha vyöllä, valkeat, kapeat käsivarret, valkea kaula, josta ei näy kuin pienen pienen viaton kolmikulma, ja valkea nauha komeassa tukkalaitteessa.

Niin — tuo tukka. Marjatta taistelee kauan itseksseen sen takia, mutta muistaa Birgeriä eikä sano mitään. On Maire jo ilmankin tarpeeksi viehättävä. Marjatta siristää silmiään ja sipaisee kielensä kärjellä ylähuultaan, mutta mikään ei auta. Kun Maire ottaa pari valssipyöräystä, *täytyy* hänen sanoa se.

»Maire —»

»Mitä, Marjatta?»

»Saanko minä kammata sinut uudestaan?»

»Mitä kummaa?» Maire loi peilissä hämmästyneen katseen hienoon taideteokseen. Hän raukka ei tietänyt, miten huonosti muodikas, mahtava kampaussoveltui hänen kehittymättömään vartaloonsa ja kulmikkaisiin voimistelutyttö-liikkeisiinsä. Hänestä se oli kovasti sievä.

Mutta nyt ei Marjatta voinut enää peräytyä.

Maire taisteli rohkeasti tukkalaitteensa puolesta, mutta mikään ei auttanut. Hänen täytyi istahtaa peilin eteen, joka oli niin pieni ja niin korkealla, ettei hän nähnyt muuta kuin kappaleen tukanrajaansa istuessaan matalassa nojatuolissaan.

Marjatan taitavat sormet nyppivät nopeasti pois nuo lukemattomat neulat, irrottivat verkon, joka oli

painanut kullankimalteiset pikkuhiukset aivan la-
koon, suorivat kampaajan sotkemät röyhelöt ja pääs-
tivät paksun tukan valloilleen. Sitten hän silitti hiuk-
set pehmeiksi laineiksi pääläella, palmikoi ne kah-
deksi palmikoksi, jotka äskeisestä käherryksestä oli-
vat puolta paksummat kuin tavallisesti, kietoi ne not-
keasti pikku pään ympärille, kiinnitti ne tottuneesti
pitkillä neuloilla, asetti tuoreen ruusun kummankin
korvan juurelle, työnsi Mairen luotaan ja huokaisi
helpotuksesta ja ihailusta kuin ihminen, joka on saa-
nut suuren voiton itsestään.

Ja nyt seisoikin Maire siinä niin sanomattoman so-
mana, nuorena ja onnellisena. Hän heitti päähänsä
kevyen, valkean villahuivin, otti ylleen ulsterin, veti
kenkäinsä päälle paksut valkeat sukat ja päällysken-
gät, ja niin sitä lähdettiin.

Marjatta pukeutui paljon rauhallisemmin. Mitäpä
hänen pukeutumisestaan olisikaan sanottavaa? Joka
osa solui niin sievästi paikalleen. Jo vuosia sitten hän
oli oppinut kiinnittämään tukkansa ainoalla oikealla
tavalla, jota ei tanssiaisiinkaan uskaltanut muuttaa.
Pari keikailevaa kiharaa vain kähersi entisten lisäksi
hyväilemään ruskeahkoa poskeaan, ja sillä hyvä.

Maire seurasi aroin silmin hänen puuhiansa. Nyt vasta hän huomasi valkeiden sukkiensa olevan vain pumpulia, ja nyt hän vasta oikein ymmärsi, että Marjattassa todellakin oli »jotakin», kuten Kerttu sanoo.

Kas, kuinka hame valahti hänen yllensä. Hän mahtoi kuulua niihin, joiden vartaloa kaikki kaunistaa.

Maire sanoikin sen hänelle.

Mutta Marjatta vain naurahti ja heilautti hieman kopeasti päätään.

Hän tiesi varain hyvästi, etteivät tädit milloinkaan hänelle päivitelleet nykyajan kureliivittömiä tyttöjä, jotka olivat kuin mitäkin heinäsiä.

Mutta eivätpä täti-parat myöskään aavistaneet, että hänen eleganssinsa takana piilivät Müllerin liikkeet, hiihtoretket, N. Y. V., tennis ja neljän lukuvuoden valssit, polkat ja masurkat. Se oli totta tosiaan kalliimpaa lystiä kuin paras korsetti, johon viime vuosisadan naiset piilottivat ruumiinsa hyllyvät irvikuvat.

Hän asetti peilinsä niin että näki itsensä joka suunnalta. Peili oli tänään häneen sangen tyytyväinen.

Maire ei vain oikein ymmärtänyt syytä siihen. Ei-

hän Marjatan nenä ollut suora, tukka luonnonkihara eivätkä silmät suuret ja mantelinmuotoiset, mitkä ominaisuudet olivat Mairesta kaunotarelle välttämättömät. Sitäpaitsi hän oli tummaverinen ja mustatukkainen ja käytti kuitenkin tavallisesti puvuissaan sinistä väriä.

Maire sanoikin sen hänelle mahdollisimman hienotunteisesti.

»Tahtoisin niin mielelläni kerran nähdä sinut keltaisessa tai punaisessa. Eikö se pukisi sinua?»

»Kenties.» Marjatta tarkasteli kuvaansa vielä kerran. Kouluajoiltaan hän tiesi sen varmastikin. »Mutta se ei pukisi minun sieluani. Minä en ole mikään mustalaisruhtinatar.»

Äkkiä Mairelle selvisi jotakin. Marjatan silmät-hän olivat oikein pohjoismaisen, oikein jäätävän siniset. Sitähän hän tietysti tahtoi näyttääkin kapeilla, välkkyvän sinisillä reunuksilla, mitkä nytkin kirkastivat hänen mustaa silkkihamettaan. Silmistä levisi omituinen sinertävä heijastus poskillekin antaen etelän lämminväriselle tyttötyypille viileän ja kuivahkon suomalaisleiman. Se oli erikoista ja mieltäkiinnostavaa.

Marjatta itse kaipasi kuitenkin oikeata tanssipukua. Sen hän oli tahallaan jättänyt hankkimatta tänä syksynä tukeakseen askeettisia päätöksiään. Teatterihame oli sentään tarpeeksi avokaulainen ja lyhythäinen tällaiseen tilaisuuteen, eikä hän ensimmäisen ylioppilasvuotensa jälkeen *voinut* panna ylleen huonosti neulottua pukua tai rumia kenkiä.

Vielä silmäys. Menehän tuo mukiin.

Kevyt pyyhkäisy puuteritöyhdöllä, ja Hänen Majesteettinsa Marjatta Salin on valmis lähtemään huveihin.

Hän kääntyi hovineitinsä Maire Peron puoleen, näki hänen hehkuvat kasvonsa, aikoi juuri tarjota hänellekin valkeaa töyhtöänsä, kun äkkiä palasi todellisuuteen.

Herranen aika! Mainehan nyt olikin pääasia. Hänhän oli tuo Hurmaava Nuori Tyttö, jolle ei suinkaan sopinut tarjota puuteria ja jonka »esiliinaksi» Marjatta oli lupautunut.

Esiliina, muista se, Marjatta, esiliina, eikä mikään tanssiaiskuningatar.

Velvollisuudentunne jähmetti todellakin hänen ilmeensä arvokkaan ikäväksi, ja eteisessä hän riensi

heti itse etsimään turkkiaan ja antoi Birgerin kohteliaasti auttaa päällystakin kainosti punastelevan Mairenen ylle.

Miesparat — vähänpä iloja heillä mahtaa olla! Tanssiaisiinkaan eivät saa valita pukuaan.

Marjatta tiesi kuitenkin, että *jos* Birger saisi valita, hän valitsisi juuri frakin, ja siinä hän osaisi jumalallisen oikeaan. Birger oli sitä lajia miehiä, joiden käsi-kynkkään jokaisen tytön teki mieli ripustautua tanssiaisissa ja sanoa: »Hän on minun.»

Illalla hän ajoi henkisestä itsestään työpäivän sängin ja oli huviin mennessään kuin toinen ihminen. Silmien siristys ja suupielen nytkähtely eivät häntä vaivanneet. Ilkeyksiä ei kuulunut. Tieteellinen työ, politiikka ja muut vakavat asiat olivat jotain historiantakaista barbaarisuutta, joita sai korkeintaan käyttää sukkeluuksien lähteinä sähkövalossa ja parketilla. Hänen ei tarvinnut polttaa kynttiläänsä molemmista päistä, hänellä oli kaksi aivan erilaatuista kynttilää päivää ja iltaa varten.

Ja Marjatankin kasvatuksen hän oli ottanut omalletunnonleen, sillä siinä tytössä oli ainesta, oli helkkarissa mainiota ainesta. Vahinko vain, että hän oli niin

epäkiitollinen kohde ja ettei Birger viitsinyt uhrata hänelle aivan monta kallisarvoista lauantaista. Marjatta oli hieman hermostuttava, ennenkuin oli tullut hiotuksi, ja Birgerin viimeistelty hakkailu ja sorvatut kohteliaisuudet olivat helmiä sioille. Mutta aika tekee ihmeitä — siihen Birger luotti. Ja siihen mennessä — niin, ei Birger kieltänyt viihtyvänsä silloin tällöin sangen hyvästi pikku Marjatan seurassa.

Ja nyt oltiin siis Ylioppilastalolla.

Marjatta seurasi siivona ja vaatimattomana tätinä Birgeriä ja Mairea vaatenaulakoille, nyökkäsi tervehdyksen ukko Saloselle, joka toimessaan tuppasi hänen hurmaavan, sähkönsinisen tanssihuppunsa teatteriturkin hihaan, juoksi vielä etäiselle peilille järjestämään kiharoitaan, jotka olivat kuitenkin jo ennestään paremmassa järjestyksessä kuin kenenkään muun, ja palasi sitten teennäisen huolimattomin askelin seuransa luo.

Mairen käsi värisi, kun hän tarttui Marjatan käsi-kynkkään, ja hänen silmänsä loistivat kuin tähdet.

»Siellä on jo alettu.»

Birgerin katseesta Marjatta luki selvästi, että Maire todellakin oli ihastuttava.

He menivät kolmisiin sisälle ja hakeutuivat kolmelle maailman epämukavimmalle tuolille vetoisessa näyttämönpuolisessa nurkassa.

Mutta ei hätää mitään. Birger vei tietysti Mairen heti tanssiin. Olihan hänet pyydetty Mairen kavaljeeriksi, ja Marjatan piti olla vain esiliina.

Hän jäikin tyytyväisenä paikalleen. Oli niin hauska katsella ihmisiä — itserakkaita poikanulikoita, riemusilmäisiä tyttölapsia, tanssiaiskuninkaita ja -kuningattaria. Maire kuului ilmeisesti jälkimmäisiin ja olikin niin onnellinen, ettei sitä voi sanoin kuvata.

Neljä vuotta sitten oli Marjattakin ollut samanlainen sotkutukkainen herranenkeli. Nyt hän istui niin siistinä ja viileänä nurkassaan, eikä kukaan tullut pyytämään häntä tanssiin.

Alussa se huvitti häntä.

Mutta kun tanssi tanssilta solui ohi eikä kukaan tullut esittäytymään hänelle eivätkä sattuma-tuttavat olleet huomaavinaanakaan, yllätti hän itsensä tulemalla loukkaantuneeksi.

Näkivätkö kaikki sitten heti hänestä, että hän, Marjatta, oli tullut tänne vain esiliinaksi, ja että hän oli jo neljän vuoden civis?

Birgerkin!

Sydämensä salaisessa sopukassa Marjatta oli laskenut, että Maire heiltä heti vietäisiin, ja sitten he, Birger ja Marjatta, istuisivat koko illan ja yön huomattomina muiden selän takana jonkun esi-isän alla ja arvostelisivat lapsekasta yleisöä ja pikkuhakkailisivat. Hulluhan hän olisi ollut, jos olisi nähnyt kaiken vaivan tyhjän tähden.

Kaikkea vielä!

Maire kyllä vietiin. Toinen vaalea airut toisensa jälkeen kumarsi hänelle, kunnes hän vähitellen siirtyi tanssi tanssilta toiseen, vertaiseensa seuraan.

Birger jäi Marjatan luokse.

Mutta hän istui vain siinä ja etsi silmillään Mairea, ja silloin tällöin hän ryntäsi ylös ja teki — useimmiten turhan — hyökkäysretken vihollisen leiriin. Hänen periaatteensa oli kerta kaikkiaan se, että tanssiaisissa hänen oli oltava rakastunut. Hänen aikansa oli kallis, ei sitäkään turhan tähden tuhlatu.

Mutta silloin nousi Marjatankin sisu.

Hän tahtoi tanssia — ihmekö tuo, kun oli tanssiaisissa — tahtoi tanssia enemmän kuin velvollisuusvalssin, tahtoi pitää hauskaa ja hieman kiusoitella

Birgeriä. Muutenhan olisi yhtä hyvin voinut istua kotona nenä kiinni Hans Sachsissa.

»Birger, kuka on tuo nuorukainen, joka nojaa oveen? Sinä tervehdit äsken häntä.»

»Tuoko pitkä, eteläpohjalaisine poskipartoineen?»

»Äsh, tuo noin — vaalea, sileä tukka. Nyt hän katsoo tännepäin. Jupiter, millaiset silmät!»

»Sehän on Rainer Borg, Aholan tädin lellipoika. Etkö tosiaankaan tunne häntä?»

»En, mutta sinun täytyy tuoda hänet tänne. Heti. Keksi jokin tekosyy. Minä olen rakastunut häneen.»

Birgerin paras valtti oli tavallisesti se, ettei hän totellut Marjattaa, mutta tällä kertaa hänellä oli lieviä omantunnonvaivoja, ja hän meni.

Marjatta käänsi päänsä profiliin, nojasi vartalonsa eteenpäin, seurasi välkkyvin silmin käymässäolevaa valssia, käsi lepäsi nyrkissä polvella, ja sormet puristuivat ja aukenivat tanssin tahdissa. Hän oli niin innoissaan, ettei huomannut edessään seisovia herroja, ennenkuin Birger kosketti hänen olkapäätänsä.

»Saanko esitellä?»

Hyi, kuinka Marjatta saattoi noin teeskennellä!

»Anteeksi — en huomannut», ja sitten hän lämpe-

ni. Olihan hän aina Aholassa kuullut niin paljon puhuttavan Rainer Borgista. Mutta nähtävästi oli koko hänen sielunsa vieläkin kiinni tanssissa.

Rainer Borg vei hänet lattialle.

Ja he tanssivat valssin ja menivät istumaan toiselle puolelle salia, ja Marjatta sormeili pientä viuhkaansa ja hymyili kiitollisena Rainerin keltanokkavitseille.

Ja he tanssivat two-stepin. Sitten he hävisivät yläkertaan ja palasivat vasta kun puolalaisen masurkan fanfaarikutsu oli raikunut läpi talon.

Ja he tanssivat masurkan, ja silloin oli jo Marjattakin kampaus asianmukaisessa epäjärjestyksessä, kädet tulisen kuumat, suu huohotti autuaana, ja poskipäät kiilsivät, eikä hänen päähänsä olisi pistänyt käyttää pikkuneuloja ja puuteria.

Hän ei olisi sitä ehtinytkään. Eivät Talon juhlassa tytöt tempaa noin vain peiliä laukustaan ja parsi kaikkien nähden vaurioitaan.

Rainer Borg oli seitsemännessä taivaassa. Hän ryntäsi Birgerin luo, kun tyttö vietiin häneltä.

»Hänhän on suurenmoinen, jumalallinen, hän on oikein *kaunis*, tuo sinun Marjattasi.» Rainer ei kyennyt löytämään kyllin vahvoja sanoja ihastukselleen.

Birger nyökkäsi isällisesti hymyillen.

He olivat aina ennen tanssineet masurkan yhdes-
sä, hän ja Marjatta. Hänhän sen oli suurella vaivalla
Marjatalle opettanutkin. Mutta mistä helkkarista Rai-
ner sen oli oppinut, ja tuolla tavalla? Nekin vuorot,
joita hän itsekään ei osannut, joihin hän oli liian pit-
kä ja kankea?

Oikeastaan oli aika hassua, että Marjatta tuolla ta-
valla juoksenteli tuollaisen poikanulikan perässä. Ei-
kä se mitenkään sopinut, että Marjatta katsoi noin
saamarin hellästi, niin, juuri hellästi Rainerin vaale-
aan päähän, kun tämä polvistui suutelemaan parin-
sa kättä viimeisessä vuorossa. Kaikki saattoivat sen
nähdä, eikä Marjatta enää ollut siinä iässä. Nyt Bir-
ger ajatteli ikää!

Pitkin askelin hän riensi Marjatan luo ja varmuu-
den vuoksi pyysi häntä tanssimaan.

Mutta, niin ikävää kuin olikin, Marjatta raukka ei
tällä kertaa *jaksanut* tanssia. Masurkka oli ollut niin
rasittava, eikä hän milloinkaan ollut uhrannut siihen
näin koko sieluaan.

Samassa tuli Rainer, ja Marjatta nousi heti kuin
koulutyttö, ja hänen norja vartalonsa taipui alttiisti

nuorukaisen otteeseen.

»Kuule, Rainer, onko . . .»

Enempää ei Birgerin korviin ehtinyt, mutta hän pudisti päätänsä. Nyt ne ovat jo lähemmin tutut!

Kuka olisi uskonut sitä Marjatasta. Hänhän on täysi koketti.

Ylipäänsä Birgerillä on se periaate, että tyttö, jonka hän illan alussa onnellistuttaa huomiollaan, kuuluu sitten kerta kaikkiaan hänelle loppuajan, vaikkakin hän pitäisi häntä tyhmänä ja rumana jo puolen tunnin kuluttua. Ei hän viitsinyt vaivautua vaihtamaan tyyliä ja tanssitapaa monta kertaa samana iltana. Jos näköpiiriin ilmestyy suurempi kaunotar — hyvä! — hänellehän saattaa siis uhrata seuraavan lauantain. Enemmän on tanssiaisia kuin kaunottaria tässä pienessä pääkaupungissa, huokaa Birger aina näitä asioita ajatellessaan.

Mutta tänään hän ei jaksanut juoksennella koko iltaa tuon valkotukan perässä. Helkkarissa, jauhaa polkkaa ja two-stepia kuin konventtilainen! Mikä piru hänet tänne narrasikin pitkästä aikaa?

Vähitellen hän sentään alkoi leppyä koko hommalle. Marjatta oli ilmeisesti sittenkin kehittymässä

oikeaan suuntaan. Oikeastaan voisi hän, Birger, tänään poiketa tästäkin periaatteesta — ei rakastumisen vuoksi — Marjatta tarvitsi vielä pari kolme vuotta, ennenkuin oli valmis — mutta puhtaasti sielutieteellisestä intressistä. Olisiko Marjatan kuivahkon yhteiskoululais-nokkavuuden takana sittenkin oikea tytön sielu, jonka kenties saisi ärsyttämällä esille? Siltä näytti. Helkkarissa, miten hänen ulkonäkönsä parani näin lämmitessä, ja miten hänen aistinsa oli hienostunut. Sellaisen tytön ja sellaisten pukujen rinnalla kannatti hyvästi esiintyä, jos vain muuten oli hyvällä tuulella ja jaksoi vikuroida varsojen kanssa.

Tänään oli Marjatta kuitenkin vaikea saavuttaa. Hän oikein hohti onnea ja riemua ja kauneutta, mutta ainoakaan säde ei langennut Birgerin osalle.

Nyt hän, jumaliste, saa tanssia. Häntä odotellaan, hänet ympäröidään, hänestä kiistellään, sanalla sanoen, hän vajoaa yhä syvemmälle. Rainer on niin hauska poika ja niin sopivasti ihastunut häneen, kenties hieman rakastunutkin.

Nyt Marjatta huvittelee kerran hänkin ja nauttii täysin siemauksin — ja pitää salaa silmällä Birgeriä, jolla on ikävä, mutta joka ei saa suuttua sentään.

Marjatta pysähtyy kerran hänen viereensä ja laskee pienen silkkilaukkunsa pitkine nauhoineen hänen syliinsä. Tanssittaja, tietysti Rainer, ei päästä hänen vyötäröään. Marjatan suupielet värähtelevät, kun hän kumartuu lähemmäksi Birgeriä ja kuiskaa:

»Minulla on *niin* hauska. En voi *sanoa*, kuinka kiitollinen olen sinulle.»

Birger hymyilee hilliten haukotustaan niin että korvat liikahtavat.

»Mainiota, tyttöseni.» Ja Marjatta lähtee liukumaan eteenpäin.

Hänellä on todellakin äärettömän hauska. Ensimmäkin on tanssi äärettömän viehättävää, toiseksi Rainer on äärettömän viehättävä, ja kolmanneksi vaihtelu on kaikkein viehättävintä — Marjatta onkin ollut aivan liian kiltti ja ahkera koko syksyn.

Birger siis vain hymyilee ja odottaa aikaansa. Hän ei viitsi tanssia, katselee vain voitonriemuista Marjattaansa, milloin saa vilaukselta häntä nähdä ihmisviolinässä tai yläkerran ikkunain aitaukseen nojaavana.

Vihdoin kaikuvat merimiesvalssin tutunkaihoiset sävelet, joihin parit hiljaa hyräillen yhtyvät, toistaen tuntehikkain kädenpuristuksin sen helliä hyvästely-

sanoja.

Birger on vetänyt Marjatan päällysvaatteet tungoksesta naistenhuoneen pöydälle ja auttaa ne laiskasti hengästyneen ja hikisen tyttönsä päälle. Marjatan kädet ovat niin raukeat, että Birgerin täytyy solmia hänen myssynsä nauhat.

»Herranen aika, miten suloinen tuo Marjatta on», hän arvelee Birgerin tuumaavan. Mutta tämän kasvoista ei voi lukea mitään. Ne ovat sileät ja vaaleat ja kohteliaat. Greeta nimittää niitä hänen frakkikasvoikseen.

Marjatan täytyi nauraa, kun Birger niin kovin huolellisesti painoi hänen pitsihuivinsa takin alla suoraksi.

»Pysyi se itsestään tänne tullessa.»

»Silloinpa *sinä* et ollutkaan minun holhokkini.» Hän tarttui lujasti Marjatan käsivarteen. Maire siellä portailla kikatteli suuren parven keskellä. Hyvää yötä! Hyvää yötä! Birger ei antanut Marjatan pysähtyä. Oikeastaan ei Marjatan tapoihin kuulunut tällainen käsikoukussa kävely, mutta Birgerille hän ei tahtonut näyttää lapsellista kokemattomuuttaan, eikä hän enää muistanut täkäläisiä tapoja.

Vasta torilla Rainer saa heidät kiinni.

»En ehtinyt edes hyvästellä.» Päälystakki on auki, ja sen taskusta valuu leveä, valkoinen kaulahuivi.

Birger päästää irti Marjatan käsivarren ja tunkee kädet taskuihinsa odottaen tyynesti. Marjatta ojentaa molemmat valkohansikkaiset kätensä Rainerille.

»Oh, hyvää yötä, hyvää yötä, ja kiitos kaikesta! Minulla on ollut niin sanomattoman hauska. Tiedätkö miten hirveän hyvästi sinä tanssit!» Marjatan silmät säteilevät sinistä iloa, ja Rainer puristaa hänen käsiänsä ylen kauan. Hän ei keksi sanoa mitään. Häntä häixntsee Birgerin siristävä katse.

»Hyvää yötä, Marjatta. Näkemiin.»

»Oh, sinä vilustut.» Marjatta yrittää napittaa hänen päälystakkiansa, mutta luopuu siitä nauraen. Miesten kankaat ovat inhoittavan kovia.

Birger on taas tarttunut hänen käsivarteensa.

»Terve, Borg!»

»Hyvää yötä!»

Rainer jäi vielä seisomaan hetkeksi, sitten hän kääntyi ja katosi Heikinkadun puiden varjoon.

»Otamme kai auton?»

»Eikä mitä. On niin suloinen yö. Sitäpaitsi en pe-

riaatteesta aja autossa miesten kanssa, joita olen luvannut suudella.»

Birger puraisi huultaan. Hemmetin tyttö. Olisipa mielenkiintoista tietää. . . ? Hän olisi vielä aamupäivällä voinut vannoa, ettei suudelma-sanakaan ollut päässyt koskettamaan noita lapsenhuulia, mutta nyt hän alkoi epäillä. Hän näki vain kolmanneksen tytön kasvoista, mutta posken linja kavalsi Marjatan. Mikä veijari!

»Varsin kaunis ja terve periaate. Milloin olet sen omaksunut?»

»Parikymmentä vuotta sitten kaiketi. En muista päivää.»

He lähtivät kävelemään pitkin Aleksanterinkatua. Kaupunki oli kuollut. Kylmä maa ratisi askelten alla. Tyhjät raiteet juoksivat oudon hyljättyinä keskellä auitiota. Harvat vastaantulijat väistyivät tarpeettoman kauas, ja Marjatan päällyskengät painoivat väsynyttä jalkaa.

Ei oltu enää tanssiaisissa. Marjatta alkoi jäähtyä ja tylsistyä. Häntä nukutti. Birger sai turhaan odottaa vastauksia, kun hän ei heti keksinyt mitään erikoista.

Birgerkin huomasi Marjatan virityksen launneen.

Siihen sai olla valmistunut näin pikkutyttöjen seurassa. Vahinko, vahinko. Vain harjoitus kykeni ylläpitämään henkeä yli minimiajan, t. s. juhlahetken. Marjatan askelet laahasivat, ja hänen kasvonsa alkoivat sammua.

Birger oli kohtelias saattaja ja kertoili ja jutteli, ja Marjatta vastaili yksitavuisesti. Oikeastaan Birger oli kiitollinen hänen väsymykselleen, sillä näin ollen ei Marjatta ainakaan yrittänyt häiritä hänen viimeisteltyä seuranpitoaan.

»Katso, millaista Venetsiaa!»

Sataman mustissa laineissa keinui kaksinkertainen lyhtyrivi himmeänä helminauhana kiertäen Kai-vopuistosta heidän jalkainsa juureen ja jatkuen sieltä taas Katajanokan oikullisiin pimentoihin. Mainingit murtuivat kivilaitureihin helisten kuin ohut lasi.

»En päässyt sinne asti matkallani.» Marjatta työnsi taaksepäin huppuansa. Koristekampa oli alkanut kiristää arkoja hiusjuuria.

»Sepä vahinko!» Birgeristä tuntui, kuin tuo väsynyt tyttö olisi hänen pikku sisarensa. Niin tuntuu usein miehistä, joilla ei ole pikku sisaria. »Sinun tukkasi on kuin italialainen sonetti, tiedätkö sen?»

»Isän suvussahan on romaanista verta.» Marjatta nosti katseensa kiitollisena ja näki miten tyytyväinen Birger itse oli kohteliaisuuteensa. Hän vetäisi kiivaasti silkin otsalleen.

»Itsekö tuon keksit, vai oletko sen jostakin luke-
nut?»

»Itse, aivan yksinäni, noin vuosi sitten Seurahuoneella. Muistathan tohtorinna Viialan?»

Josko Marjatta muisti! Vanha — ainakin kolmekymmentä — paksu ja tietysti yhtä mustatukkainen kuin hän. Mutta Birgerin kiusaksikin hän sanoi vain:

»Se etelämainen kaunotar. Olen ylen imarreltu.»

»Täydellä syyllä.»

Marjatta oli raivoissaan ja tiesi, ettei ollut kaudneimmillaan tällä hetkellä, väsyneenä, harmaana ja vihaisena. Mutta Birgerille ei mitään voinut. He jatkoivat matkaansa nopeammin, vaihtaen epämiellyttäviä kohteliaisuuksia ja miellyttäviä ilkeyksiä niinkuin sata kertaa ennenkin. Tämän illan kiusanteko oli ollut kuin vettä hanhen niskaan.

Birger puolestaan oli täysin rauhoittunut. Ei, ei Marjatta vielä ollut herännyt. Hän heijasti vain kovin herkästi ihailua ja tanssimusiikkia. Se oli vain nuo-

ruutta ja sinänsä varsin anteeksiannettavaa. Birgerillä oli nykyään mielenkiintoisempiakin tehtäviä. Marjatan vuoro tulisi vasta myöhemmin. Birger rakasti järjestystä.

He saapuivat Marjatan ovelle. Katulyhty valaisi leveää portaalia.

Birger otti Marjatan avaimen, avasi oven ja asettui sen eteen seisomaan. Sopihaan kokeilla sentään. Marjatta tiesi, mitä tuleman piti, ja häntä ujostutti, ei itse asia, vaan se, ettei hän tietänyt miksi nimittää tätä, kostoksi vaiko rangaistukseksi.

»Aiotko täyttää lupauksesi nyt heti?» Birgerin katse oli tutkiva, ja Marjattaa harmitti, että lyhty valaisi niin kirkkaasti hänen punastumisensa.

Mutta sitten häntä rupesi naurattamaan. Hän kei-
nutti viivytellen toista särkevää jalkaansa.

»Saanko siis suudelman, juu vai ei?» kysyi Birger.

Silloin Marjatta ei voinut enää muuta, hän purs-
kahti nauramaan.

»Ole niin hyvä.» Mutta kumpikaan heistä ei liikah-
tanut, ja Birgerkin yhtyi hänen nauruunsa. Sehän *oli*
niin hassua. Iloiset silmät loistivat sinisinä ja luottavi-
na pehmeiden röyhelöjen varjossa. Ei hän Marjattaa

voinut suudella.

»No, pidätkö lupauksesi?»

»Pannaan säästökassatilille.»

»Korko on kovin pieni, mutta kiitos kuitenkin. Onhan edes tallessa sitten.» Naurava Marjatta siellä hämärässä näytti taas aivan tanssisalin sulottarelta. Birger ei voinut olla sanomatta.

»Tökkopa olisit nauranut Rainerille?»

»Tökkopa hän olisi ensin pyytänyt lupaa.» Marjatta osasi olla terävä.

Jumaliste! Ei Birgerkään, jos olisi ollut kysymys jostakin toisesta kuin Marjatasta. Hän oli totta puhuen hieman arka heidän raittiista suhteestaan. Ja kun hän ei tietänyt. . . Mennä siinä antamaan ensimmäinen suudelma tuollaiselle tytölle. Siitä tulee joko korvapuusti tai ikuinen rakkaus vastaukseksi, ja kumpikin oli yhtä vaarallista heidän ystävyydelleen.

Mutta eipä Marjattakaan olisi tuota sanonut, ellei olisi ollut niin ehdottoman varma Birgeristä. Hänellä oli, vaikk’ei hän sitä myöntänyt itselleenkaan, omituinen ennakkoluulo rakkautta ja sen ilmenemismuotoja kohtaan, ja vaistomaisesti hän koetti pitää sitä mahdollisimman kauan loitolla itsestään. Se oli kuin

uusi, kaunis kenkä, jonka saattoi epäillä puristavan jalkaa ajanpitkään, vaikk’ei ollut sopivaa sitä näyttää irvistyksillä maailmalle.

Marjatta oli matkalla hieman pelännyt tätä loppukohtausta, ja nyt hän oli virkeä ja iloinen kuin peipponen, kun vaara oli vältetty.

Samoin Birgerkin.

»Hyvää yötä, Birger! Olet ollut niin kiltti.»

»Ahkeruus on iloni. Hyvää yötä!»

Marjatta juoksi oikein loikkimalla rappuset ylös ja sulki kieli hampaiden välissä oven, mutta kaasi tietysti eteisen tuolin, joka vaani häntä tavallista keskemällä, heitti vaatteet yltään parilla tempaisulla eikä muistanut tukkaansa, ennenkuin jo oli sängyssä.

Olkoon. Se saa jäädä huomiseen.

Puolihorroksissa hän rupesi vielä hautomaan mielessään, miten olisi käynyt, ellei Birger olisikaan pyytänyt lupaa. Käänteli ja väänteli tätä ajatusta yhä tihevien torkahduksien välillä, kunnes se oli aivan ihmeellinen. Yritti kyllä taistella vastaan, mutta lopuksi ajatteli taas:

Olkoon. Huomenna herää Marjatta kuitenkin työhön.

II.

Niin Marjatta, sellainen hän oli, iloinen ja varma ja terve. Ja elämä oli järjestetty hänelle niin mukavaksi, että sitä tuskin taisi elämäksi nimittääkään.

Täällähän hän asui, tässä rakkaassa, nuoressa Helsingissä, äidin ja Lailan kanssa, ja isä oli kuollut jo niin kauan aikaa sitten, ettei sitä surua enää muistanutkaan.

Laila oli niin paljon nuorempi, etteivät he voineet edes riidellä keskenään, ja niin mielellään Marjatta lainasi hänelle korallinauhansa koulutanssiaisiin ja tossut, kun luokka meni Kaisaniemeen tennistä pelaamaan toukokuussa. Se suorastaan huvitti häntä. Laila oli hyvä ja paksu ja saamaton ja keskinkertainen oppilas — siis Marjatan täydellinen vastakohta ja nöyrä ihailija.

Ja äiti vakuuttaa kenelle tahansa olevansa ehdottomasti Marjatan tohvelin alla. Äiti onkin niin enkelimäisen hyvä. Hän järjestelee ruoka-aikoja, ompeluseuroja ja kahvikekkereitä Marjatan luentoja ja oikkujen mukaan ja vahtii tarkasti, että hän saa jo-

tain vahvistavaa ja lämmintä suuhunsa aamuisin.

»Marjatta on niin heikko ja ahkera», selittää hän, ja toverit hymyilevät, kuten aina toverit hymyilevät äitien harhaluuloille.

Joskus äiti myöskin esittää selitykseksi tekoihinsa: »Marjatta on sitä mieltä, ja koska niin vähällä voin tehdä hänet iloiseksi, niin. . .» Eli toisin sanoen: kotityranni on sen määrännyt. Ja tuolle olisivat toverit nauraneet ääneensä.

Mutta äiti oli tottunut määräyksiin, ne viihdyttivät häntä, ja Marjatta kelpasi varsin hyvin valeisännäksi, jonka päänäpistot tehtiin laeiksi heti synnyttyään. Onneksi hän oli kuitenkin vielä niin nuori, että hänellä oli kosolta kauniita periaatteita ja hyviä päätöksiä, mitkä olivat sopusoinnussa äidin maailmankatsomuksen kanssa, joten kotirauha säilyi sangen ehjänä ja Marjatan elämä luisti niin mukavasti.

Häneltä odotettiin määräyksiä ja hän määräsi. Aluksi vain pikkuseikat: ostettaisiinko Fazerin kakku äidin syntymäpäiväksi, vai leivottaisiinko kakku kotona ja ostettaisiin sen sijaan Fazerin pikkuleipiä, tai voisiko äiti vielä neulottaa itselleen vaalean puvun kesäksi — mutta lopuksi Marjatta sanoi painavan sa-

nansa äidin tärkeämmissäkin päätöksissä. Äidin täytyi tilata tämä eikä tuo lehti. Äidin täytyi puhua suomea kaupoissa. Äidin piti lähteä Nauheimiin kylpemään ja sijoittaa rahansa pankkiosakkeisiin j. n. e.

Sitten Marjatta tuli ylioppilaaksi. Tietysti. Marjattahan oli niin lahjakas. Täti Kuningundastakin se oli aivan luonnollista. Ja yhteiskoulussa luisti se ylioppilaaksitulo niin viekkaasti, ettei jäänyt ainoatakaan rakoja, mihin omaisten epäilyksien olisi ehtinyt iskeä periaatteelliset kyntensä.

Ja sitten piti Marjatan tietysti matkustaa vuodeksi ulkomaille oppimaan kieliä. Olihan äidillä toki sen verran varoja. Ja sitten hän kai tanssii ja pelaa tennistä pari vuotta Helsingissä, ja sitten hän tietysti menee naimisiin jonkun lääkärin tai asianajajan tai tohtorin kanssa. Asianajaja oli luonnollisinta ja vastasi parhaiten suvun traditsioneja, mutta jostakin tuntemattomasta syystä puolsi täti Kuningunda tohtoria. Kenties hän hieman haaveili professoristakin.

No, se oli siis sitä myöten selvä.

Ja Marjatta seiso i tummanpunaisena hiusrajaansa asti ylhäällä yliopistolla, piti valkeata lakkiaan kädessään, kuten kaikki muutkin, ja huusi, kuten kaikki

muutkin, hieman vain kovemmin. Muuten olisi sydän haljennut, sen hän tunsu.

Kesällä hän matkusti ulkomaille annettujen ohjeiden mukaan, kulki ristiin rastiin Berliinin ja pari Saksan pikkukaupunkia, itki Goethen Gartenhausissa ja nauroi Kööpenhaminan Tivolissa sekä palasi syksyllä Helsinkiin, kirjoittautuipa yliopistoonkin.

Äiti selitti, että Marjatta tahtoo vähän maistaa ylioppilaselämääkin, koska kerran on näin pitkälle tullu. Ja osakunnassa kuuluu olevan niin hauska. Kevätlukukaudella hän aikoi ehkä sitten käydä Ateneumisssa, mikä korvaisi tavanmukaiset lauluopinnot, ja ottaa jonkun hauskan kurssin.

Niinhän Marjatta todella ajattelikin. Oli niin hauska olla vapaa, oli niin ihmeen ihanaa olla keltanokka. Hurraa! Hänen jalkansa hypähtelivät kepeinä ja huolttomina.

Täytyi hänen sentään näön vuoksi olla opiskelevinaankin. Ja kun antaa pirulle sormensa . . .

Sillä niinhän se juuri kävikin. Marjatta meni päätä keikuttaen suoraan suden kitaan, latinan harjoitukseen, noihin realistin tulikokeisiin, ja sai kuvaannollisesti puhuen pahimman selkäsaunan nuorena elä-

mässään.

Herranen aika! eihän Marjatta latinaa osannut. Sehän hänen olisi pitänyt tietää. Ja nyt häntä haukuttiin, haukuttiin suut silmät täyteen. Se seikka, että hän oli lahjakas ja sievä Marjatta Salin, ei häntä hitustakaan auttanut, päinvastoin. Lahjakkuus oli häntä estänyt jo koulunpenkillä karaistumasta, ja koska hän oli tyttö, epäiltiin häntä vielä tyhmemmäksi kuin hän todellisuudessa olikaan.

Marjatta kyyristyi yhä pienemmäksi historiallis-filologisen auditorion etupenkissä, johon kaiverrettua kiinalaispäättä hän ei ikinä unohda, koetti kadota onnettomuustoveriensa vieraaseen ja välinpitämättömään joukkoon ja pelkäsi. Veri jyskytti kulmilla, ja korvissa humisi. Hän oli tottumattomana tällaiseen tuomiopäivään niin hätäntynyt, että änkytti *curriculumin* päättyvän *a*:han, ja häntä kehoitettiin menemään kiertokouluun ja kutomaan sukkaa, kunnes oppisi tuntemaan kirjaimet.

Oh, kuinka Marjatta häpesi ja harmitteli ja päätti heti pudistaa tieteen tomut pienistä jaloistaan. Kesken tuntia ei sentään voinut karata, niin että hän ehti hyvästi jäähtyä. Professorin ilkeille silmille hän oli

kuin ilmaa — Marjatan satu oli nyt lopussa — ja tuo hänen absoluuttinen mitättömyytensä auttoi hänet tasapainoon takaisin. Tuli kysymyksiä, joihin hän olisi osannut vastata — koulutenttiin hän oli sattumalta päättänyt päähänsä ablativukset, ja hänellä oli hyvä muisti — mutta vaikka hänen silmänsä loistivat kuin tähdet, ei hän saanut enää kysymystä. Hänen täytyi vain kiltisti kuunnella, miten loistavasti vierustoveri tunsu Nipperdeynsä, ja hämmästyen todeta, miten lempeästi professorin pistävä katse kirkastui jokaisesta täsmällisestä vastauksesta. Marjatta ei sietänyt tuota tyttöä, se oli niin sanomattoman ikävän näköinen. Hän oikein vihasi tuota kiiltävää otsaa harvoine kulmakarvoineen, noita sinertäviä, kyhmyisiä käsiä, itsetietoisesti nyripistettyjä suupieliä ja tummaa, kireää pukua, mutta oli samalla ylpeä hänestä. Osasipa, osasipa joku tyttökin latinaa. Vähitellen alkoikin Marjatan mieli sulaa.

Kun sitten äkkiä taas singahti hänelle kysymys kuin salama kirkkaalta taivaalta ja hänen ajatuksensa taas jähmettyi liikkumattomaksi, näki hän äkkiä tuon tytön vikkelästi muodostavan kirjaimia sormillaan pöydän alla. Hän vastasi tyydyttävästi, olihan

hänellä sentään joitakin tietoja — ja oli voitettu.

Kuin anteeksipyytäen hän lähestyi tuota kynttilää luennon loputtua. Keltanokka lähestyy ylipäänsä kaikkia, vasta myöhemmin ruvetaan karttamaan uusia tuttavuuksia. Tilly — luultavasti Ottilia — Vallanne on uuden toverin nimi. Hän tuntuu heittävän sangen epäluuloisen katseen Marjatan käherrettyyn tukkaan ja lyhyihin hihoihin, ja Marjatta on ylpeä, kun tuo ihmeotus sentään alentuu puhumaan hänen kanssaan. Heillä on sama kotimatka.

Mutta sehän on hirveän hauska ihminen! Sanoo kuivaan tapaansa sattuvia sutkauksia ja vääntelee lauseensa yllättävän hassunkurisiksi. Marjatta kulkee suu ammollaan eikä oikein tiedä uskaltaako nauraa, mutta kun hän sen kerran tekee, huomaakin että se onkin tarkoitus. Paljon ei Marjatta enää muista tuosta keskustelusta, mutta muuan kohta painui jo silloin hänen mieleensä. Tilly sanoi: »Ei oppi ole mikään vehnäpulla, jota hauskassa seurassa kahvin kerra popsitaan. Se on kova reikäleipä, ja harva sitä jaksaa kylläisekseen jyrsiä. Rusinatkin ovat vain pikkukiviä, joihin tottumaton hampaansa katkaisee, kuten teille tänään kävi.»

»En minä ollut huono latinassa koulussa, minulla oli yhdeksän.» Samassa hengenvedossa Marjatta ehti jo hävetä kehumistaan, mutta hänen tuomarinsa ei ollut odottanut sen parempaa.

»Näkeehän sen heti päältäkin, että te olette hyväpäinen ja hyvästä kodista myös — ei teillä ole edellytyksiä opiskeluun. Menkää naimisiin te, ennenkuin ehditte aivan paljon alentaa naisylioppilaiden keskitasoa.»

Marjatta ihmetteli itsekin, ettei suuttunut.

»Minusta tulee filosofian tohtori eikä rouva.»

»Minusta ei 'tule' mitään. Minä teen itseni, tosin sanoen luen kandidaatiksi, ja se on jotakin aivan toista.»

Koko päivän Marjatta mietti tuota vehnäpullaa. Hänen hampaansa olivat harjaantumattomat, sen hän myönsi. Eivät ne, herra nähköön, koulussa harjaannu, jos on hyvä pää ja hyviä opettajia. Ja tänään oli hänen *todellinen* arvonsa, työarvonsa, punnittu ja köykäiseksi havaittu. Hänen itserakkautensa aivan kiemurteli.

Se kai juuri olikin päätekijä, kun hän myöhemmin illalla teki päätöksensä. Heitti uuniin sanat ja kään-

nökset ja veti kätköistään esille alkeiskirjat, kieliopit ja sanakirjat. Kokonaisen tunnin hän ehti vielä noita vanhoja lauseita tonkia. Hän tahtoi näyttää Tillylle, ettei hän vielä sentään ollut hammastaan katkaissut. Vaikk’ei mitään muuta saisikaan aikaan yliopistossa, niin toki kykenisi pro exercitiot suorittamaan!

Ja seuraavana aamuna herätessään hän mietti, mistähän tämä merkillinen tyytyväisyys johtui.

Vähän myöhemmin hän sai Tillynkin avukseen, ja he rupesivat lukemaan yhdessä. Tilly, joka pyrki arvosanaan latinassa, sanoi Marjatan kanssa lukiessaan erinomaisesti tarkistavansa pohjatietojaan. Kuta tyhmempi oppilas, sitä parempi.

Ja Marjatta edistyi. Latinankielen salaisuudet aukenivat hänelle kuin maisema sumun hälvetessä, ja hän mielistyi tuohon jaloon näkyyn. Hän viihtyi yhä paremmin siinä, kun Horatiuksen rytmikkäät laulut panivat jäykät laineet loiskumaan, puut huojumaan ja klassillisen auringon lämpimästi heloittamaan.

Tillyn täytyi nauraa hänen innostukselleen. Myöhemmin hän jo tottui Marjatan tapoihin, eikä ottanut niitä niin juhlallisesti.

Suurimman palkinnon Marjatta sai, kun professo-

ri silkasta hämmästyksestä laski silmälasit pikkuriikkiselle ruskettuneelle kirjalleen, kohottautui makaa- vasta levostaan pöytänsä takaa ja tuli oikein likeltä katsomaan, mikä otus tuo oli, joka ekstemporeerasi mukiinmenevästi, skanderasi Horatiusta virheettömästi, ja jolla kuitenkin oli kirkas ja heleä tytön ääni. Jopa alkoi Marjattakin siirtyä tytöstä ihmiseksi. Hän keikautti päänsä vielä pystympään kuin tavallisesti.

Mutta äiti oli huolissaan. Mitä nyt tuo tuommainen on, istua päiväkaudet kirjansa ääressä eikä tulla sisään, vaikka täti Kunigundakin olisi vieraana. Ja sitten on Marjatan luona alkanut käydä kaikenlaisia vieraita tyttöjä, joista kukaan ei tiedä mitään.

Mutta Marjatta välitti viisi äidin valituksista, sillä hänellä oli syytä olla hirmuisen ylpeä. Hän oli ylpeä juuri siitä, että jaksoi istua nenä kirjassa tuntimäärin — sitä hän ei, sivumennen sanoen, olisi itsekään aikaisemmin uskonut — ja vielä enemmän juuri siitä, että hänen luonaan oli alkanut käydä noita vieraita tyttöjä.

Kun Tilly ensimmäisen kerran avasi hänen ovensa, tuntui hänestä, ikäänkuin olisi saanut diplomin, niinkuin olisi tullut otetuksi jäseneksi *todellisten yli-*

oppilastyttöjen salaiseen veljeskuntaan. Tillyllä ei ollut tapana tuhlata aikaansa »kanoille», sen Marjatta tiesi. Hänelläkin oli vapaahetkensä, ystävänsä ja huvinsa, siitä Marjatta oli vähitellen päässyt selville, mutta niille kuului vain se aika, mikä ei ollut edeltäpäin määrätty työlle. Sillä Tilly, jos kukaan, antoi keisarille mikä keisarin oli.

Sunnuntain hän oli nimenomaan pyhittänyt noille pienemmille jumalille. Aamupäivät hän vietti kävely- ja hiihtoretkillä, iltapäivät ystävien seurassa tai teatterissa — musiikkia hän ei ymmärtänyt eikä sentähden katsonut olevansa oikeutettu käyttämään yliopiston sataa konserttilippua.

Kun Marjatta oli hieman kotiutunut hänen »paratiisiinsa», tuli ja meni hänkin siellä kuin kotonaan. Tavallisesti hän tuli kirja kädessä, mutta asiasta päästyään sitten samalla myös purki kukkuran omasta itsestäänkin.

Tilly kyllä murisi tapansa mukaan, mutta pian Marjatta lakkasi sitä pelästymästä, sanoi mitä sanoi ja sitten meni pois. Ja muut tytöt väittivät kademielin, että Tilly soi hänelle oikeuksia, mitkä muiden suhteen eivät olisi tulleet kysymykseenkään. Lopuksi Til-

ly itsekin myönsi, että Marjatta Salin oli samanlainen välttämätön paha kuin sunnuntai, tuli virkistävässä elementtinä, kun ei sitä muistanut odottaakaan, ja ryösti aikansa työltä, vaikka sitten savu olisi tuprunut kynän kärjestä.

Ja jouluna Marjatta läpäisi latinassa.

Silloin hän vasta olikin ylen iloinen, mutta ylen väsynyt myöskin.

Ei kukaan rankaisematta opiskele keltanokkana. Siinä on illanvietot, pikkujoulut, siinä on koko nuoruuden huimaava *huvi*. Marjatta ei laskenut pikkutunneilla seuraavan päivän menetettyä työaikaa, sillä hän ei sitä menettänyt. Siitä hän suuresti ylpeilikin, sillä hän oli silloin vielä niin hirveän epäkäytännöllinen.

Eikä kevätlukukauden naisellisista kursseista tullut mitään, eikä asianajajista, tohtoreista ja professoreista. Marjatta oli antanut sormensa — ensin loukatulle itserakkaudelle, sitten toverihengelle ja lopuksi työlle, eli yhteenlaskettuna: jonkinlaiselle opintopirulle.

Kun äiti rupesi puhumaan kursseista, huomasi Marjatta, että Tilly kirjoitteli jo aineita, Anna tentti

cumlaudea, ja Maija ja Toini, jotka hekin olivat vastaalkajia, lukivat jo hikihatussa muinaissaksaa. Marjattakin oli tietysti, kiitos muodin ja ulkomaanmatkansa, valinnut germaanisen filologian pääaineekseen.

Herranen aika! Aivanhan hän oli jäädä jäljelle! Marjatta iski kiinni kuin mies hänkin.

Eikä kukaan ehtinyt sitä huomata. Taas luisti kehitys raoitta ja epäilyksittä. Hairahdus oli kerta kaikkiaan jo tehty, ja koska Marjatta oli niin menetellyt, oli se tädeistä vähitellen aivan mainiota. Äitikin rupesi miltei ylpeilemään hänestä. Äitihän oli aina pitänyt Marjattaa aivan kuin luotuna lukutielle. Kunhan voimat vain kestäisivät!

Marjatalle itselleen nousi elämä päähän. Sehän olikin aivan hurmaavaa.

Hänellä oli työtä, paljon työtä, hänellä oli hauskaa, hänellä oli nuoruutta, voimaa ja terveyttä. Ja hän seisoikin niin varmalla pohjalla.

Luokkatoverit veivät hänet osakuntaan. Tilly vei hänet Y. R. Y:hyn, Arvo vei hänet konsertteihin, Greetta vei hänet voimisteluun, Birger vei hänet tanssiaisiin, ja koko maailma vei hänet tanssiin. Herra Jumala, sitä menoa. Hänhän lensi!

Monesti aamuisin, kun hän suorittuaan voimisteluliikkeensä asettui ikkunan eteen hengittämään raitista ilmaa, ja kimalteleva Helsinki lepäsi hänen allansa — milloin se ei kimaltelisi, ellei auringossa niin kuutamossa, ellei päivänvälisissä niin sadeepisaroissa, ellei aaltojen helkyssä niin lumitimanteissa — silloin hän tunsu ruumiinsa niin höyhenkeveäksi, että mielensä teki vain levittää käsivartensa, ponnahtaa ikkunalaudalta ja liittää ylös taivaaseen asti.

Tiedättehän, että on paljon ihmisiä, joissa on aurinkoa itsessään. Toiset kulkevat iät kaiket sydän siintäen päivänpaistetta eivätkä anna ainoankaan säteen langeta harmaaseen maailmaan, mutta Marjatta oli niitä, jotka nostavat kynttilänsä korkealle ja saavat paljon ystäviä. Hän väitti aina, ettei hän koskaan vielä ollut tavannut *pahaa* ihmistä, ja sentähden hän rakasti koko maailmaa.

Vanhat ihmiset eivät sitä uskoneet, mutta eihän Marjatta vielä voinut ajatella niinkuin he. Oikeastaan hän ei koskaan muistanut koko vanhuutta eikä sen ajan huolia. Hänhän ei itse aikonut tulla vanhaksi. Voimisteluiltoina hän näki suihkussa tyttöjä, jotka olivat ainakin kymmenen vuotta häntä vanhemmat, ja

heidän vartalonsa olivat yhtä norjat ja kiinteät kuin hänenkin, heidän ihonsa pehmeä ja punertava, ja heidän silmänsä välkkyivät ja poskikuopat hymyilivät. Eivät he olleet vanhoja, eivät ikinä olleet! Hyvällä tahdolla oli hänellä siis vielä hirveän monta vuotta jäljellä, ei sellaiseen kannattanut ajatusta ja huolta tuhlata.

Toveruus, se oli toista, se oli olemassa jo nyt, ja se oli arvokasta. Tilly oli niin viisas, Greeta niin sukkela, Maire niin suloinen ja Anni niin kaunis. Eivätkä mies-toveritkaan olleet hullumpia. Ei heissä ollut muuta vikaa kuin se, että Marjatta aina rakastui heihin, kaikkiin vuoron perään. Oikeastaan se oli hänestä hie-man turhaa ja noloa, mutta kun ei voinut sitä estää, teki hän välttämättömyydestä hyveen ja lopuksi suorastaan kerskui heikkoudellaan — ei Tillylle sentään. Hänen rakastumisiaan pitivätkin kaikki ylen vähäpätöisinä, eivätkä ne ainakaan hänen työtänsä päässeet häiritsemään.

Oh, Marjatta ei itsekään tietänyt, kuinka onnellinen hän oli niinä vuosina! Mitä ihmiset turhaan tuskailevat? Eivätkö he *osaa* elää? Eivätkö he tiedä, ettei maailmassa ole niin paha onnettomuutta, ettei sitä

iloisella tahdolla lannista?

Olihan hänelläkin jo ollut suuria vastoinkäymisiä. Kyllä hän jo oli teoriojansa käytännössä toteuttanut.

Hän muistaa kyllä päivän, jolloin sai ensimmäiset reppunsa. Eihän sellaista hevillä unohda. Kyynelet pyrkivät väkisin silmiin hänen laahustaessaan Senaatintorin poikki. Mieltä kalvoi avuton harmi. Nyt hän jää lopullisesti jäljelle Maijasta. Niin sanomatoman ikävää! Silmät olivat niin sumeat, että hän vain vaivoin löysi avaimenreiän. Sisältä kuului ääniä. Tietysti vieraita pahaa-aavistamattoman äidin luona. Suutari! Silmät sattuvat seinällä riippuvan mailaan. Oh! Tennistunti! Hän on joskus saanut kuokkia Arvon tunnilla. Viivana puhelimeen. »Saanhän tulla, Arvo, saanhän? Lupaam pelata kovasti. Lähetä Karén Helsinkiin! Lähetä! On, tietysti on vastoinkäymisiä. Kerro sitten. Heti paikalla. Otan ratikan.»

Vielä pukuhuoneessa hän oli masentua katkeruutensa, ja kyynel tipahti valkealle kengälle hänen solmiessaan sen nauhoja. Mutta kun hän seiso i peilin edessä kiinnittämässä värikästä silkkisolmua rintaansa, oli aivan kuin kukkura hänen surustaan olisi jo valunut pois. Hän tuns i joka neuletta myöten mu-

kavan tennispukunsa lyövän polviinsa, puristi rakasta mailanvartta kämmenellään jotta rystyset vaikenivat, ja mieli paloi peliin ja ponnistukseen.

Hän oli hyvällä tuulella sinä päivänä. Kuin haukka iski maila palloon hänen syöttäessään, kuin salama suhahti lyönti nurkasta nurkkaan, ja jo ilmasta hän palautti Arvon murhaavat leikkaukset. Arvo ei luopunut ainoastakaan pelistä ilmaiseksi — ei hän turhan tähden ollut tosi-urheilija ja serkku, mutta kunnioitettavan paljon vastusta Marjatta teki kuitenkin. Tasapelistä tasapeliin kiiti tunti, kun seuraava oli vapaa, he jatkoivat vielä saman verran, ja kun Marjatta viimein ojensi hikeätippuvalle Arvolle polttavan kätensä, oli hän jo parannettu siinä määrin, että oli unohtanut surunsa syyn, kun Arvo sitä kysyi. Hyväinen aika. Kannattiko sellaista surra? Niinkuin tämä tyttö ei jaksaisi vielä paria viikkoa tai kuukauttakin lisäksi lukea. Oikein nauratti.

»Tämä oli hurjan fiksumaa. Hei nyt sitten vaan!»

»Entä se vastoinkäyminen?»

»Pyh, pikku reput. Mitä niistä.»

Noin se kävi.

Ja raskaimman päivänsä raskaimmat ajatukset

hän hautasi työhön. Rakas pikkusisko kamppaili keuhkotulehduksessa, ja Marjatta oli saanut päähänsä, ettei Laila tuosta hehkuvasta horroksesta koskaan enää nouse hänen kanssaan jutustamaan. Eihän Marjatta ollut ennen sairautta nähnytkään. Oh, sitä tuskaa! Sisällä sairaan luona ei saanut eikä voinut olla. Kaksi päivää Marjatta makasi aamusta iltaan ja illasta aamuun polvillaan vuoteensa edessä pää tyynyissä ja itki ja itki ja itki, mutta jo kolmantena päivänä hän suori tukkansa, huuhtoi boorivedellä tulehtuneet silmänsä ja saapui seminaarikirjastoon tavalliseen aikaansa, ei ensimmäisenä, mutta kenties neljäntenä sentään. Nyppi taas esille koko kummallisen kirjastonsa, järjesti sen selittämättömään järjestykseen pulpetillaan, tunki väkipakolla ajatuksensa vanhaan, tuttuun uomaansa ja niin oli pelastettu. Kun hän kuumeisen työpäivän iltana saapui kotiin, tuntui siltä, kuin *hän* olisi omin käsin vetämässä Lailaa takaisin vanhaan, kiihkeään elämään, joten hän tuskin hämmästyi, kun Laila alkoi parantua. Eihän hän voinut jättää elämää, joka niin voimakkaasti kutsuu meitä kaikkia, arveli Marjatta itseksensä.

Niin sekin kävi.

Ja miten monta pikku surua hän onkaan karistanut voimistelusalin lattialle tai pessyt sen suihkussa pois tai heittänyt kireään pakkaseen hiihtoretkillä.

Sehän oli niin selvää ja yksinkertaista, niin iloista ja riippumatonta. Koko maailmanhan pitäisi kadehtia häntä.

III.

Aamulla ärähti tuo kirottu herätyskello jo seitsemältä. Se hyppeli ja rähisi yöpöydällä, kunnes käsi ilmestyi peitteen alta, sieppasi kellon ja katosi se mukanaan takaisin näkymättömiin. Pörröinen, tumma pää painautui vain syvemmälle tyynyihin, ja taas oli kaikki hiljaa.

Mutta rauha ei kestänyt kuin tunnin verran, sillä aivot olivat joka tapauksessa jo heränneet, ja tunnissa ne ehtivät mainiosti herättää omantunnonkin. Ja omatunto rupesi itsepintaisesti muistuttamaan tuosta esitelmästä, jonka oli oltava valmis jo lauantaina.

Esitelmä! Marjatta oli jo harmillisen valveilla, ja samassa hän seiso i pystyssä venytteleiden hartaasti kattoa kohden hampaat alahuulessa ja silmät suljetuina.

Tänään ei tehnyt mieli voimistella, värisytti jo kuivanakin. Mutta minkä sitä luonnolleen voi, jos totumus on toinen luonto? Marjatta avasi koneellisesti ikkunan, teki koneellisesti pari liikettä — — mutta kun ruumis lämpeni, selvisi ruumiillinen tajuntakin,

ja loppuharjoitukset olivat silkkaa nautintoa. Kylmät pyyhkeet, kiivas hieronta — — ja elämä oli taas kuin silkkilankaa. Tuleehan tuo uni vielä päivällä takaisin, mutta silloin ollaan jo työssä, ja silloin ei mikään enää auta.

Mutta nyt on kiire, ei nyt saa nauttia elämästä. Kello on kohta yhdeksän, ja Marjatan on haukattava ruokaakin, ennenkuin pääsee rientämään seminaarikirjastoon, missä hän nykyään tekee työtä. Kaikki toveritkin olivat siellä, se on viimeistä muotia, ja siellä on helppo olla ahkera noin eristettynä kaikista hyvän kodin tarjoamista kiusauksista. Hänen *täytyikin* olla hirveän ahkera nyt. Työ oli ankara isäntä muututtuaan ajanvietteestä ja keikailusta hänen elämänsä pääsisällykseksi. Se oli hänelle yhtä välttämätöntä kuin ilma ja ruoka ja uni. Ja seminaarikirjasto oli sen paras apulainen. Sitäpaitsi hän ei olisi tätä nykyistä esitelmäänsä voinutkaan kirjoittaa kotona. Sellaisia kummallisia lähdekirjoja ei kukaan yksityishenkilö omista.

Hengästyneenä Marjatta työntyi tänä aamuna ylös kirjaston eteiseen. — Näkyy Tilly jo saapuneen ja pari muutakin — riippuupa siellä muuan miehenhattukin

kainossa vaatimattomuudessaan aivan eri naulakossa — kaiketi joku Classican asujamista, ellei lie palanut tuo Babylonian järeä kotihaltia, joka jo kauan on ollut kadoksissa. Marjatta rientää sisään vasemmalle. Lyhyt nyökkäys naapureille — ei ole nyt graadukiireet — ihmiset ovat laiskoja — minne lie hänen vilatakkinsa hävinnyt. — Tillyn hartioillahan se näkyy venyvän . . .

Nämä ovat hänen viimeiset maalliset ajatuksensa — Æsthetican tavanmukainen häkäkatku kuuluu heidän henkisiin nautintoihinsa.

Hän nyppii tarkasti harkiten taas esille merkillisen kirjastonsa, josta tietysti ei tarvitse puoliakaan, ryhmittää sen korkeiksi pinoiksi pöydälleen, ja sitten ei kolmeen tuntiin tiedä mitään.

Kello kaksitoista koputtaa Tilly häntä sanakirjalla päähän.

»Tule siskoni tieteessä kahville!»

»Viisi minuuttia vielä —»

»Ei sekuntiakaan.»

»Suu kiinni!»

»Jos et tule, niin lähden yksinäni, vielä sitä ruvettaisiin kaikenlaisia mamsseleita tässä vuottelemaan.

Vita brevis est.»

Marjatta nousee huokaisten.

»Totta puhuen en ole vielä syönyt aamiaistakaan. Huh, kuinka kello on paljon, äiti toruu. Ikävää tuo iankaikkinen syöminen — eihän tässä ehdi mitään tehdä, kun aina pitää juosta kotiin syömään.»

»Ota esimerkkiä Elli Koskelosta, hän ei syö koskaan.»

Marjatta loi aran silmäyksen läpikuultavan harmaaseen olentoon, joka istui hievahtamatta tavallisessa nurkassaan Fenno-Scandian vetoisen ikkunan alla, missä hän istui jo silloin, kun Marjatta ensikeran tuli kirjastoon. Ei hän siinä toki lakkaamatta istunut, mutta ensimmäisenä hän tuli ja viimeisenä hän meni, eikä hän koskaan riehaantunut puhumaan ja nauramaan kirkkaampina päivinä, kuten nuo muut tytönheilakat, eikä hän kertaakaan seurannut sakkia ruhtinaallisille tenttikahveille Nissenille à 20 penniä kuppi, joihin kuitenkin kirjaston parhaimmistokin lankesi. Hänen elämänsä kerrottiin maksavan 60 markkaa kuussa kaiken kaikkiaan. Marjattaa puistatti.

»En minä nyt oikein tuollaistakaan tarkoita. Jotain

pillerintapaista kenties.»

»Älä ole olevinasi. Kyllä ruoka kelpaa sinullekin, jos se vain hyvää on. Minä puolestani *rakastan* ruokaa.»

»Enemmätkö vielä kuin Goetheä?»

»Paljon enemmän. Mitä Olli sanokaan: 'ellei ihminen syö niin hän kuolee', ja sehän jo lähentelisi kaameaa.»

Aleksanterinkadun kulmassa he pysähtyivät.

»Menetkö Fazeriin?»

»Pyhä idiootti! sepä nyt kannattaisi tällaisille pohatoille. Elanto on minun, ja minä olen Elannon, etkö sitä tiedä?»

»Kuule, tule meille! Siellä on kahvia ihan ilmaiseksi ja hyvää leipää — iltapäivällä tulee vieraita.»

»Lupaatko, että olemme puolessa tunnissa takaisin?»

»Varmasti. Otetaan ratikka.»

»Viivana sitten.»

Kun Marjatta ryntäsi huoneeseensa pesemään käsiään, pysähtyi hän hämmästyneenä. Ruusuja! Tummanpunaisia ruusuja kristallimaljakossa kirjoituspöydällä.

Silloin hän muisti eilisillan, ja hänen kasvonsa lensivät punaisiksi. Olisikohan? Hän hiipi pöydän luo ja veti sormenpäällään esille pikku kuoren märkien piikkisten varsien välistä. »Tantaenum animis coelestibus ira», eikä mitään nimeä. Mutta tunsihan Marjatta, tunsihan hän käsialan. Pehmeä lämpö valui hänen lävitseen. Hän kumartui lähemmäksi tuoksua, kuuli taas korvissaan kysymyksen: »aiotko täyttää lupauksesi nyt?» ja hänen täytyi koskettaa huulillaan tuota raikkaankosteata ruusunlehteä. Mieli teki istuutua korituoliin haaveilemaan edes muutamiksi minuuteiksi — —

»Kiiruhda nyt hieman.»

Suutari sentään, ettei vaan Tilly ollut nähnyt! Silmänräpäyksessä raitistuneena Marjatta suipisti halveksivasti huuliaan. Birger on uskollinen itselleen nyt ja aina. Niinkuin *hän* muka olisit kohdellut Birgeriä huonosti eilen illalla. Ja tietysti Birgerin piti pilkata hänen oppineisuuttaan tuolla latinalaisella lauseella.

»Tuo ruususi kahvipöydälle, meillä ei ole nyt muutaakaan kukkia.»

»Hetä, äiti.»

Marjatta tiesi, että äiti sittenkin ymmärsi parem-

min nämä ruusut kuin loistavimmankaan tentin, ja tiesi, että äiti kuitenkin asettaa iltapäivällä kahvipöydälle tämän voitonmerkin ja sanoo kysyttäessä: »ne ovat taas noita Marjatan kukkia», ikäänkuin tyttö olisi hukkumaisillaan jokapäiväisiin kukkalähetyksiin.

Mutta äidillä on oikeus olla uteliaskin.

»Keltä ne ovat?»

»Birgeriltä. Hän on niin kiitollinen siitä, että pääsi eilen Mairea paimentamaan.»

»Arvaa sen — ja vielä lähettää näin ihania kryy-
tejä kiitokseksi — sinulle.» Tillyn ääni on murhaava, mutta se vain huvittaa Marjattaa. Hän on hyvin mielissään siitä, että Tillyn nyt on pakko nähdä hänen toinenkin minänsä. Tilly muuten aina sulkee silmänsä sellaiselta eikä salli itselleen kerrottavan mitään rakkausjuttuja. Hän ei siedä sellaista *roskaa*. Hän tahtoo pitää tai olla pitämättä tovereistaan sellaisina kuin ne ovat, ja sen mukaan mihin ne kykenevät, eikä sen nojalla miten ne miellyttävät toista sukupuolta. Mutta Maire, jota Tilly hirveästi sortaa, väittää, että hän on kateellinen, suoraan sanoen kateellinen, koska hän itse on niin ruma, ettei kukaan hakkaile häntä.

Marjatta tahtoo ruveta selittelemään:

»Katso, eilen kun — —»

»Aiotko tänään saada valmiiksi konseptin?» keskeytti Tilly.

»Kyllä pitäisi, muuten en ehdi kirjoittaa puhtaaksi. Mutta sano minulle, Tilly, luuletko että minulla pitäisi olla joku esimerkki?»

»Jaa laskiaisnäytelmistäkö?»

»Niistä.»

»Ota siinä tapauksessa ainakin jokin tarpeeksi *varoittava* esimerkki, jonka esität vasta kysyessä, ettei professori toista kertaa pane arvostelukyvyyttä ylioppilastytöparkoja referoimaan laskiaisnäytelmiä.»

»Voi Tilly, Tilly, minulla on niin loistavan siivoton eksemplaari sitä lajia — muistathan tuon kuolevan talonpojan ja pikku pirun?» He nauroivat pakahtuakseen tälle mahdottomuudelle.

Mutta minuutit vierivät, ja he syöksyivät juoksu-jalkaa kadulle napittaen mennessään hansikkaitaan.

Juuri sähkövaunuun noustessaan Marjatta näki Birgerin seisovan kadunkulmauksessa. Ai, ne ruusut! Hän koetti näyttää hämmästyneeltä ja ujolta, mutta ei ehtinyt. Sai vain kerran viitatuksi kädellään. Vasta si-

sällä, kun hän oli heilahtanut Tillyn viereen, pääsi hymy pinnalle. Herranen aika, kuinka hirveästi hän piti tuosta Birgeristä! Vahinko, ettei sitä nyt ennätä ajatella.

»Ei kukaan voi palvella kahta herraa, Suolahtea ja Birger Vallia, Marjatta», julisti Tillyn ääni muhvin takaa.

Marjatta säpsähti mietteistään.

»Sinä puhut kuin kirja, Tilly. Mutta kyllä minä toistaiseksi palvelen mieluummin Suolahtea.»

»Kättä päälle! Rupesin jo epäilemään.»

»Turha vaiva.»

»Kuka käski sinun näyttää noin haaveelliselta kuin lehmä pyhäämuna.»

»Suo anteeksi. Häiritsikö se sinua?»

»Ehdottomasti. Olkoon sentään tällä kertaa, ellei se vaan tule tavaksi. Väliinhän itse Homeroskin uinahtaa.»

»Vaikk'ei edes käy Y. L:n tanssiaisissa.»

Hirveätä! Kello on jo yksi, kun he palaavat.

»Tiesinhän sen.»

Marjatta ei ehdi vastata. Aivot ovat jo viimeisen kadunvälin jauhaneet jatkoa esitelmään, ja nyt se on

saatava paperille, ennenkuin unohtuu. Hän ei löydä edes omaa kynäänsäkään, vaan tyytyy talon pärskyviin teriin kiireessään.

Aivot jauhavat, kynä ratisee, lehti lehdeltä karttuu. Ulkomaailmaa ei ole, Marjattaa itseään ei ole —

—
Viiden tunnin kuluttua, toverien tultua ja mentyä, kikatettua ja kuiskutettua, Marjatta suoristaa selkänsä viimeinkin. Aauaa, aauaa! Keuhkot kaipaavat ilmaa. Loppua täytyy lyhentää, mutta muuten se on valmis. Milloinhan Tillykin meni?

Jumalan kiitos, että tänään on voimistelua.

Muuan Classican herroista auttaa päällystakin hänen ylleen, ottaa hänen paperinsa ja tulee saattamaan. Mutta Marjatta on peräti tylsä. Olisikohan sitenkin pitänyt jaoitella toisella tavalla? — Ei, ei hän vielä tänä syksynä aio graaduun, kenties keväällä. — Pitäisiköhän se kirjoittaa laudatuuripaperille vai kelpaako tavallinen vihko? Täytyy kysyä Tillyltä. — Sinä olit eilen tanssimassa ja tänään tietysti hieman uninen — —

Kun Marjatta portilla heittää hyvästit, on hän kadottanut ihailijan. Tekee sentään viimeisen ponnis-

tuksen ja pakottautuu kysymään, tuleeko hän osakunnan iltamaan, mutta sekään ei auta.

»Enpä luule. On tenttivuosi, ei auta valvoa.»

Laahustaessaan rappuja ylös Marjatta harmittelee välinpitämättömyyttään. Olla tuollainen idiootti! Hyi häpeä! Siinä se nyt meni, viisas poika, ja halveksi tietysti tyttöjen tyhjänpäiväisyyttä.

Kotona odottaa Marjattaa ottelu äidin kanssa.

»Aina sinä olet poissa. Serkut tulevat aivan heti, ja taas sinä olet poissa. Mitä minä sanon täti Kunigundalle? Ja sinä olet vielä niin väsynyt eilisestäkin.»

»Mutta ymmärrä nyt, äiti! Siksihän minun juuri täytyykin mennä. Kuolen väsymyksestä, ellen saa voimistella. Keuhkoni ovat kuin vanha pesuvanttu, ja hartiani ovat aivan kankeat.»

»Mutta minun tähteni —»

»Voi, voi, ajattele nyt, että minä olen istunut hievahtamatta viisi tuntia yhtäpäätä. Kunhan olen kandidaatti, lupaan juoda kahvia niin että halkean; mutta nyt tulen vanhaksi ja rumaksi jo nuorella iälläni, ellen saa tarpeeksi liikuntaa vastapainoksi muille hasutuksilleni. Tulen *vanhaksi* ja *rumaksi*, käsitäthän?»

Äitiä rupesi naurattamaan, ja silloin Marjatta läh-

ti.

Miten ihanaa! Alistua ajattelematta, valitsematta toisen käskyihin, ponnistaa ruumiilliset voimansa äärimmilleen vain leikin vuoksi, telmiä parhaiten ystäviensä kanssa rajusti kuin kymmenvuotiaat, hengästyä, hiota, nuortua ja norjeta, ottaa tulinen suihku riemusta ulvoen niskaansa, jääkylmä huuhtelu sen jälkeen, ja lopuksi hieroa valkoinen ihonsa tulipunaiseksi karhealla pyyhinliinalla — sepä taivaallista nautintoa.

Marjatta käveli vielä puolisen tuntia rantatiellä ja kuuli Greetan flammot ja Maijun tentit ja Ainon rahahuolet, ja mieli oli kepeä ja kuultava kuin kristallilevy.

Esitelmät ja lähdekirjat eivät Marjatan unta häirinneet, kun hän nukahti silmänräpäyksessä ensimmäiseen asentoonsa.

Aamulla olivat ruusut äidin huolellisesta hoidosta huolimatta jo nuokallaan, eikä Marjatalla ollut aikaa eikä halua sitä surra. Vielä vai tässä ehtisi tulla tuntehikkaaksi ennen kandidaattia. Tilly on oikeassa: *vita brevis est*.

Kunhan taas tulee lupapäivä — sitten on toista.

IV.

Sitten tuli lupapäivä, tuli monta lupapäivää, ja viimein tuli enemmän kuin lupapäivä, tuli kaunis kesä.

Ja kesäkuussa Marjatta lähti maalle, missä syreenit kukkivat, astui taloon, jonka puistossa satakieli laulaa, ja jonka hillitynhienossa vanhuudessa väreilee viekoitelevaa romantiikkaa.

Hänelle oli suorastaan vaarallista tuo Aholan ilma, tuo kesä ja kauneus, jotka vaihtoivat hänet oikeaksi tytöksi. Mutta hän vain hymyili vienosti sinisillä lapsensilmillään, joiden terävän kirkkauden hän salasi vain hieman sulkemalla luomiansa, joiden kaarevat ripset tummensivat katseen lempeäksi ja unelmoivaksi.

Marjatta tiesi varsin hyvästi sedän ja tädin luulevan, että hän oli onnettomasti rakastunut. Miksikä muuten reipas kaupunkityttö tulisikaan posket kalpeina ja silmät raukeina vanhan setänsä ja tätinsä luokse maalle lepäämään? Eiväthän he tiedä mitään nykyajan tyttösen murheista. Eihän heillä ole aavistustakaan *kevätlukukaudesta*, he ovat aina haaveil-

leet vain kevästä, jolloin ummut puhkeavat ja sydämet heräävät. Mitäpä he käsittäisivät monen kuukauden pettymyksistä, lykätyistä laudatuurikirjoituksista, itsekritiikistä ja epäilyksistä. He olivat lukeneet lehdistä Birger Vallin kihlausilmoituksen ja pudistaneet päätänsä, ja saatuaan Marjatan kirjeen oli täti mennyt huoneeseensa ja palannut punaisin silmin.

Ja sillekin Marjatta hymyili, vaikkakin hieman hämmästyneesti, sillä Birger oli sentään joskus ollut hänen ihanteensa ja jumalansa, ja syksyllä hän oli taas rakastunutkin häneen ja sairastanut mustasukkaisuutta Mairen takia.

Mutta sen jälkeen Marjatta oli tehnyt niin paljon työtä, että oli unohtanut Birgerin, vaikka ei sentään olisi suonut hänen unohtavan. Ja sentähden hän nyt hymyili hieman hämmästyneesti.

Oli sentään niin hauska olla viikon ajan *oikea* tyttö, ilman professoreita ja tovereita, ilman itsetuntoa, ajatuksia ja työtä.

Marjatta viihtyi niin hyvin tässä herttaisessa paikassa, missä tuuheat, ikivanhat koivut riiputtivat ohuita oksiaan hellästi yli valkean talon kummankin päädyn ja vetivät suorana kujana parvekkeella istu-

vien katseen siniseen rantaan.

Siellä lipattelivat laineet lystikseen, milloin säteilen auringossa, milloin kiiltäen kuutamossa, milloin rusottavana peilinä uinuen. Ja niiden yläpuolella, toisella rannalla, häämötti vanha, vakava kirkko.

Marjatta oli kuin kotonaan täällä Aholassa.

Ei kukaan saanut jalallaan sotkea hienosti haravoituja käytäviä. Setä ja tätikin kävelivät ruohonviera säästääkseen puutarhuri-Kustaan kuvioita. Marjattan valkeat kengät ne vain polkivat rohkeasti keskitietä, ja vain hän sai poimia narsisseja pyhitetyltä pyörykältä.

Hän olikin kiitollinen siitä, liikuskeli pehmein, sievin askelin koivujen alla, istuskeli hento richelieuummel sylissään parvekkeella ja syreenimajassa ja soitteli hempeitä valsseja illoin vanhalla taffelilla. Oli vuorokaudessa unohtanut kaupungin ja työn ja syntynyt uudelleen. Oli kuin hänen todellinen sielunsa olisi nukahtanut hetkeksi — tai kenties päinvastoin.

Mutta sitten Marjatta hymyili taas, hän tunsu itsensä ja tiesi kokemuksesta, ettei jaksanut viikkoa kauempaa kestää Aholan jumalaista rauhaa, ja että hänen on silloin lähdettävä täältä.

Nyt kukkivat syreenit! — —

Siellä on niitä niin äärettömästi. Jos minne katsot, väreilee puisto sinipunervissa vivahduksissa. Pensaskujat, lehtimajat, kaikki, kaikki kuohuvat tuuheita, tuoksuvia terttuja. Ne kohoavat untuvaista taivasta vastaan, ne varjostavat järven läpikuultavia ranta-peilejä, ne helottavat syvällä havumetsän siimeksessä.

Ja Rainer Borg on myöskin siellä — —

Hän on tädin veljenpoika ja on siellä vain hauskuttamassa vanhuksia. Oikeastaan olisi hänen tehtävänä ollut lopussa, kun Marjatta tuli, mutta täti tahtoi häntä jäämään juuri nyt.

Ja he olivat hänelle mieliksi.

Rainer juoksi Marjatalle huivit, poimi kukat, käänsi nuottilehdet ja seurasi hänen pienintäkin ilmettään ruskein, sädehtivin silmin.

Ja Marjattakin rupesi niin kauniisti punastelemaan. Ja setä ja täti hymyilivät arvellen hänen sydämensä haavojen jo olevan paranemassa. Rainerhan oli niin viehättävä kavaljeeri —

Ja he hymyilivät yhä tyytyväisemmin.

Katso, siinä talossa ei kukaan naura, kaikki vain

hymyilevät.

Ja Marjatta joi avoimin huulin ja värähtelevin siemaimin hänen jumalointiaan. Se huumasi häntä. Marjattasta oli kuin hänelle tarjottaisiin jotakin kaunista ja kallisarvoista ja sanottaisiin: nauti nyt, nauti täysin siemauksin, tyttö, tämä on ensimmäinen ja viimeinen, tämä on *ainoa* kerta. Oh, rakkautta sinä vielä saat liiaksikin, mutta tätä, tätä sanotaan palvomiseksi, ja se tulee vain erehdyksestä sinunlaisesi tytön osaksi —

Nyt he istuivat nelisin lasiparvekkeella. Marjatan mieli oli kuohuksissa.

Eilen illalla he olivat vielä olleet niin hyvät ystävät. Olivat kävelleet illallisen jälkeen puolisen tuntia rantatiellä, olipa Rainer tarttunut Marjatan käsipuoleenkin, ja hän oli sallinut sen. Ja he olivat seisoneet pitkän aikaa hakaportilla vieretyksin ja puhelleet kaidenlaisia mitättömyyksiä, ja sitten Rainer oli ottanut hänen kädestään narsissin ja suudellut sitä. Marjatan täytyi silloin hiljaa silittää hänen kuutamossa kiiltävää tukkaansa, josta ahkerinkaan harjaaminen ei ollut kyennyt poistamaan kiharoiden kesytettyä aaltoa. Marjatan mieli oli leppeä ja kiitollinen kuin kesäilta

hänen siinä seistessään hämärissä käsi kumartuneen pojan kosteilla hiuksilla. Hiljaisuus ympärillä oli kuin hymni nuoruudelle ja kauniille kesälle, ja Marjatta oli kuin nyt täyttyisi jokin kohta hänen sielussaan, joka aina oli odottanut täyttymistään — — Sitten he olivat taas kääntyneet kotiin päin vaihtaen hiljaisia sanoja, joita toinen sanoi vain antaakseen jotain ystävälle, ja toinen otti vastaan vain saadakseen jotain ystävältään, eikä Marjatta nyt jälkeinpäin voinut ymmärtää, mistä Rainer oli saattanut loukkaantua sinä iltana.

Mutta tänä aamuna oli Rainer vain hätimiten pistäytynyt aamiaisella ja heti rynnännyt takaisin ylös huoneeseensa, ja päivällisellä hän oli ilmoittanut lähtevänsä jo iltajunassa kotiinsa. Sanoi aivan unohtaneensa, että oli pyytänyt pari toveria luokseen huomiseksi. Vaivoin olivat setä ja tati saaneet hänet tavutetuksi jäämään aamujunaan.

Nyt istui Rainer kuin väkipakolla teepöydässä. Marjattaa harmitti. Hänhän oli kiinnittänyt kauneimman syreeninoksan vyöhönsä ja irroittanut suloisimman kiharan korvansa juureen eikä saanut katsettaakaan. Hänhän oli kertonut herttaisimman kaskunsa

ja soittanut somimman laulunsa, eikä saanut myhähdystäkään osakseen. Kylläpä tuo poika nyt mahtaili!

Sedän iloksi he vielä pelasivat jäähyväis-Bismarckin, vaikka Marjatan mieli kapinoi tuota pakkoa vastaan, mikä riisti häneltä viimeiset kalliit hetket.

Äkkiä setä laski kortit alas.

»Satakieli», hän virkkoi.

Rainerkin aikoi sanoa jotakin, mutta setä nosti käntensä.

»Hiljaa!»

Rannalta kiiri parvekkeelle viiltävän ihana vihellys, ja sitä seurasi liverrysten liverrys, helkkyvä helmisade.

»Se on sittenkin tullut», ja sedän poskipäät punertuivat ylpeydestä ja ilosta. Rannalta oli syksyllä kaadettu koivu, ja siitä olivat setä ja tati pelänneet satakielensä suuttuneen, kun sen ääntä ei vielä ollut kuulunut.

Mutta olihan se nyt siellä.

Kaikki neljä seisoivat ääneti nojaten parvekkeen kaidepuuhun, ja kuu katseli heitä vaalein silmin.

Satakieli lauloi — narsissit pöydällä tuoksuivat —

»Hyvää yötä, lapset. Aamulla vielä tavataan.» Setä

puristi heidän kättänsä, ja täti suuteli heitä kevyesti otsalle. Tädin silmä oli kostea. Hän oli aina niin herkkä.

»Minäkin menen nukkumaan. Hyvää yötä!» Rainerin ääni oli karhea.

»Älä vielä mene. Tahtoisin niin mielelläni vielä nauttia illasta», sanoi Marjatta rukoillen.

»Jos minä olisin teidän iässäänne, menisin nyt katsomaan, miltä kirkko näyttää kuutamossa ja satakielen laulussa. Sen näkee parhaimmin sieltä kiviportaalta, tiedäthän, Rainer!»

Täti palasi sisältä vaippoja käsivarrellaan.

»Ottakaa nämä mukaanne, muuten ette saa lähteä, ja hyvää yötä sitten!»

Siinä he seisoivat kahden vaiheilla, ja Raineria halutti paeta sisälle, mutta Marjatta ei tahtonut näin nolosti lopettaa leikkiä.

»Etkö tule, Rainer?» Poika seisoj selin häneen katsellen järvelle. Nyt hän kääntyi ja lähti kulkemaan Marjatan rinnalla, mutta hänen suunsa, joka muulloin oli niin lapsellisesti kaareva, puristui nyt miehekästä kapeaksi viivaksi.

Kun hän kulki niin allapäin Marjatan vierellä sil-

loin tällöin vain potkaisten pikku kiven edelleen, täytyi Marjatan työntää kätensä hänen kainaloonsa ja astua hieman lähemmäksi häntä. Silloin hän tietysti puristi tytön käden lujemmin kylkeensä, ja ilokseen Marjatta huomasi jotain vierasta karisevan hänestä pois.

He suuntasivat kulkunsa tädin osoittamalle paikalle, levittivät vaippansa sammalaiselle kivelle ja istuutuivat hyvin lähekkäin syreenien alle. Rainer ei päästänyt Marjatan kättä, ja se tuntui niin turvalliselta ja lämpimältä.

Voi, noita syreeninterttuja — hehän istuivat aivan kuin niiden sydämessä —

Ne tuoksuivat — ja alhaalla puutarhassa tuoksuivat narsissit — ja kaikkialla metsässä kielot —

Tuoksu oli liian väkevää, se aivan kuristi Marjatan kurkkua. Ei hän ollut ennen tietänyt, miten kesäyön kukkaset tuoksuvat, ei tietänyt että alkukesän kukkien valkeat terälehdet ovat vain naamiopukua.

Ja satakieli lauloi —

Herra Jumala, kuinka se lauloi! Ei Marjatta ollut ennen tietänyt, miltä tuntuu, kun satakieli laulaa.

Ja metallipintaisen järven takana, kirkon mustan

harjan yläpuolella kuului suuri kuu.

Marjatan piti sanoa Rainerille, kuinka kaunista tuo kaikki oli, mutta tuoksu oli niin ihmeellistä, satakielen laulu niin lumoavaa ja kesäkuun kuutamo niin kalpeaa, ettei hän uskaltanut sanaakaan sanoa — pelkäsi niiden haihtuvan ja hajoavan.

He istuivat ääneti —

Ja satakieli huilutteli, helkytteli —

Ja syreenit kukkivat —

Marjatta piti yhä Raineria hellästi kädestä, ja Rainer vetäytyi aivan hänen viereensä. Sitten hän äkkiä painoi Marjatan käden lujasti kosteaan ruohoon, mutta ei virkkanut mitään.

Marjatan olisi nyt pitänyt väittää palelevansa ja pyytää Raineria kantamaan vaipat kotiin, mutta silmän pojankäden kova puristus hallitsi häntä. Kun hän kääntyi vähän sivulle, odottivat Rainerin silmät kuumina ja tummina hänen hämmästynttä katsetaan ja pakottivat sen pysähtymään.

Marjattaa häikäisi ääretön ihailu —

Eihän hänen pitänyt antaa Rainerille toista kättään, olisi pitänyt sanoa hänelle jotakin — mutta ei voinut.

Satakieli huilutteli, helkytteli. Se oli ainoa ääni sinisenkalpeassa metsässä. Äänetön, oudon äänetön oli jumaloivien silmien ja nuoren suun rukous. Marjatan oli paha olla.

Herra Jumala, miten tuo lintu lauloi.

Marjatta tunsi Rainerin panevan kätensä hänen hartioilleen kysyvästi. Eikä hän sanonut mitään.

Tämä oli outoa satua, ja kuu oli niin kummallinen.

Sitten Marjatta tunsi hänen poskensa poskeaan vastaan. Se oli viileä ja kostea, mutta sileä kuin sametti. He katselivat poski poskissa kauas järven yli, ohi sen kehyksissä riippuvien syreeninterttujen.

Nyt Marjatta olisi huoleti voinut jo nousta, kun oli jo näin paljon maistanut kesäyön taikaa.

Mutta hän ei noussut. Hänen täytyi viimeinkin saada tuntea mitä suudelma on.

Hän käänsi hitaasti päänsä, ja suloiset huulet, joita kukaan mies ei vielä ollut suudellut, odottivat —

Hiljaisuus —

Minne on satakielikin hävinnyt?

Hyvä Jumala, älä anna hänen suudella minua!

Mutta värisevä käsivarsi Marjatan kaulalla veti hänet lähemmäksi. Marjatta ehti kuutamossakin

nähdä, miten Rainerin otsa punertui ja silmät kostuivat. Pehmeät huulet pusertuivat arasti hänen huuliensa vastaan —

Marjatta, Marjatta, ethän nytkään työntänyt häntä luotasi! Päinvastoin.

He erosivat hetkeksi, mutta vain saadakseen nähdä toistensa kasvot, ja taas suu etsi suuta.

Rainer ei ollut enää ujo, hän veti Marjatan syliinsä, painoi rintaansa vastaan hänen päänsä, suuteli hänen poskiaan niin että veri rupesi niissä kuumottamaan, suuteli otsaa, märkiä suortuvia ja taas ja taas ja taas altista suuta —

Rainer ei ollut koko aikana kuullut satakielen laulua eikä nähnyt kuuta tai syreenejä. Hänhän rakasti vieressään olevaa tyttöä niinkuin vain kaksikymmenvuotiaana rakastetaan.

Hyvä Jumala, anna minun suudella häntä!

Ja hän sai suudella tuota kylmää tyttöä! Taivasten taatto, kuinka hän häntä suuteli — kapeat posket punoittivat, ja ylpeät huulet polttivat hänen huuliaan.

»Marjatta — oma Marjattani —»

Lumous repesi kuin vanha harso. Mitä tämä on? Kuka Rainer on? Marjatan päätä pyörrytti.

Rainer on levoton, jotakin on tapahtunut hänen rakkaalleen. Marjatan olkapää vetäytyy etäämmälle, hän nousee kömpelösti seisomaan.

Rainer istuu liikkumattomana seuraten häntä katseellaan. Järven kaislikosta tupruaa koleaa huurua kuin pumpulia. Äkkiä Marjatta lähtee juoksemaan tummenpana juovana näkyvää polkua pitkin ylöspäin. Sumu luikertelee maassa kanervanvarsien välissä, talo hohtaa oudon korkeana kalseassa valossa runkojen välissä. Hän kompastuu puunjuureen, säilyttää tasapainonsa ja syöksyy kuin piiskattuna suoraan ylös huoneeseensa.

Rainer seisoi hetkisen katsellen hänen jälkeensä, sitten hän kokosi vaipat, kääri ne verkalleen kokoon, poimi maasta kuutamossa kiiluvan kamman ja seurasi Marjattaa.

Marjatta seisoi jo hengästyneenä avonaisen ikkunansa ääressä ja katseli hajamielisenä ulos järvelle. Ei oikein uskaltanut ajatella —

Satakieli huilutteli, helkytteli —

Nyt vasta hän huomaa, että se onkin laulanut koko ajan — ja niin ironisesti.

Ja syreenit tuoksuvat —

Niiden tuoksu leviää peilipöydällä olevasta maljakosta ilkeän imelänä. Hän tarttuu kukkavihkoon, maljakko kaatuu ja vesi valuu lattialle, mutta möyheät tertut läsähtävät alaparvekkeen katolle jääden sinne riippumaan kuin rätiläjä hämärässä.

Kuu on siirtynyt syrjemmälle —

Marjatta seisoo vain ja painelee itkua.

Portaat narisevat vitkalleen. Askelet siirtyvät hitaasti karkeiden lautojen vingahtaessa ullakon poikki, toisen vierashuoneen ovi napsahtaa, ja sitten on kaikki taas hiljaa.

Kun Marjatta pääsi sänkyyn, puistatti äänetön nyyhkytys hänen ruumistaan. Hän häpesi niin suunnottomasti. Suudelma, sehän kuului vain sille suurelle ja pyhälle tunteelle — jos sellaista on olemassa. Missään tapauksessa ei se ollut markkinarihkamaa. Syyllisyys ja katumus kirvelivät ja kiusasivat Marjattaa ja poistivat unen hänen kuumista silmistään.

Äkkiä hän nousi istumaan sängyssään.

Muisti jotain muuta — mitä minä olen tehnyt Rainer Borgille, mitä minä olen tehnyt Rainerille!

Taas äänetön nyhkytys, hän ei voinut sitä pidättää.

Rainerkin oli seisonut hetkensä ikkunassaan ja sitten pyörähtänyt kantapäällään ympäri. Hänen otsaansa oli pieni, tuskainen vako. Oli jotain, jota hän ei nyt ymmärtänyt, mutta joka kuristi häneltä äskeisen voiman ja onnen täydellisyyden olemattomiin.

Mies ei itke, siitä hän oli vakuutettu, mutta miksi me nimittäisimme sitä kuivasilmäistä tyhjyyteen tuijottamista, jota kesti koko valoisan yön ja joka järkytti perustuksiaan myöten pojan itsekylläisen elämänluottamuksen?

Ja aamulla he saapuivat hyvissä ajoin alas kahville ja paiskasivat kättä toivottaen iloisesti hyvää huomenta. Ja hevonen odotti nuorta herraa, joka ei mitenkään saanut reppunsa remmejä sopimaan ja sitten haeskeli urheilulakkiaan, jonka oli pakannut laukkuunsa, sateenvarjoa, joka oli hänen kädessään ja Turistia, joka oli pöydällä, niin että oli vähällä myöhästyä.

Marjatta liehui hänen ympärillään koettaen auttaa parhaansa mukaan ja vältteli hänen rakastunutta

katsettaan ja jutteli ja päivitteli, ja setä antoi neuvoja, ja täti sipsutteli huoneesta toiseen verraten kelloja ja hoputellen, kunnes vihdoin kaikki oli järjestyksessä, ja Kustaa maiskautti Pikkunsa liikkeelle, ja Rainer heilahti rilloissa taaksepäin tempaantuen äkkiä nurkan taakse pois näkyvistä.

Mutta Marjatta juoksi takaisin sisälle ja tunki nenäliinan suuhunsa, estääkseen huuliaan värisemästä. Sillä viime hetkessä hän oli sittenkin kohdannut Rainerin katseen, ja se koski kuin nyrkinisku. Se sanoi: älä kuvittele, Marjatta, mitään turhia — meidän välillämme ei ole tästä lähtien kuin yksi tie, ja sille me astuimme eilen.

Marjatta polki jalkaa siellä taffelipianon takana. Miksi ei Rainerilla ole sisaria tai tyttötovereita? Miksi ei Rainer tiedä, mitä kaikkien poikien pitäisi tietää, että nuoret tytöt ovat julmia ja iloisia ja säälimättömiä?

Marjatta päätti pitää huolen siitä, ettei tuo kaunis poika saa suudelmallaan käännetyksi hänen ylpeätä tulevaisuuttaan millimetriäkään viitoitetusta uomastaan — niin totta kuin hän on Marjatta Salin!

Oh, Marjatta, joko sinä unohdit sen, että voimak-

kain viettisi oli tehdä ihmiset onnellisiksi?

Sinä unohdat niin paljon, Marjatta hetkestä toiseen.

V.

»Siellä on 15 astetta.»

»Mutta aurinko paistaa, äiti.»

»Oletko varma, ettei tuule?»

»Äiti, etkö kuule, aurinko paistaa, ja siis *on* kaunis ilma.»

Täytyihän Marjatan päästä ulos, täytyihän, Jumalan raikkaaseen luontoon! Hänen ajatuksensa alkoivat homehtua, tunteensa muuttua tunteellisuudeksi ja itseluottamuksensa horjua. Hänen *täytyy* päästä hiihtämään tänään, muuten ei hän enää ole Marjatta.

Vielä retki siskon huoneeseen:

»Laila — Laila — menetkö tänään hiihtämään?»

»Idiootti!» Tumma tukka katosi lopullisesti lakanan alle. Laila oli ollut lauantaina koulutansseissa.

»Saanko sitten ottaa sauvasi, remmi katkesi omistani?»

Ei vastausta, tai ehkä jokin mörähdys, joka loppui: — »keskellä yötä».

»Pane ainakin kahdet sukat, Marjatta!» varoitti äiti.

Marjatta nosti jalkansa tuolille: »Katso.»

Syksystä vuosi sitten äiti oli päättänyt opettaa häntä kutomaan sukkaa, ja Marjatta oli silloin mielensä virkistykseksi valinnut myrkynvihreää villalankaa ja muutamassa kuukaudessa edistynyt jo sangen pitkälle varressa, kun äidin kärsivällisyys loppui, ja hän parissa päivässä valmisti työn. Niitä sukkaa Marjatta nyt käytti hiihtäessään ja kääri kauniit varret pyöreäksi makkaraksi tossujen yläpuolelle. Hiihtopukunsakin hän oli valinnut noiden sukkiin mukaan.

Greeta oli kerran sanonut hiihtävänsä hiihtopuvun takia, samoin kuin hän tanssi tanssipuvun ja pelasi tennistä tennispuvun takia.

Ja suoraan sanoen tuotti Marjatallekin pukeutuminen suurta nautintoa. Onko maailmassa mitään riemastuttavampaa kuin tuollainen lämpimänvihreä villanuttu möyheine, valkoisine kauluksineen ja tumppuineen, kun sen tietää niin mainiosti kaunistavan ruskeita poskia, heleitä hampaita ja notkeaa vartta, sekä untuvanpehmeä lakki pikku päässä, jonka vilkkaita värejä pari otsalle ja korville vedettyä tummaa kiekuraa vielä korostaa?

Kadulla virtasi taas Marjatan lävitse tuo epämie-

luisa kylmänväristys, jolla, samoin kuin ohuiden pohjain läpi tuntuva hiekoituksen pistoilla, aina sai etukäteen maksaa osan hiihtoretkien hupia.

Ei ollut lämmin tänään, ei totta vieköön ollut. Marjatta pusersi kuitenkin rohkeasti suunsa kiinni ja pakotti laajenneet sieraimensa ottamaan vastaan polttavan pakkasen. Hänen jalkansa tanssivat kirskuvalta lumella, eivätkä sukset painaneet mitään. Hänen olikin juostava, sillä tietysti hän oli myöhässä taas — Nikolainkirkon kello oli jo puoli yhdeksän.

Oikeastaan hän ei mielellään enää hiihtänyt osakunnan kanssa, mutta minkäs teet, kun hiihto kerta kaikkiaan on luotu seurapeliksi, ja parhaat toverit, kuten kaikki maaseutuylioppilaat, suhtautuvat Helsingin talveen niin musertavalla epäluulolla, etteivät viitsi vaivaantua tuomaan edes suksia mukanaan. Osakunnan suuruiseen laumaan mahtui kuitenkin hiihtoseuran muodostamiseen tarvittava määrä parantumattomia optimisteja.

Mutta tänään oli pohjoissataman ranta oudon tyhjä.

Olivatkohan he jo lähteneet?

Ei, kello oli vasta viittä yli — ei edes akateemis-

ta neljännestä määrääjasta! Marjatta seisoi hetkisen neuvottomana ja heitti sukset jälle. Tällä pakkasella ei auttanut kauan tuumailla, voisihan vaikka hiihtää Korkeasaaren ympäri, kuten viisitoista vuotta sitten äidin kanssa. Harmillista!

»Hyvää huomenta, neiti Salin!»

Hoikka, vaalea poika kosketti sormenpäällään harmaata myssyään. Ilmielävä osakuntalainen! Marjatta muistaa hämärästi hänen joskus laulaneen illanvietossa ja varmasti joskus tanssineensakin hänen kanssaan — tyyppillinen polkkamies. Nimi vain oli arvoitus.

»Huomenta! Missä muut ovat?»

»Minäkin tässä juuri ihmettelen, olemmeko me Viimeiset Mohikaanit vaiko Ensimmäiset Ihmiset Kuussa.»

He seisoivat siinä vierekkäin ja paukutelivat notkeita suksiaan jäätiköksi poljettuun lumeen. Marjatta punnitsi mielessään, lähteäkö tuon poikasen kanssa kahdenkesken matkaan. Hänellä oli tuore kokemus nuorukaisten tunnelmaherkkyydestä, mutta myöskin niin paljon poishuuhdottavaa omasta mielestään. Ja hanki ja aurinko vetivät hiihtäjäsielua kuin rytmi-

käs valssi.

Ketään ei tullut —

»Tyyne Vuorela ja Anna Siro lupasivat varmasti vielä eilen.»

»Ei tänään olekaan tyttöjen ilma.»

Ääni kajahti niin kopeasti. Nuori mies oli muuttanut tapojaan. Ennen tavatessa ei hän ollut suutaan avannut, ja nyt keikkui kieli kuin kellon läppä. Hän tuntui tänään liikkuvan omassa valtakunnassaan.

»Te olette tietysti voimistelija?» Marjatan muisti virkosi — hehän olivat istuneet yhdessä urheilutoimikunnassa.

Vaaleat silmät välähtivät mielihyvästä:

»Näky se Y. V. lyövän aatelismerkkinsä mieheen.»

»Mutta nimeänne en voi mitenkään muistaa —» hymyili Marjatta.

Pojan kasvot ilmaisivat koomillista mielen masennusta.

»Siinä sain. Lehtinen minä olen, eikä sekään paljoa auta.»

Marjatta yritti parantaa asiaa:

»Te miehet olettekin kaikki niin samalla tavalla puetut, ettei harjaantumaton muisti teihin miten-

kään pysty. Teillä sensijaan on helpompi. Onhan meillä tyttöillä edes erivärisiä pukuja.»

»Justiinsa. Kun tyttöihin illalla tutustuu, ovat kaikki kuin herran enkeleitä, mutta sitten päivällä tavattaessa oikein pelästyy.»

Poika oli humoristi, kun vain rohkeni puhua.

»Olipa hyvä sitten, että näitte minut ensikerran keskellä päivää.»

»Niin oli, onhan sitten varaa parantaa.»

Marjatta purskahti raikuvaan nauruun. Selvä yhteiskoululainen. Tuon kanssa voi hiihtää vaikka Rovaniemelle kahdenkesken.

»Ei tästä näy sen parempaa tulevan. Lähdetään vähän oikomaan sääriämme. Anteeksi! Naisilla ei kai olekaan sääriä, vai kuinka?»

»Jalat meillä on.»

»Sen kyllä huomaa juostessa.»

Suksi luisui hangella kuin sukkapuikko silkillä, ja jo muutamassa minuutissa oli veri valunut keskuskästeistään kylmälle pinnalle, sulattanut sen ja jäänyt sinne hehkumaan.

Lehtinen hiihti edellä avaten latua. Tänä aamuna ei ollut vielä montakaan henkeä liikkeellä, ja lu-

mi sähköytteli koskematonta ihanuttaan silmänkantamattomiin. Marjatta painoi soaistuneena katseen-
sa edeilähihtäjän syvänsiniseen varjoon ja lykkäili
liukkaita suksiaan tasaisessa tahdissa, ja koko maail-
ma suhisi huoletonta, läpikuultavaa kirkkautta. Joka
lykkäyksellä karisi mielestä tomua ja tunteita ja tut-
kiskelua.

Tuli kuuma —

Siinä ne viisitoista pakkasastetta, liesihän Marjat-
ta ne! Hän sysäsi lakin ylemmäksi, aukaisi kaulalii-
nan solmun ja lopuksi veti vantutkin pois käsistään.
Mutta perässä piti pysyä. Ei tämä tyttö huuda edeltä-
jänsä hidastelemaan, ei ikänä.

Kun Lehtinen sitten viimeinkin osoitti mökkiä
mäen nyppylällä ja ehdotti virvokkeita, oli Marjatta
jo kuin lapsi, joka oltuaan kiltti koko viikon saa sun-
nuntaina vehnäskahvit.

Ja hän joi taas maukkaimmat kahvit elämässään,
vaikka sikuri kirveli suuta ja pullat olivat harmaita
ja kovia. Ja hän oli äärettömän onnellinen ja äärettö-
män kiitollinen reippaalle toverilleen.

Nyt vasta huomasi Lehtinenkin, mikä onnen poi-
ka hän oli. Tulisipa nyt vain joku tuttava tänne nä-

kemään. Istua Marjatta Salinin kanssa näin kahdenkesken kahvipöydän ääressä ja jutella kuin parhaat ystävykset. Eivätkä kuitenkaan pojat tiedä, millainen kullanpala, millainen tyttöjen tyttö hän on. Hän oli aina osakunnassa hieman olevinaan poikien mielestä. Mutta saakin tuollainen helmi olla olevinaan. Tuo kaulan kaarros, tuo solakka, vihreä nilkka lyhyiden hameiden alla, nuo kapeat, punaiset posket, joita vielä äsken valkeat huurukiharat ympäröivät, mutta jotka nyt olivat hikisenä vanginneet mustat suortuvat hehkuunsa, nuo sädehtivät silmät ja valkeat hampaat! Herran pieksut, mikä onnen poika hän oli!

Lehtinen söi pullat ja joi kahvit ja unohti sokerit ja kermat ja vastaukset ja maksut —

He käänivät hyvätuulisen rentoina suksenkärjet paluumatkalle.

Tulipa siinä kansaa kaupungista käsin. Aurinko oli lämmittänyt talvipäivän, ja parittain ja nelittäin ja laumoittain hiihti punaposkista nuorisoa helakoissa puvuissaan heitä vastaan. Oli siellä tuttuja, jos oli tuntemattomiakin. Ja kaikki olivat naurussa suin, ja kaikkien silmistä loisti toverillinen myötätunto paluumatkalla olevaa paria kohtaan. Tuttujen nyökkäyksiin

liittyi kuitenkin hieman ihmettelyä, joka sai selvim-
män ilmaisuksensa Birger Vallin kasvoilla.

Hän tietysti oli taas Marjatan tiellä hiihtäen vas-
taan iloisessa nelikössä keikarimaiset hiihtotamineet
yllään ja palkinnonsaaneet sukset jaloissaan.

Miksi pitikin hänen aina osua Marjatan eteen nyt,
kun he eivät enää olleet ystäviä?

Heidän seurustelutyylinsä ei ollut muuttunut. Mar-
jatan letkaukset ja Birgerin laiskansuopea ylimieli-
isyys olivat aivan ennallaan, mutta niiltä puuttui se
lämpimän, vanhan ystävyuden perusta, jolta ne en-
nen lähtivät. Nyt, jos heidän silmänsä joskus kes-
kustelun kuluessa kohtasivat toisensa, eivät ne enää
pysähtyneet lepäämään tuossa salaisessa ymmärtä-
myksessä, jonka olemassaolon Marjatta olisi luulta-
vasti jyrkästi kieltänyt, mutta joka siitä huolimatta
valoi selkeää turvallisuudentunnetta hänen hie-
man häälyvään maailmaansa. Nykyään leikkasivat
heidän katseensa toisensa kuin kaksintaistelijain säi-
lät. Marjatta oli katkera ja myrkyllinen. Olihan Birger
sanaa sanomatta, lupaa kysymättä työntänyt hänet
syryjään. Hänellä ei ollut enää aikaa Marjatalle — ei-
kä harrastusta. Eikä hänen väitöskirjansa kuitenkaan

edistynyt, sen Marjatta totesi vahingoniloisesti.

Ehkä hän oli innostunut politiikkaan. Se oli muo-
dissa, ja jostakinhan hänenkin piti saada sisällystä
tyhjänpäiväiseen elämäänsä. Aikaisemmin muotiin-
tullutta pörssikeinottelua oli Birger myöskin koetta-
nut, mutta isältään perimiensä sahalaitosten suoma
ehdoton vakavaraisuus oli riistänyt hänen jobbauk-
seltaan sen suurimman viehätyksen. Siksipä hän nyt
varmaankin oli siirtynyt politiikkaan. Hän oli kuin
luotu siihen. Hänen matkoilla solmitut suhteensa ja
koko temperamenttinsa viittasivat selvästi tietä. Mar-
jatta oli vain niin katkeroitunut hänelle, ettei edes
myöntänyt hänen vaikuttumaan epäitsekäiksi. Mar-
jatta oli itse niin monen muun kanssa vuodatta-
nut kyyneliä Ylioppilaskunnan vuosijuhlassa, kun Si-
beliuksen »Isänmaalle» äkkiä iski sävelissään sydä-
miin ihmeellisen, peloittavan vavistuksen, jonkinlai-
sen atavistisen harhaluulon, jota viime vuosisadal-
la nimitettiin isänmaanrakkaudeksi, mutta silloin oli
Birger seisonut vinosti hänen edessään ja vain ival-
lisesti hymyillyt heidän liikutukselleen. Ei, Birgerin
viileä ja itsekäs luonne ei saattanut joutua isänmaan-
rakkauden tahdottomaksi orjaksi. Jos hän työskente-

li salaisen politiikan alalla, merkitsi se vain sitä, että hän tarvitsi tieteellisen tutkimuksen ja pörssikeinot-
telun jälkeen yhä uutta sensatsioonaa.

Oh, tietysti hän tänään taas tuli vastaan! Olisi-
han Marjatan pitänyt jo tuntea hänen hyvinjärjes-
tetty viikko-ohjelmansa. Siihen kuului ehdottomasti
sunnuntaiaamun huviretki jonkun kauniin neitosen
seurassa.

Marjatta nyökkäsi säteileväsi hymyillen ohihiih-
täessään. Silmänräpäyksessä suhahti Birgerin sukki
hänen omiensa yli, ja Marjatta kaatui nenälleen.

»Ihanaa!» huokasi hän vielä polvillaan maassa.
Birgerin kanssa seurusteltaessa pitää asiat ottaa sel-
laisina kuin ne ovat.

»Aivan hurmaavaa», vahvisti Birger. Lehtinen oli
pysähtynyt jonkun matkan päähän ja koetti etsiä jo-
tain mielenkiintoista katseltavaa toiselta suunnalta,
sillävälin kuin Birger tottuneesti käänsi nurin Marja-
tan vantut ja pudisti hänen ranteestaan lumimöykät.

»Taas uusi tähti?» Viittaus Lehtiseen. »Ainakin
eroaa entisestä.»

Marjattaa harmitti. Lehtinen oli hauska poika,
vaikkakin nuori ja pieni.

»Jonkin verran. Kyllä minä vielä tähteni erotan — toista lienee sinun linnunratasi.»

»Sinä olet ruvennut pistelemään aivan kuin alkaisit lähettä kolmeakymmentä. Iltavalaistuksessa olet miellyttävämpi.»

»Suo nyt anteeksi, mutta eivät kaikki tuttavani sentään ole Illan sokeita ihailijoita. Muutamien mielestä aamu on Iltaa viisaampi.»

Ilta Fagerlund, Birgerin morsian, ei ollut mikään ruudinkeksijä. Marjatta tiesi varsin hyvin heidän kihlauksensa purkautuneen, mutta tahtoi kuitenkin olla ilkeä.

Birger ei mennyt ansaan. Hän oli jo kääntänyt suksensa hiljalleen eteenpäin hiihtelevän seuransa jälkeen, ja Marjattakin seisoj jo keinuen varpaillaan sauvojensa varassa valmiina töytäisemään.

»Toinen lippuni on vapaa tiistain sinfoniaan. Tuletko sinne?»

Houkuttelevaa, mutta vaarallista. Marjatta oli kauris tänään värihehkussaan kimallelevaa valkokenttää vastaan, sen hän tiesi, ja se nostatti hänessä naisellisia paheita.

»Tiistaina? Voi, silloin lupasin jo Rainerille.» Hän

koetti olla katuvan näköinen.

Ellei Birger olisi ollut niin pakkasen purema, olisi luullut hänen punastuneen. Hän katsoi pitkään Marjattaa, aikoi sanoa jotakin, mutta muutti mielensä. Marjatta nauroi.

»Vahinko.» Birger potki jäätä suksestaan, »Missä hän sitten tänään on, tuo huokaava ritarisi?»

»Ei päässyt irti kaupungista», selitti Marjatta uskotellakseen Birgerille, ettei hän suinkaan muussa tapauksessa olisi ulkona ilman tavallista kumppaniaan.

Totuus oli kuitenkin se, että heillä, Rainerilla ja hänellä, oli hiljan ollut suuri kohtaaminen ilman suuria sanoja. Marjatta oli vain harvinaisen nolona selittänyt Rainerille, että heistä oli alettu puhua ja että hän oli sen tähden päättänyt tästä lähtien liikkua suuremmassa seurassa, mikä merkitsi sitä, että Marjatta oli alkanut taas pelätä Raineria. Suhteen pysyttäminen oikeassa äänilajissa kysyi nykyään suurta ponnistusta, ja se hermostutti Marjattaa. Hänen epätasaisuutensa puolestaan teki Rainerin levottomaksi, ja nyt oltiin taas niin pitkällä, että katastrofi saattoi tulla minä hetkenä tahansa.

Lehtinen piirteli kuvioita hankeen ja oli loukkaan-

tuneen näköinen. He lähtivät hiljalleen hiihtelemään vierekkäin. Pitikin tuon Birgerin taas tulla häiritsemään! Marjatta huitaisi raivoissaan sauvallansa ison kappaleen hankea korkealle ilmaan; se hajosi jäähiutaleiksi, jotka satoivat helisten hänen hartioilleen, suksilleen ja kovalle lumelle.

Onneksi Lehtinen pian sai puhekykynsä takaisin. Hän ei ollut vielä niin vanha, että olisi uskaltanut vai tiololla rangaista tyttöään.

He valitsivat maaladun ja rupesivat kiemurtelemaan saaria seuraten vaikeaa murtomaata. Oksat löivät kovia jääpuikkojaan kasvoihin, ja siinä väistellesään, jarruttaessaan, tasapainoa etsiessään ja suksia ylämäissä laahatessaan Marjatta sai taas kiinni luonnon auttavasta kädestä. Puiden lomitse valutti aurinko metsän varjoisalle lumelle suuria, kultaisia läiskiä.

Lehtinen hiihti hänen rinnallaan välittämättä vaikeista esteistä ja keskusteli vakavista asioista, kuten aina hyvin nuoret miehet tekevät. Ja Marjatta selitelli harrastuksiaan, opinnoitaan ja tulevaisuudensuunnitelmiaan. Hän teki sen aivan totuudenmukaisesti ja avonaisesti, sillä tämän pojan suhteen hänen ei tarvinnut olla varuillaan eikä asettua puolustusasen-

toon jo edeltäkäsini. Lehtinen kuunteli hyvin hartaan. Kerran hän kuitenkin muisti olevansa mies:

»Ettekö te joskus mene naimisiin sentään?»

Sehän olikin asian ydin. Tavallisesti Marjatta periaatteesta jyrkästi kielsi sen mahdollisuuden, mutta tänään hän koetti olla suora:

»Kenties — jos esimerkiksi väitöskirjani hylätään.»

Lehtinen ei pitänyt siitä vastauksesta. Hän katseli syrjästä somaa toveriaan. Uskaltaisikohan?

»Mutta kai te joskus olette rakastunut?» Hän punastui rohkeuttaan, mutta Marjatta vain hymyili, jos tuollaisessa vauhdissa syntynyttä irvistystä kehtaa hymyilyksi nimittää.

»Sepä omatunnonkysymys! Sata, tuhat kertaa tietysti. Ainahan minä olen rakastunut.»

Nyt Lehtinen suuttui todenperään:

»Sitten te ette ole mikään tyttö. Senhän olen aina sanonutkin. Poikia te olette joka sorkka!» Hän työnähti edelle.

Latu loppui jyrkkään mäkeen. Marjatta seisoi häikäistyneenä metsänlaidassa seuraten silmillään Lehtistä, joka suhahti kuin lintu rinteessä, kohautti vain

kerran suksiaan, hurautti selkä kyyryssä tasanteen poikki ja pieneni pienenemistään kaukana jäällä —

Helsinki siinsi kuin posliiniin valettu leikkikau-punki himmeänä valkean kentän toisella puolella.

Poikia te olette joka sorkka. Nuori mies oli tyhmä. Marjatta itse tunsu hämäästi, että kerran, hyvin, hyvin pitkän ajan perästä, kun hän oli ensin saavuttanut kaiken, mitä elämällä on *ihmiselle* tarjottavana, hän myöskin tulisi etsimään *naisen* osaa. Oh, virtasihan hänen terveissä jäsenissään lämmintä verta, jonka jokainen pisara sykki elämänutelaisuutta. Sen tyydyttäminen oli oleva hänen viimeinen kurssikirjansa.

Marjatta seisoi epäröiden mäen päällä. Lehtinen oli jo hiihtänyt takaisin ja houkutteli häntä tulemaan.

Miettiessään oli Marjatta pitänyt silmänsä suljetuina, ja aurinko oli polttanut hänen luomiensa läpi kuin punainen liekki suoraan aivoihin. Toverin äänen kuullessaan Marjatta avasi silmänsä ja työntäytyi liikkeelle. Maailma oli kaksin verroin sininen, edellä kiitävä varjo, latu ja pienet luminypykät olivat kuin valuvaa mustetta.

Vauhti kiihtyi. Herranen aika, enhän minä osaa laskea mäkeä, mitä minä ajattelen? Marjatta muis-

taa joitakin neuvoja, heittää taaksepäin sauvansa, kumartuu, tuuli pieksee hänen kasvojaan, viiltävä tunne keskittyy vatsaan — nyt tulee turma — onkohan hyppyrikin —? Se ajatus kaatoi hänet kuin laukaus pyörimään, vierimään, lumiryöppyyn ja hirveän sekasotkuun, missä ei enää erottanut päätä jaloista ja jalkoja käsistä — hän makasi siinä vain läöpällään tahdottomana kuin kuminukke.

»Heisaa vaan!» Lehtinen veti häntä käsikynkästä.

»Älkää koskeko, olen kuollut.» Marjatta käänsi taas nenänsä lumeen. Hänen korvansa soivat. Hän ei suoraan sanoen uskaltanut liikahtaa. Pelkäsi, ettei hänellä enää ollut ainoatakaan ehjää jäsentä.

Lehtinen oli hakenut hänen suksensa kaukaa jäältä.

»Ei, kyllä tästä nyt on tuleva ylösnousemus! Vilustutte.»

Marjatta oli itsekin jo kyllästynyt asentoonsa ja ryömi kontilleen. Koetti nauraa, mutta henki ei vielä juossut.

»Vahingossa minä lähdin liikkeelle», änkytti hän selitykseksi. »En yhtään aikonut.»

»Jopa minäkin ihmettelin, kun alku oli niin roh-

kea. On se poikaa, on se poikaa, ajattelin. Ja sitten kei-
kaus keskellä tasaista mäkeä. Helkkarin raukkamais-
ta. Pelkäsitte tietysti?»

Marjatta nyökkäsi huitoessaan lunta lapikkais-
taan. Kyynelet tulivat silmiin.

»Koskiko kovasti?» Marjatta näki että Lehtinen
yritti olla osaaottavainen, vaikk’ei uskonutkaan kos-
keneen.

»Kaikkea vielä.» Tärähdystä seurannut herkkyyys
alkoi haihtua.

He hiihtelivät rinnakkain satamaan, ja koska ol-
kapäätä todellakin aristi, antoi Marjatta mielihyvällä
Lehtisen kantaa sukset kotiovelle.

Oikein kaivaten hän katsoi poistuvan toverinsa
jälkeen ja huohtaen soitti ovikelloa. Häntä tympäisi
oman itsensä luokse palaaminen. Ei oikein viihtynyt
tuon neitosen seurassa nykyään. Hän teki niin pal-
jon tyhmyyksiä, oli oikukas ja itsekäs eikä ensinkään
muistuttanut aurinkoisen talvipäivän raikasta Mar-
jattaa, joka oli koko maailman ystävä ja jonka ystä-
vä koko maailma oli. Hän oli kehittymässä väärään
suuntaan. Hän tiesi sen itse, mutta niin kauan kuin
hän oli näin ahkera, ei hänellä ollut aikaa eikä her-

moja parannuksiin. Jahka hän on kandidaatti, sitten alkaa uusi elämä.

Aivan oikein. Äiti otti hänet vastaan tiedolla, että häntä oli jo kahdesti kysytty puhelimesta. Numero oli tietysti Rainerin.

»Lupasin, että soittaisit heti palattuasi.»

»Salli minun edes pukeutua ensin.»

Marjatta päätti lujasti unohtaa koko puhelinkeskustelun. Riisuttuaan kylmää hohkavan hiihtopuvun yltään hän otti lämpimän kylvyn ja pukeutui nauttien puhtaisiin vaatteisiin. Sitten hän heittäytyi kirja kädessä rennosti sohvalleen ja vaipui suloiseen lepoon, missä ruumista raukeana kiertävä väsymys ja mielen leppoisa rauha käsikädessä kietoivat hänet suopeaan syleilyynsä. Hän oli ajatuksissaan muovaileviinaan kirjoituksensa kovatöistä loppulausetta, mutta todellisuudessa vain torkkui.

Päivällisen jälkeen tulivat äiti ja Laila hänen huoneeseensa istumaan. Marjatta kertoi taas haltioituneena hiihtoretken nautinnosta, ja Lailastakin hän sai lypsetyksi joitakin hauskoja katkelmia eilisillasta. Hän aikoi mennä varhain vuoteeseen, että pääsisi ankarasti määrättyyn työsuunnitelmaansa käsiksi taas

kello kahdeksalta huomisaamuna.

Silloin tuli tietysti käärme heidän paratiisiinsa.

Marjatta hämmästyí. Ei hän ollut odottanut Rainerin uskaltavan, mutta ääni eteisessä oli ehdottomasti hänen. Ja äiti pyytää häntä sisälle.

»Juomme juuri iltapäiväkahvia, jos herra Borg tyytyy vain korppuihin ja piparkakkuihin. Aamupäivällä tuli odottamatta vieraita —»

»Kuten iltapäivälläkin.» Rainer seisoi jo ovella hie-roen pakkasen punaamia käsiään ja katsellen Marjattaa silmiin hieman epävarmana. Mitähän Marjatta tästä sanoisi?

Hänen oli niin hyvä olla, että Rainerin keksintö vain huvitti häntä.

Ja äiti oli tietysti kovin mielissään tällaisesta vanhanaikaisesta kohteliaisuudesta. Nykyajan nuoret miehet aniharvoin muistivat, että tytöillä saattoi olla kotikin ja vanhemmat.

Laila oli tietysti heti syvästi punastuen mutissut jostain Raakelistä, tehnyt Rainerille jonkinlaisen niauskumarruksen ja pyrähtänyt tiehensä.

Mutta heillä oli oikein kodikasta. . Äiti oli aina niin herttainen, Rainer oli oudon vilkas ja puhelias — jos

hän olisi ollut tyttö, olisi sitä sanottu hermostumiseksi —, ja Marjatta näki ja kuuli kaiken ruumiillisen väsymyksen kaunistavan verhon lävitse.

Äiti oli aina pitänyt Rainerista, ja Rainer oli aina pitänyt äidistä, ja sellainen tuntuu ilmassa. Hänellä oli kuvia Aholasta lompakossaan, ja äiti näytti omia kuviaan. Montakaan sekuntia Rainer ei kuitenkaan istunut hiljaa. Hän kuljeskeli ympäri huoneessa, tarkasteli tauluja, kosketteli pikkuesineitä, eikä Marjatta voinut olla ihailematta huolettoman poikamaista tapaa, millä hän liikkui käsivarsiaan, ja jyrkkää kaartaa, millä pitkä takaraivo liittyi pystyyn kaulaan. Hän näpäytti arvostelevasti seinällä riippuvan kitaran kieliä ja äidin pyynnöstä otti sen alas, viritti sen ja lauloi pari kansanlaulua. Ja äiti istui kädet ristissä sylissään, ja Marjatta tiesi katsomattakin, että hänellä oli kynnelet silmissä.

Rainer suoraan sanoen hallitsi iltaa. Hänessä oli kiihkeätä varmuutta, joka oli Marjatalle aivan vierasta. Hän siirtyi asiasta toiseen vaivattomasti eikä tällä kertaa ensiksi rukoillut silmillään suostumusta ehdotuksiinsa.

Marjatta oli kuullut, että äiti oli lupautunut Agda-

tädin luo iltapäiväksi, mutta äidin käsityksen mukaan hän ei nyt voinut mennä. Tavallisesti Marjatta olisi nauraen harmitellut hänen velvollisuudentuntoaan, mutta tällä kertaa hän oli iloinen. Hän oli tänään sellaisessa »leben und leben lassen»-mielialassa, että äidin läsnäolo vain helpotti.

Kun äiti poistui hetkeksi, oli Rainer tuulena Marjatan edessä:

»Miksi et soittanut, Marjatta?» kovisti hän kiihkeästi.

»Oh, unohdin kokonaan! Oliko se tärkeääkin?»

»Oli.» Hänen kasvonsa olivat tuskallisesti pingoitettut ja hänen silmänsä pistivät. Marjatta koetti laimentaa jännitystä:

»Tuletko tiistaina sinfoniaan? Kuulisin mielelläni Glasunovia.» Marjatta hämmästy! Rainer päästi käntensä pöydästä, johon oli nojannut häntä katsellen, ja nauroi kovaa ja kaiuttomasti.

»Enkä tule. Ota joku muu tusinastasi.»

Sekö ääni nyt oli kellossa. Marjatta ei pitänyt siitä. Se oli kuin Birgeriä.

»Älä nyt viitsi! Tahtoisin mennä juuri sinun kanssasi.» — Hyvästi, päätökset ja periaatteet!

Rainer astui toiselle puolelle huonetta kääntyen katsomaan Marjatan Hermes-päätä:

»Et sinä enää kiusaa minua. Muista se, Marjatta! Se on ohi nyt.»

Uh, mikä hirveä lause — ja aivan tyynesti — ja Rainerin suusta! Marjatta oli niin hämmästynyt, että kadotti konseptinsa. Veri tulvahti hänen päähänsä.

Onneksi äiti tuli sisälle. Rainer kääntyi heti iloisena, ja seurustelu jatkui kuten ennenkin. Marjatta vain oli arka ja koetti olla kahta ystävällisempi Rainerille, joka läikehti kuin elohopea väistäen hänen otettaan. Marjatalla oli luultavasti paha omatunto, koska hän seuratessaan Raineria eteiseen viimeisen kuumaisen iskulauseen jälkeen nöyrtyi hänelle ensimmäisen kerran.

Rainer piti kauan hänen kättänsä, puristi ja puristi, ja Marjatta yritti leikillisesti pyytää anteeksi oikutelemistaan. Anteeksipyyntö muuttui näet sittenkin hartaaksi rukoukseksi, mihin hän ei saanut lohdullista vastausta tuolta häilyvältä katseelta.

Rainer kääntyi vielä kerran ovelta:

»Marjatta», sanoi hän, »voi Marjatta!»

Marjatta ojensi hänelle molemmat kätensä — il-

massa oli jotain oudosti uhkaavaa — ja Rainer veti hänet luokseen. Siinä he seisoivat hetken liikutettuina, Marjatta kysyvänä ja Rainer taistellen jotain voimakasta tunnetta vastaan.

Äkkiä hän päästi irti Marjatan ja oli poissa.

Marjatta oli tietysti illalla taas tyytymätön itseensä. Päästyään vaivoin väljemmille vesille hän ajoi taas sille vanhalle karille. Eikö hän nyt voinut oppia sitä, että Rainer Borg ei kuulunut hänen ohjelmaansa ja että hänen oli toimittava sen mukaan?

Mutta Rainer oli niin rakas hänelle kuin aurinko sateisena syksynä. Ja heitä yhdisti jokin. Rainer oli oikeassa. Heitä yhdisti muisto tuosta kuutamoyöstä, jolloin Marjatta oli suudellut häntä. Vaikka kuinka koetti todistella itselleen tuon tapahtuman mitättömyyttä, kierteli Marjatan veressä ikivanha tunne, joka väitti tuota iltaa hänen elämänsä käännekohdaksi, jonka jälkeen hän kuului Rainerille. Siitä huolimatta hänen silmänsä saivat kylmänivallisen ilmeen, kun hän sitä ajatteli. Niinkuin tämä tyttö »kuuluisi» kellekään muulle kuin itselleen. Kymmenen vuotta saa Rainer odottaa. Ellei odota — sen parempi.

Marjatta heittelehti kuitenkin levottomana vuo-

teellaan. Ruumis oli liiankin väsynyt, mutta sielu oli virkeä ja varma.

Yöllä Marjatta heräsi serenaadiin, ja Lailan mielestä hän oli onnellisin tyttö maailmassa.

Noita säveliä hän kuuntelikin hyvillä mielin pääkäden varassa, sillä Lehtinenhän siellä vain kiitteli viimeisestä.

VI.

»Ole sinä iloinen, Helena —» täti Kunigunda piirte-
li virkkuuneulallaan kuvioita äidin verkaliinaan paina-
naen joka sanansa korostukseksi syvemmän vaon —
»ole sinä iloinen siitä, ettei sinulla ole poikia».

Äiti ihmetteli itsekseen, minkähän tähden hänen
nyt piti iloita juuri siitä, mikä aikaisemmin oli laho-
tikkuna kaivanut hänen mieltään, ja tyrkkäsi kakku-
lautasen Kunigundan tuhoavan virkkuuneulan tielle.

»Jos sinulla olisi hyvä, kaunis, lahjakas poika, oi-
kein sydämesi ilo, niin huii — jonakin kauniina aa-
muna hän olisi poissa. — Isänmaa kutsuu, morjens
mamma! Ja jos sinulla olisi hulttio-poika, joka joisi ja
mässäisi, mutta jota sittenkin rakastaisit, niin vielä
varmemmin: huii — hänkin olisi poissa. Ja sinä . . .»

»Kolmas kuppi, Kunigunda, en sjusjundedel!» Tä-
mä kysymys ei ollut esillä ensikertaa, ja Kunigunda
oli niin kiivas.

»Minusta se tavallaan on kaunista . . .»

»Kaunista! Kloppimaista se on. Luulla nyt kou-
rallisella poikanulikoita voitavan taistella Venäjää

vastaan. Lapsellista! Sebastiankin sanoo. . .» Sebastian oli täti Kunigundan mies, professor emeritus, joka sivumennen sanoen oli nytkin läsnä, vaikkakin tapansa mukaan hautautuneena keinutuoliin sanomalehtineen. Setä Sebastian oli tunnustetusti viisas mies, vaikkakin tämä nuorempi sukupolvi epäili suuresti, olivatko nuo enemmän tai vähemmän kultaiset totuudet, joita täti Kunigunda »Sebastiankin sanoo»-tittelin alla niin halusta esitti omien mieltemiensä tueksi, todella autenttisia. Tällä kerralla oli Sebastian sanonut, että tuollainen hurjastelu saattoi jo yliopistonkin vaaraan. Eihän tarvittu kuin henkäys, niin sen itsehallinto oli kumossa, ja tämä viimeinen villitys oli jo enemmän kuin henkäystä. »Ja me suomalaiset olemme lojaalista väkeä, se on ollut meidän kunniamme kautta vuosisatojen, ja jos me pysymme uskollisina. . .»

»Niin kenties saamme sokeripalan huomenna ja piiskaa ylihuomenna. Es ist eine alte Geschichte.» Marjattakin puuttui nyt puheeseen.

»Ei kiitos, Helena, ei tippaakaan enää. Tämä on asia, josta ei kannata väitellä. Emme me kuitenkaan historiaa tee, sinä ja minä, pikku Marjatta. Toiseltapa

maailma silloin taitaisi näyttääkin. Hm. Mutta minä ymmärrän parhaiten sen, minkä näen, ja eilen tapasin apteekerska Borgin, ja hänen silmänsä olivat aivan punaiset. Se vanhin poika. . .» Täti Kunigundan ääni aleni kuiskaukseksi.

»Rainerko?»

»Se sen nimi taisi ollakin. Se joka aikoi arkkitehdiksi. Kaunis ja kiltti poika, muistatko?»

»Olen joskus tavannut.» Äiti siirtyi ottamaan ompelupöydältä toisen neulan.

Marjatta lentää polttavan kuumaksi, ja hänen käntensä on niin hikinen, että lusikka seuraa sitä ja puutoa kilahtaen takaisin vadille.

»Se Aholan väen Rainer. Ja hänen lukunsa kävivät niin hyvästi, ja hänen äitinsä toivoi niin paljon hänestä. Ja nyt menee poika päistikkaa omille teilleen ja jättää äitinsä yksinään. Merkillistä, miten se seikkailu nuorisoa vetää, parastakin. Ja itsekästä se on, itsekästä ja edesvastuutonta. Me saamme sitten paikata ja pelastaa mitä pelastettavissa on.»

Täti Kunigunda silitteli kädenselällään harmaan tukkansa hyvinhoidettuja aaltoja, ja Marjatassa laukesi hermojen korkeajännitys särähtämällä.

»Niin, itsekästä, mitäpä muuta kuin itsekästä! Te hän täällä olette tietysti altruistisia. Hörpitte kahvia ja kudotte sukkaa pakanoille ja annatte kymmenen markkaa Punaiselle Ristille. Ja nuo pojat, jotka uhraavat kotinsa, omaisuutensa, *tulevaisuutensa*, jotka panevat ainoan roponsa vaakalaudalle koettaakseen, onko Jumala todellakin hyljännyt tämän kurjan maan — he ovat itsekkäitä. Yliopiston etuoikeudet, manifestien armolahjat! Monestako viikosta te voitte mennä takuuseen, vaikka koko Suomen kansa keikkuisi keinutuolissaan aamusta iltaan?» — Marjattaa alkoi ärsyttää sedän hiljainen keinuminenkin. — »Ja mitkö me voitamme? Herra Jumala! Onko meillä sitten niin paljon kadotettavaa? Emmekö me saa koskaan uskaltaa mitään? Muistatteko kuinka Deksippos kutsui nuoret aseisiin, kun vanhat eivät *uskaltaneet*? He uskalsivat ja he *voittivat*. Te vanhat, te juuri olette itsekkäitä. Saadaksemme nyt muutaman vuoden elää, ei, vaan torkkua rauhassamme te luovutte tulevaisuudesta. Mutta me, joille tuo tulevaisuus kuuluu, uhraamme mieluummin nämä vuodet kauhuille, sillä meille on kysymys kymmenien vuosien ajasta joko vapaiden tai orjien maassa. Ja jos nyt on yksi-

kään mahdollisuus sadasta edelliseen, niin millä me silloin vastaamme historialle ja lapsillemme, jos mukavuudesta ja arkuudesta jätämme sen käyttämättä. Itsekästä! Oliko Aarne Helo itsekäs, joka lähti juriskandidaattipubliikkinsa jälkeisenä päivänä? Ovatko Saavion veljekset itsekkäitä, miljonääripojat? Ja Okosen pojat ja Gunnar ja Bertel? Ja rouva Borgilla on neljä poikaa jäljellä ja osakkeita kirstut täynnä. Niin — itsekkäitä — tietysti! Häpeäisitte!»

Marjatan ääni särkyi, ja hän syöksyi ulos huoneesta kuulematta jatkoa tuohon »Marjatta»-huudahdukseen, joka kajahti kuin yhdestä suusta heti hänen lopetettuaan.

Enimmin liikutettu oli tietysti äiti. Setä Sebastian oli tosin pysähdyttänyt keinutuolinsa nojautuen eteenpäin huvitetun näköisenä ja tati Kunigunda pudottanut keskentekoisen tähden langan päähän riippumaan, mutta itse asiassa he ottivat asian rauhallisesti. Kukapa ei nykyään olisi hermostunut? Kunigundan ompeluseurassa rouvat saivat hysteerisiä kohtauksia kaakkureseptienkin johdosta.

»Brr», sanoi setä Sebastian vain ja nosti lehtensä silmiensä eteen.

»Herre du store», huokasi täti Kunigunda.

Ja äidin poskipääät punersivat. Hän oli taas samaa mieltä kuin Marjatta, vaikk'eivät he olleet asiasta puhuneet — mutta eihän tuollainen sentään sopinut.

»Rakas Kunigunda, Sebastian hyvä! Marjatta on niin hermostunut. Hän tekee niin paljon työtä ja valvoo liiaksi. Hän antoi juuri tänään sisälle graadunsa.» Tämä oli tärkeä salaisuus, jonka hän nyt uhrasi lepyttääkseen vihastuneita jumalia. »Ja hän on niin peloisaan.»

»Arvaahan sen. Ei niiden naisylioppilaiden graadut niin vahvoja taida ollakaan. Sebastiankin sanoo, että naisylioppilaita on kahta lajia: sellaisia, jotka ovat kauniita eivätkä osaa mitään, ja sellaisia, jotka ovat rumia ja osaavat vielä vähemmän.»

Mutta nyt äiti nousi takajaloilleen:

»Marjatta itse ei ole mitään puhunut, mutta neiti Vaivanne kertoi sen olleen seminaarissa esillä ja että sitä oli kehuttu, ja siitä tulee luultavasti non sine laude.» Äiti puhui nykyään non sineistä, seminaariharjoituksista y. m. s. yhtä suurella asiantuntemuksella kuin ennen vanhaan Rex-laitteista ja korndrellistä.

Setä Sebastian ja täti Kunigunda olivat sielujensa

syvyyksissä sangen mielissään tästä tiedosta.

»Non sine on oikein hyvä hist-filleillä, sanoo Sebastiankin, cum laude on harvinainen ja magna tulee enintään kerran vuodessa.» Kyllä professorinrouva tiesi tällaiset asiat.

Mutta professorinrouva luulee nyt tietävänsä jotakin muutakin.

»Millainen mies tuo nuori Borg on? Marjatta taitaakin tuntea hänet oikein hyvästi.»

Äiti punastui. Hän oli siinä suhteessa tyttäriensä veroinen, ja tällä kertaa hänellä oli todellakin paha omatunto.

»Enhän minä tiedä. Marjatalla on niin paljon tuttavia. Aholan tätihän pitää paljon hänestä.»

»Se on tietysti taas joku uusi 'toveri'. Emme me vaan, Helena kulta, pitäneet tusinoittain 'tovereita' nuoruudessamme emmekä olisi saaneetkaan.» Kuningunda imaisi ylähuultaan ja tarttui päättävästi virkkuutyöhönsä osoittaakseen, että keskustelu oli johtanut päätepisteeseen.

Äidillä oli hieman toisenlainen muisto noilta ajoilta, jolloin Kuningundan kiiltävä palmikko ja sukkela suu olivat tehneet Aholasta kaikkien lähipitäjien hu-

vitteluhaluisen nuorison keskuksen, kunnes setä Sebastianin viisivuotinen sotaretki vihdoin vei toivotuun tulokseen ja riisti Aholalta sen suurimman vetovoiman, mutta tämä hetki ei tuntunut hänestä sopivalta avoimeen puolustukseen. Hänen epäkiitollinen tehtävänsä oli peittää taitavalla taktiikalla äskeisen kohtauksen paljastamat näköalat, mikä setä Sebastianin suosiollisella avulla vähitellen näytti onnistuvankin.

Marjatta asteli sillävälän kiivaasti edestakaisin huoneessaan kuin pyörryksissä. Väliin hän seisautui ikkunan eteen, puri hammasta ja polki jalkaa itselleen, mutta sitten tuli taas uusi puuska, joka puhalsi veren hänen päähänsä. Nuo kirottu kahvikeskustelut! Hän oli aina sanonut, että ne ovat kuin alkoholia naisväelle.

Vähitellen laantui hänen mielensä hyrsky ja sijaan tuli tylsä väsymys.

»Eipä olisi Greetan bromipullo nyt haitaksi», tuumi Marjatta raukeana ja rupesi penkomaan laatikoihin, mutta tulos oli vain vaivainen aspiriinipulveri.

Hän oli valvonut viime yön kokonaan. Vastoin otaksumistaan hän ei ollut saanutkaan pidennystä

graadulleen, joten hänen oli ollut pakko kääntää ja kirjoittaa puhtaaksi saksankielinen laudatuurikirjoituksensa yhdessä viikossa. Oli siinä ollut tulista työtä, mutta valmista tuli, ja tuo musta, senttimetrin paksuinen vihko virui nyt pakassaan dekaanuksen pöydällä odottamassa vaelluksensa alkua.

Tämähän piti olla hänen elämänsä suurimpia päiviä eikä kuitenkaan ollut. Oli vain tyhjää ja kiusallista ja avutonta.

Mutta nyt täytyi levätä. Marjatan silmämunat liikkivat kuin hiekassa. Hän heitti hangottelevat vaatteet yltään, vaikka kello oli vasta yhdeksän. Ei jaksanut vaihtaa paitaa, vaan pujottautui olkapäät väristellen kylmään sänkyynsä. Kaatoi pulverin kuiviltaan kurkkuunsa, aivasti, kääntyi vatsalleen ja nukahti suhisevaan horrokseen.

Marjatta heräsi osaaottavaiseen naputukseen. Huoneessa oli jo valoista. Olivat antaneet hänen nukkua yli iltateen, ja aamukahvikin taisi olla jo voitettu kanta. Herätyskello tuijotti häneen hämmästyneen näköisenä pyöreällä silmällään. Mitä nyt on tapahtunut?

Taas naputus. »Ei saa tulla!» Se on tietysti äiti, ja

eilisillan kohta on taas ilmielävänä Marjatan mielessä. Mikä kumma panikin hänet raivoamaan asiasta, josta hänellä ei tähän asti ole ollut mitään mielipidettä? Silmiä kirveittää niin vietäväsi, ja yön kulussa on väsymykseen ja harmiin liittynyt katumustakin. Vai on Marjatallakin olevinaan hermoja? Muutaman sivistyneen esipolven hinta, sanoisi taas Greta. Oh, Marjatta tuntee monta toveria, joiden hermot tekevät lakon jo ensi tentissä — ilman minkäänlaisia polvia.

Ei, nyt tämä asia on järjestettävä, se ainakin on varma. Mielen pitää olla paikoillaan oikeissa lokeissaan eikä riepottaa kuin mikäkin sotkuinen hermovyhti, muuten ei voi tehdä työtä.

Niin, Marjatalla on tällä hetkellä muitakin pulmia edessään kuin tämä henkinen ja ruumiillinen väsymys, mikä johtuu äskeisestä kilpajuoksusta ajan kanssa. Vasemmanpuolisessa, ylimmässä kirjoituspöytälaatikossa on jotakin, joka häiritsee häntä, jota ei voi unohtaa, joka vaatii oikeuksiaan, eli toisin sanoen käyttäytyy kuin olisi ruumiillistunut paha omatunto. Sekin saapui eilen hänen vaivoikseen.

Marjatan silmäluomet ovat raskaat. Hän on väsynyt ja haluton, mutta hänen täytyy kuitenkin pistää

avain lukkoon, ottaa esille ylimpänä viruvat ohuet arkit ja levittää ne eteensä pöydälle. Hän lukee ne vielä kerran hitaasti lävitse silloin tällöin rypistellen kulmakarvojaan.

»Rakas Marjatta!»

Näkyä, että Rainer on epäillyt jo tätäkin liian rohkeaksi, sillä hän jatkaa: »Anna anteeksi, mutta minun täytyy saada vielä kerran nimittää sinua siksi. Kun tämän saat, olen jo kauan ollut poissa, pääsethän nyt tästäkin kiusasta. . .» Vako syventyy Marjatan otsalla. »En tahtonut puhua mitään edeltäkäsini. Ei tällaisesta saa puhua, mutta olen sitä jo kauan tuumailut.»

Rainer ei ole mikään kynämestari, mutta sanotavansa hän saa kuitenkin sanotuksi. Monta kertaa hän toistaa samaa: »Minun täytyy mennä. Isänmaa kutsuu kerrankin. Tiedän että minun nyt on mentävä. Olen onnellinen nyt, kun olen tehnyt päätökseni. Vaikk’emme mitään voittaisikaan, niin olenhan sentään saanut olla mukana koettamassa. Älä naura, mutta minä luulen, että Suomi nyt tarvitsee minua» j. n. e. Rainer parka, hän kuului siihen sukupolveen, joka oli tottunut nauramaan »isänmaalle», eikä nuori mieli sellaisesta helpolla vapaudu.

Hän kuului myöskin siihen ikäluokkaan, joka oli tottunut nauramaan »rakkaudelle», ja sentähden kävi kirjoittaminen nyt niin kömpelösti. »Pahalta tuntuu lähteä sinun luotasi, kun en sinua oikein ymmärrä. Joskus olet niin lämmin ja ihana kuin oikein hyvä ystävä, mutta useimmin olet vain iloinen. Sen kylä käsitan, että se, mikä Aholassa tapahtui, oli sinun puoleltasi vain erehdys, mutta kun syksyllä sentään suostuit seuraani, luulin vähitellen voittavani rakkautesi» — hän oli ensiksi kirjottanut »ystävyytesi», mutta sitten pyyhkinyt sen pois — »mutta täytyyhän sinun tietää, että minä rakastan sinua, Marjatta, vaikka olenkin tämän syksyä koettanut olla sitä ilmaise-matta, koska se näytti niin kovasti pahoittavan mieltäsi.»

»Tyhmästi ja rumasti teen, kun tällä hetkellä sinulle tällaista kirjoitan, mutt'en voi jättää sitä tekemättä. Lohdutusta en tarvitse, mutta kummallisen ihanaa olisi siellä vieraalla maalla ajatella, että oma tyttöni on kotona odottamassa, ja jokin sanoo minulle, että niin onkin laita. Jos olen oikeassa, lähetä rivi Holgerserkun osoitteella Tukholmaan. Jos et kirjoita, ymmärrän myöskin enkä syytä sinua mistään. Sinä olet

sellainen tyttö, että kai sinua muutkin rakastavat.» Eikä mitään allekirjoitusta.

Marjatta jää katsomaan hajamielisenä mustiin koukeroihin ja koettaa väkipakolla selvittää ajatuksiaan.

Tuo Salinien kirottu hyväsydämys eli saamattomuus, kuten sitä oikeastaan pitäisi nimittää! Miks'ei Marjatta voinut syksyllä tavatessaan Rainerin sanoa hänelle suoraan: »Suutelin sinua vahingossa, ja nyt se on lopussa, sillä pitemmälle en tahdo mennä, koska en rakasta sinua.» Ei, hän tahtoi pidättää itselleen joitakin lämmittäviä säteitä keskellä työn harmautta, sillä hän tunsu jo noiden »ensimmäisten runollisten ylioppilasvuosien», joista niin paljon puhutaan, olevan ohitse ilmassa leijaavine tunnelmineen ja kauhistui karua arkipäivää, joka ojensi kynsiään häntä kohden.

Jos joku olisi sanonut hänelle, että hän oli halpainen ja itsekäs, että hän oli huono toveri, niin hän olisi äärettömästi hämmästynyt. Hän uskotteli itselleen, ettei tahtonut loukata Raineria, tuottaa hänelle tuskaa, ja sen takia juoksenteli hänen kanssaan maat manteret välkkyvinä syksysunnuntaina ja kulki sen

seitsemät teatterit ja tanssit talvi-iltoina hänen käsi-
kynkässään. Ja he olivat *niin* hyvät ystävät, ja Marjat-
ta piti Rainerista *niin* paljon. Mahtoi hänellä olla sen-
tään hieman paha omatunto, koska ei milloinkaan us-
kaltanut ottaa tätä juttua itsepystyttämänsä tuomiois-
tuimen pohdittavaksi noina yksinäisinä hetkinä, jol-
loin hänen ennen oli tapana ratkaista ongelmansa.
Tänä syksynä ja talvena ei hänellä ollut aikaa sellai-
seen. Hän kirjoitti paranneltua laudatuurikirjoitus-
taan aamusta iltaan, ja se riitti tyydyttämään hänen
ajattelutarpeensa.

Mutta nyt hän oli joutunut tienhaaraan. Luuliko
hän kenties Rainerin ottavan nyt tämän iskun vas-
taan keveämmästi, Rainerin, hemmoitellun perhepo-
jan siellä yksinään vieraalla maalla?

Taas naputus. Pyydetään puhelimeen. Tilly siellä
tahtoo Marjattaa tulemaan ulos. Hänellä on tärkeä
asia.

Tilly! Merkki taivaasta! Marjatta tiesi, että hänen
tänään täytyi ajatella tämä asia selväksi jonkun vie-
raan avulla. Äiti ei kelvannut. Ei sellaisista asioista
puhuta äidille. Greeta taas olisi liiaksi intresseerattu.
Hänestä se olisi ollut »romaani». Hänellä itsellään oli

aina flammoja. Pikku rakastuminen oli hänelle yhtä välttämätön kuin päiväkahvit Fazerilla. Ja miten hän olikaan kiusannut Erik Karénia, joka kuvaannollisesti puhuen oli jo monta lukukautta maannut hänen levottomien jalkojensa juuressa! Hän suoritti Aasikset, tentit ja sairaalat kuin kirjan mukaan, suuteli Erikiä porttikäytävässä kello 8 ja lähti kello 9 medisii-narisakkinsa kanssa »roivaamaan» — kaikessa viat-tomuudessa luultavasti, mutta kuitenkin. . . Ei, hän-tä ei Marjatta tahtonut neuvonantajakseen. Sitäpaitsi he eivät pitkästä ystävyydestään huolimatta oikeas-taan sietäneet toisiaan. Greeta luuli aina näkevänsä Marjatan lävitse ja ilmaisi huomionsa häikäilemättä ja liian sattuvasti.

Tilly oli toista. Jos hän vain suostuisi ottamaan tämän »roskajutun» harkintansa alaiseksi, lukisi hän Marjatalle lakia eikä mitään evankeliumia. Ja sitä hän tällä hetkellä kipeimmin kaipasi.

Aamiainen viipyi tietysti. Marjatta vastasi lyhyesti äidin kyselyihin, käänsi koneellisesti Lailan ranskan-läksyn ja viimein selviydyttyään kaikesta kiiti alas jyrkkiä portaita — ja jäi hämmästyneenä seisomaan

Mitä nyt on tapahtunut, kun Birger on tähän aikaan päivästä liikkeellä ja heidän ovensa edustalla? Hän on vihaisen näköinen, kuten aina viime aikoina, ja tulee suoraan Marjatan luokse, heittäen pois sikarinsa. Sikari kello 12 päivällä! Ellei se olisi liian rohkeata, voisi väittää hänen tulleen vartavasten Marjatan tähden.

»Olen odottanut sinua. Ethän koskaan enää ehdi puhua edes puhelimesta.»

»Paljon työtä», vastaa Marjatta lyhyesti. Hän ei saa antaa Birgerin nyt häiritä, hänen on koottava ajatuksensa.

»Oletpa ehtinyt käydä Alppilassa ja premiääreissä.»

»Olenpa niinkin.» Tänään on Marjatalla yliote.

»Vältätkö sinä tahallasi minua?» Birgerin ääni ei ilmaissut mitään.

»Älä höpsi!» Marjatta oli tavattoman välinpitämätön, eikä häntä ensinkään haluttanut asettautua seuraavaksi numeroksi Birgerin loppumattomassa sarjassa. »Olen juuri jättänyt sisään laudatuurikirjoitukseni, eikä sitä ennen ole kellään aikaa lakaista Aleksia.»

»Silloin ehdit mainiosti tänään tehdä kävelyretken ulospäin. Katso tuota taivastakin. Eikö ole kuin kevättä?»

»Onhan minulla hurmaava hattu ja yliopiston elegantein kävelypuku, mutta soita Greetalle, hänellä on uudet mokkakengätkin. Hänestä saat vielä enemmän kunniaa.»

Birger ei ollut kuulevinaan. Hänen täytyi tänään saada selville jotakin, päästä perille siitä, mitä tuo tyttö ajatteli, joka kulki kevyesti katureunaa terävä leuka ilmeettömästi työnnettynä korkeaan turkiskaulukseen ja pieni hattu valkeine töyhtöineen painettuna niin syväälle, että silmät välkkyivät salaperäisinä sen varjossa. Kapeiden jalkojen täsmällinen astunta, itsepäinen profili ja heleä ääni sanoivat selvääkin selvemmin: »Älä koske minuun, minä ajattelen nyt omia asioitani.»

»Minne sinä juokset?»

»Tilly Valanne odottaa minua.»

»Helkkari!» Birger pysähtyi. »Milloin sinulla on aikaa? Juotko kahvia koskaan?»

»Kahdesti päivässä, ellen ole lakossa, ja silloin juon suklaata.»

»Siis Fazerilla kello kaksi. Näkemiin!«

Birgerin määräys tuli yllätyksenä. Marjatta nyökäsi suostumukseksi. Samapa se. Tänään hän oli joka tapauksessa aikonut ottaa lupapäivän, ennenkuin alkoi valmistautua kirjalliseen kokeeseen. Eikä hän aikonut ruveta Birgeriä karttamaan. Hänen aikansa oli lopussa — oli ollut jo pitkän aikaa, sen Marjatta tunsu varmasti.

Mutta katsellessaan poistuvaa Birgeriä hän tunsu mielensä lämpenevän. Oikeastaan Marjatta piti hänestä vieläkin hirveän paljon. Piti siitä, että kasvojen alaosa oli liian pitkä ja nenä liian lyhyt, siitä että alahampaiden vankka rivi näkyi ensiksi hänen puhuessaan, siitä että tuuhearipsiset silmät pienenisvät mustiksi hiilenpalasiksi hänen tiukasti katsellessaan, ja että hän piti päätään vähän eteenpäinkumarassa. Oikeastaan Marjatta piti juuri hänen ulkonaisista virheellisyyksistään. Ne tekivät hänet läheisemmäksi ja inhimillisemmäksi, kun sitävastoin kookkaan vartalon, päänmuodon ja jäsenten täydellisyys, tummien kulmakarvojen korkea kaari ja hyvinhoidetun tukan kiilto esiintyivät vain hänen itsetyytyväisyytensä apureina ja niinmuodoin Marjatan leppymättö-

minä vihollisina, Mutta paljon hän piti Birgeristä sit-
tenkin. Vahinko vain, etteivät he voineet pysyä ystä-
vinä, ettei Birger voinut olla ärsyttämättä häntä. Nuor-
ret tytöt tahtovat, että heidät otetaan vakavasti. Vas-
ta myöhemmin he rupeavat viihtymään huumorin ja
pilkan kimaltelevissa naamiaisissa.

VII.

Marjatta pyörähti pois törmäten päistikkaa hajuvesilemuiseen turkisvuoreen. Hyvä oli, että Birger poistui ajoissa. Tänään Marjatta ei tahtonut astua Tillyn eteen siinä seurassa.

Jo kaukaa hän näki Tillyn odottavan apteekin kulmassa, ja hänen rohkeutensa lannistui. Tuo tumma, kookas olento seiso i yksinään ja arvostelevana keskellä ihmisvilinää, missä koululaiset kompuroivat käsikynkkää ohitse, sanomalehtipojat juosta vilistivät, rouvat kasseineen purjehtivat ja punaisen linjan matkustavat kuhisivat muurahaiskekona sillanlaidassa.

»Hei, hei!»

»Siinähän sinä olet! Tule nyt.» Tilly lähti heti kulkemaan torin poikki, ja Marjatta seurasi häntä uteli-aana. Tilly näytti hämmentyneeltä, etsi sanoja ja oli aivan kadottanut itsensä, eikä Marjattakaan saanut oman lankansa päästä kiinni. Oli ikäänkuin ilkeää puhua sellaisesta Tillylle.

He kulkivat ääneti kumpikin hautoen omaa ongelmaansa, kunnes Tilly pysähtyi. Hän oli punainen kor-

via myöten, mutta hänen pienet vesisilmänsä katsoivat rävähtämättä suoraan Marjattaan:

»Oletko sinä koskaan ollut rakastunut?»

Marjatta oli pudota istumaan, niin hän hämmästyti.

»Kuule —» hän aloitti tosinaisellisesti voittaakseen aikaa.

»Ei sinun tarvitse uskoa minulle mitään. Turhanpäiten kysyinkin. Mutta otathan sinä sen vakavasti?»

Marjattakin punastui. Nyt hän oli kiikissä. He astelivat taas hetkisen ääneti. Herra Jumala, olisikohan Tilly rakastunut? Hän oli tänä syksynä hieman »maallistunut», ja se merkitsi aina pahaa. Mairekin myönsi hänen kampaavan tukkansa sievemmin, ja koko kirjaston huomion oli herättänyt se seikka, että Tillyllä oli uusi, ihastuttava villatakki, joka teki hänet miltei punaposkiseksi. Marjatta loi häneen salavihkaa silmäyksen. Profiili ei ollut hullumpi, mutta sittenkin . . . Ei, tuonvärinen tyttö, jolla on tuollaiset kengät, ei voinut olla rakastunut. Tai jos hän on — Marjatan sydämen täytti ääretön sääli. Hän paloi halusta kysellä eikä kuitenkaan rohjennut.

Mutta Tilly oli ilmeisesti levoton. Hän katsahti

eteensä, hän vilkaisi taakse ja sivuille, hän koetti kävellä hitaammin luodakseen välimatkoja ja siirtyi toiselle puolelle katua. Hänen suunsa liikkui riippumatta näistä toimenpiteistä, mutta Marjatta huomasi selvästi hänen jättäneen pääasian.

»Enkö voi auttaa sinua?» Marjatta laski kätensä Tillyn käsivarrelle hieman ujostellen.

»Sitähän juuri tahdonkin, mutta nuo kirotut kannanpojat kavaljeereineen ovat kaikkialla tällaisena kutupäivänä.»

Taas kulki heidän edessään ryhmä tyttöjä riippuen toistensa käsikynkissä kikatellen, ja pari koiranpennun näköistä koulupoikaa kantoi heidän koulukirjojaan ja nyhji toisiaan nauraa hörötellen.

»Mennään Primulaan.»

»Primulaan!» Tilly oli murhaava. »Emmehän mahdu edes sisälle — erinomainen keskustelupaikka.»

»Osakuntaan.»

»Siellä pelataan shakkia ja skruuvataan.»

Marjatta kohautti olkapäitään, mutta Tilly oli keksinyt keinon. Hän veti toverinsa Talon pihan poikki, portaita ylös ja pysähtyi vasta lukusalin eteisessä, missä ukko Salonen pöydällä istuen selitteli savu-

ke hampaissa ihaileville keltanokille Turkin sodassa saavutetulla asiantuntemuksella viimeistä suurta offensiivia itärintamalla.

Tilly oli entinen amanuenssi, ja Salonen hypähti heti alas korkealta paikaltaan avaamaan hänelle kirjaston oven, vaikk’ei ollut vielä oikea aika.

Kiitos! Tilly tahtoi vain katsella vanhoja sanomalehtiä, ja hän löysi itse tien. Marjatta seurasi häntä varovasti varpaillaan. Ensi kerroksen vieteriovi oli kerran lyönyt hänen hattunsa laidan litteäksi, ja kerran oli hänen uuden kenkensä kapea puukorko tarttunut rautakankilattian rakoon, kun Tilly oli päästänyt hänet kirjallisuushistorian pyhättöön yläkerrassa etsimään tuntemattomia elämäkertoja.

Nyt Tilly kuljetti hänet ohi juridiikan ja teologiankin ulkomaisten sanomalehtien viimeiseen sopukkaan ja siellä istutti hänet jollekin salaperäiselle pakkaatikolle. Eikä Marjatta mitenkään rojhennut huomauttaa tummansinisen kävelypuvun ja akateemisen tomun epäedullisesta suhteesta toisiinsa. Hän istuutui kalpeana jännityksestä.

»Täällä kuulemme jo viisi minuuttia aikaisemmin jokaisen tulijan.»

Hiljaisuus. Tilly kulki edestakaisin silitellen kirja-rivejä suoriksi. Äkkiä hän pysähtyi Marjatan eteen kädet puuskassa. Näkyi heti, ettei nyt tulla puhumaan rakastumisesta.

»Sinä tunnet afääreja, Marjatta. Mistä minä saan viikossa viiskolmatta tuhatta markkaa?»

Marjatan silmät eivät värähtäneetkään; nämä juhlliset valmistukset olivat jo virittäneet hänet kaikkkeen. Ja hän tunsu todella afääreja — mutta Tillyn yksityisasiota hän ei tuntenut. Aivan sattumalta hän oli kuullut Maijan isän istuvan tuomarina suuressa tuomiokunnassa, ja kerran, kun taas oli innostuttu kehoittamaan Ainoa laajentamaan loistava graadukirjoituksensa väitöskirjaksi, tämä oli äkkiä lopullisesti vaientanut kiusaajansa ilmoittamalla lukevansa kokonaan velaksi, minkä tiedettiin lahjakkaimmallekin tytölle merkitsevän vain nopeaa tutkintoa ja päisitikkaista syöksymistä ansiotyöhön. Muuten ei hänellä ollut tapana huolehtia toverien kulussientakaisesta elämästä.

»Mitä omaisuutta sinulla on?»

»Kolmasosa talosta, josta on tarjottu kuusisataatuhatta jo pari vuotta sitten. En ole ottanut osaani ulos

veljeltäni, joka pitää taloa hallussaan.»

»Kirjoita hänelle ja pyydä häntä hankkimaan. Maanviljelijöillä on luottoa.» Marjatta oli sangen ihmeissään. Vai oli Tilly tuollainen porho. Hän sanoi kerran olleensa kotonaan nuo vuodet ylioppilaaksitulonsa ja lukuaikansa välillä, mutta Marjatta ei ole koskaan tullut ajatelleeksi, millainen hänen kotinsa oli.

»En voi.» Tilly laski molemmat kätensä Marjatan olkapäille ja kysyi katsoen kiinteästi hänen silmiinsä.

»Voiko sinuun luottaa?»

Marjatta punastui hieman. Tuntui epämiellyttävältä. Eihän hän ollut joutunut koetuksellekaan. Ja hänen tärkeimpiä uskonkappaleitaan oli se, ettei koettelematon hyve ansaitse hyveen nimeä.

»En tiedä. Parastani lupaan tehdä.»

Tilly näytti tyytyväiseltä. Hän päästi Marjatan irti, mutta jäi seisomaan paikalleen puhuen kiihtyneesti ja vilkkaasti, ilman tillymäisiä käännteitä ja sutkauksia.

»Nythän on suuria tekeillä. Tiedäthän, Marjatta. Ja meidän pitää auttaa myöskin, meidän naisten. Ajattele, että me *saamme* auttaa. Eikö se ole ihanaa! Tie-

dätkö, syksyllä oli minulla tapana itkeä joka kerta, kun kuulin uuden miehen kadonneen. Se oli vain ka-
teutta. Miksi en minä ollut mies? Täällä minun täy-
tyi lukea ja syödä ja nukkua ja ajatella itseäni, sillä-
välin kuin mikä poikanulikka hyvänsä oli oikeutet-
tu uhraamaan kaikkensa. Ajattele, Marjatta, uhraa-
maan isänmaalle. Eikö se ole kuin satua? Ja minä, mi-
nä en kelvannut mihinkään.»

Tillyn ääni kävi käheäksi. Marjatta tunsu taas
oman pienuutensa ja kevytmielisyytensä. Olihan hä-
nelläkin ollut etsikkoaikansa. Hän muistaa vielä kuin
eilispäivän sen kevätyön, jolloin hän käveli Kaivo-
puiston valleilla Niirasen kanssa. Oli puhuttu histo-
riasta, sitten Euroopan politiikasta ja lopuksi aktivis-
tien unelmista. Niin, unelmiksi Marjatta niitä nimitti
ja laski leikkiä ja kiemurteli kuin salakka joka ainoan
omantunnonsilmukan lävitse. Niiranen yritti löytää
yhtymäkohtia. Hän puhui voitonmahdollisuudesta,
menneisyyden perinnöstä, hän puhui isänmaanrak-
kaudesta, hän puhui historian velvoituksesta, tule-
vaisuuden tuomiosta — Marjatta puhui antimilita-
rismista, internatsionalismista y. m. vuosisadan alun
peikoista, ja niin pykälä pykälältä hän pakotti keskus-

telun hypähtelemään vain keskusteluna eikä ollut tietävinäänkään, ettei tällä hetkellä ollut kysymystä keskustelusta, vaan hänen omasta asenteestaan elämän tärkeimpien kysymysten suhteen. Jokainen koepisto kilpistyi takaisin hänen itsekylläisyytensä ja temperamenttittomuutensa panssarista. Toveri kyllästyi vihdoin ja sitten muuttui hänkin humoristiseksi, ja Marjatta oli jo seuraavana päivänä unohtanut koko jutun.

Viime kuukausina on tuo keskustelu kohta kohdalta elpynyt taas hänen muistossaan, ja hän on alkanut ymmärtää niin paljon. Kerran hän koetti johtaa Niirasen taas tälle alalle, mutta nyt tämä väisti puolestaan, ja viiltävällä katumuksella Marjatta huomasi, että hänet oli jo kerran punnittu ja kevyeksi havaittu.

Ja tänään Rainerin kirjeen ja Tillyn yksinkertaisen innostuksen valossa hän tunsu totista häpeää. Hän olisi ehkä kerran kelvannut, mutta korvansa olivat olleet kuurot.

Marjatta risti kätensä, Tillyn liikutettu ääni häipyi kuulumattomiin, ja Marjatta rukoili sielunsa jumalaa: »Tee minusta ihminen. Hyvä Jumala, tee minusta rehellinen ja tosi ihminen, ihminen, joka tietää, että

elämä on totta eikä leikkiä.»

Ja kyönelet silmissä hän kuunteli muuttunutta Tillyä, lämmintä, sydämellistä naista. Tilly oli nyt nainen, sen näki. Paljon enemmän kuin kukaan heistä muista, jotka olivat aina puhuneet hänen maskuliinisuudesta maailmankatsomuksestaan. Marjatta tuli ajatelleeksi jotakin. Hän katsoi maahan:

»Kuka hän on, Tilly?»

»Olli Tiira», vastasi Tilly yksinkertaisesti, »lapsuudenystävä».

Marjatta ei voinut katsoa Tillyä silmiin. Tilly olisi heti nähnyt hänen ajatuksensa. Marjatta muisti Olli Tiiran liiankin hyvin. Hänen ensimmäisenä ylioppilasvappunaan oli Luodolla riehunut viereisellä pöydällä häränniskainen, apashitukkainen polyteekkari lyöden pulloja rikki päänsä yli. Marjattaa puistatti. Sydämessään hän vihasi Olli Tiiraa yhä vieläkin siitä, että tämä silloin oli särkenyt hänen vapputunnelmansa.

Tilly oli istunut hänen viereensä ikkunalaudalle ja jatkoi hiljaa ja värittömästi:

»Olen tuntenut hänet aina, sepän poika meidän kylästä. Isänsä auttoi häntä kouluun, ja sitten hän sai

itse huolehtia toimeentulostaan. Hän oli lahjakas ja tarmokas ja hänen piti kohta valmistua.»

Marjatta oli kuullut muualta, että Olli Tiira oli erinomaisen lahjakas korttipöydän ääressä, sanomattoman tarmokas juomingeissa, ja että hänen tenttinsä aina vanhenivat, mutta hän olisi mieluummin kuollut kuin nyt haavoittanut Tillyä, ja pusersi sentähden huulensa yhteen eikä sanonut mitään.

»Olemme tähän asti kulkeneet eri teitä, mutta viime kesänä jouduimme sattumalta keskustelemaan, ja syksyn kuluessa hän on useasti käynyt luonani. Siinä et tiedä, Marjatta, kuinka syvä luonne hän on ja miten hän on kärsinyt. Koko ikänsä. Ja me puhuimme usein maastamme, ja miten sitä voisi kerrankin auttaa. Ja Olli, hänen verensä kiehui, hän saattoi hypähtää pois ikkunan luota ja takoa nyrkeillään pöytää nähdessään ryssänupseerin kulkevan toisella puolella katua. On kai ihmisiä, joihin monien laimeiden tunte on kahta korkeammaksi patoutunut. Ja hän nimitti meitä orjakansaksi lukiessaan sanomalehtiä, ja hän itki kuin lapsi kertoessaan uusien toverien taas lähteneen tuolle salaiselle tielle. Ja hän kirosi kohtalooaan, joka muutamien tuhansien velkakirjoilla ja

sitoumuksilla kahlehti hänet voimattomaan raivoon nyt, kun hänen käsiensä voimaa ja hänen sielunsa tulta kerrankin tarvittaisiin.»

Tillyn silmät loistivat.

»Silloin oli minusta, ikäänkuin Jumala olisi antanut minulle ihanan lahjan. Minäkin voin nyt tehdä jotakin. Asia, jonka olin jo vuosia sitten omakseni ottanut, avasi kerrankin helmansa minunkin uhriani varten. Ajattele, minä sain auttaa Ollin matkalle! Lupasin ottaa omalle vastuulleni kaikki hänen sitoumuksensa. Ja kun hän siitä minua kiitteli, tunsin olevani hirveän valheellinen, sillä ei sellaisesta voi kiitosta saada, mikä on meille onni ja ilo. Vasta kun seisoin asemasillalla yksinäni, huomasin ettei tämä ollutkaan Jaakopin uhri. Minähän olin taas yksin —»

Hiljaisuus. . . Sitten Tilly jatkoi virallisella äänellä:

»Nyt ymmärrät, mihin tarvitsen nuo rahat ja miksi en voi pyytää veljeltäni niitä. Siitä tulisi silloin koko pitäjän juttu.»

He neuvotelivat hetkisen käytännöllisistä kysymyksistä. Marjatta lupasi kääntyä asianajajansa puoleen ja oli aivan unohtavinaan Tillyn »romaanin». Mutta tarttuessaan jo ovenkahvaan mennäkseen kään-

tyi Tilly vielä kerran hänen puoleensa kasvot jälleen pehmenneinä.

»Hän suuteli minua lähtiessään.»

Marjatta käsitti, minkä äärettömän lahjan Tilly todellakin oli saanut. Yksitoikkoiseen, järkevään, iankaikkiseen elämäänsä oli hän nyt saanut sekä isänmaan että rakkauden, ja Marjatta kadehti häntä.

Omaan pulmaansa oli Marjatta myöskin saanut neuvon yhtä järkähtämättömästi kuin jos olisi avannut kaiken sydämensä Tillyn terävien silmien eteen. »Eikö ole ihanaa, että mekin voimme tehdä jotakin?» oli hän sanonut. Marjatan tie oli nyt viitoitettu, ja hänen oli sitä seurattava.

Hän tunsi olevansa onnellinen ja rauhallinen.

Herranen aika! Päätöksen tekohan se vain niin vaikeaa olikin. Täytäntöönpano oli kevyttä ja iloista. Mutta päättää, tuomita pitkä, kaunis elämänsä kääntymään suuntaan tai toiseen, sitä hän oli yrittänyt välttää, sillä hän oli pelkuri.

Ja nyt sai hänkin uhrata.

Uhri! Kaikkea vielä! Eihän hän mitään uhrannut. Helppo oli Raineria rakastaa. Viehättävämpää rakastettua ei liene kellään työllä koko Suomenmaassa.

Marjatta sulki silmänsä kylmässä päivänpaisteessa ja ojensi vaistomaisesti kätensä. Rainerin syliin teki hänen mielensä nyt juosta, painautua kiinni ja lämmitellä ja hyväillä ja sanoa, että hänen onnensa oli tehdä Rainer onnelliseksi.

VIII.

Kello on jo puoli kolme — Birger odottaa.

Marjatta hymähti sille ajatukselle. Näkymättömän tarkkaajan silmissä hän ei nyt ollut Greetaa parempi.

Hän kiiruhti Fazerin alakerran lävitse, ohi liikkuvan hattu-, kasvo- ja turkislauman, ja pysähtyi vasta ylhäällä etsimään seuraansa. Katse siirtyi tutkien pöydästä pöytään.

Joku kosketti hänen käsivarttaan takaapäin. Hän käänsi päätään ja näki Birgerin osoittavan sanomalehdellään ikkunaosastoon, jonka hän oli tottuneena kahvilavieraana sitkeällä odotuksella valloittanut.

Marjatan laukussa ratisi jotakin, kun hän heilautti sitä tuolinnojaa vastaan. Hän tiesi siellä olevan sinisen, virallisen näköisen kirjekuoren, joka sisälsi vain muutaman teräväsärmäisen sanan, vain: »Rakas Rainer! Lupaam odottaa sinua. M.» Tuo kirjekuori ikäänkuin kirkasti hänen mielensä ja antoi hänelle kaipaamansa tasapainon.

Hänen oli niin hyvä olla, että äänensä helähti kuin hopeakello hänen tervehtiessään Birgeriä. Hän nyök-

käsi sädehtien oikealla ja vasemmalla hymyileville tutuillensa pujotellessaan eristetylle ikkunapaikalle.

Birger oli tilannut kahvit valmiiksi, ja Marjatta maisteli kiitollisena huonoja leivoksia, mitkä kuitenkin olivat kaupungin parhaat, välkytteli timanttisormustaan, avasi takkinsa niin että silkkipusero pääsi luomaan hohtoaan hänen kasvoilleen, naurahteli ja hymyili jokaisen sanan lomassa, jutteli ummet ja pimeät, tuttavien ja tuttavien tuttavien juorut, antoi sanalla sanoen koko tyttösielunsa entisen raikuvan elämän ilon solahtaa lämmittävänä aaltona kylmän marmoripöydän ylitse.

Mutta vähitellen hän alkoi huomata, ettei Birger ollut tänään viritetty samaan äänilajiin. Puhe alkoi katkeilla. Marjatta katsahti Birgeriin. Tämä istui kyynärpäät pöydällä, sammunut savuke sormissaan, ja vain katseli häntä. Jostakin syystä Marjatta ei pitänyt hänen katseestaan.

Miks'ei Birger vastannut mitään? Vaivaantuneena Marjatta otti laukunsa ja etsi sieltä esille pienen, erinomaisen sirotekoisen kultaisen rasian.

»Äiti antoi tämän minulle sakariinia varten. Se on äidin isänisän nuuskarasia.»

»Näytähän!»

Marjatta ojensi sen pöydän yli Birgerille. — Silloin se tapahtui. . .

Birger laski äkkiä kätensä lujasti yli pienen rasian ja samalla pienen käden, eivätkä hänen voimakkaat sormensa päästäneet sitä vetäytymään takaisin. Heidän yhdistyneet kätensä siirtyivät vain vastustamattomasti pöydän alle.

Marjatan koko ruumis lensi polttavan kuumaksi.

Se oli halpamaista! Birger tiesi istuvansa verhon suojassa, mutta Marjatasta tuntui, kuin koko salin silmät olisivat äkkiä suunnatut häneen kukkuroillaan uteliaisuutta.

»Päästä!» kuiskasi hän liikkumattomin huulin.

»Katso minuun, Marjatta.» Sanat olivat kokenus, ja ote kävi vain kovemmaksi.

Miten hän olisi voinut katsoa Birgeriin tällä hetkellä, kun pari entistä luokkatoveria seurasi kahden metrin päästä hatunreunojensa varjossa tätä kohtausta? Kuinka Birger voi olla noin mauton?

»Mikä pantomiimi tämä nyt on olevinaan?» Marjatta naurahti väkinäisesti, mutta kun Birger ei vieläkään vastannut, täytyi hänen nostaa silmänsä, ja sil-

loin hänen kätensä rupesi vapisemaan.

Hän ei ollut koskaan ennen nähnyt Birgeriä tuolaisena. Nyt ei sanoja tarvittu. Marjatta tiesi heti kaiken, tiesi että Birger rakasti häntä ja aikoi sen nyt ilmaista ja oli varma hänen rakkaudestaan. Kuuma sumu peitti Marjatan silmät, he katsoivat katsomistaan, ja valtimot tykkivät polttaen yhtyneissä käsissä ajaen huumaavaa pelkoa läpi ruumiin.

Äkkiä Birger päästi hänen kätensä ja nojautui taaksepäin tuolissaan irroittamatta vielääkään katsetaan hänestä. Joku pöydänetsijä oli kurkistanut piilopaikkaan.

»Lähdetään! Minä en kestä enää.» Ja Birger nau-rahti peittääkseen liikutustaan.

Marjatan päässä kohisi kuin koski. Konemaisesti hän avasi laukkunsa pannakseen kultarasian paikalleen.

Sininen kirjekuori — voi hyvä Jumala!

»Birger!» Marjatta luuli huutaneensa niin, että koko sali kaikui, mutta Birgerhän siinä vain kumartui hänen ylitseen, ja hätäntyneenä Marjatta vaistosi onnellisen omistajan asenteen. Mutta hän oli tehnyt päätöksensä tänä päivänä eikä ollut mikään konna.

Hän ojensi jotakin Birgerille.

Birger otti vastaan kirjekuoren, silmäsi päällekirjoitusta, rypisti sitten kulmiaan hämmästyneenä ja katsoi kysyvästi Marjattaan.

»Lue!» sanoi Marjatta matalalla äänellä.

Birger avasi arkin, luki ja viipyi hetken. Hänen otsansa ensin punertui, sitten hän kalpeni huuliaan myöten.

Hän istuutui jälleen vastapäätä Marjattaa, taittoi hitaasti paperin kokoon, pani sen kuoreen ja yhtä hitaasti ojensi sen takaisin.

»Ymmärrän.» Ja hetken kuluttua keveästi: »Anna anteeksi!» aivan kuin olisi astunut Marjatan varpaille. Mutta sitten syntyi taas hiljaisuus.

Oli kuin viimeiset sanat olisivat kivettäneet ilman.

Marjatan uhri — se ei siis ollutkaan Jaakopin uhri, se oli otettu vastaan.

Asento oli epämukava, pöydänjalka painoi nilkkaa, mutta Marjatta ei uskallanut siirtyä.

Birger katsoi jäykästi murusta, jota hän koetti liistää lusikallaan lautasreunaan. Kuinka voi miehellä olla tuollaiset silmäripset! Hänen poskilihastensa jännityksestä näkyi, että hän puri hampaansa yhteen.

Marjatan päätä kivisti niin ilkeästi. Liian paljon mielenliikutusta yhden päivän osalle. Hän katseli tulijain tulvaa, jotakin tehdäkseen. Pöydät olivat jo täynnä. Ihmisiä jäi seisoskelemaan portaiden yläpäähän. Katseet harhailivat pöydästä pöytään etsien tuttuja.

Äkkiä ajatus selvisi.

»Greta!» Marjatta nousi puoleksi ja viittaili hanskkaillaan. Jumalan kiitos!

»Armaat ystävät! Saanko laskea pääni lepoon pöydällemme?» Birger vaihtoi tuolia. »Olen lopussa, peräti lopussa, en jaksa enää. Kohta minä *hyppään!* Käsitä, Marjatta, Grönberg, se rasvatukka, saattoi kaksi kadunkulmaa: *Minä* olin vuosi sitten *Neapelissa*. Ooh! *Minusta* ei Suomessa ole *aurinkoa*. *Minä* opin uuden valssin *Pariisissa*. *Minä* heitin nimikorttini Romeon ja Julian hautaan, ja muuta semmoista yhtä intressanttia, kunnes minä ilmoitin, että *minun* hartain toiveeni on saada mahdollisimman pian heittää nimikorttini *hänen* hautaansa, ellei hän kohta lopeta, jolloin hän nosti lakkia, joka oli ostettu Lontoosta, heilautti berliiniläistä keppiään ja sanoi: 'au revoir'. Mutta viikon päästä hän tulee varmasti takaisin, sillä tarkemmin ajatellessaan asiaa hän huomaa, että minä vain yri-

tin sanoa huonon vitsin miellyttääkseni häntä. Eikö se ole liikuttavaa?»

Greetan puhe virtasi kuin kirkas vesi välähtelevien pikku hampaiden välitse hänen irroittaessaan komeata turkiskauluriaan ja vedellessään pehmeitä säämiskähansikkaita kapeista sormistaan.

Taas täytyi Marjatan todeta, miten ihmeellisen suloinen rumakin tyttö saattaa olla. Värittömät kasvot, pienet sinisilmät ja tuhkanvaalea tukka säteilivät joltain määräämätöntä viehätysvoimaa, joka keskittyi kapeahuulisen pikku suun levottomaan väreilyyn. Hänen kasvunsa ja jäsentensä elegantti notkeus ja kii-reestä kantapäähän herkullinen vaatetus riittivät sitäpaitsi jo sinänsä selittämään hänen menestyksensä niidenkin joukossa, joita vain harmitti hänen älykkyytensä ja rohkea sukkeluutensa.

Nytkin hän aivan lemusi ulkoilman raikkautta, ja Marjatta ikäänkuin sukeltautui takaisin selkeään entisyyteensä pyristellen sielunsa kosteat höyhenet normaaliasentoihin.

Kuten aina ollessaan hermostunut tahtoi Marjatta sanoa jotain ystävällistä:

»Oletpa sinä nätti tänään, Greeta!»

»Enkö olekin!» Greeta pani arvoa imartelulle. »Kävely-puku on mainio, tukka vastapesty, ja sitäpaitsi minua on tänään kosittu.»

»Mainiota. Saanko onnitella?»

»Älä huoli. Hän sai rukkaset.»

Herra Jumala, ettei vain Greeta huomannut mitään. Maailmahan kivettyi taas.

Birger kumartui syrjään vetääkseen viereisestä pöydästä vapaan tuolin »pakaasia» varten. Hän oli punainen kaunista tukanrajaansa myöten. Kyynelet nousivat Marjatan silmiin. Rukkaset! Siksiköhän tällaista tyhmät ihmiset nimittävät? Hän ei mitenkään saanut puhutuksi, mutta viimeinkin Birger avasi suunsa ja virkkoi vanhaan kiusoittelevaan tapaan sa:

»Ja kuka oli tuo onnellinen, joka pelastui yhdennellätoista hetkellä?»

»Peltola tietysti. Kuka muu olisi ollut niin varomaton?»

»Anna tulla! Mitä poika sanoi, mitä tyttö sanoi, mitä kansa sanoi, ja miten sitten kävi?»

»Kansa ei toistaiseksi sano mitään, hyvin siinä lopuksi kävi, ja nyt saatte kuulla, mitä me sanoim-

me...»

Greeta on painonsa arvoinen kultaa. Tuossa hän istuu ja lörpöttelee eikä huomaa ensinkään, että hän pelastaa tilanteen.

»Kas, Peltola oli tietysti taas lukenut joitakin kirjoja — meikäläiselle ei ole mikään epäterveellisempää kuin lukeminen, senhän tiedät — ja hän selvitteli meille rotuteoriaa ja kaikenlaista muuta mielettöntä eikä antanut sakin puhua yhtään mitään, kunnes kaikki muut suuttuivat ja menivät tiehensä paitsi minä, joka olen saanut joltain tuntemattomalta esiäidiltä perinnöksi hyvän sydämeni. Ja sitten hän kysyi, olenko minä nykyään kihloissa. Minä vastasin tietysti, etten varmasti tiedä, kun ei ole muistikirjaa mukana, mutta että voisin juosta kotiin katsomaan, jos se on tärkeää, mutta hän sanoi, että siihen on vielä aikaa, sillä hän aikoo viettää häät vasta keväällä, joten entisen purkamisella ei ole kuitenkaan kiirettä. Peltola aikoi nimittäin mennä naimisiin minun kanssani. Olin tietysti ylen smikrattu ja kysyin, milloin hän oli niin hirveästi rakastunut minuun. Peltola tuumi hetkisen ja sanoi sitten, että — niin, arvatkaa mitä hän sanoi?»

Birger nauroi kuin koulupoika, ja Marjatta oli lentää Greetan kaulaan.

»Ettei hän ollut ensinkään rakastunut teihin.»

»Suu kiinni! — ettei hän voinut sanoa, sillä hän on aina — huomatkaa, herra Birger — aina ollut rakastunut minuun. Ja nyt lukiessaan tuota kirjaa hän oli tullut vakavalle tuulelle ja huomannut, että miestä, joka lähenee kolmeakymmentä, pukisi pieni säädynmukainen kihlaus —» Marjatan teki mieli lyödä tuota lörppäsuuta, »— ja silloin minä olin sopivin kaikista hänen 'suurista rakkauksistaan', sen tähden että minulla oli *hyvä tenttipää*. Hän nimittäin katsoi velvollisuudekseen huolehtia siitä, etteivät hänen jälkeläisensä joutuisi kärsimään hänen oman psyykkensä kouraantuntuvimmista heikkouksista. Peltola on vast'ikään taas saanut reput, jonka tähden minä todellakin rupesin jo vakavasti ajattelemaan velvollisuuksiani ja säälimään tulevaisuuden professoreja, jos Peltolan ja esimerkiksi Meerin lapset sitten kahdenkymmenen vuoden perästä tulevat ilmoittautumaan kymmenettä kertaa samaan tenttiin. . . »

»Mutta sinähän puhuit jotakin rukkasista?»

»Ole hyvä ja odota. Se on vasta seuraava näytös.

Asia jäi vielä auki, ja minä menin siis kotiin haaveilemaan nuoresta onnestani. Eteisen iso peili houkutteli minua tietysti taas hetkiseksi syventymään viehättävän erikoistyyppini ihailemiseen ja hain vielä niska-peilinkin sisältä katsellakseni sivulta, no, sanokaamme vaikka uutta hattuani — — Ja sitten minä tietysti heti juoksin puhelimelle, sain Peltolan käsiini Pohjalaisista Ruokasaleista ja ilmoitin hänelle, että ikäväkseni minun täytyy sittenkin antaa hänelle rukkaset, sillä vaikkakaan psyykkeni ei kaipaa mitään täydennystä, niin profilini laita on toisin, joten minun on ehdottomasti saatava mies, jolla on kreikkalainen nenä, minkä Peltolakin käsittänee. Hän sanoikin sydämensä murtuvan, ennen kaikkea sen tähden, että hän oli suunnitellut, että minä nyt valmistuttuani voisin sitten elättää häntä vielä pari kolme tenttivuotta e-teenpäin, mutta koska tämä siis oli viimeinen sanani, ehdotti hän, että menisimme Maximiin, siellä esiintyy joitakin hauskoja koiria, ja saki oli vähän ajatellut sinne menoa. Eikö hän ole suurenmoinen, Marjatta? Minun *täytyi* tulla tänne kertomaan siitä jollekin, muuten olisin räjähtänyt.»

Mutta nyt oli jo Marjatan mitta täynnä. Tuossa is-

tui Greeta laverrellen kuin lintunen asioista, jotka viilsivät toisen mieltä kuin tuliset veitset. Miksi on Jumala niin epäoikeudenmukainen jakaessaan kohtaloita, vai oliko Marjatta jo ehtinyt tehdä niin paljon syntiä?

»Karénilla on kreikkalainen nenä.»

Hän tahtoihin pistää. Mutta Greeta sulki vain keran silmänsä:

»Niin, Erik Karén —» aloitti hän korkealla äänellä. Samassa kolahti tuuli. Läheisessä pöydässä selin heihin istunut kookas nuorukainen nousi, ja vaalea lyhyt tukka ja kreikkalainen nenä katosivat tungokseen.

Vasten tahtoaan Marjatta katsahti Greetaan. Päivänpaiste oli sammunut, mutta hän nauroi vieläkin.

Marjatta koetti jatkaa keskustelua, joka kulki kuin tervassa. Greetan ajatukset olivat muualla, hän lopetti nopeasti kahvinjuontinsa, Birger oli yhä piinallisen vaitelias, ja hänen oma puheensa tuntui hirveän teennäiseltä. Mikä tuohon Greetaankin lensi? Jokaisella ihmisellä on Akilleen-kantapäätä, sanoo Tilly.

Greeta nousi:

»Nyt en tahdo enää häiritä herrasväkeä.»

»Odota silmänräpäys, meillähän on sama matka.»

Olisi ollut kauheaa jäädä nyt Birgerin kanssa kahden.

Vasta seisoessaan valmiina hansikkaat kädessä Greetan vieressä Marjatta kääntyi hänen puoleensa. Birgerkin oli noussut. Hän katsoi Marjattaan tyyneästi ja ilmeettömästi. Olivatko hänen silmänsä aina olleet noin pienet ja tummat?

»Minä jään vielä hetkiseksi. Hyvästi, neiti Greeta, hyvästi, Marjatta, kiitos seurasta!»

»Kiitos itsellesi!» Marjatta tunsi olevansa tulipunainen eikä uskaltanut ojentaa vapisevaa kättänsä.

Birger hymähti keveästi, veti taskustaan sanomalehden ja istahti pöydän ääreen.

Perhana, ajatteli hän joka rivin välissä, perhana!

Marjatta oli saanut koston, loistavan koston niistä vuosista, joina Birger oli pitänyt häntä »hyllyllä».

Eihän Marjatta sitä tosin tietänyt, mutta oikeastaan Birger oli aina katsonut häntä omakseen, aina itselleen selittänyt odottavansa vain, että Marjatta vanhenisi, suovansa Marjatalle vapaat kehittymismahdollisuudet, antavansa Marjatalle aikaa vapautua tuosta koulutyttömäisestä intellektualismistaan ja ylimielisyydestään erotiikan suhteen, niin ettei hänen, Birgerin, sitten tarvitsisi hetken tullen muuta

kuin poimia kypsä hedelmä, hurmaava, hiottu, sata-särmäinen nykyajan nainen, joka oli kasvanut ja oksitettu vain hänen ohjeidensa mukaan, joka puhkeaisi vain hänen määräämällään hetkellä, joka kukkisi vain hänen rakkautensa lämmössä. Hänen rakkautensa? Niin, Birger oli vakuutettu siitä, että hänenkin oma tunteensa vaihtuisi sopivan ajan tullen rakkaudeksi.

Birgerin hampaat narisivat, kun hän koetti purra tuskaansa murskaksi niiden välissä. Tämä oli jo tuskaa, tai, se oli pahempaa kuin tuska, se oli epätoivoa.

Tuo kirje, se rakensi muurin hänen suunnitelmiensa eteen, sellaisen, sen ainoan muurin, jonka yli ei kukaan kunnian mies Suomessa voinut ajatellaakaan yrittää.

Oli Borg jo aikaisemminkin ollut näyttämöllä. Mutta mikä kohottikaan hakkailun nautintoa enemmän kuin kilpailija? Mustasukkaisuus on aina ollut rakkauden viettelevimpiä kukkia. Hänhän tiesi, miks’ei hän sitä olisi tietänyt, että yksi ainoa puristus hänen kädestään, matala sana Marjatan korvaan oikealla hetkellä riitti. Perhana!

Ja olihan hän sentään silloin tällöin käynyt valvo-

massa etujaan. Ja Marjatan jäänsiniset silmät olivat heti ilmoittaneet hänelle, ettei ollut mitään vaaraa, ja hän oli palannut taas omille metsästysmailleen.

Tuo kesäkihlaus — se oli tosin väärä veto, sen hän mielellään myönsi. Ei olisi pitänyt mennä niin pitkälle. Mutta olihan hän toki gentlemanni, ja purkaantuminen oli paljon tuskattomampaa kuin keskenjättäminen tuona yönä Kaivopuistossa, kun Ilta niin odottavasti nosti pikku päänsä hänen puoleensa.

Perhana! Savukkeetkin loppuvat. Heti syksyllä hän oli huomannut Marjatan muuttuneen, mutta silloin ei hänellä todellakaan ollut aikaa, oli niin monta rautaa tulella. Ja Marjatan vihamielinen vältteleväisyys ei tuntunut hänestä vaaralliselta, se vain todisti heräävää tyttöylpeyttä, josta hän miltei piti. Erotiikalla ei ollut pienintäkään yhteyttä sen kanssa. Mutta kun esirippu heidän välillään vain tiheni, alkoi Birger epäillä kaukonäköisyyttään. Pakosta olikin hänellä nykyään liiaksikin aikaa, kädet olivat sidotut — hän ehti siis ajatella ja hermostua. Tuo Borg, tanssit, hiihtoretket, kahvi Ekbergillä — se on oikein! mutta ei hänen Marjattansa, hänen tuleva *vaimonsa* — taas hän puri hampaitaan niin että korvat lukkosivat —

saanut mennä liian pitkälle.

Vieköön hiisi periaatteet, mutta maailmassa on suu, joka on häntä, Birger Vallia varten, ja tytön elämässä on hetki, joka on vain yhtä miestä varten.

Hän oli siis tehnyt päätöksensä, ja Marjatta oli ollut lumoava. . .

Birger luki yhä samaa sivua nojaten otsaansa loppuunpalanutta savuketta pitelevään käteensä. Hän ei ollut enää tuolla perhana-tuulellaan. Tämä oli jotain pahempaa.

Hän oli äsken tuntenut, että miehenkin elämässä oli hetki, joka oli vain yhtä tyttöä varten. Jumala!

Tuossa oli Marjatta istunut, ja tuonne hän oli mennyt yhtä peruuttamattomasti kuin hautaan.

Hänen omasta kädestään oli Rainer Borg saanut ohjeet Saksanmatkaansa varten. Millä mielellä hän ne oli antanut, sitä hän ei nyt kyennyt selvittämään; hän tiesi vain sen, että hänen kätensä oli siis viimeinen, joka voi ojentua Borgin morsianta kohden.

Hän nousi, napitti takkinsa ja lähti näkemättä mitään tai ketään.

Greeta ja Marjatta astelivat Aleksanterinkatua pitkän rinnakkain yhtä pystypäisinä, yhtä huolettoman

näköisinä kumpikin ja yhtä onnettomat ajatukset kiertäen sileiden tyttöotsien takana.

Uhri on aina uhri. Joskaan Marjatta ei uhrannut mitään elämänonnea, sillä siitä tuskin sentään oli kysymys — niin paljon ei saattanut tunnissa oppia — niin hän uhrasi paljon huvia, paljon iloa, paljon elämän pikku nautintoja. Uhrasi suhteensa Birgeriin, uhrasi itse Birgerin.

Greeta herätti hänet mietteistään:

»Se on oikein hänelle. Älä huoli surra!»

Marjatta pysähtyi kuin salaman lyömänä.

»Hän ansaitsee sen, Marjatta, kysy keltä tytöltä tahansa. Toista on Erik. Muista se! Erik ja — Borg, heille me olemme velkapäät viimeisellä tuomiolla — ei Birgerille ja Peltolalle.» Hän kostutti kielenpäällään huu-
liaan ja nauroi taas:

»Jos muuten aiot joskus ottaa Birgerin, mikä on sangen mahdollista, sinulla on huono karaktääri, niin anna kaikella muotoa hänen odottaa vastaustasi kaksi viikkoa, kaksi viikkoa vain minunkin tähteni.»

Marjatta avasi jo pari kertaa suunsa vastaukseen, mutta nielaisi taas sanottavansa.

Ja Greeta oli jo muilla markkinoilla:

»Katso nyt, katso, tuolla toisella puolella! Hänelä on hopealaukku, ja tuo inhoittava pikku sulhanen riippuu hänen käsikynkässään ja nuolee häntä silmillään. Uh! Jos minä olisin kihloissa, en millään ehdolla menisi Aleksille.»

»Ellei sinulla olisi maailman komein sulhanen ja uusi nahkapalttoo.»

»Se saattaisikin muuttaa asian. Vaikka silloin kai menisin Espikselle.»

Marjatta oli reippaammalla tuulella saapuessaan kotiin. Tilly, Greta, omatunto, vieläpä Birgerin kalpeneminenkin, kaikki, kaikki veisasivat samaa nuottia. Kirje on postilaatikossa. Nyt hän on Rainerin morsian ja nyt hän saa rauhassa syventyä työhönsä.

Hän otti taas kätköistään esille Rainerin kuvan. Se oli taideteos, hän tiesi olevansa ainoa, joka sen on nähnyt. Hän katsahti pöytänsä; ei sinne, siellä on isä, vain isä, ei sinne muita päase.

Mutta kirjakaapilla on hänen niinsanottu kaunotargalleriansa, jonka muodostavat kaikki hänen toverinsa, jotka joko ansiosta tai ansiotta täyttävät kaunottaren minimivaatimukset. Marjatta on aina ylpeillyt viehättävillä ystävättärillään ja näytellyt hei-

tä pahankurisille ja epäuskoisille sedille ja tädeille: Tämä tässä, roomalainen profiili, diadeemi ja kuninkaalliset hartiat, on diplomiarkkitehti, piirtää Kartasella; tämä, kokokuva ihastuttavasta seppelpäisestä Margareetta-tyypistä, auskulteeraa parhaillaan normaalissa j. n. e. j. n. e., makupalana aina herkullinen keijukaispää hymykuoppineen ja ihanine hiuksineen, jotka mestarillinen valokuvaaja on valaissut sädekehänä kimaltelemaan tummaa taustaa vastaan, hän valmistuu hammaslääkäriksi keväällä —

Katse siirtyy kuvasta kuvaan, kunnes kohtaa sopivan kehyksen, joka armotta tyhjennetään ja luovutetaan kaunistamaan hänen kädessään olevaa kuvaa.

Marjatta seisoo hetkisen epäröiden. Kuva on niin mainio. Silmät ovat varjossa, mutta muuten lankeaa valo kirkkaana jalopiirteisille pojankasvoille, joista kuvastui rehellinen ja rohkea sielu. Pojassa olikin miestä — enemmän kuin monessa muussa, sen hän oli juuri osoittanut.

Hienosti punastuen Marjatta suuteli kylmää lasia, muisti jotakin, hankasi sitä hihaansa, mutta sitten painoi sen taas poskelleen, ja katse hajosi näkemättömään tuijotukseen.

Arpa oli heitetty, ja hänhän oli onnellinen.

IX.

Ja aika se vieri — mitäpä sillä olisi ollut muuta-
kaan tekemistä?

Ja Marjatta oli entisellään, luki ja luki. Hänen eteensä oli vain tullut tenttivuosi, eikä silloin ehtinyt edes huvitella. Eikä suuren kohtalon raatelevassa odotuksessa värjyvä maa heitä nuorisolleen sellaista huvikutsua, joka vetäisi heidät vastoin tahtoaan ilon pyörteeseen.

Äiti oli huolissaan Marjatan kiihkeästä ja yksipuolisesta työinnosta, ja joskus tytärtä hermostutti se, ettei äiti ymmärtänyt hänenkin olevan kehityksen lakien alainen. Itsehän Marjatta oli niin tyytyväinen ja piti tästä elämästä niin paljon enemmän kuin entisestä hajanaisesta monipuolisuudesta.

Hän katseli usein tuttua hopeakehyksistä kuvaa, joka piilotteli toverien takana, ja hymyili itsekseen. Rainerista ei ollut sanaakaan kuulunut, mutta kuta etäämmäksi aika kului, sitä rauhallisemmalla onnella Marjatta häntä ajatteli. Ei hän olisi häntä takaisin kutsunut, ei hänen aikansa ollut vielä tullut, mutta

ihmisten hyöriässä oli hänestä niin suloista paeta ajatustensa satamaan, lämmitellä tuon poikamaisen rakkauden ja ihailun muistoissa ja tuntea, ettei nykyhetki mitään vaatinut.

Ja työhönsä hän laskeutui nykyään kuin kultakavokseen. Hän rakasti lukujaan niinkuin rakastetaan vain ystävää, josta on erottava juuri silloin kun hän on tullut kaikkia muita kalliimmaksi. Marjatta lykkäili tenttejään, keräsi yhä lisää tietoa, löysi uusia teoksia, mutta siitä huolimatta valui kurssi kuin puhdas hiekka hänen sormiensa läpi. Hänen oli ilmoitauduttava tutkintoon ja, herranen aika, eihän hän toki tahtonut saada reppuja. Korotti laudatuuriin estetiikan: kuten kaikki muutkin hän jumaloi professoria; korotti laudatuuriin ranskan: saksan ja ranskan opettajanvirat ovat miltei aina yhdistetyt.

Mutta sillävälän päivät, ne vierivät vain, ja Suomi, sekin sai kestää etsikkoaikansa.

Tuo ihmeellinen aika. Ei Marjatta sitä koskaan kokonaisuutena käsittänyt. Tilly kerran sanoikin: Älä yritä teoretisoida nyt, Marjatta. Meidän on vain eletävä ja toimittava ja jätettävä lapsillemme historian-tunnit.

Mutta muutamina valittuina hetkinä esirippu ta-
pausten edestä repesi hänenkin mielessään, ja kuin
kukkulalta kukkulalle liitäen tunnelma kehittyi, kun-
nes sen oli joko ponnahtettava taivaisiin tai siipirik-
kona langettava kuilun pohjaan.

Oh, sitä päivää, sitä ihmeellistä, kultakimalteista
maaliskuunpäivää, jolloin liput taas saivat nähdä au-
rion! Hän oli tullut sattumalta ulos juuri sillä het-
kellä, jolloin manifesti julkaistiin ja lippuja kannet-
tiin ulos, ja kun hän näki miten leijonaliput leiskuivat
kuin kiitosuhrit sinistä taivasta vastaan ja niin kauan
nurkissaan nukkuneet ylioppilasliput löivät helakat
värinsä valonarkoja silmiä häikäisemään, silloin hä-
neltä henki salpautui ja hän luuli tajuavansa kansan-
sa vapauden symbolissa. Rupesi aavistamaan, miltä
vapaus tuntuu, ei tuo vapaus, joka oli tullut meille
kirkuissa matruusilaumoissa, revolverinpaukkees-
sa ja viattomain ihmisten murhissa, ja joka vähitellen
muuttui inhoittavaksi venäläiseksi svabodaksi, vaan
oikea, länsimainen. ylpeä, itsetietoinen vapaus.

Tilly tiesi aina mistä oli kysymys. Hän tarttui Mar-
jatan käsivarteen, kun hän pyörällä päin astui alas
yliopiston portaita Maksimovin puheen jälkeen:

»Ihmisethän ovat hulluja, Marjatta. Eivätkö he koskaan lue historiaa, ja eikö heillä ole tunteita ruumiissaan? Niinkuin ryssä olisi muuta kuin ryssä, vaikka voissa paistettaisiin. Quidquid id est timeo Danaos et dona ferentes. Oletko sinä koskaan vielä kuulut, että joku sorrettu kansa olisi saanut vapauden pitämällä kauniita puheita? Ajattele noita poikia, jotka siellä kärsivät ja kaipaavat, miltä heistä tämä mahtaa tuntua! Olli kirjoittaa» — Tilly sai silloin tällöin kirjeitä ja lähetti rahojakin etelään — »että he toivovat keväällä joutuvansa työhön, tähän oikeaan työhön. Ajattele, he tulevat silloin, sinunkin Rainerisi.»

Marjatta oli jo kauan sitten uskoutunut Tillylle, ja Tilly oli avosylin ottanut luottamuksen vastaan. Hän oli vuosistaan ja viisaudestaan huolimatta tosi lapsi, ja lastenhan suusta totuus kuullaan. Niinpä hän nytkin avasi Marjatan silmät, ja vallankumouksen hiidenkattila alkoi häntä peloittaa ja Maksimovin aatteet tuntua mielettömyydeltä ja niljakkaalta, slaavilaiselta noituudelta, mikä oli maalle turmioksi.

Näin hänen innostuksensa vähitellen vuoti kiviin. Kirjat hän oli jo aikoja sitten työntänyt hyllylle, hänen kandidaattitutkintoaan tuskin kukaan huo-

masi, ja työn mukana katosi myös järjestetyn elämän rauha ja tasapaino. Hän vain odotti ja odotti, kuten niin moni muu, jotain, minkä piti tapahtua. Kävi samariittikurssin ja keittokoulun ja oppi kutomaan sukkaa, kuten monet ystävättärensä. Kenties häntäkin tarvittaisiin. Oppi näkemään haavan kalpenematta ja perkaamaan kalan voimatta pahoin ja kutomaan kantapäätä nauramatta.

Ja aika, se kontti, se mateli.

ja tuli kesä ja lakot ja puute, ja tuli syksy, ja omat koirat purivat, ja osa kansaa häpäisi itsensä käymällä kaulatusten ryssäin kanssa ja ryöstämällä vihollisen pistimillä omaa maatansa. Ja tuli taas lakko ja toinen ja kolmas, ja tuli entistä suurempi puute.

Ja se puute puri hampaansa niin hyvin rikkaaseen kuin köyhään. Setä Sebastian sai 70-vuotispäivänään veljenpojaltaan lahjaksi kilon sokeria, ja tati Kuni-gunda laittoi vain kaksi porkkanakakkua vieraille.

Marjatta teki retkiä maalle kokoamaan jäkäliä, mutta kun syksy tuli, ei edes äiti suostunut niitä syömään, vaikka Marjatta oli niitä Kotitaloustoimikunnan painettu ohje kädessään ylen herkullisesti valmistellut.

Oikeastaan kävi enimmin sääliksi perheenemäntiä. He olivat äkkiä joutuneet tuuliajolle. He olivat kuin sanomalehdentoimitus, jolta loppuu paperi. Heiltä oli aika ryöstänyt kaiken mahdollisuuden ruokataiteiluun, johon täällä pohjoismaissa aina on purkautunut niin ilo kuin surukin. Ja ilmaisuvietti oli kuitenkin yhtä voimakas kuin ennenkin. Kaikki jutut, kaikki huomautukset kävivät ilkeän teräviksi ilman hyvinkatetun pöydän pehmeää polsteria. Sentähden oli heitä niin sääli, he eivät saaneet hoitaa tehtäväänsä ja sentähden he muuttuivat niin avuttomiksi, niin katkeriksi, niin särähtelevän hermostuneiksi.

Salinin perheessä tämä aika ikäänkuin koski pahimmin Marjattaan. Äiti säilytti helpommin kauniin levollisuutensa. Marjatta seiso jonoissa ja laihtui ja kalpeni ja kutoi sukkia ja odotti — intohimoisesti.

Yliopisto oli suljettu, kaikki toverit maaseudulla.

Birger ja Marjatta olivat tulemassa oikein hyväksi ystäviksi, kun joskus harvoin tapasivat toisensa. Entiset oli täydellisesti unohdettu. Mikä lie ollutkin päähänpisto Birgerin puolelta. Kerran hän vain kysyi ohimennen:

»Oletko kuullut mitään Rainerista?»

Marjatta lensi kuumaksi:

»En.»

»Hän voi hyvin, kuulin juuri», sanoi Birger kuivasti ja siirtyi muihin asioihin.

Rainer oli kuin kaukainen, kaunis muisto. Marjatta ei koskaan ajatellut, millaista tulisi olemaan hänen palattuaan, sillä sitä ennen täytyi niin paljon tapahtua.

Mitään muuta kuin kauheaa ei tästä voisi tulla — murhaa — ryöstöä — maanpetosta. Tuntui kuin ihmisvoima ei enää voisi auttaa.

Kun tammikuussa jousi laukesi, tuotti se totista helpotusta.

Tämä oli se vuosi, jolloin koko Suomen kansa oppi rakastamaan.

Olihan nyt ihanne taas olemassa, valkoinen, uljas sankarijoukko pohjoisessa, Suomen armeija, joka ei enää ollut unelma, vaan joka eli, taisteli, kärsi ja kuoli sinun edestäsi, joka tarvitsi lämpimät sukat ja villapaidat, joka tarvitsi jodipullot ja siderullat ja kiihkeät, polttavat esirukoukset.

Tämähän oli se vuosi, jolloin koko Suomen kansa oppi rukoilemaan Kaikkivaltiasta Jumalaa.

Marjatan entinen, ylpeä elämänohje: tee työtä ja koeta olla hyvä, murtui hänen allansa. Oikeata työtään hän ei saanut tehdä, ja hyvyyden sijasta nämä viikot opettivat hänet vihaamaan.

Tämähän olikin se vuosi, jolloin koko Suomen kansa oppi vihaamaan.

Eräs hänen ystävänsä, luokkatoverinsa, pistettiin kuoliaaksi Helsingin satamassa, Arvo-serkku kaatui Vihdissä, toisin sanoen joutui veljineen aseettomana raakalaisjoukon rääkättäväksi.

Aholan setä ammuttiin talonsa kuistille, Aholan setä, jonka elämä oli kulunut kauneudessa ja suosioinnussa Aholan kirjaston ja kirkkorannan välissä. Ei Marjatta ikänä unohda Aholan pikku tatiä — ah, hän oli käynyt niin ohueksi ja siroksi kuin vanha kristallimaljakko — kun hän istui setä Sebastianin isossa nahkatuolissa leskenpitsi lumivalkeilla hiuksillaan. Hän puristi sormuksettomia kämmeniään yhteen vakuuttaessaan:

»Eivät ne olleet meidän omia, Helena. En tuntenut ainoatakaan, Kunigunda. Pullilan Kallokin oli silloin jo mennyt pois.»

Sillä hetkellä Marjatta vihasi, vihasi pikimustas-

ti, leppymättömästi noita Aholan sedän murhaajia, noita, jotka olivat vieneet vihkimäsormuksetkin tähän lempeistä käsistä, mutta oli kuin täti olisi arvanut hänen ajatuksensa. Hän käänsi Marjattaan punareunaisten silmiensä kirkkaan katseen ja sanoi:

»Joka asialla on paitsi sankarejansa myöskin marttyyrinsa, pikku Marjatta. Älkää kadehtiko Viktorilta hänen osaansa.»

Marjatta ei ymmärtänyt, mutta hänen sormensa kävivät taas käsiksi työhönsä ja sukkapuikot kilahtelivat — — —

Voitonmarssi pohjoisesta viipyi yhä. Mannerheim on Tampereella tämän viikon lopulla — ei, ensi viikon alussa ja täällä viikon päästä. Kului kaksi viikkoa — vain uusia vangitsemisia, ryöstöjä, uusia ruumiita koleraparakissa.

Oh, kuinka Marjatan kärsivällisyys oli lyhyt! Hän ryntäsi aamulla ensimmäisenä ulos ostamaan Työmiehen ja palasi pää painuksissa. Mutta äiti ja Laila, he vain hymyilivät rauhallisesti, ja heidän sukkapuikkonsa liikkuivat kahta nopeammin, kuin synkemmältä taivaanranta näytti.

Marjatta löi nyrkkinsä pöytään heidän edessään, että kahvikupit kilahtelivat:

»Minä lähten nyt pohjoiseen, otan potkurin ja lähdän.»

Mutta äiti hymyili surumielisesti:

»Meillä on vielä lankaa puoleen tusinaan sukkaa.»

»Suomi on odottanut satoja vuosia, totta kai me jaksamme odottaa muutaman viikon.» Laila puhui aina niin kauniisti, ja hänen silmistään loisti usko.

Mutta Marjatta juoksi huoneeseensa ja rukoili polttavin huulin: »Hyvä Jumala, anna valkoisille voitto, anna valkoisille voitto — pian.»

Onneksi tapahtui kotona palatsivallankumous samoihin aikoihin.

Iita oli kuuden vuoden uskollisen palveluksen jälkeen äkkiä muuttunut. Äiti tuskitteli tyttärelleen kyynelsilmin, ettei hän enää uskaltanut käydä omassa keittiössään. Hän oli alussa yrittänyt keskustella asioista Iitan kanssa, mutta saanut hänen ennen niin suljetusta suustaan sellaisen ryöpyn siltasaarelaista kaunopuheisuutta ylitsensä, että oli luopunut yrityksestään. Diplomaattiset välit olivat katkenneet, ja ivallisesti hymyillen otti Iita vastaan äidin mää-

räykset.

Tällaista kesti parisen viikkoa, äiti kävi synkkämieliseksi, ja tytöt olivat vihaiset.

»Äiti sanoo hänet irti.»

»Hän on ollut meillä niin kauan ja on niin uskollinen.»

Mutta kerran äiti tuli nopeasti ulos keittiöstä, ja hänen kasvonsa hehkuivat:

»Iita sanoi menevänsä huomenna ulos jo päivällä, ja minä lupasin silloin itse laittaa päivällisen, ja hän sanoi siihen: 'Parasta onkin että rouva harjoittelee, että jotakin osaa sitten kun kansa pääsee asiat järjestämään — ja neidit kanssa. Oppisivat edes huoneensa lakaisemaan'.»

Silloin oli mitta täysi, ja Marjatta sanoi irti Iitan ja selitti hätääntyneelle äidille, että tässä oli hänellä itsellään mainio tilaisuus korottaa nykyiset vähäiset tietonsa keittiöalalla laudatuuriksi.

»Tämä on vaikeatajuisempaa kuin Commedia dell'arte, mutta huomattavasti yksinkertaisempaa kuin Darmesteterin kielioppi. Pahinta on, etteivät nuo vanhat knoppologiat enää pidä paikkaansa», julisti hän kerran Greetalle ja Lailalle heittäen Kotiruoan

halveksien luikumaan pitkin tyhjää keittiöpöytää.

»Mitä tuokin on olevinaan, tytöt? Tuossa sanotaan, että sokerikakkuun pannaan 6 munaa, 6 rkl. sokeria ja 6 rkl. vehnäjauhoja, vaikka siihen todellisudessa pannaan 3 munaa, 2 perunaa eikä yhtään mitään muuta. Onni, että professori on niin leväperäinen että huonotkin kokeet läpäisevät.»

»Oho! Etkö muista, miten äiti työnsi jäkälävellin luotaan sanoen: 'mutta tätä soppaa minä *en* syö'?»

»Mutta hän otti *kaksi kertaa* porkkanapihviä, vaikka minä olin käyttänyt siihen pahentuneita lanttuja. Ja hän sanoi, että silakasta tehdyt vasikankyljykset olivat mainiot. Väittäkää vastaan, pojat!»

Greeta ja Laila eivät väittäneet vastaan, vaan seisivat Marjatan edessä märät pyyhinliinat käsissään kukkuroillaan nöyrää ihailua.

Mutta eräänä aamuna, kun hän väristen kylmästä koetti kiemurrella Kauppatorin ostajatungoksen läpi, hän äkkäsi Greetan, joka innoissaan varpaillaan kurkkoi muutaman ihmisrykelmän takana.

»Marjatta, näetkö tuonne, sinä olet pitkä, katso tuossa. Onko tuon kansan takana se tämän aamun ainoa silakka?»

»Käytä imperfektiä, Greeta.» Ihmisjoukko hajaantui, ja punahuivinen eukko riepotti pois tyhjää laatikkoa.

»Onnellinen!» Greeta huokasi katsellen kateellisenä Marjatan kassia. »Mutta sinulla ei ole sydäntä, olet kulkenut ruumiiden yli. Sen näen tuosta silakanhännästä.»

»Entä sinä? Mitä sinä täällä teet? Ja kassi kainalossa? Etkö tiedä, että se on avioliiton symboli?»

»Enkö minä muka jo voisi elättää miestä? Sörkässä on paljon mätiä hampaita. Kuule!» Greeta kumartui veijarimaisesti kuiskaamaan Marjatan korvaan: »Näin tyttöjen kesken: minä menin eilen naimisiin.»

Marjatta ymmärsi heti. Greeta ei ollut ainoa, joka oli siipiensä suojaan ottanut jonkun vainotuista.

»No, sitten saat heti minulta häälahjan. Jaetaan puoliksi.» Marjatta avasi kassinsa ja mätti summa-kaupalla jäätyneitä silakoita Greetan kassista otettuun sanomalehtipaperiin.

»Jo riittää, jo riittää! Kerro nyt vain, mitä näillä teen?»

»Pää vain pois, ettei kulu liiaksi rasvaa.»

»Rasvaa? Mitä se on? Jotain orkidean ja osterin vä-

limailta kaiketi? Ei sellaisia eläimiä ole, sanoi hamp-
pari, kun näki kengurun.»

»Paista hiilloksella sitten, ja syö pois sisälmykset-
kin, kyllä ne menee alas, kun ei mitään tiedä.»

»Silakka on luomakunnan kruunu, sen ymmärrän
nyt. Maailma on niin hyvä! Sain juuri enolta nämä pe-
runatkin.»

Greetan kassi oli ihastuttavan pullea.

»Mutta ne painavat. Tiedätkö, minä olen tehnyt
kauppasopimuksen omantuntoni kanssa. Joka ker-
ta, kun ajan raitiovaunussa, siis uhraan punikeille,
sakotan itseäni panemalla viisi markkaa säästölää-
tikoon, ja sillä minä vielä rakennan voitonpatsaan
Erottajalle, saatpa nähdä. Katso, liha on heikko ja Kal-
lio kovin kaukana.»

Greeta oli entisellään, Jumalan kiitos.

»Tule pian meille, niin saat uusia neuvoja, ettei
perheen tarvitse syödä halstaroituja silakoita koko
vuotta.»

Mutta silloin Greeta synkkeni. Hän tarttui Marja-
tan hihaan, ja hänen äänessään väreili kipeä tuska.

»Marjatta, minä pelkään niin hirveästi ollessani
poissa kotoa. Joku voi tulla sinne. Menen vain välttä-

mättömille asioille. Ajattele jos . . .» Greeta puri hampaansa yhteen ja katsoi pois lopettamatta lausettaan.

He seisoivat hetkisen äänettöminä, ja Marjatta tunsu, miten sama tuska kaivoi kyntensä tuhansiin naissydämiin, jotka vapisivat rakkaittensa puolesta Suomen maassa samalla hetkellä.

Hän tahtoi leikinlaskulla auttaa raskasta tunnelmaa, kuten kirjoittamaton laki heidän toverusten kesken vaati.

»Hyvästi, ja onneksi olkoon, Greeta! Onko uudella miehelläsi edes kreikkalainen nenä?» Jostakin syystä hän kuvitteli Greetan saaneen osakseen jonkun kansanedustajan tai poliisiparan, joita ei aina valita nenän muodon mukaan sentään.

Hän siis hämmästyti suuresti, kun Greeta lensi tulipunaiseksi, hypähti nopeasti ensimmäiselle raitiovaunusillalle ja huusi sieltä:

»Apollomainen, usko pois! Etkö kadehdi minua?» Samassa hän huomasi joutuneensa väärään vaunuun ja pyrki ulos, mutta Marjatalla ei ollut aikaa odottaa hänen paluutaan, vaan hän käänsi askelensa kotia kohden myhäillen mielessään.

X.

Mutta romantiikkahan valahti taas Marjatankin elämään jo samana iltana.

Laila viipyi taasen lähelle tuota ratkaisevaa 8-lyöntiä, jonka jälkeen ulkona ei saanut liikkua, ja äiti oli onneton, ja Marjatta yritti kärsimättömästi lohdutella häntä.

»Kylläpä käskisi tässä surra, jos pitäisi itkeä seitsetoistavuotiaita tyttöjä, joilla ei ole omallatunnollaan ainoatakaan kuularuiskua, yllään enempää kuin yksi villapaita eikä edes Vapaita Sanoja muhvilla.»

Mutta kun Laila avasi oven avaimellaan viisi minuuttia yli kahdeksan, oli hänen omallatunnollaan pahempaakin kuin kuularuisku. Hän työnsi edellään eteiseen naapukkapäisen, parrakkaan huligainin, jonka leukaa peitti kamala, koinsoymä villahuivi.

Marjatta tunsu heti tulijan. Oikeastaan tiesi sen jo edeltäkäsän. Oli aivan kuin hän olisi lukenut sen jostakin kirjasta.

»Terve tuloa, Birger! Tämähän on hauskaa!» Hän

tunsi, ettei äänensä sopinut tilanteeseen, mutta jonkunhan piti sanoa jotakin, eikä kukaan osannut nila niin luontevasti vaiti kuin Laila pulmallisina hetkinä.

Nytkin hän rauhallisesti päästeli harsoa peilin edessä, vei hansikkaansa pöytälaatikkoon ja sitten vasta kääntyi Marjatan puoleen, joka sillävälillä oli ehtinyt tehdä kymmenen tarpeetonta ja tyhmää kysymystä vaiteliaalle Birgerille.

»Rouva Järvenmaa sai minut kiinni kotimatalla. Piti viedä turviin joku pakolainen heidän vinniltä. Talossa oli ollut tarkastus.»

Äiti oli ollut keittiössä teetä laittamassa ja ilmensi nyt säikähtyneenä ovelle kuullessaan miesäänensä eteisessä.

»Rouva Salin», veltto ryysyläinen teki maailmanmiehen kumarruksen. »Suokaa anteeksi tunkeutumiseni, mutta hätä ei lue lakia.» Hän naurahti hermostuneesti.

»Äiti, se on Birger Valli, etkö tunne häntä?» kun äiti yhä seisoivat sanattomana.

Silloin äitiin tuli eloa:

»Birger Valli! Ja sanoa minua rouvaksi, ja olla tuon näköinen! Astu heti sisään, Birger. Sinut olen nähnyt

koltussa, ja sinä olet niin sydämellisesti tervetullut. Meillä on tee pöydässä, se tekee varmaan hyvää. Juokse heti lasi Birgerille, Laila, ja Marjatta, saammehan avata sardiinipurkin?»

Oh, kuinka äiti on hyvä! Hän tarttui Birgerin käsi-varteen, ja äkkiä Marjatta tunsu, että nyt jos koskaan sai hän ollakin tunteellinen.

»Mistä sinä tulet, Birger? Luulin sinun olevan pohjoisessa.»

»Älä nyt kysy mitään. Ensin täytyy poikaparan saada jotain lämmintä.»

Äiti veti nojatuolin pöydän luo, painoi Birgerin siihen, sekoitti teen, laittoi voileivät, ja tuo väsynyt, vahteleva, musta mies, joka joskus oli ollut Birger Valli, seurasi hänen liikkeitään kiiluvin, kapein silmin. Hän maisteli varovasti teetänsä, ja vähitellen kasvot paisuivat hehkumaan, ja naiset saivat kuulla katkelmia hänen kohtaloistaan:

»Niin, pohjoiseen minä pyrin, mutta Sigurdsiin se retki päättyi.» Hän koetti rykiä pois käheyttään. »— Kun siellä rupesi näyttämään pahalta, päätimme me karata omin neuvoin ylöspäin. Siitä asti olen kulkenut kuin —» hän ei jaksanut keksiä vertausta »— täs-

sä kiroitussa Etelä-Suomessa. Anttisen kanssa yhdes-
sä jouduttiin kerran kiikkiinkin. Yhdessä paettiin. Ih-
me että Helsinkiin pääsimme takaisin. Kaksi viimeis-
tä yötä vietimme ladossa, ja kun Järvenmaalle tulin,
poika oli toverini, kävi heillä punikkeja samana yö-
nä. Ylös vinnille vaan, ehdin siepata palttoon naulas-
ta, kun pistimet jo mursivat ovea, ja siellä se yö ja seu-
raava päivä. Vartijat kaikilla ovilla —»

»Birger, ota lisää teetä.» Lailan ääni oli hellä kuin
hyväily.

Birger pudisti päätään. Kyllä hän *mahtoi* olla vä-
synyt.

»Kuinka hyvä että tulit juuri tänne.»

»Äiti, en minä tietänyt, että se oli Birger.»

»Ei Laila tietänyt, enkä minäkään. Rouva Järven-
maa toi ruokaa ja käski paeta viereisen talon katon yli
puoli kahdeksalta ja sitten seurata neitiä, joka odot-
ti puodin edessä. . . Pudottauduin ikkunasta ainakin
kolme metriä, sitten liukasta kattoa pitkin palopor-
talle ja niitä myöten alas —» Birger hymähti ilot-
tomasti — »enkö minä ole käynyt nuohoojanoppia.
— Pääsin pimeässä pihalle ja seurasin neitiä tänne.
Vasta rappusissa, kun hän pysähtyi odottamaan, tun-

sin Lailan. Kiitos —» Hän ojensi kätensä, mutta syysäsi vahingossa lasinsa kumoon, ja sitä auttaessaan hän työnsi teekannutkin vierimään lattialle tuhansiksi sirpaleiksi.

Birger oli niin onneton, aivan suhteettoman onneton.

»Älä huoli, Birger, meillä on toiset, eikä kukaan edes polttanut itseään, eikä teestä tule tahroja.» Äiti oli kiltti, kun valehteli.

Mutta Birger pyyteli pyytelemistään anteeksi.

»Olen kai vähän väsynyt ja kontistunut. En tiedä — en oikein voi pitää ajatuksiani koossa —» Ja äkkiä: »Ette tiedä missä helvetissä minä olen ollut — Anttiin sattui luoti juostessamme —»

Äiti tarttui hänen käteensä, taputti sitä, taputti toisenkin kerran.

»Mutta nyt sinä olet kotona, Birger, oikein kotona. Meillä on tyhjä huone, ja siellä sinä asut, kunnes tämä kauhea aika loppuu. Me iloitsemme siitä kaikki. Nyt sinä olet *kotona*, Birger.»

Poika parka oli tuijottanut jäykästi eteensä äidin puhuessa, mutta nyt jousi laukesi. Hän piti yhä kiinni äidin kädestä, painoi otsansa pöydän laittaa vastaan,

ja hirveä nyhkytys puistatti hänen ruumistaan ker-
ran, toisen ja kolmannenkin.

Tämähän oli kauheaa. Oliko tuo Birger, hänen Bir-
gerinsä? Marjatta ravisti häntä hartioista:

»Birger, Birger, älä, älä —» Hän ei keksinyt sanoa
muuta, mutta Birger pysähtyi äkkiä. Hän istui hiljaa
kuollut, ja toiset käsittivät, ettei hän tahtonut
vielä kohottaa päätään. Marjatta painoi kätensä hä-
nen poskelleen. Se oli kostea, mutta polttavan kuuma.
Marjatta säpsähti.

He katsoivat toisiinsa, he kolme, äiti istuen Birge-
rin vieressä käsi hänen silmiensä alla, Laila seisoen
vastapäätä kädet rinnalla ja kyynelät suurissa silmis-
sään, ja Marjatta, joka yhä piteli Birgeriä hartioista.
He ymmärsivät toisensa sanoitta.

Äiti viittasi päällään tyttöjä poistumaan. Vastaha-
koisesti Marjatta veti kätensä pois ja ovelta vielä loi
silmäyksen tuohon liikkumattomaan ryhmään.

Mutta Laila oli täydessä touhussa. Hän kantoi sän-
kyvaatteita äidin huoneeseen, ja muutamassa mi-
nuutissa vuode oli valmis.

Marjatta oli kuin unissakävijä. Kulki ensin työttö-
mänä Lailan jäljessä huoneesta huoneeseen ja lopuk-

si ryömi keräksi isoon sohvaansa. Lailakin otti käsi-työnsä ja istahti korituoliin lampun alle. Ei vaihdettu sanaakaan. Marjatta vain katseli korkkimaton kuvia ja ihmetteli — ihmetteli. Hetken kuluttua äiti tuli sisälle:

»Arvasin sen, yli neljäkymmentä astetta, mutta hän nukkuu jo.»

Marjatta purskahti itkemään, eivätkä äiti ja Laila sanoneet mitään.

— — — —

Ei Birger kauan ollut sairaana, pari viikkoa vain, ja tulehdus keuhkossa oli hyvin lievä. Äiti ja Laila hoitivat häntä yhdessä, ja Marjatta hoiti taloutta. Ei hän tiedä mitä Birger oli sanonut äidille, mutta ainakin hän oli pyytänyt, ettei Marjatta tulisi hänen luokseen.

Ja nyt puuhailivat äiti ja Laila kääreineen ja vuorottelivat öisin ja puhuivat yskästä ja iloitsivat, kun kuume laski illaksi pari viivaa, ja Marjatta kulki kuin vieras omassa kodissaan.

Olisihan Birgerin pitänyt tietää, että Marjatta oli jo aikaa sitten unohtanut tuon vanhan jutun, ja että hänessä väreili vain rajaton hellyys lapsuudenystävää kohtaan, ja että hän paloi halusta auttaa ja palvella

häntä.

Alussa sairauden pahimpina päivinä hän seisoikin kuin koira Birgerin oven ulkopuolella ja odotti jotakin työtä hänen hyväkseen. Pieninkin juoksu helpotti outoa kipua, mikä oli kaivautunut hänen rintaansa sillä hetkellä, jolloin hän tunsikin käteensä, miten kuumeinen Birgerin poski oli. Ja hän kuunteli kuin tuomiotaan odottaen eteisen ovensuussa lääkärin lyhyitä lausuntoja saattelevalle äidille, ja mieli oli täynnä kiitollisuutta, kun hän sai monimutkaisesti ja vaivalloisesti koota Birgerin tavarat eri puolilta kaupunkia kotiin.

Ja hän oli niin iloinen siitä, että Birger hyväksyi äidin ja Lailan hoitajikseen eikä enää puhunut salaisesta sairaalaan muutosta. Lääkäri oli ollut ehdottomasti sitä vastaan katsoen sairaalain uhattuun asemaan monine valenimisine potilaineen ja siihen, että Birgeriä punaisten leirissä pidettiin erittäin tärkeänä henkilönä, ja sitäpaitsi tämä koti sopi hänestä mainiosti Vallille, »jos rouva Salin vain. . .»

Äidin posket hohtivat kiihtymystä, kun hän selitti miten *iloisia* hän ja hänen tyttärensä olivat voidessaan hekin puolestaan edes vähäisen auttaa, »ja mais-

teri Valli on niin hyvä, vanha ystävä».

Silloin lääkäri hymyili pientä, viisasta hymyään ja mietti mennessään, kuinka mukava Vallin sentään oli elää tässä matoisessa maailmassa, missä oli niin paljon naisia.

Marjatan taloudellinen taito kasvoi kaksinkertaiseksi tänä aikana. Sairaanhän piti saada vahvistavaa ruokaa, sen hän tiesi. Marjatta keimaili jostakin puodista itselleen siirappia, joka oli oikeastaan sulatettua sokeria, ja jostakin toisesta puodista siirappia, joka oli todella siirappia, ja hän puhui ja pilpatti kolmannessa, kunnes hänelle annettiin kokonainen kilo smetaanaa. Ja tohtorin todistuksella — äidillä oli muka hei-kot keuhkot — hän sai maitokortin, joka kädessään hän seisoi joka aamu Elannon jonossa ottamassa nuo kolme desilitraa maitoa, mitkä sitten omantunnon-tarkasti käytettiin sairaan ruokaan.

Mutta tänään Birger oli kuulemma jo jalkeilla, ja Marjatta oli sängen loukkaantunut.

Äiti oli tullut suurella tohinalla ja vienyt Ranskan Vallankumouksen Historian, jota Marjatta parhaillaan luki — Birger oli tahtonut silmäillä sitä. Laila oli hakenut Birgerille kiikkuvan korituolin, että hän

voisi mukavasti istua, ja Marjatan ollessa päivällishommissa keittiössä oli hänen pöytälamppunsa kadonnut.

Huoneesta kuului vilkasta puhetta, mutta ovi pysyi itsepintaisesti suljettuna, ja Marjatta oli päättänyt, ettei *hän* ainakaan astuisi ensimmäistä askelta. Jos Birger tahtois olla pikkumainen, niin olkoon. Hän heitti viimeiset veitset kalahtaen laatikkoon ja lähti omaan huoneeseensa.

Hämpä tiesi miehen, joka ei noin palveluta itseään, joka ei ole tuollainen pasha, vaan hyvä ja hieno ja heljä ystävä, ja tuhat kertaa kauniimpi kuin Birger Valli. Hän otti Rainerin kuvan hyllyllä ja istui se kädessään pöydän ääreen.

Rainer — Rainer — Hän ponnisti ajatuksensa valumaan — Koetti kuvitella tulevaisuutta — omaa kotia — iltahämärää — rakkautta —

Kuvalle lankeaa varjo. Marjatta kääntyi äkkiä, ja veri kohoaa hänen ohimoilleen. Tietysti, tietysti siinä on Birger, joka *tietysti* löytää hänet Rainerin kuva kädessä.

— — — —

Niin, Birger hän oli sairas ja heikko, niin toivotto-

man heikko.

Hän tunsu hämäärásti, että hän nyt oli joutunut väärään paikkaan ja että hänen olisi pitänyt mielummin vapaaehtoisesti ilmoittautua Smolnaan kuin maata tällä mukavalla vieterimatrassilla.

Mutta hän oli niin väsynyt, että kääntyi seinään päin ja itki helpotuksesta, kiitollisuudesta ja miltei onnesta, kun tati Helena veti hiljaa peitettä ylemmäksi hänen hartioilleen poistuessaan varpaillaan huoneesta.

Tuota, juuri tuota kaikki toverit kai lähtivät hakemaan, kun he katosivat kuin tuhka tuuleen lomilleen välittämättä kokouksista, tärkeistä päätöksistä tai hienoista tanssiaisista. Birger ymmärsi nyt, että he kaikki lähtivät etsimään juuri sitä paikkaa, sitä ainoaa paikkaa maailmassa, missä sinut pakotetaan täysikasvuisenakin muuttamaan kuivat sukat jalkaasi hiihtoretkien jälkeen, missä viileä käsi heti painautuu otsallesi, jos satut rykäisemään, missä laitetaan mieliruokiasi ja luodaan huolestuneita katseita päivällispöydän ylitse jos syntyy erimielisyyksiä.

Birgerin oli todellakin niin sanomattoman hyvä olla. Hän muisti hämäärásti ensimmäisenä iltana kuu-

meen pahimmin kuohuessa korvissaan selittäneensä jotakin tädille, jotakin sellaista, ettei hän voinut jäädä tänne Marjatan tähden. Ja vieläkin kävi väristys hänen lävitseen, kun hän oli tuntevinaan Marjatan kädet hartioillaan ja kuulevinaan hänen katkonaisen äänensä: »älä — älä».

Mutta sittemmin ei Marjattaa ollut näkynyt, ja Birger alkoi unohtaa olevansa väärässä paikassa. Hän oli miltei rakastunut tätiin, harmaatukkaiseen, hymysilmäiseen enkeliin, joka hääri ja sipsutti huoneessa varpaillaan sirotellen ystävällisiä sanoja ja helottavaa lähimmäisenrakkautta kiitollisen sairaan yli.

Ja Lailaan hän oli *peräti* rakastunut. Herranen aika, miten ne lapset kasvavat! Tuo paksu, lettiniska koulutyttö oli parissa vuodessa muuttunut kaunotariksi.

Ah, miten Birger nautti antaessaan katseensa levätä pöydän ääressä käsitöineen istuvassa työssä. Hänen kanssaan ei tarvinnut puhua mitään, sai vain katsella, miten ruskean tukan möyheät laineet, joilla ei ollut Marjatan hiusten metallikiiltoa, loistivat pehmeästi lampun valossa ja varjostivat valkeaa otsaa ja kauniisti punertavaa poskea, ja miten hieno profiili

painui somasti kumaraan.

Parasta oli, kun sairas hieman liikahti ja Laila heti kohotti ihanat, ruskeat silmänsä kysyvinä hänen puoleensa. Birger joskus keksimällä keksi jonkin toiveen saadakseen nähdä pienen nuppusuun avautuvan avuliaaseen hymyyn ja tytön nousevan hiljaa istuimeltaan, liikkuvan hetkisen huoneessa ja sitten palaavan entiselle paikalleen.

Lailan ympärillä oli aivan kuin säteilevä ilmapiiri kauneutta ja lämmintä rauhaa.

Birger ummisti silmänsä. Eiköhän vain luoti ollutkin osunut häneen eikä Anttiseen, ja hän nyt ollut taivaassa? Taistelu, kylmyys, puute ja — Marjatta, ne olivat jääneet siihen entiseen elämään.

Sitten Birger rupesi paranemaan. Kuume laski, huone harmeni, ja kaikki tuli erilaiseksi. Hän ei ollut vielä paratiisissa. Ihminen ei pääse niin vähällä rististään. Ääniä alkoi tunkeutua sairashuoneeseen ulkopuolelta.

Birger sai nousta sängystä.

Mitähän hän olikaan sanonut tädille tuona ensimmäisenä iltana? Jotakin Marjatasta? Mitähän se oli? Marjattaa ei ollut näkynyt koko aikana, eikä tati ker-

taakaan maininnut hänen nimeään.

Perhana! Ei hänen sopinut täällä maata ja kiusata Marjattaa, ja lukea — mitähän roskaa hän olikaan lukenut täällä?

— — — —

Äkkiä hän huomasi seisovansa ison peilin edessä harja kummassakin kädessään. Kas noin. Nyt poika taas kelpasi. Musta tukka sai vielä nuo kymmenen ylimääräistä sipaisua, joita vahvempi sukupuoli jostakin tuntemattomasta syystä pitää välttämättöminä sen jälkeen kuin jokainen hius jo on oikealla paikallaan, voimakas kämmen totesi tottuneella liikkeellä vankan leuan erikoisen hyvästi ajetuksi, tummanpunaisen lukutakin nyörinapit sitaistiin reippaasti kiinni, ja vaikka Birger olisi kuinka käännellyt peilinsä edessä, ei hän löytänyt ainoatakaan vikaa ryhdikkäässä kuvassaan. Ei hän, helkkarissa, kaunis ollut, mutta »onko mitään hirvittävämpää kuin kaunis mies?» oli Marjatta itse kerran sanonut.

Niin, herra oli varsin tyytyväinen itseensä. Kalpeus on intressanttia, ja laihtuminen on ehdottomasti vain hyväksi. Hänen leukansa oli jo ruvennutkin saavuttamaan tuon ikävän leveyden, joka kertoo omista-

jansa sivuuttaneen kolmenkymmenen rajapyykin.

Äiti ja Laila istuivat ruokasalissa ja kauhistuivat nähdessään potilaansa ovella.

»Oh, sinä vilustut!» Laila nousi ja tarttui Birgerin käsivarteen, mutta sitten hän nolostui ja palasi nopeasti paikalleen kumartuen käsityönsä yli.

Mutta Birger oli hieman vanhempi kuin Laila, eikä kukaan sentähden huomannut *hänen* nolostumistaan, joka johtuikin aivan toisista syistä.

Häntä häiritsi etenkin tädin veitikkamainen katse. Se ilmiantoi heti joka ainoan harkitun pikkuseikan Birgerin miellyttävässä olemuksessa, ja mikä pahempi, näytti tietävän enemmän kuin Birger itse.

»Tahdotko mennä tervehtimään Marjattaa, Birger? Hän meni juuri huoneeseensa.»

Elleivät tädin silmät olisi olleet niin vilpittömän ystävälliset, olisi Birgerkin istunut ruokasaliin, mutta nyt hän uskalsi noudattaa kehoitusta.

Tarttuessaan ovenkahvaan tunsu Birger lapsuuden ajan jouluiltejännitystä. Perhana, miten pehmeäksi tällainen epätavallinen elämä tekee ihmisen. Birgerin ei onnistunut siirtää mieltään haluamaansa tunnepiiriin.

Niinkö vähällä tulee miehestä romantikko!

Hänen sielunsa oli isonnut ja janonnut Marjattaa jo toista vuotta, eikä hän ollut uskaltanut antaa sille ravinnon muruakaan. Nyt pakotti kohtalo hänet tuohon huoneeseen, missä hänen Marjattansa, solakka, tummakutri, ihastuttava tyttö nojasi pikku päätään kauniisiin käsiinsä sohvapöydän ääressä ajatuksiinsa vaipuneena. Huomenna hänen kai täytyi muuttaa täältä, olihan hän ihminen, ja olihan Marjatta ihminen, mutta tänään hän sai, ei, hänen täytyi puhutella ja kiittää Marjattaa. Oh, tuo pitkä, valkea niska ja nuo sirot olkapäät! Birger veti henkeä.

Pehmeä matto esti askelet kuulumasta, ja hyvä se oli. Ei olisi sopinutkaan Marjatan tällä hetkellä nostaa päätään ja nähdä Birgerin kasvoja — — —

Birger nielaisi kerran, toisen. Hän oli nähnyt Marjatan olkapään yli Rainerin kuvan hänen sylissään. »Ei mikään ole niin hirvittävää kuin kaunis mies.» Oh, nainen, nainen!

»Täälläkö se morsian istuukin haaveilemassa?» Birgerin ystävälliseksi tarkoitettu huudahdus muuttui huulilla ilkeän purevaksi.

Mutta Marjatan katse maksoi samalla mitalla.

Tuossa hän seiso, tuo tuttu mies, jonka tähden hän oli niin paljon kärsinyt viime viikkoina, sydäntenvallloittaja taas kiireestä kantapähän, taas keikari aistikkaasta kravatista hyvinhoidettuihin sormenpäihin saakka. Marjatassa kuohahti odottamaton katkeruus. Tuolleko samettitakkiselle nuorukaiselle hän oli kirvelevät kyynelensä uhrannut? Hän pani Rainerin kuvan pöydälle, ikäänkuin sen paikka olisi ollut siinä, heilautti halveksivan katseen mustankiiltäviin silmiin ja löi takaisin:

»Niin, turha toivo, että *sinä* viitsisit olla hienotunteinen.»

Birger säpsähti, mutta sitä ennen oli Marjatta jo ehtinyt katua sanojaan. Hyvä Jumala, ettei Birger vain ymmärrä väärin ja luule minun tarkoittavan hänen tännetuloaan! Täytyi selittää:

»Äitikään ei tiedä siitä.» Marjatta viittasi päällensä kuvaan.

Birgerin kasvot eivät ilmaisseet mitään. Hän otti kuvan käteensä:

»Kaunis poika.»

Birgerin ääni tuntui ironiselta, ja Marjatta nousi heti taas takajaloilleen:

»Kaunein koko maassa, ja mikä harvinaisempaa, hän on tosi mies.» Marjatta tunsi ikäänkuin näyttelevänsä jotakin osaa ja oli tyytyväinen itseensä. Eihän voi vaatia niin paljoa tytöltä, joka ei oikeastaan koskaan ole joutunut käyttämään rakkauden sanastoa. Birgerkin näytti hämmästyneeltä, hän liikkui ympäri huoneessa, silmäili kirjahyllyjä ja pysähtyi lopuksi ikkunan luo. Nyt vasta Marjatta näki, miten kovasti hän oli muuttunut. Posket olivat kuin pergamenttia ja silmät olivat vajonneet oudon syvälle.

»Anna anteeksi, Birger. Olen niin iloinen, niin sanomattoman iloinen, kun sinä nyt olet terve. Tiedät-hän sen.» Taas Marjatta oli joutunut alakynteen. Kun Birger ei mitään vastannut, katsoi vain ulos, täytyi hänen jatkaa:

»Eikö sinua väsyttä? Tule tänne sohvalle. Älä seiso siellä, siellä vetää.»

Birgerin hartiat nytkähtivät kärsimättömästi. Marjatta näki heti, että Birger, äidin ja Lailan vastakkaisesta mielipiteestä huolimatta, kuului niihin miehiin, joita ei saanut »hoitaa».

Birger palasi Marjatan luokse, mutta hänen ajatuksensa näyttivät olevan muualla.

»Onko teillä lehtiä? Tuolla myydään Notisblade-tia.»

Rainerista ei ollut enää puhetta eikä myöskään Birgerin terveydestä. Birger ei häikäillyt. Hän kokosi kaikki Työmiehet, Tiedonantolehdet ja Vapaat Sanat kainaloonsa ja katosi huoneeseensa.

Marjatta palasi paikallensa jatkamaan tärkeätä mietiskelyään. Tällaistako kohtausta hän oli viikko-kausia sydän kourassa odottanut? Birger oli ollut ilkeä ja hän itse tyhmä ja epäkohtelias. Sitäpaitsi oli dialogi ollut huonosti kokoonpantu, ja loppusumma se, että Marjatta oli sittenkin hirveän sentimentaalinen hupakko, joka hyvästi ansaitsi kylmän suihkun.

XI.

Birger istui huoneessaan ja luki ja synkkeni.

Täällä hän on maannut ja nauttinut ja haaveillut kuin mikäkin romaanisankari kaunotarten hoidossa, ja sillävälin ovat pahat ja hyvät voimat olleet taukoamatta työssä. Herra Jumala, millainen hölmö hän on ollut!

Maata ja lukea roskaa ja mietiskellä! Nyt on kysymys sodasta eikä rakkaudesta, ja hänen on heti otettava selko, mitä ulkona on tehty ja voiko hän enää mitään suorittaa entisellä paikallaan.

Hänen nykyinen asemansa oli mainio. Hullu hän olisi, jos muka hienotunteisuudesta jättäisi käyttämättä sen suomia etuja — hienotunteisuudesta tyttöä kohtaan, joka istuu haaveillen sulhasen kuva kädessään. Saattaisihan hän väärinkäsitysten välttämiseksi vaikka hieman hakkailla sitä nuorempaa kullannurua. Ehkä tätikin sitten alkaisi ymmärtää.

Mutta nyt oli tärkeämpää tekeillä. Missähän hänen osastonsa oli? Oliko se hajonnut?

Silloin tuli elämää taloon. Marjatta luovutti ta-

loudenhoidon Lailalle ja juoksi itse Birgerin asioita. Kodista näytti tulevan »vastavallankumouksellisten» keskuspaikka. Miehiä, nuoria ja vanhoja, parrakkaita silmälasiniekkoja ja sileäposkisia poikanulikoita, liikkui portaissa, ja Marjatan muhvin sisällys vaihtui päivästä päivään.

Aseita, aseita, Birgerin *täytyi* saada aseita. Hän oli luvannut sen. Salassa harjoittelevat joukot kasvoivat kasvamistaan, yhä uusia pikkuryhmiä liittyi suureen kokonaisuuteen, pääluku oli jo kunnioitustaherättävä, mutta mitä voivat kävelykepit ja vanha sotilaskivääri sataa miestä kohti aikaansaada vihollisen päämajassa?

Mutta työtä tehtiin kuumeisesti. Birger oli liian tunnettu, hän ei voinut liikkua kadulla, mutta Marjatta oli hänen kätensä ja jalkansa.

Epävarmuus jäyti yhä mieliä. Tampere valloitetaan huomenna. Ei, eilen se jo tapahtui aivan varmasti. Ei, neiti Toikka tuli sieltä juuri eilen. Mutta varmasti viikon perästä, saartorengas on melkein kiinni.

Joka toinen päivä tuli äiti tai Laila kotiin uusi musertava hälyytysuutinen sydämellään, mutta säikähdys särkyi aina kuin ohut jää Birgerin rautaista

uskoa ja taottua tietoa vastaan. »Valetta, taas valetta», tai: »meidän upseeriemme sotajuonia; muistakaa Hindenburgia Itä-Preussissa».

Birgeriin eivät epävarmuus, kärsimättömyys ja hermostuminen pystyneet, ja Marjattakin pakeni epäilyksineen hänen leveän selkensä taakse.

Oh, noita onnellisia päiviä, jolloin ei ehtinyt ajatella eikä kuvitella! Birger käski ja Marjatta totteli. Heidän keskustelunsa oli aina lyhyttä ja sisältörikasta, se koski vain coltteja, mausereita, venäläisiä, japanilaisia ja saksalaisia sotilaskiväärejä ja rahaa, rahaa ja rahaa.

Kassaholvin virkaa hoiti Marjatan kirjakaapin alin hylly, missä oli rivi aukileikkaamattomia kirjoja. Sinne ne setelit tulivat, mistä, sitä hän ei oikein itsekään tietänyt, tavallisesti muutaman sinisilmäisen mefistotyypin saappaanvarsista, mutta minne ne menivät — siitä hän oli täydellisesti selvillä.

Ne menivät hänen muhvissaan tuntemattomille miehille ja joskus tutuillekin, joita hän ei kuitenkaan ollut tuntevinaan. Hän muistaa, miten hän kerrankin sydän kurkussa hiipi likaisia, haisevia portaita ylös likaiseen ja haisevaan matkailijakotiin ja siellä hämä-

rässä pakkasi suomeapuhuvan ryssänsoltun avulla kuudenlitran maitokannun täyteen kuularuiskunauhoja jättäen ikkunapöydälle taas tukun seteleitä.

Asekätkö eteisen korokkeen alla, minne pääsi irrottamalla vain yhden lankun, kasvoi kasvamistaan, mutta vielä se ei riittänyt edes Birgerin lupaamalle joukolle, vaikka kivääri kivääriltä ilmestyi näkyviin erilaisten päällystakkien alta.

Ne olivat ihania päiviä! Birger tiesi ja järjesti kaiken. Birger puhui »meidän joukoistamme», kiitti ja sanoi Marjattaa kelpo tytöksi, ja Marjatta tunsii viimeistä soluansa myöten, että sinä hetkenä, jolloin tuo lattia avataan, sinä hetkenä on painajais-uni lopussa ja heillä voitto ja Suomi vapaa —

Näin päiväsaikaan.

Mutta ajan koneistoon kuuluu, paitsi päiviä, myöskin lukematon määrä iltoja ja öitä.

Marjatta tapasi äitejä, vaimoja ja sisaria, jotka väittivät, että koko kapina-aika olikin kokoonpantu vain illoista ja öistä, jolloin autot pysähtyivät ovien eteen — tulevatkohan ne nyt hakemaan Kaarleaa? autotorvet töräyttelivät pimeillä kaduilla — siirtävätköhän ne nyt Valterin pois tutkintovankilasta jonnekin

muualle? ja yksityiset laukaukset kalahtivat terävästi kiviseinistä — hyvä Jumala, hyvä Jumala, eihän nyt vain ole meidän poika siellä?

Ja Marjatta, hänkin tunsi noiden iltojen kirouksen, vaikkakin toisella tavalla.

Sillä silloin, kellonlyönnillä, ikäänkuin lankesi esirippu yli elämän, ja sijalle astui idylli.

Birger, tarmokas, häikäilemätön toiminnan mies heitti naamarinsa, ja jäljellä oli vain entinen Birger, yhtä huoleton, edesvastuuton ja vastustamaton kuin ennenkin.

He kokoontuivat ruokasalin viheriäverkaisen pöydän ympärille, ja lampun valo väreili sammaleisen posliinin läpi yli viihtyisän näyn. Kaikki ärtyisyys, tuskittelu ja toinen toisensa viiltäminen, joka, kuten aina ulkonaisen jännityksen aikana, oli hiipinyt ihmisten keskuuteen, oli kuin poispuhallettu. Tuo vanha, hieno koti, jonka jokainen mahonkituoli kertoi sukupolvien levosta, jonka jokainen sohvatyyny muistutti kotoisesta rakkaudesta, jonka kaikki taide-teokset todistivat hienostunutta kauneudenkaipuuta ja himmeät värit julistivat sopusoinnun evankeliumia viime vuosisadan onnellisesta perhe-elämästä,

oli laskenut vaimentajansa nykyajan sykkeeseen, painanut pumpulusuojuksen neljän vainovuoden-lapsen sielun ympärille muutamaksi lyhyeksi tunniksi.

Politiikka oli ehdottomasti kielletty iltapäivisin. Sellaiset paikat kuin Vilppula, Kiviniemi, Tampere olivat kuin kartalta pois pyyhkäistyt, puhumattakaan Vihdistä, Suinulasta ja Kouvolasta.

Birger kipinöi hyvätuulisuutta ja ystävällistä osanottoa, ja hänestä säteili tuota hallitsevaa magnetismia, joka on niin vaarallista kokemattomille tyttösielulle.

Mutta Marjatta, hän ei ollut enää kokematon tyttösielu, jos oli koskaan ollutkaan, ja sentähden hän kärsi. Kaikki muut olivat rauhallisia, onnellisia, rakastuneita. Hän vain oli rikkirevitty ja onneton.

Birger oli aivan noitunut äidin ja Lailan, hän täytti koko talon omilla tavoillaan ja mielijohteillaan ja karkoitti iltatunneiksi olemattomiin ruoan ja sodan — tämän ajan pahimmat peikot.

Birger opetti heitä pelaamaan skruuvia, nauroi Marjatan tyhmyydelle, neuvoi äitiä kärsivällisesti ja otti Lailan kädet kortteineen omiinsa ohjatesaan hänen peliään. Ja Laila punasteli ja hymyili arasti ylös

Birgerille ja oppi ihmeellisen nopeasti vaikeimmatkin asiat.

Birger luki myös ääneen heille mielenkiintoisia romaaneja, niinhän kaikki poikamiehet tilaisuuden tarjoutuessa tekevät. Se on heistä perhe-elämän kaunein kukka, vaikka Marjatta sitä tapaa inhosi. Laila ja äiti kuuntelivat sydän silmissä — ei Birger asiantuntijana tyhmiä kirjoja valinnutkaan — ja usein laskeutui heidän työnsä unohdettuna syliin. Marjattakin oli siellä saman pöydän piirissä ja katseli ja ajatteli eikä kuullut mitään. Hän näki, miten lehteä käännettäessä Birgerin katse ohimennen hipaisi häntä sitten ilmeisellä ihastuksella pysähtyen Lailaan, ja hänen teki mielensä huutaa.

Hänen kiintymyksensä ei sietänyt tuollaista toimettomuutta, ja hänen levottomuutensa särähti tuon tuostakin ilkeänä epäsointuna pienessä seurassa. Hän tuli ja meni aina sopimattomina hetkinä, hän antoi aina häiritsevän vastauksen ja nauroi aina väärässä paikassa. Oh!

Miksi hän ei ollut luotu sellaiseksi kuin Laila. Laila oli lempeä ja suloinen ja hiljainen. Hän loisti kesken hirveätä aikaa valkeana ja kauniina kuin kalla rämei-

sellä suolla, eikä häneen jättänyt viha ja avuton häpeä ja pelko pienintäkään tahraa.

Marjatta vain säikkyili kuin vauhko hevonen ilta-hämärissä itseään ja muita, ja kärsi jostakin, jota ei ymmärtänyt ja jolla ei ollut mitään tekemistä tiheidän uutimien takana vaanivan kauhun yön kanssa. Hän ei huomannut todellakaan, että kaikella oli tekemistä Birgerin kanssa, että maailma oli hänelle vain Birgeriä tai voimasäteitä Birgeristä, niin päivien voitonvarmuus kuin iltojen ja öitten ummehtunut, käsittämätön ahdistus.

Hänen kanssaan ja hänen kauttaaan Marjatta eli senkin illan, jolloin odottamaton ilotulitus satamassa lennätti heidän pikku lukuseuransa hajalleen.

Siellä räiskyi ja paukkui, kuularuiskut papattivat, kanuunat kumahtelivat, raketit räjähtivät, ja valonheittäjien keilat halkoivat pimeää yötä. He seisoivat kalpeina merenpuolisten ikkunain ääressä keittiössä.

»Mitä se on? Onko Saksan laivasto tullut?»

»Pommittavatko punaiset Katajanokkaa?»

»Mitä se on? Mitä se on?»

Ensi kerran Marjattakin tunsi kauhun iskevän kurkkunsa. Miksi ei kukaan tiedä mitään? Onko tämä

loppua, vai onko tämä alkua? Hän katsoi Birgeriin, joka seiso i hänen vieressään pimeässä huoneessa. Birger ei puhunut mitään, mutta ikkunan sinertävässä valossa Marjatta näki, että hänkin oli kiihtynyt.

Uuden ratinan rämähtäessä Marjatta karkasi kiinni häneen.

»Sano mitä se on?»

Birger tarttui lujasti hänen käteensä ja veti hänet luokseen. Hän oli yhä vaiti, mutta Marjatta kuuli hänen hengittävän nopeasti, ja äkkiä haihtui hänen tietoisuudestaan kaikki muu paitsi tuo hengitys.

Äiti tuli sisälle. Hän ja Laila olivat paenneet ruokasaliin, kun näytelmä ei loppunutkaan ensimmäisiin raketteihin.

»Eno soitti. Ryssät vain juhliivat vallankumouksen vuosipäivää.»

Marjatta naurahti hermostuneesti. Birger veti pahiutimet alas ja vään si valon palamaan.

»Hemmetin barbaarinen tapa juhliä», sanoi hän kuivasti.

Mutta ruokasaliin tultua Marjatta näki hänen silmiensä kiiltävän kuumasti. Hän pysähtyi Lailan tuolin taakse, pani kätensä tytön leuan alle ja nosti hä-

nen äskeisestä pelästyksestä vielä väreilevät kasvonsa ylöspäin.

»Säikähdytkö kovasti?»

Kun Laila ei vastannut, veti Birger kätensä pois hyväilevällä liikkeellä ja palasi sitten paikalleen, missä oli istunut, ennenkuin ammunta alkoi.

Kaikki oli taas entisellään, Marjatta vain painui kokoon nurkassaan ja kärsi.

XII.

Marjatta seiso i taas jonossa, kolmannessa samana aamuna. Aina, kun hän oli päässyt ovelle, oli tiski jo tyhjä.

Hän tuijotti tylsänä Bulevardinkadun likaiseen nurkkaukseen. Tuon tylsyyden hän oli vasta pitkälisen harjoituksen kautta oppinut ja oli siitä varsin ylpeä, se kun hänen mielestään pelasti sielun kaikesta siitä pahennuksesta, minkä punaisen ajan jonotus toi mukanaan mielenmasennuksen, hampaitakiristelevän häpeän ja hillittömän halveksumisen muodossa.

»Hei, Marjatta!»

»Greta! Kerran sinuakin näkee!» Jono virkistyi ihmeesti ja pakkautui tiiviimpään. Tuo vaalea neiti aikoi ilmeisesti kenkuilla itsensä jonon keskelle. Silmät kiiluivat epäluuloisina.

»Jää tänne, Greta. Leipä kuuluu tulevan jo kello kaksi.»

Greta heitti nopean silmäyksen seinänviereläisiin arvioiden ne tottuneesti.

»Enkä jää. Pullat loppuvat kuitenkin puolitiehen niinkuin Albertinkadulla. — Onko seisominenkin kielletty Kansan Pyhissä Laeissa, vai puhuminenko?» Loppu koski kahta muijaa, joiden mielestä tämä keskustelu loukkasi hyviä jonotapoja.

»Ei neiti kuitenkaan mukaan pääse, vaikka vuoden siinä vahtisi. Kyllä me katsomme», kivahti hapan-silmäinen vanhapiika.

Marjatta näki Greetan avaavan jo kapeat huulensa ja tiesi mitä lajia vastaus tulisi, jonka tähden hän kiiruhti sammuttamaan loppumattoman jonoriidan jo kipinä:

»Hyvästi! Käy pian katsomassa!»

»Ehkä tulen jo tänään.» Greeta ymmärsi hänen rukouksensa rauhan puolesta. »Eikö käsiäsi palele?»

»Tottapa toki, unohdin muhvin.»

»Ota tuo! Minulla on isot taskut, ja saanhan sen sitten päivällä.»

Ennenkuin Marjatta ehti vastustaa, oli Greetan komea biisamimuhvi hänen sylissään ja Greeta nurkan takana. Hän pisti kätensä lämpimään sisukseen ja vaipui taas älyttömään tuijotukseensa, mutta salaa hän hymyili, sillä hän oli heti tuntenut pehmeän sil-

kin joukossa leipäkorttien tutut neliöleikkaukset.

Kun hän tunnin kuluttua asteli kotiin päin, oli hänen kassissaan Greetaakin varten kaksi kovakuorista, tummaa leipää.

Greeta oli jo eteisessä vastassa.

»Oo, mikä tuoksu!« Hän vei leivät likelle pientä nänäänsä. »On se Jumala hyvä sentään, kun on luonut akanat, muuten meillä ei olisi leipää ensinkään. Kiitos kaunis ja hyvästi!«

Hän oli taas menossa.

»Mikä hirveä kiire sinulla aina on? Jää nyt hetkeksi juttelemaan.« Marjatan täytyi saada puhella jonkun kanssa. Hän oli lopen kyllästynyt omiin ajatuksiinsa, ja Greeta oli aina niin kirpeän raikas.

Greeta heilui kahdenvaiheilla ovelta.

»Oikeastaan minun pitäisi. . .«

»Greeta *kulta*. . .«

Greeta jäi, kaivautui tyyntyneiden joukkoon Marjatan isoon sohvaan ja aikoi heti myös ottaa uhruksestaan vastaavan hyödyn.

»Mitä muuta ihminen voi syödä paitsi silakkaa?«

»Itsehän sanoit silakkaa luomakunnan kruunuksi.«

»Niin sanoin, mutta minkä teen, kun luomakunnan herra on tullut niin demokraattiseksi, ettei hän enää huoli kruunustaan.»

»Laita sipulia.» Marjatta oli hajamielinen ja mietti, minkä verran Greetaan oli luottamista. Teki sitten rohkean kokeen:

»Kuule, voiko meikäläinen olla mustasukkainen?»

Greeta hypähti, mutta sitten hän pudisti päätään katsomatta ylös:

»Mustasukkaisuuteen tarvitaan rakkautta, eikä meikäläinen rakastu, ellei — ellei häntä kohtaa 'Auforderung zum Tanz', ymmärrätkö? Ja sitten — kai siinä osaat pitää sen, mikä sinulla on.»

Marjatta sulki silmänsä. Greeta jatkoi rohkeammin:

»Mutta kateellisia me voimme olla. Kiinan keisari! Ja loukattua itserakkautta me saatamme tuntea.»

Greeta puhui vakuuttavasti, mutta sittenkin Marjatta epäili hänen totisuuttaan, vaikk'ei uskaltanut katsoa häneen. Greeta oli tarkasteltuaan silkkityynyn joka puolelta löytänyt nurkan, mistä saattoi nyppiä höyheniä ulos, ja niitä hän nyt hypisteli ja levitteli.

Loukattua itserakkautta! Ei Marjatta olisi Birgeriä

ottanut, vaikka tämä olisi polvillaan häntä rukoillut, siitä hän oli varma, ja kuitenkin hän luuli kärsivänsä niin hirveästi.

»Sinä olet pilattu ja tottunut huomioon ja ihailuun, se sinun suurin vikasi on.»

Greetalla oli epämiellyttävä tapa sanoa totuuksia. Tavallisesti Marjatta oli harmissaan, mutta nyt äidin ja Lailan enkelimäisen hienotunteisuuden jälkeen oli Greeta kuin kirvelevää spriiitä, joka pesi pois sielun rasvasuojuksen. Oikeastaan Greeta ja Marjatta eivät olleet niin erinomaisen hyvät ystävät. Eivät samanlaiset ihmiset sovi yhteen. *Oikein* hyvää ihmistä kiusaa suuresti toisen *oikein* hyvän ihmisen läsnäolo, ja käytännöllisen rouvan suurin kauhistus on toinen yhtä käytännöllinen rouva. Ja koetappas valita erikoisalaksesi jokin sellainen ihmisystävällinen aate, esim. lastensuojelus tai Ruotsin suomalaisten sivistysharrastukset t. m. s., johonka paras ystäväsi on aikaisemmin jo kohdistanut koko pyhän innostuksensa! Silloin ystävyys on lopussa. Senpä tähden eivät hekään, Greeta ja Marjatta, aina olleet voineet purematta toisiaan nielaista, ei Marjatta ainakaan, joka selvästi tunsi Greetan rohkeuden ja itsenäisyyden hä-

nelle suoman yliotteen.

»Sinä tahtoisit pitää sikaria-polttavan herrasi konnaan omassa mielenkiintoisessa vaikutuspiirissäsi, sen huomaan, mutta hänpä asettaakin näin sota-aikana naisellisen mitättömyyden kodikkaan lämmön kehittyneen älykkyyden ristiviimojen edelle ja kauneuden jumalaisen rauhan korkealle pikantin ja särmikkään viettelyksen yläpuolelle.»

Greeta piti mielellään tällaisia esitelmiä —

»Eikä ihminen minnekään riitingeistään pääse, kuten Peltola sanoo, joten sinun on vallan turhaa kähertää pehmeitä, naisellisia varjoja otsallesi ja panna puseroihisi tuollaisia pitsejä.» — Greetalta ei mikään jäänyt huomaamatta, ei sikarinpätkä kukkaruukussa, ei uusi kampaus eivätkä pitsit. — »Me olemme sittenkin yhä edelleen meikäläisiä, emmekä me kelpaa tänä aikana. Emmehän me osaa edes *rakastaa*, Marjatta. Minulle on rakkaus ollut leikkiä, ja sinulle se kai on ollut velvollisuudentuntoa.» — Greeta nyökkäsi Rainerin kuvalle, joka nykyään oli aina näkyvisä. — »Ja kuitenkin sen pitäisi olla intohimoa — kuten vihankin. Eikä elämä ole suukopua vaan taistelua. Se läksy meidän täytyy vielä oppia. Minua se peloittaa.»

Greeta näytti niin kalpealta.

»Kylläpä sinä olet käynyt laihaaksi.»

»Vai pitäisi tässä vielä lihotakin! Tiedätkö, että professori Elgström sanoi aina ajattelevansa nähdesään lihavan ihmisen kadulla: Tuo ei voi olla mikään tosi isänmaanystävä.»

He juttelivat vielä kauan ja joutuivat yhä etäämäksi pääasiasta, mutta se ei Marjattaa huolettanut. Olihan hän jo saanut annoksensa ja nautti uudesta selvydentilastaan.

Äiti pyysi kahville ja tarjosi ylpeillen pikkuleipiä, joita Kunigunda oli opettanut valmistamaan pelkistä perunankuorista ja vedestä.

»Ruisjauhoja on vain siteeksi eikä muruakaan sokeria. Perunat ovat itsessään niin imeliä. Ei muruakaan.»

Ja Greeta osoitti, miten munanruskuaista voi käyttää kerman asemesta. Vatkattuna se riittää kuuteen kuppiin.

Onneksi sitä ei tällä hetkellä tarvittu, sillä Birgerin maitokortti oli kirjoitettu kolmeksi kuukaudeksi, ja hänen desilitransa uhrattiin nykyään arvelematta kahvin eli poltetun lantun tai rukiin alttarille.

»Hyvästi, täti! Olen nauttinut sanomattomasti. Hyvästi, Marjatta!»

»Mutta minne *sinun* kiharasi ovat joutuneet?»
Marjattaa kaiveli vielä se äskeinen.

Greeta painoi turkislakin syvälle otsalleen.

»Tukkani kestää hyvin näinkin, ja Erik sanoo . . .»

Marjatan silmät puhuivat, koska lause jäi kesken kuin miekalla halkaistuna. Greeta kääntyi nopeasti, mutta vielä hänen luikahtaessaan ovelle Marjatta näki, että äsken niin värittömät kasvot hehkuivat. Greetan sanat olivat kuin piiskan sivallus:

»Lyhyt mieli, pitkä kieli. Siinä oli se *minun* sikarinpätkäni.»

XIII.

Greeta oli mennyt, ja Marjatta ryhtyi töihinsä mieli kevyempänä kuin moniin aikoihin. Hän oli tyytyväinen päästessään tuosta mustasukkaisuuden etiketistä, joka oli tehnyt hänen tunne-elämänsä naurettavaksi hänen omissa silmissään. Laila oli niin hyvä ja herttainen, miksi ei siis hänkin saisi kerran nauttia eduistaan? Marjattalla oli jo ollut aikansa; sen parempaa ei kai hänelle tulisikaan, ellei avioliitolla olisi jotain uutta tarjottavana, eikä hän halunnut opetella mitään läksyjä enää, sanokoon Greeta mitä tahansa. Greeta — hänestä Greeta oli jo menettänyt jotakin, jotakin, jota *hän* ei tahtonut menettää, jotakin riippumatonta ja rohkeaa, joka kuului heidän entisyyteensä. Outoa ja odottamatonta oli jo tuo kampauksenkin muuttaminen sen tähden, että »Erik sanoo» jotakin.

Marjatan täytyi nauraa itsekseen. Hänen sikarinpätkänsä ja Greetan harhasana! Vahinko, että hänen tapansa oli olla tietävinään ystäviensä asioista vähemmän kuin todella tiesi.

Päivällispöydässä hänen hyvä tuulensa vain koho-

si. Laila oli yhä ulkona, ja Marjatta selosti äidille ja Birgerille Greetan sukkeluuksia. Birger tiesi niitä vielä hyvän joukon lisää, ja Marjatta rupesi jo mietiskelemään hänen asiantuntemustaan tälläkin alalla. Äkkiä Marjatta helähti nauramaan. Hänen mieleensä muistui Greetan lause: »Anna hänen odottaa kolme viikkoa, vaikkapa vain minunkin tähteni.» Birger yhtyi heti hänen iloonsa, ja siinä he taas nauroivat silmä silmässä omille ajatuksilleen ja muistoilleen, ja äiti ihmetteli heidän ilonsa aihetta.

Marjatta näki Birgerin huomanneen ilmaisseensa salaisuuden ja sen olevan koomillista hänestä itseltäänkin. Naurettuaan kyönelet silmiinsä — niin näinä päivinä naurettiin, jos naurettiin ensinkään — oli Marjattasta, kuin raja-aita olisi kaatunut ja heidän välillään olisi vallinnut taas entinen ystävyys. Hän oli niin riemukas, että ohimennen sipaisi kädellensä Birgerin sileää silkkipäätä, kuten äidillä oli niin usein tapana tehdä. Birger tarttui heti hänen käteensä vetäen hänet lähemmäksi, mutta Marjatta ehti vain vilaukselta nähdä leveät, nauravat hammasrivit kumartuessaan tuolin yli, ennenkuin Birger heitti hänen kätensä syrjään sotkien tukkansa silmilleen, ko-

hosi jaloilleen ja riensi eteiseen, missä Laila kuului riisuvan päällyskenkkiään.

Mitä päätöksistä ja otaksumista, kun itse kuitenkin on sama? Mitä auttaa tieto syistä, kun se ei poista seurauksen ahdistusta? Marjatan ilo katosi pisara pisaralta. Milläpä hän sitä olisikaan ruokkinut? Birger ei ainakaan häntä auttanut.

Eikä hän ymmärtänyt selkeää sisartansakaan enää. Laila lahjoitti Birgerille molemmin lämpimin käsin lapsellisen ihailunsa. Tuo äskeinen punasteleva, saamaton koulutyttö vastaili viehkeällä hymyilyllä tahdikkaasti kohteliaisuuksiin, ja kuta hiljaisemmaksi Marjatta muuttui, sitä ystävällisemmin kaikui Lailan sointuva ääni iltalampun alla.

Kerran Marjatta kysäisi Lailalta ikäänkuin ohimennen, mitä hän piti Birgeristä. Laila kävi silloin niin hämilleen, että sisar jo katui kysymystään, mutta sitten hän taas kohotti rehellisen katseensa ja sanoi yksinkertaisesti:

»Hän on paras mies, minkä tunnen. Kaikkihan me pidämme hänestä.»

Marjatta naurahti. Vai sekö oli Lailan käsitys? Miksi ei? Mutta hän itse oli toista mieltä. Hän ei uskonut

Birgeriin. Isänmaanrakkaus, tarmo ja pelottomuus — ne olivat muodissa, ne olivat ilmassa, niitä hän ei voinut kieltää. Mutta tuo toinen puoli: ystävyys, rakkaus, luotettavuus — Marjatta vihelsi, naamioitua flirttiä, kostoja, kiusantekoa ja kevytmielisyyttä.

Työssäkin rupesi Marjatan mieli jo kapinoimaan Birgeriä vastaan. Turhuutta ja tuloksetonta hosumistahan kaikki oli. Ei missään näkynyt muutosta, ei missään kirkastunut taivaanranta, ei missään muualla kuin Birgerin ja muutamien muiden kannunvalajien lapsellisessa mielikuvituksessa. Vieressä kiehui bolshevismien ääretön hiidenpyörre, turha oli sen kidasta yrittääkään tyhjin käsin pelastua.

Oh, Marjattaa väsytti, väsytti, vaikka hänen huulensa toistivat entisiä sanoja, ja jalkansa kulkivat tottelevaisina entisiä polkuja, ja raukeat kätensä tarjosivat palvelustaan kuten ennenkin. Eikö kukaan nähnyt, että hänen uskonsa alkoi kuolla?

Vaikka hän päivisin liikkui ulkona kevättalven raikkaassa ilmassa tuntikausia, vaikka kotona, kiitos hyvinjärjestetyn varastotalouden, oli enemmän leipää kuin useimmilla muilla, ja vaikka oli varaa ostaa joskus voita ja lihaa salakaupassa, alkoivat valvotut

yöt ja mielenrauhaa raatelevat ajatukset vähitellen painaa häneenkin merkkinsä. Harvinainen, lämmin väri hänen ruskeilla poskillaan harmeni, silmäin sinertävä heijastus levisi poskille asti, ja hameenkaulurit vaativat lukuisia lukkoneuloja.

Lailakin sanoi jo kerran, että Marjatta ei enää ollut solakka, vaan suorastaan laiha, ja että tummansininen puku ei enää pukenut häntä.

»Minun pitäisi kai ottaa punainen puseroni taas armoihin?» Kuin yhteisestä päätöksestä oli punainen väri kadonnut puvuista jo ennen kuin poskilta keväällä 1918. Ja Lailan hämmästykseksi hän lisäsi vielä: »Enhän kuitenkaan kykene kilpailemaan perheen kaunottaren kanssa.» Kaunottaren sisar! Sillähän kohtalolla Greeta kerran oli peloitellut häntä, ja hän oli ollut ylen ihastunut tuohon tulevaisuuteen — silloin.

Mutta nyt hän oli muuttunut, Marjatta. Oikein häpesi itseään.

Äiti alkoi käydä levottomaksi. Marjatalla on yskääkin, ja katsokaa, miten väsyneeltä hän näyttää, hän, joka ennen niin sädehti yksinäänkin. Vaikka, mitäpä meillä olisikaan sädehtimisen syytä? Äiti huokasi. So-

ta ei loppunut, mutta usko ja ruoka, ne loppuivat. Jospa saksalaiset sittenkin. . . Taas hän huokasi.

Birgeriä oli jo kauan vaivannut Marjatan ulkonäkö. Tuo jännittynyt kohta kapeiden, suorien kulmakarvojen yläpuolella oli päivä päivältä tullut selvennäksi. Birgerin oli tapana katsella sitä neuvotellessaan Marjatan kanssa yhteisistä yrityksistä, eihän Marjatta enää usein silmiään nostanut. Ja suupielissä syveni sääliittävä pikku ryppy.

Birger tiesi jotakin, joka kenties. . .

Marjatta kulki huoneen poikki matkalla keittiöön. Keikaileva kokkimyssy oli jo kauan sitten kadonnut, ja tumma pumpulipuku kertoi vain ikävästä velvollisuustyöstä. Herra Jumala, oliko hän noin nujerrettu, tuo korskea tyttö? Eihän hän ollut sitä ennen huomannut.

Birger meni perässä keittiöön. Hän hypisteli leipäveistä, tarkasteli Marjatan puuhia arinan ääressä, kyseli yhtä ja toista, kunnes tuli odottamatta:

»Tohtori Korio on tullut rintaman poikki.»

Marjatta katsoi kysyvästi Birgeriin, joka tapaili oudosti sanoja:

»Hän. . . kuulin. . . hän kertoi. . . Rainer. . .»

Marjatta säpsähti, ja Birger kiiruhti jatkamaan:

»Rainer on Jyväskylässä. Vain lievä haavoittumisen oikeassa kädessä.»

»Kiitos», sanoi Marjatta hiljaa. Hän seiso i ja hämmensi pataa eikä katsonut ylös. Tunsi vain, että Birger seiso i kotvan kahdenvaiheilla, mutta kun viimein kääntyi, näki hänen jo poistuneen.

Rainer oli niin kaukana. Marjatta oli miltei unoh tannut hänet, ja nyt hän unohti hänet pian taas uudelleen. Oli kuin hän ei nykyään jaksaisi muistaa mitään.

Hänet oli vallannut polttava halu saada täysi varmuus Birgerisiä ja Lailasta. Hän suorastaan vakoili heitä, asetti heille ansoja ja koetti yllättää heidät. Mutta he välttivät ihmeen hyvästi kaikki väijytykset. Katseita ja hymyilyjä Marjatta vain sieppasi ohimennen, ja ne piinasivat vaikk'eivät vakuuttaneet.

Silloin, eräänä iltana kapinan loppuaikana, Marjatta luuli yllättäneensä heidät käsi kädessä istumassa äidin sohvalla ja silloin, silloin — sen hän muistaa varmaan iankaikkisesti — hänestä puhaltui järki pois, veri kuohahti päähän, ja suusta sinkosi kiristetty huudahdus:

»Lailaa sinä et saa narrata!»

Laila oli heti juossut ulos, mutta Birger seiso i Marjatan edessä kädet housuntaskuissa. Hän oli hetki sen vaiti helistellen avaimiaan ja kiinnitti Marjattaan kapean katseen puoleksisuljettujen silmäluomiensa alitse:

»Ja minkä tähden?» sanoi hän viimein hitaasti.

Ah, miten Marjattaa raivostutti tuo itsehillintä!

»Sen tähden, että Laila on liian hyvä, liian nuori ja liian — tyhmä.»

Birger räpäytti silmiään.

»Kaikki naiset ovat tyhmiä. Oma syynsä, jos itse narraavat itseään.»

Silloin Marjatta löi, löi niin kovaa kuin taisi Birgeriä suoraan kasvoihin, ja samassa silmänräpäyksessä hän oli kiinni. Birgerin kourat puristivat hänen olkapäitään niin, että hän olisi huutanut, ellei vihansa olisi ollut suurempi kuin kipu.

Nyt näkyi Birgerinkin tumman ihon läpi veren nousu. Hänen silmänsä olivat kuin pienet hiilenpalat.

»Birger» — Marjatta huohotti — »Laila on minun sisareni, ja . . .» Hänen hampaansa hakkasivat kieleen, kun Birger pudisti häntä kuin kissanpoikaa, ja maailma pyöri hänen särkevissä silmissään. . .

Äkkiä Birger painoikin hänet nojatuoliin, ojensi selkänsä ja nauroi.

»Ollaanpa me tänään korkeasti dramaattisia! Tämä talvi on syönyt hermoja, paremman puutteessa, vai mitä luulet?»

Marjatta tuijotti yhä sanattomana Birgeriin, ja tämä kai huomasi hänen sittenkin odottavan vastausta, »tylsämielisen itsepäisyydellä», kuten Marjatta itse olisi sitä muulloin nimittänyt.

Birger heittäytyi rennosti toiseen nojatuoliin, kurotti kirjan pöydältä ja rupesi selailemaan sitä.

»Kuka on sitten sanonut, että minä aion 'narrata' Lailaa?»

Marjatta punastui armottomasti ja tiesi, että Birger, vaikkakin yhä katsoi kirjaansa, *tunsi* hänen punastumisensa ja kävi epävarmaksi.

Birgerin ääni oli samea, kun hän jatkoi nopeasti:

»Lailasta tulee suloinen pikkurouva.»

Siinä hän istui, Marjatta!

Mainiota, hän sanoi itselleen, mainiota. Koeta nyt katsoa asioita humoristisesti, Marjatta, koeta kaikin mokomin. — Mutta vaikka hän olisi hakannut itsensä kappaleiksi, ei hän olisi kyennyt liikahdamaan.

Ja Birger tiesi olevansa kuin ruutikellari ja näki liekin lähenemistään lähenevän pitkin sytytyslantaa, jossa ei ollut mutkaa eikä katkeamaa. Oh, eikö hän vielä ollut kärsinyt kylliksi niin entisten kuin nykyisten ja tulevienkin syntiensä vuoksi?

Hän nutisti kirjan kääröksi kädessään. Hän tiesi, ettei hän enää ollut itsensä herra, että hänen järkensä oli juopunut viimeisten aikojen jännityksestä ja että Marjatta oli hulluista hulluin tai sydämettömistä sydämettömin. . . .

Hiljaisuus heidän välillensä kohisi kuin öinen tulipalo.

XIV.

Silloin ovikello soi.

Kuolemanhiljaisuus.

Heti uusi soitto, pitkä ja rämisevä.

Heidän katseensa sävähtivät hereille. He tiesivät, kaikkihan tiesivät, mitä se merkitsi. Kello oli puoli kymmenen illalla.

Äiti hätäntyneenä ovelle:

»Nopeaan — Karivirran puolelle!»

Niin, tiesiväthän he, suunnitelma oli ollut alusta alkaen selvä: keittiön kautta Karivirralle, sieltä heidän rappuihinsa.

Ovea rouskutettiin.

Lennättämällä Birgerin lakki ja päällystakki hänen huoneestaan ja sitten keittiöön. Birgerinkin kädet vapisivat, hän löi olkansa oveen, ja paketti putosi. Äiti juoksi eteiseen.

Marjatta avasi oven pimeihin portaisiin, raotti varovasti. Herra Jumala!

Ovi kiinni, Birgerin käteen ja taas lentäen Marjatan omaan huoneeseen, joka oli kauimpana eteisestä.

Hän riuhtaisi auki vaatekomeron oven.

»Tuonne ylös, sieltä ei näy!»

Birger ei ollut tähän asti virkkanut mitään. Hänen kasvonsa juonteet olivat pingotetut, silmät välkkyivät levottomina, ja hän seurasi Marjattaa tahdottomana, mutta nyt hän pysähtyi.

»Ei», sanoi hän.

Oh, Marjatta on kuolla tuskaan. Äiti ei uskalla avata, ja koko talo tärisee iskuista, joita sataa oveen.

»Kiiruhda!»

»En.»

He seisoivat silmä silmässä, ja äkkiä Marjatta ymmärsi, että Birger oli taas hermojensa herra, ja että hän tunsi miehen voittamatonta vastenmielisyyttä naurettavaa tilannetta kohtaan.

Silloin Marjatta laukesi ja muuttui veltoksi kuin lankanukke. Birger heitti kantamuksensa sohvalle ja kiinnitti takkinsa napit kohauttaen kaulustaan, kuten aina tärkeinä hetkinä elämässään. Sitten hän astui eteiseen.

»Kädet ylös!»

Se oli taas tuo sama näytelmä, joka näyteltiin sadoissa ellei tuhansissa Suomen kodeissa sinä ke-

väänä, ja joka kärvensi kuin polttoraudalla häväistyksen merkin kirvelemään iankaikkisesta iankaikkiseen niiden mieliin, joiden silloin täytyi nähdä vapaan miehen alistuvan roistojen käskyihin.

Marjatta ei sitä kuitenkaan silloin tuntenut, sillä hänen silmänsä eivät nähneet muuta kuin Birgerin, joka kalpeana huuliaan myöten seisoj painautuneena eteisen muuria vastaan liikkumatta, kuulematta ja näkemättä.

»Herra on hyvä ja sanoo vaan nätisti, missä se kuularuisku perkele on. Paras sanoa nätisti vaan.»

Birger vain katsoi puhujaan, koettipa hymyilläkin.

»Ekkös saa sitä saatanan lahtaria vastaamaan?»

Birgerin silmät tähtäsivät suoraan pieneen, mustaan reikään, joka läheni hänen kasvojaan, ja kiristyivät yhä pienemmiksi ja mustemmiksi, mutta halveksiva piirre voimakkaassa leuassa tuntui vain syvenevän. Oh, hän on mies.

»Ei täällä passaa, mutta kyllä se selvitetään vielä.» Johtaja, verestäväsilmäinen nuori mies, tuntui pyrkivän viralliseksi.

»Kaksi menee edellä, mars, Virtanen ja Johanssoni katsoo takana, ettei pääse vetkehtimään, mars.»

Pari miestä tuli sisähuoneista. Nojatuolit olivat nurin, kirjakaappi kaadettu ja pianonkansi auki.

»Ei ollut mitään, ja sanoi se Krikoffi sentään niin varmasti. . .»

Birgerin silmä osui Marjattaan, kiinteä, velvoittava katse: hän sai perinnön.

Äiti ja Laila seisoivat yhä kivettyneinä ovella. Tämähän oli painajais-unta, vain painajais-unta.

Mutta kun Birger liikahti ovelle päin, repesi lumous, joka oli tähän asti kahlinnut Marjatan ajatukset. Jumala! He vievät Birgerin! Jumala, auta!

»Älkää, älkää, ei hänellä ole kuularuiskua, hän on sairas, hänellä on keuhkotulehdus, ei hän saa mennä ulos.» Marjatta tarttui johtajan takkiin ja veti miehen takaisin ja puhui ja rukoili: »Hänellä on kuumetta, hän on sairas. . .»

Mutta äkkiä tempaistiin hänet irti, ja hän sinkoutui toiselle seinälle.

»Marjatta», sähisi Birger, »sinä et saa koskea noihin, et tikullakaan!»

Ooh! Pikku mies hypähti Birgerin eteen heristellen nyrkkiään senttimetrin päässä hänen nenästään:

»Saatana, saatana, saatana!»

Birger kohotti kulmakarvojaan.

Ooh. Se tappaa hänet! Pistin repäisi reiän takkiin, mutta samassa johtaja työnsi raivoojan syrjään:

»Johanssoni on nyt virantoimituksessa, Johanssoni muistaa», varoitti hän.

»Vielä minä, saatana . . .»

»Mars, eteenpäin!»

»Ehkä herrat sallivat minun heittää hyvästi?»

Pistimen koskettaessa oli Birger puristanut kouransa nyrkkiin, ja ohimolle nousi paksu paakkura. Ei vain mitään tappelua tällä paikalla, ei vain tappelua . . . Nyt hän oli taas entisellään, kaulasuonessa vain tykki veri pistäen ja painaen.

Marjatta seiso i yhä huohottaen seinävieressä. Auta, Jumala, hänet viedään, hänet viedään, yöhön ja kuolemaan. Ja minä rakastan häntä.

»Älkää nyt olko noin juhlalliset. Ei tämä ole Ibse niä, enintään Holbergia. Huomenna palaan, täti, tai ainakin ylihuomenna. Kiitos kaikesta, täti.»

Marjatta näki miten Birgerin ylpeys ei tälläkään hetkellä hyväksynyt mitään kohtausta. Herrasmiehen ei sovi olla hentomielinen muualla kuin vertaisensa parissa. Hän ikäänkuin hypnotisoi heidät kaik-

ki puristaessaan heidän käsiänsä. Äiti nyökkäsi konemaisesti, Laila kykeni hymyilemäänkin, Marjatta vain ei saanut ruumistaan tottelemaan.

»Hyvästi, Marjatta!» Kättään ei Marjatta voinut liikuttaa, mutta päänsä hän nosti, ja heidän katseen-
sa sulivat toisiinsa, eikä hänen sielullaan ollut sillä hetkellä ohuintakaan verhoa. Hän heitti Birgerille rakkaudentunnustuksensa kuin kultakoristeen meren syvyyteen.

Birger pyörähti kannallaan ympäri. »Näkemiin!» Ja niin hän meni pois portaiden ontosti humahdellensa.

Toiset seisoivat eteisessä, kolme kalpeaa naista, kunnes askelten kaiku oli kuollut. Äiti meni sitten sulkemaan oven. Lasiruutu oli puhki, ja siitä leuhui kam-
mottavaa pimeyttä sisälle.

He siirtyivät ruokasaliin. Kukaan ei voinut puhua. Joivat ääneti teensä. Sitten äiti liikutti vapisevia huuliaan:

»He eivät tietäneet Birgerin nimeä. Ehkä. . .»

»Vaiti», valitti Marjatta, nousi, laahautui omaan huoneeseensa ja lysähti siellä pöydän ääreen samaan tylsään tuijotukseen edelleenkin. Hän kuuli äidin ja

Lailan liikuttelevan kuppeja ja hiljaa keskustelevan, ja sitten pimeni kaikki hänen silmissään, ja hän vai-pui sellaiseen kauhuun, että sydän pysähtyi hetkeksi työssään.

Hän näki kuin valkoisella kankaalla edessään kaikki nuo hirveät tositarut, jotka olivat jo kauan kiertäneet säikkyneitä sieluja punaisessa Suomessa, ja jok'ainoassa kuvassa oli sama sankari, ei sankari, vaan uhri, ja jok'ainoa kuva oli kaamea, ja sitä seuraava sadoin verroin edellistä pahempi. Ja Marjatta väänteledi sanoinkuvaamattomissa tuskissa uhrin kanssa, ja mielikuvitus pusersi hänen sielustaan ulos viimeisenkin veripisaran, joka saattoi kärsiä, kunnes hän oli saavuttanut kärsimyksen äärimmäisen rajan, jonka toisella puolella ei ole muuta kuin kuoleman horros.

Sinä yönä hän kesti niin paljon, ettei seuraava päivä enää voinut tuottaa hänelle mitään tuskaa, vain tyyntä surua.

Kun hän aamulla istui peliinsä ääressä ja katseli kuvaansa, kuvitteli hän olevansa leski. Hänen miehensä on kuollut, rakkaansa on poissa, ja nyt hänen on koetettava elää vielä ja elää kauan ja kauniisti.

Hän oli niin varma Birgerin kuolemasta, että arkailematta nyt omisti hänet rakastetukseen, ja suuret, tummat silmät — oh, olivatko ne todellakin joskus olleet kirkkaansiniset — tutkivat tarkasti rumentuneiden kasvojen värähteleviä juonteita koettaen toivotomasti etsiä kohtia, joihin Birger olisi saattanut rakautensa kiinnittää. Ja Marjatta siirsi varoen alas kapean pitsin olkapäältään ja suuteli mustelmaa, minkä Birgerin kova ote oli synnyttänyt, ja suri sitä, että tuo muisto oli jo muutamassa päivässä katoava.

Tukkaansa harjatessaan hän mietiskeli väsyneesti tätä viimeistä aikaa. Hän oli kuin äkkiä saanut varmuuden siitä, että Birger puolestaan oli häntä myös tahallaan kiusannut, siksi että rakasti häntä.

Oh, kulkiessaan hänen tuolinsa ohitse Marjatta tiesi, että jos saisi menneet päivät takaisin, niin upottaisi sormensa hänen kiiltävään tukkaansa ja suutelisi häntä, suutelisi häntä niinkuin luuli voivansa rakastettuaan suudella. Ja vaikka Birger tuhannesti rakastaisi Lailaa, niin Marjatta rakastaisi häntä kuitenkin ja näyttäisi sen hänelle, oh, miten ruhtinaallisesti sen näyttäisi hänelle. Eikä Birger silloin voisikaan rakastaa ketään toista.

Oh, miksi ei Jumala anna meidän ostaa takaisin ainoatakaan päivää, vaikka maksaisimme siitä koko elämämme? Marjatta risti kätensä, ja hänen silmistään valahti kaksi suurta raskasta kyynelkarpaloa poskelle, vaikka hän oli luullut kaikkien kyyneleittänsä kuivuneen viime yönä.

Koko sen päivän hän kulki kuin unissakävijä. Laila ja äiti tekivät kaikki työt, loivat häneen huolestuneita katseita ja neuvottelivat hiljaa keskenään. He eivät uskaltaneet sanoa mitään, sillä pieninkin osanoton yritys nostatti Marjatan silmiin niin epätoivoisen ilmeen, että heidän sydämensä oli säälistä pakahtua.

Marjatta ymmärsi varsin hyvin, miten he tulkittivat hänen murheensa, mutta tulkitkoot. Tietäköön Laila, että hänen sisarensa suree, suree, suree sitä miestä, joka lähti täältä tuntemattomuuteen hänen suudelmansa huulillaan tai ainakin hänen kätensä lämpö kädessään. Tietäköön. Marjatta ei sitä häpeä, sillä hän on rakastanut Birgeriä niin monta, monta vuotta kauemmin ja tulee häntä aina rakastamaan.

Mutta aika, se yhä vierii, ja nyt sillä oli syytäkin vieriiä, sillä hirmujen talven oli jouduttava loppuun, muuten ei kärsivä kansa kohta enää kestäisi.

Eikä Marjattaakaan maailma jättänyt surun syliin. Hänenhän piti toimeenpanna Birgerin testamentti. Hänen piti viedä sana tärkeille henkilöille, hänen piti muististaan selostaa Birgerin suunnitelmat ja hänen piti tyhjentää varasto eteisen lankkujen alta. Kummallisen huonosti ne punaiset olivatkin talon tarkastaneet. Alkoivat käydä huolimattomiksi.

Taas hän vyötti itsensä patruunavöillä, taas oli hänen maitokannunsa raskas kuin kallio, kassinsa täynnä käsipommeja ja lastenvaunujensa pohjalla pysynpiippuja.

»Te olitte varomattomat. Vallin ei olisi pitänyt itse liikkua ulkona.»

Hän tiesi sen nyt, että tähänastinen menestys ja lopunalun tuntu ilmassa olivat tehneet Birgerin uhkarohkeaksi, ja hänen oma päänsä oli ollut niin täynnä tyhmyyksiä, ettei hän ollut huomannut Birgerin ruvenneen säästelemään hänen voimiansa.

»Vallista ei ole mitään kuulunut, mutta punikit ovat jo alkaneet tuntea maan polttavan siksi pahasti, että voimme olla sangen levolliset hänen kohtalostaan. Sitäpaitsi oli katastrofin syy nähtävästi vain yksityinen ilmianto.»

Voi, tuolle herralle ei voinut huutaa: vaiti, eikä hän ymmärtänyt Marjatan sanatonta rukousta sielunrauhansa puolesta, sillä tytön katse oli maassa.

Ja tunnit, ne vierivät. Ruokaa ei ollut kohta ensinkään, mutta kenpä olisi ruoasta enää välittänyt, kun saksalaisten kerrottiin astuneen maihin Hangossa, kun Venäjän laivasto oli vedättänyt viimeisetkin rautaromulaivansa satamasta, kun lentokone viipotteli kaupungin yläpuolella heitellen saksankielisiä antautumiskehoituksia, ja kun viimein tykit paukkuivat itse kaupungin liepeillä.

XV.

Jo aamulla Greeta oli ilmestynyt heille. Sörnäinen saattoi käydä liiankin mielenkiintoiseksi tällaisena päivänä.

»He ovat jo Tilkassa, kuulin sen tohtori Petterssonilta. Lääkärien puhelimethan ovat vieläkin kunnossa.»

He söivät aamiaisensa ja lähtivät yksissä pesemään astioita. Greetan suu kävi lakkaamatta. Hän oli säihkyvän innostunut, vaikk’ei hänenkään rautainen tahtonsa kyennyt aina salaamaan sietämätöntä jännitystä, mikä lakkaamatta katkaisi heidän ajatuksensa puolitiehen.

»Marjatta, Marjatta. Tänään me voitamme. Tänään on alennus, piiloteleminen, häpeä lopussa —»

»Emme me voita koskaan. Jos tänään ylpeilemme, niin viikon päästä on niskassamme koko Venäjä.»

»Mutta me *taistellemme*. Meillä on aseita viimeinkin.»

»Niin, sata sataatuhatta vastaan.»

»Saksalaiset tuovat lisää.»

»Saksalaiset! Oletko laskenut, montako kertaa he jo ovat astuneet maihin?»

»He ovat Töölössä.»

»Lue Työmiestä.»

»Raukka!» Greeta polki jalkaa, kun Marjatta vain nytkäytti olkaansa. »Mikä sinua vaivaa?»

Marjatta näki, että Laila koetti veitsiä kiilloittaessaan antaa merkkejä Greetalle, ja hänen mielensä heltyi. Laila on näinä päivinä itsekin itkenyt paljon, ja kuitenkin hän tahtoo säästää sisartaan.

Greeta pani kätensä Marjatan vyötäisille tavattoman lempeästi:

»Onko jotakin tapahtunut, Marjatta?»

Marjatan suu oli kuin jäässä hänen vastatessaan:

»Birger vangittiin viime viikolla.»

»Sikarinpolttaja!» Greeta tiesi kaiken, mutta sekin oli nyttemmin samantekevä. Marjatta oli yhä kuin ulkopuolella, vaikka Greeta yllätti hänet suutelemalla häntä ujosti poskelle:

»Oh, Marjatta! Mutta tänään hän pääsee vapaaksi.»

Voi tuota Greetaa. Eikö hän tiedä, että Birger on kuollut, on sankarivainaja? Sehän on ainoa tapa, mil-

lä Marjatan piinattu mielikuvitus voi kestää nämä tunnit.

Greeta oli taas jo omissa ajatuksissaan. Kaikkihan tänään ovat vaarassa.

»Eikö tuo pauke kuulu lähempää?»

He siirtyivät kadunpuolisiin huoneisiin. Rätinä ja räiske oli käynyt kovaksi. He katsoivat uutimien takaa, miten viimeisten myöhästyneiden kassiniekkakkojen kadottua hätääntyneet, punanauhaiset ryhmät juoksentelivat sikinsokin kadulla. Silloin tällöin joku kohotti pyssyn ja ampui umpimähkään, mutta useimmat vain päyylivät joka suunnalle ja syöksyivät pakoon.

Tämä oli ikkunassa-katsojille kuin kinonäytelmää. Heidän ajatuksensa ei löytänyt mitään yhteyttä alhaalla juoksentelevien muurahaisten ja ihmistunteiden välillä. Panssariauto kohahti ohitse. He olivat jo aikoja sitten lakanneet keskustelemasta. Greeta läähätti Marjatan vieressä.

Paukkina oli jo yhtämittaista jyminää, kunnes äkkiä syntyi kuolemanhiljaisuus.

Vastapäisessä porttikäytävässä piillyt punikki astui varovasti käytävälle. Laukaus, kimeä ja lyhyt, lä-

jähti talojen seinistä. Mies vetäytyi takaisin. Greeta tarttui Marjatan käteen hikisellä, kylmällä kädellään.

Uusi yritys. Mies syöksähti juoksuun. Laukaus. Hän vaipui kuin tyyny keskelle katua. Greeta voihkaili peittäen silmänsä. Marjattakin kääntyi pois.

»Hän liikkuu!» huusi Laila. »Emmekö voi auttaa? Meidän täytyy auttaa. Hän elää!»

Äiti ja Marjatta selittämään, ettei se ole mahdollista, että portit ovat suljetut, ettei kaduilla voi kulkea.

Mutta Laila oli kuin järjetön. Väkivalloin hänet painettiin tuoliin. Hän pyysi ja pyysi:

»Antakaa minun mennä, antakaa minun mennä!»
Sitten hän väsyi ja jäi liikkumattomana istumaan tuijottaen käsiinsä. Äiti seiso vieressä silitellen hänen painunutta päätänsä, ja kyynelät valuivat virtanaan hänen silmistään.

»Jumala auttaa. Kaikki on hänen kädessään.»

Laila katsoi ylös:

»Äiti, minä olen rukoillut ja rukoillut valkoisille voittoa. Olenko minä siis rukoillut toisille ihmisille surmaa?»

Marjatta näki, miten Laila kärsi. Voi, nuo vainovuoden lapsiparat!

Hän oli vanhempi ja hän oli paatunut, sillä hän osasi vihata. Ja nyt oli tullut tuomiopäivä, johon hänenkin jo uskoi.

Greeta oli kadonnut, Marjatta lähti etsimään häntä. Ulkona kuului vain yksinäisiä teräviä laukauksia pitkien väliaikojen perästä.

Hän löysi Greetan seisomassa Lailan huoneen pimeimmässä nurkassa kädet kasvoilla.

»Näitkö, hän kaatui. Erik kaatuu myös. Hän varmasti kaatuu — tällä hetkellä. Marjatta, Marjatta!»

Marjatta katseli häntä sanattomana hämmästyksestä. Greeta valitteli ja rukoili:

»Auta, hyvä Jumala! Älä anna Erikin kaatua. Oh, Marjatta, he ovat varmastikin saarretut jossakin, vain he kymmenen. Ja nyt on niin hiljaista. Jumala! Jumala! Kaikki ovat jo ammutut.» — Hän kulki edestakaisin hämärässä huoneessa kämmenet yhteen puserettuina, itkien ja rukoilleen: »Auta, Jumala, auta valkoiset voittoon!»

»Etkö sinäkään *usko* enää, Greeta?»

»Uskon, uskon, mutta näitkö, miten hän vierähti kadulle? Mitä minä teen, jos Erik kaatuu. Erik, Erik! Hyvä Jumala, auta!»

»Me olemme liian monesti vaaran hetkellä luvanneet kynttilämme Neitsyt Maarialle, kuten entinen kapteeni. Miksi hän auttaisi meitä nyt?»

Greeta pysähtyi:

»Siksi, että meillä on oikea asia.»

»Oikea asia on aina se, jolla on paras kuularuisku.» Marjatta tiesi hämärästi siteeraavansa jotakin.

»Meillä on enemmän kuin kuularuisku, meillä on isänmaa, meillä on sivistys, meillä on äly.» Greeta, tuo tuulihattu, oli taas tulta ja liekkiä, mutta Marjattaa väsytti.

»Pienen pieni kuula tappaa yhtä varmasti älyn kuin älyttömyydenkin.» Hän näki taas sielunsa silmillä Birgerin painautuneena eteisen uunia vastaan revolveri tuuman päässä otsastaan.

»Sehän se on» — Greetan tulehtuneet silmät kiilsivät tuskaa — »tässä pelissä ovat panokset epätasaiset. Kun Erik lähti, olin uljas, mutta nyt. . . Oh, Marjatta! Minä rakastan häntä. Tiedäthän mitä se on.»

Marjatta nyökkäsi, ja hänen kurkkuaan kuristi.

Greeta pyyhki hiuksia hikiseltä otsaltaan. Hän joutui suunniltaan taas, kun uusi rasahdus tunki kadulta korviin.

»Marjatta, Marjatta, auta minua. Hänelle tapah-
tuu jotakin.» Greeta itki Marjatan olkapäätä vastaan.
»Sinä olet aina niin kylmä ja järkevä. Mutta me olem-
me kaikki naisia — Jos minulla olisi lapsi. Voi Mar-
jatta, hänen lapsensa!» Greeta itki vihlovasti. »Nyt on
minulla vain nämä tyhjät kädet. Jumala ei voinut olla
niin armollinen. Minä en ansainnut sitä. Erikkin sa-
noo, että tämä päivä olisi silloin helpompi. . .»

Marjatta luuli mainiosti hillinneensä itsensä, mut-
ta nähtävästi Greetan vaisto puhui, koska hänen it-
kunsa äkkiä loppui, hän nosti päätään ja sitten taas
yllätti Marjatan purskahtamalla hermostuneeseen
nauruun.

»Oh, Marjatta, Marjatta! Etkö todellakaan tietänyt
sitä?»

»Enhän tiedä vieläkään.» Greeta oli sellainen vil-
likissa, ettei hänestä voinut mennä vastuuseen.

»Pitihän sinun huomata Erikin asuneen luonani.»

»Kyllä, mutta luulin. . .»

»Mitä sinä luulit?»

»En minä luullut, Greeta. . .»

»*Mitä* sinä luulit?»

»Onhan sinulla useampia huoneita.» Marjatta oli

hirveästi hämillään.

»Vanhako sinä olet?» Marjatta näki, ettei Greeta hetkeäkään uskonut hänen viattomuuttaan.

»Kaksikymmentäviisi.»

»Sitten kai ymmärrät, että tiemme kulki pappilaan jo pari kuukautta sitten. Tunnethan Erikin, vaikk’et näytä minua tuntevankaan.»

Greeta ilvehti hänen kustannuksellaan. Marjatta oli vihainen.

»Syyttäkää itseänne, kun ette ilmoittaneet.»

»Niin, olisimmehan voineet panna sen Työmiehen ja osoitteen ja kaikki, niin kuherruskuukausi olisi tullut jännittäväksi. Minä ehdotin myös lyhtypylväitä ja talojen seiniä, koska Vapaa Sana oli liian nuuka palstoistaan, ja salanimillä julkaiseminen Työmieheissä ei olisi oikein vastannut tarkoitustaan. — Tämäpä tulee huvittamaan Erikiä!»

»Oletko varma siitä? On muutamia asioita, joita miehet eivät katso humoristisesti.»

»Muutamia? Niitä on miljoonia. Tiedätkö, Marjatta, minä varoitan sinua jo edeltäkäsini: miehet eivät ole humoristeja.»

Hirveä näytelmä ulkona oli ikäänkuin painunut

taustalle. Greeta istui pöydän laidalla ja jutteli ja selit-
teli. Erik ja Erik ja Erik luisui hänen huuliltaan. Erik
on niin käytännöllinen, hän on takonut lampun etei-
seen. Erik on niin hyvä. Erik ei salli Greetan kähertää
hiuksiaan eikä pidä lyhkäisistä hihoista. Erik sanoo,
että naisen tulee ennen kaikkea olla äidillinen. Erik
soittaa viulua. Erik lukee ääneen. . .

Greeta, Greetako noin puhui? Salamana valaistui
Marjatan mieleen muuan ilta vuosi sitten, jolloin he
olivat istuneet isossa seurassa keskustellen kirjalli-
suudesta, ja Greeta oli äkkiä kääntynyt syrjässä ta-
pansa mukaan ääneti istuvan Karénin puoleen ky-
syen osaaottavaisesti: »Voitko seurata mukana, Erik,
vai pitääkö meidän valita helpompi keskusteluaihe?»
Silloin he olivat kaikki pikkuhävenneet Greetan il-
keyttä, ja nyt. . .

Marjatta kuunteli ihmeissään. Tuollaiseksikohan
hänkin olisi muuttunut? »Me olemme kaikki naisia.»
Marjatan otsaan piirtyi syvä vako. Greetan puhe soli-
si hänen erottamatta sanoja — — — Hän tunsu Birge-
rin karkean hihan kaulallaan, painoi rintaansa vas-
taan lämmintä, sykkivää myttyä ja tunsu pikku kätö-
sen lämmön poskellaan — — — Heikko valitus, niin

heikko, ettei edes ääntä muodostunut, tunki hänen huulilleen.

Arkoina, kaihdellen hiipivät tyttöjen ajatukset vanhoja, vanhoja, mutta heille niin oudon uusia polkuja

— — —

Laila oli ovella posket hehkuen, silmät kuin häikäistyneinä.

»Tulkaa, tytöt, tulkaa!»

He eivät ehtineet kysyä mitään, kaikki syöksyivät ikkunoihin.

»Mitä tuo on, Greta?»

»Saksalaiset, saksalaiset!»

Seinäviertä kulki kypäräniekka, harmaanvihreä olento, hänen perässään toinen taluttaen polkupyörää, sitten taas uusi ja uusi.

Heidän henkensä salpautui. On tapahtunut ihme. Greta ei haaveillut enää:

»Katso noita! He eivät juoksentele! Katso, Laila, he astuvat! Ensimmäisellä on kartta. Katso, Marjatta, hän heti tietää kaikki. Kiitos, hyvä Jumala! Meikäläiset eivät enää ole yksin.»

Samassa he kolme tyttöä olivat portaissa ja alhaalla.

»Oletko koskaan nähnyt noin *kauniita* miehiä?»

Sisään kaikki! Punaisten panssariauto rasahti ohitse lakaisten seinänvieriä kuularuiskulla. He palasivat juosten ylös. Olivathan he saaneet heittää edes kukkuran kiitollisuudestaan sen miehen yli, joka oli astunut sisälle porraskäytävään kysymään karskilla äänellä tietä asetehtaalle.

Taas ikkunassa.

»Valkoinen, meidän valkoisemme!»

Todellakin. Siinä tuli siviilipukuinen nuorukainen sinivalkeine olkalappuineen juosten kulmalle, ja häntä seurasi toinen, kolmas ja neljäs.

Silloin oli kuin jotakin Marjatassa olisi särkynyt ja sulanut. Hänen sydämensä pohjassa kytenyt usko leimahti ja lämmitti taas. Vaikka kaikki ystävät kaatuisivat, vaikka koko Helsinki tuhoutuisi, niin Suomen vapaus *on* sen veroinen.

Ihana juhlallisuus laskeutui hänen sieluunsa. Maailma oli äkkiä niin suuri ja avara. Ihmiset ovat luodut kärsimään, miksi siis surra sitä, että hänellekin on annettu ihmisen osa.

Elämä on iankaikkista maksua ja korvausta. Marjatta on nyt maksanut huolettoman nuoruutensa hin-

nan, ja hänen kansansa on tänä keväänä saava vapauden, ei lahjana, vaan täysipainoisena korvauksena vuosisatojen kärsimyksistä ja tämän vuoden koetelemuksista.

»Marjatta, katso: Nuo neljä tuossa kulmassa. Vain yhdellä on revolveri, muilla ei mitään, ja luodit vinkuvat pitkin kumpaakin kätää. He ovat *miehiä*. Eivätkö he *olekin* miehiä!» Greta hiipi lähemmäksi Marjattaa.

»Minulla oli Getsemaneni, mutta nyt se on ohi. Olen vain onnellinen ja ylpeä.»

Marjatta katsoi Greetaa suoraan silmiin:

»Niin minäkin.»

He kokoontuivat ruokailuhuoneen pöydän ympärille kauaksi kadun metelistä, ja äidin kehoituksesta he ristivät kätensä ja rukoilivat. Marjatta, josta ihmisen sisin suhde Jumalaansa oli niin pyhä, että sen ulkonainen esittäminen oli kuin häväistystä, tunsikin lehdoksen miljoonien naisten vuos-sataisesta uskosta, joka antoi nykyajan epäilijätyttöjen rukoukselle sen ainoan kaiun, joka kykeni ilmaisemaan heidän kiitöksensä tällä nöyryyden ja ylpeyden suurella hetkellä.

XVI.

Greeta oli silloin Helsingin valloituspäivänä tarttunut Marjatan käteen kirkastetuin katsein:

»Minä tiedän, me saamme heidät takaisin, Marjatta.» Ja kun Greeta oli illalla huudahtaen heittäytynyt ovella seisovan tumman olennon syliin painautuen häneen liikkumattomaksi, alkoi Marjattakin aavistaa, ettei kaikki vielä hänellekään ollut lopussa.

Pari päivää myöhemmin äiti otti heidät vastaan eteisessä ilonkyynelet silmissään:

»Hän oli juuri täällä.»

Marjatta tiesi silmänräpäyksessä, mistä oli kysymys.

»Kuka?» Laila koetti turhaan potkia ilmaa irti itsepäistä kalossiaan.

»Birger.»

»Äiti, äiti!» raikuva riemuhuuto Lailan suusta. Kalossi jäi jalkaan, hänhän *lensi* äidin kaulaan, tanssitti, retuutti häntä pitkin lattiaa, hiljainen Laila, taputteli, suuteli Marjattaakin ohimennen. »Äiti! Mikä ilo, ilo, ilo!»

Äiti ja Laila tanssivat kaulatusten sisälle. He eivät olleet huomaavinaan Marjatan äänettömyyttä.

Hänen polvensa horjuivat, hän vaipui ovituolille, ja kuumat kyynelvet valuivat hänen ripsiensä välitse runsaina ja ihanina. Hän ei voinut nyyhkyttää eikä myöskään pitää vastaan. Itki kuin itkisi ensikerran elämässään. Itki onnellisena ja nauttien, ja tuskan ja kärsimysten jäljet huuhtoutuivat pois.

Millä hän oli ansainnut tällaisen *armon*?

Sinä päivänä hän nuortui monta vuotta, ja sinä päivänä hänelle annettiin takaisin kaikki muukin, minkä hän oli tänä keväänä kadottanut.

Jo samana iltana äiti huomasi, mitä kodista oli puuttunut. Nyt helisi korkea ääni taas kuin kulkunen läpi talon jo oven avauksessa, nyt notkuivat nuoret askelet taas keveästi huoneesta huoneeseen, nyt siinsivät silmät taas tyynten kulmakarvojen alla sinisinä kuin taivas, ja suu väreili ikäänkuin se pelkäisi viivästyvänsä jakaessaan maailmalle loppumatonta ystävyyttään.

Tunsihan Marjatta sen itsekin, vaikk'ei luullut muiden huomaavan äkillistä heilahdusta toiseen äärimmäisyyteen. Hän oli herännyt painajais-unesta ja

koetti muistella mitä siinä oli nähnyt. Siinä unessa hän oli jo ollut vajoamaisillaan tuohon ikiammoiseen suohon, missä ei ollut enää mitään sovittelumahdollisuutta petoksen ja periaatteen välillä.

Nyt hän tunsi olevansa entinen Marjatta, ja äsken vielä paksuna puurona matanut mieli virtasi taas kirkkaana kuin lähdevesi.

Onni, siihenkö ihminen pyrkii? rakkauden onneenko? Ei! Ihmetellen hän vaistosi, ettei hän sellaista tuntenutkaan. Mustasukkaisuuden pyörremyrsky oli kaatanut heikentyneiden hermojen varustukset ja tempaissut hänen järkensä mukanaan. Mutta onni? Se oli hänelle jotakin toista. Se oli vain tulos ehdottomasta sopusoinnusta.

Eikä hänellä ollut enää iloista oikotietä tuohon sopusointuun. Velvollisuuden valtatie oli tasaiseksi laskettu, ja se vei hänet ankarana ja selvänä ainoaan mahdolliseen suuntaan.

Hän oli antanut lupauksensa Rainerille ja nyt hän uudisti sen avoimin silmin. Hän ei enää rakentanut sitä harhaluulolle. Hänhän oli ihminen, ja kaikki hänen henkensä ja ruumiinsa kasvatukseen tuhlattut voimat eivät olleet voineet vapauttaa häntä ihmisen

heikkoudesta, niinkuin hän joskus oli ylpeillen maininnut. Mutta vieläkin puristui hänen sielunsa nyrkki vakuuttaen kokoon, kun hän väitti itselleen, ettei rakkaus sittenkään ole *kaikki*, ettei rakkaus ole samaa kuin *onni*. Ainoa läksy, minkä hän myönsi oppineensa, oli se, ettei maailma nähtävästi ollutkaan pieni ja ystävällinen ja päivänpaisteinen, vaan ylevä, suuri ja ponnistusta vaativa. Hän myönsi lähteneensä erehdyksestä, tai sitten oli tämä ankara aika tehnyt maailmasta täysikasvuisen maailman.

Nuo tuhannet pikkuseikat, jotka häiritsevät suuria tunnelmia ja kiusaavat kuoliaaksi kauniit päätökset, eivät häntä pahasti häirinneet, hänet oli äskeinen aika panssaroinut raskaampienkien kolausten varalle. Äidin tutkiva katse hänen kertoessaan Birgerin heti lähteneen Viipuriin ja Lailan ujonrohkeat koulutytövihjaukset ison siskon rakkausasioihin kilpistyivät helposti Marjatan jälleenheränneestä intomielestä.

Miten järjetön hän olikaan ollut Lailankin suhteen! Niinkuin Lailan vaisto ei yhtä varmasti kuin hänen oma kokeneisuutensa asettaisi Birgerin edesvas-tuutonta liehittelyä oikeaan paikkaansa.

Hänellä ei sitäpaitsi ollut aikaa hiustenhalkomi-

siin noina kuumeisina päivinä, jotka seurasivat valloitusta. Valkokaarti tarvitsi keittäjiä ja keittiötyttöjä, eikä näille suotu tilaisuutta haaveiluihin.

*

Ilmassa väreili juhlatuntoa sinä keväänä, ja se tunkeutui kuin savu sydänten salatuimpiinkin sokkeloihin peittäen raadellut kohdat suojelemaan verhoonsa.

Ja aika kului täyttymystään kohden, ja Suomi oli vapaa, ja Helsinki valmistui ottamaan vastaan valkoisen armeijan.

Niitä oli tullut tänne jo aikaisemmin, noita sarkapukuisia, voittajaryhtisiä nuorukaisia, jotka hiljaisuudessa kärsineille helsinkiläisille kuvastuivat Vänrikki Stoolin sankareina ja joihin he katsoivat kuin kellarissa piillyt pakolainen katsoo aurinkoa. Ja heitä oli tullut yhä enemmän, kunnes koko kaupunki kuhi si voitokkaan taistelun tunnelmaa.

Heidänkin ovikelloaan oli tuo tunnelma soittanut harmaassa sotilastakissa.

Mutta silloin se olikin tyttö, kevätpäivän ruskea väri pyöreinä poskilla, ja silmissä yhä tuo sama heloitus, joka näytti syttyneen jokaiseen silmään turman rajan pohjoispuolella.

Marjatta katsoi tuokion, sitten hän tunsi tuon pyöreän pikku vartalon ja poskien hymykuopat.

»Maire, sinäkin!» Muulla hän ei enää keksinyt tervehtiä tuntemattomia tuttujaan.

»Minä juuri. Päivää, päivää. Saanko jäädä tänne pariaksi yöksi? Äiti tahtoi minut tuttuun paikkaan. Hän sanoo, että me olemme aivan villiintyneet, ja ehkä hän onkin oikeassa. . . Mutta etpä tiedä, *mitä* me olemme nähneet ja kuulleet!»

Maire heitti laukkunsa nurkkaan, ripusti univormutakin naulaan ja heitti äidille tuliaispaketin. Siinä oli kermapullo, voikimpale ja iso limppu, ja he joiivat herkullisimmat juhlakahvit, mitä koskaan on miltekään pöytäparalle katettu tässä matoisessa maailmassa.

Sitten he saivat myös *kuulla*. Oh, miten he hekumoisivat noissa kertomuksissa, kun Maire kuljetti heidät läpi Suomen Vaasasta, missä hän oli ollut vikarieeraamassa ja jättänyt koulunsa seurataksseen komppaniaa keittäjättärenä, Pohjanmaan, Ruoveden, Lempäälän, Tampereen kautta, pakkasen ja kuoleman läpi alas riemuitsevaan, keväiseen Helsinkiin. Sehän oli satua ja se oli historiaa ja se oli runoa!

Hänen joka sanastaan heijastui valkoisen puolen pyhä innostus ja luottamus, ja he kadehtivat häntä ja noita kaikkia onnellisia. Maire koetti kyllä olla ymmärtäväinen ja hienotunteinen, mutta hän ei voinut sittenkään peittää sitä halveksumista, mitä hän tunsii sairaaloissa lojuvia, politikoitsevia Helsingin herroja ja sukkiakutovia, juoruilevia naisia kohtaan.

Toiset antoivat sen niin mielellään hänelle anteeksi. Hänen »poikansa» ovat pelastaneet maan, ja sellaiset saavatkin olla ylimielisiä. He kuuntelivat henkeä pidätellen.

Oliko se unta, että nykyajassakin oli noin paljon sankaruutta? Kaikenlaiset Espistä lakaisseet keikari-pojat olivat siellä möyrineet viikkoja kinoksissa yllään sama nuhjuinen takkinsa ja likainen paitansa, joissa he aikoinaan kotoansa lähtivät, ja blaseeratut kahvilaherrat suorittivat urotöitä, joista täytyisivät kirjat.

Marjatan mielessä kyti halu esittää jotakin kertomisen arvosta tältä pimeältäkin puolelta, mutta hän vaikenii, sillä nämä päivät olivat valkoista armeijaa varten, ja Helsinki oli jo tottunut vaikenemaan.

»Entä jääkärit?» kovisti Laila, ja Mairen kasvot syt-

tyivät kuin auringon noustessa. Hän huoahhti syvään kuin kootakseen ilmaa:

»He olivat —» Maire nielaisi. »Itsehän tiedätte mitä he merkitsivät. Oh, he olivat *sotilaita*. Ei heillä ollut pelkoa, eikä heillä ollut sääliä, mutta sankareita he olivat joka ainoa. Sellainenkin hurjapää oli kuin Tiira. Tunsitko hänet, polyteekkarin? Hän saattoi yksinään hiihtää punaisten kylään kilometrien päähän ja heittää granaatin esikunnan ikkunasta sisään. Meidän joukkomme oli täynnä ihmeellisiä juttuja hänen päätösmästä rohkeudestaan. Osa liioittelua, mutta suurempi osa totta. Hän olikin niin kiivas ja itsepäinen, ettei hänelle ollut mikään mahdotonta. Hän oli kuin luonnonvoima.»

»Oli?» Koko ajan Mairin puhuessa oli Marjatan ajatus kiertänyt Tillyä, vanhaa, viisasta, uskollista Tillyä, jota hän ei ollut nähnyt niin pitkään aikaan.

»Hän katosi tiedusteluretkellä. Ruumis löydettiin.» Maire sanoi sen samalla äänellä kuin hän kaksi vuotta sitten olisi ilmoittanut Tiiran saaneen reput kemiassa, tuollaisella ikävä-kyllä-mutta-sellaista-sattuu-äänellä.

»Voi, Tilly, Tilly!» Marjatta kuuli taas Tillyn sano-

van liikuttavan yksinkertaisesti: »Hän suuteli minua lähtiessään.»

»Mitä?» Mairen silmät lensivät selälleen.

»Hän oli Tillyn sulhanen.»

»Tillyn? Mutta Tiirahan. . .» Mairen pyöreät huulet pusertuivat yhteen. Hän ei ollut enää lapsi.

»Sehän oli hirveää! Mutta sota on sotaa. Muuan äiti menetti eräänä yönä molemmat, ainoat poikansa.»

Äiti risti kätensä hiljaa.

Mutta Maire oli jälleen vauhdissa, ja he kuuntelivat hurmaantuneina, etenkin Laila, joka osasi kuunnella koko ruumiillaan. Hänen silmänsä pyysivät lisää ja lisää. Hän joi ahnaasti jokaisen sanan. Tällaista piti sodan olla, tykkien jyskettä, sankaritekoja ja voitotokulkua, ei aseettoman miehen vangitsemista eikä kärsivän avutonta voihkintaa.

Illalla pimeässä huoneessa, jonne Mairelle oli nostettu sänky, Marjatta alkoi uudelleen puhua Tillystä:

»Tillyn rakkaus oli siis vain tähdenlento. Surkeaa.»

»Päinvastoin.» Mairessa oli jotakin kovaa. »Tiiral-la oli vihitty vaimo Saksassa» — Marjatta kuuli, että Maire kääntyi toiselle kyljelleen — »ja vihkimätön jo-

ka kylässä. Parempi näin oli. Olihan, Marjatta?» Maire tuntui kuitenkin epäilevän.

Marjatta katseli kauan aikaa katossa väreileviä valoja ja ajatteli Tillyä. Kuin vanhaa ulkoläksyä toistaen hän kuiskasi pitkän ajan perästä:

»Oli.»

Mairelta ei kuulunut vastausta, mutta Marjatta vetikin äkkiä peitteen kasvoilleen, ettei pimeyskään ehtisi nähdä tuskan viiruja niissä. Oliko hän ollut onnellinen noina hirveinä päivinä kuukausi sitten?

XVII.

Niin paljon, niin kaamean paljon surusanomia toikin voittajajoukko mukanaan, mutta ne painettiin pohjalle ja kyynelet itkettiin salatuissa kammioissa. Historiassa ei lasketa äitejä, sisaria, vaimoja ja morsiamia, vaan mieshukat ja voitot ja tappiot, ja on hetkiä, jotka ovat meillekin vain puhdasta historiaa.

Ihmisten katseet, tunteet ja sydämet laajenivat, ja arkielämä kirkastui kirkastumistaan puhjeten vihdoin ihanaksi pyhäpäiväksi, jonka muisto vieläkin soi tämän harmaan kansan mielissä kuin kultainen hymni.

Se oli tuo ihmeellinen toukokuun päivä, jolloin Suomen valkoinen armeija marssi pääkaupunkiin.

Se kaikui niin kauniilta jo sanoina, ja se lumosi ihmisen häikäisevänä todellisuutena. Ilma siinsi sähköistä odotusta, se kietoutui Marjatan ympärille notkeana noitavaippana, joka muutti kaiken, kaupungin, ihmiset ja hänet itsensä kumman epätodellisiksi, kuin kulisseyksi suurelle sankarirunoelmalle.

Hän seisoj valkoisessa puvussa ylioppilaslakissa

ja heleässä osakuntanauhassa Esplanadin laidalla ja tunti mielessään kuin olisi ottanut veitsen ja ratkonut ja liistinyt yltään talven hirmujen mustan kuoren ja hädän ja häpeän luihin syöpyneet siteet, niin että Jumalan vapaa aurinko pääsi paistamaan taas suoraan hänen sydämeensä.

Tuo suuri kuvaelma kulki hänen ohitse jonnekin kaukaa ennustaen tuloaan jyrinällä, mikä lähetessään selveni riemuhuudoiksi, joita tämä vuosisatoja mykkänä seisonut kansa ei enää hennonut katkaista kerran niihin lauettuaan, ja hyrskysi pään yli Porilaisten-, Karjalan-, Jääkärimarssien, Sotilaspojan ja kymmenien muiden ikivanhojen ja uuden uuden sotäsävelten ylpeillä laineilla.

Hän oli niin liikutettu, että voi pahoin. Jumala on hyvä, kun salli hänen elää tämän päivän. Hän sai nähdä valkoisen kenraalin, sai nähdä vierailta mailta tulleet auttajamme, sai kuulla katujen vierä vöyryvät tervehdyshuudot hoikan karjalaisen, personifioituneen jääkäritarun ratsastaessa ohitse.

Hän ei enää ymmärtänyt mitään. Kyynelverhon läpi hän näki vielä joukkoja, joukkoja ja yhä joukkoja marssivan ohi samojen korskeiden sävelten kan-

nattamina, näki ankarat, kuin kiveenhakatut suomalaispiirteet, näki kuusenoksat Tampereen valloittajien lakeissa, näki pikku sotilaspoikien pelkäämättömän parven —

Kädessään hänellä oli rutistunut pitsireunainen nenäliina. Oli kai ottanut sen esille liehuttaakseen joukoille. Nyt hän pyyhkäisi salaa poskiaan sillä. Päättä huimasi, jalkoja pisteli, mutta vielä hän tahtoi kestää, kun kerran hänet oli asetettu tälle kunniapaikalle.

Vastapäisessä ihmisjoukossa oli hänen silmiään jonkun aikaa houkutellut vihreä pilkku, jääkäritakki, joka nyt selvästi erottautui ympäröivästä tummuudesta. Oikeaa kättä kannattava side selitti sotilaan olon yleisön joukossa, joka auliisti oli avannut hänelle tien lähimmäksi nuoraa. Marjatta koetti katsoa muualle, mutta taas palasi katse, siirryttyään lipusta lippuun, koristetusta ikkunasta ikkunaan, tuohon paikkaan vinosti vastapäätä häntä. Oli kuin joku sieltäpäin olisi nyhjäissyt häntä. Ja nyt hän näkikin. Jääkärin vieressä seisova suruhuntuinen nainen nyökäili hänelle innokkaasti ja laski samassa kätensä upseerin hihalle ja kuiskasi tälle jotakin katse hyväillen

kiinnitettynä kauniin nuorukaisen ahavoituneeseen muotoon. Upseeri käänsi nopeasti kasvonsa suoraan Marjattaa kohti, joka näin kaukaakin näki, että hänen ihonsa tummeni ja että kapeille poskille lehahhti poikamainen hämmennys, mutta samassa jääkäri jäykistikin ruumiinsa sotilaalliseen tervehdykseen ja käänsi sitten päänsä sivulle jääden itsepintaisesti tuijottamaan sinnepäin välittämättä mustaharsoisen naisen innokkaasta kuiskailusta.

Marjatta oli heti tuntenut tuon hymyn, ja veri oli kohahtanut hänen otsaansa asti eikä pitkiin aikoihin lakannut tykkimästä äsken niin kylmällä iholla. Vaistomaisesti hän kurkotti molemmat kätensä tervehdykseksi nuorukaiselle, jota tällä hetkellä vilpittömästi luuli uskollisesti odottaneensa nämä pitkät ajat, mutta Rainerin jäykkä virallisuus karisti ne alas. Hän sai siis vain lennättää sädehtivän onnittelunsa kookkaalle rouva Borgille, jonka mahtava, rikkaanrouvan timanteissa ja turkiksissa kenottava kopeus näytti kohtalon monien iskujen alla sulaneen vain anteeksiannettavaksi äidin ylpeydeksi. Hän oli saanut Rainerin takaisin kuin korvauksena siitä ruskeasilmäisestä koulupojasta, jonka jättämää surua niin ko-

vin vähän lievensi muisto hänen lyhyestä sankariurastaan.

Rainer! Siinä oli Rainer Borg! Marjatasta Rainerin tulo kuului kuin kruununa tähän päivään. Taikapiiri sulki yhä pois kaikki ristiriidat, ja elämä oli niin kirjasta ja yksinkertaista. Hän menee vain Rainerin luo ja sanoo: »Tässä olen, ota minut, jos tahdot.»

Marjatta loi salavihkaa silmäyksiä kadun yli. Senkin, että Rainer oli niin muuttunut, oli paikallaan. Marjatta oli kuin pääosan esittäjä isänmaallisessa näytelmässä, joka tänä täyttymyksen päivänä kehittyi vaikuttavaksi loppukuvaelmaksi, missä urhoollisuus saa uskollisuuden palkakseen, jonka jälkeen esi-riippu laskeutuu ja katselijat menevät kotiin ylen tyytyväisinä näytelmään, näyttelijöihin ja koko maailmaan, eikä kukaan kurkista kulissien taakse ja kysy, miltä näyttelijät näyttävät pestyhän ihomaalin kasvoiltaan. Sen esiripun eteenhän Marjatankin ajatukset pysähtyivät tällä ihanalla juhlahetkellä, jolloin yksityisten ihmisten pikku pyrkimykset tuntuivat niin naurettavan vähäpätöisiltä.

Mielessään lämmin rauha hän asettui vain odotamaan. Tänään kaikki oli täyttyvä.

Rainer ei kertaakaan katsonut häneen, mutta se ei Marjattaa huolettanut. Rainer oli ikäänkuin sivuseikka hänelle. Hän oli itse menetellyt oikein, oli ollut sellainen kuin aina oli ajatellut olevansa, ja se täytti hänet tyynellä onnella.

Kerran katsellessaan taas tuohon vieraaseen sotilaaseen, joka oli ollut Rainer, Marjatta huomasi hänen siirtyneen taemmaksi väkijoukkoon, ja hetken kuluttua hän oli kokonaan kadonnut. Mutta silloin joukot olivat jo taas lähenemässä paluumatkalla Nikolainkirkosta, eikä Marjatta ehtinyt ajatella muuta.

Paraati marssi taas ohitse kantavien riemuhuutojen, raikuvien torvien, kumeiden rumpujen ja maan töminän säestämänä. Ja Marjatta vaipui taas juhlahetken hurmioon eikä herännyt omaan minäänsä, ennenkuin kaikki oli ohitse.

*

Hän oli luvannut tavata Greetan pienessä ravintolassa Aleksanterinkadun varrella heti paraadin päätyttyä. He söivät kaikki ulkona, että äitikin, joka oli taas ottanut keittiön haltuunsa, saisi lupapäivän. Marjatta oli hieman väsynyt eikä tarkannut vastaan tulijoita kiiruhtaessaan sotilaita ja surupukuja vilise-

vän ihmistungoksen läpi.

Greeta odotti jo häntä.

»Viimeinkin! Luulin sinunkin jo joutuneen suden kitaan. Istu nyt sukkelaan ja syö, ennenkuin porsaankyljykset katoavat. Olen koko ajan epäillyt niiden olevan vain unta.»

Greetaan ei purrut mikään. Erik Karén oli haavoittunut valtausyönä, mutta tuon pahimman viikon jälkeen, jolloin Greeta ei ollut näyttäytynyt kellekään, hän oli saapunut Salinille laukkuineen täydelleen entisenä Greetana. Äiti, joka Marjatan suureksi ihmeeksi oli lämpimästi kiintynyt hänen vallattomaan ystävättäreensä, oli kirjoittanut Greetalle lippusen pyytäen häntä muuttamaan heille virkistymään.

»Syö, syö! Sinulla ei tietystikään ole leipäkorttia etkä sinä saa tuota lanttuleipää ilmaiseksi. Ole hyvä!» Greeta veti elegantista laukustaan esille kovan leipäkannikan. »Missä sinä seisoit? Etkö osaa puhua?»

Kyynelet nousivat Marjatan silmiin.

»Mitä nyt? Oletko sinä hysteerinen, vai onko sinulla liikavarpaita? Syö!»

»Minä tahtoisin kuolla!»

»Kiinan keisari!» Greeta heilautti päätään, mutta

Marjatan täytyi sanoa se:

»En tahtoisi enää elää arkipäivää tämän jälkeen.»

»Suoraan sanoen: en minäkään.» Greeta oli vaka-va. Tänä *oli* ollut sunnuntai hänellekin, vaikk’ei hänen päähänsä olisi juolahtanut ilmaista sitä tuolla tavoin. »Mutta mielummin sittenkin arkipäivä kuin ei mitään.» Vaitiolo. »Erik pääsee huomenna kotiin, ja niin kauan tahdon kuitenkin elää.»

»Niinkö!» Kaikkihan oli vain onnellista tänä päivänä.

Marjatta koetti pysyttäytyä juhlamielellä, mutta äkkiä alkoi hänen nuori ruumiinsakin vaatia oikeuksiaan. Marjattaa hävetti, mutta hänen oli nälkä.

Greeta näki hänen katseensa muuttuvan ja nauroi:

»Syö poika vaan äläkä puhu pötyä. Kyllä sinäkin tahdot elää, sen näkee aistillisesta alahuulestasi, kuten tuo hirveä papukaija — mikä hänen nimensä taas olikaan? — Toini, aikojen alussa sanoi pöytäkumppanilleen osakunnan vuosijuhlassa. Muistatko inspehtorin miinin?» Siitä oli varmasti kulunut tuhat vuotta, mutta vieläkin täytyi heidän nauraa sille.

Lämmin ruoka oli virkistänyt Marjattaa, ja Gree-

tan lörpöttely oli kuin lähdevettä.

»Ja tohtori Kolille hän selitti Gradinilla, että mies on intressanteimmillaan kolmikymmenvuotiaana, koska hän silloin tietää mitä synti on. Missähän hänkin nyt vaikuttaa?»

»Avioliitossa pikkuruikkuisen asemapäällikön kanssa, joka ei ole intressantti vielääkään, vaikka alkaa lähetä neljääkymmentä. Eikä papukaijakaan ole yhtään hauska enää. Tapasin hänet syksyllä täällä pyöreänä kuin papu, ja hän *punastui*, kun kysyin, voiko hän nyt asiantuntijana sanoa, onko rakkaus todellakin enemmän ruumista kuin sielua?»

»Sinähän olet hirveä!»

»Itse hän sen sanoi keltanokkana. Jotakin rangais-
tusta hänen täytyi saada. Lapsellisuuttahan se vain oli silloin, ja nyt hän on onneksi enemmän kiintynyt lastenhoitokirjoihin kuin Söderbergiin. Kymmenen vuoden perästä sensijaan saamme olla valmiit vastaanottamaan jonkun teoksen 'om själens obotliga ensamhet', sillä silloin lapset ovat jo koulussa eikä hän enää jaksa keksiä uutta tyyliä. — — — Apropo tyyliä, korkeata tyyliä tietysti! Luulin sinunkin tullesasi joutuneen sen lohikäärmeen kynsiin, sen Bryn-

hilden tai Adelheidin, sen professuurskatätisi. Hän pysähdytti minut täällä ovella, tarttui käteeni ja piti siitä kiinni koko keskustelun ajan, ja minä pelkäsin niin hirveästi että hänen hanskansa olisivat värjäytyt, että intelligenssini seisoj kuin tukki.» Greeta tarkasteli huolestuneena uudenuutukaisia, hurmaavia juhlahansikkaitaan.

»Hän säteili aluksi isänmaallisuutta, kuten sinäkin — sinä olet muuten aika lailla hänen näköisensä, vaikk’et yhtä lahjakas, Jumalan kiitos — mutta sekin kesti vain viisi minuuttia, ja sitten hän oli taas utelias: ’Missä Marjatta ja Laila ovat? En ole tavannut heitä moneen viikkoon.’ Selitin, että Laila on Valkopukuinen Nuori Tyttö — kuinka hän ei sitä arvannut? — mutta ennenkuin ehdin pröystäillä sinunkin kunniallasi, hän jo nyökkäsi ihastuttavan ystävällisesti: ’Niin, niin, se aika on jo ohi teiltä.’ Uskotko, että sain palan kurkkuuni, ja hän jutteli jo taas siitä, että hän oli tavannut luutnantti Borgin, ja sitten hän kiinnitti minuun viekkaat silmänsä: ’Ja maisteri Valli on kuulemma asunnut siellä koko kapina-ajan.’ Kun olin kes tänyt katseen viattomana kuin karitsa, hymyilivät hänen ryppyensä taas: ’Mutta teillä nykyajan naisilla on

niin paljon omia harrastuksia, ettette kai välitä sydämen valloituksista?’ Se, katso, oli tarkoitettu lohdutukseksi minulle itselleni. Silloin ensikerran totisesti iloitsin siitä, että Erik oli antanut minulle myöntävän vastauksen. Mitä sinä naurat? — — — Huokasin siis tädillesi, että minulla on kiire, sillä mieheni makaa haavoittuneena sairaalassa. Oh! Professoorska vaati jyrkästi detaljeja, ja sitten hän onnitteli minua makeasti ja vilpillisesti. Etkö sinäkin ole huomannut, että hänen mielestään tehdään jotenkin vääryyttä menneiden sukupolvien naisille, kun me, jotka kuitenkin olemme saaneet niin paljon enemmän kuin he, niin paljon heiltä kiellettyä, vielä sitäpaitisi ’pääsemme naimisiin’ ja ’tulemme onnellisiksi’? Ja kai se onkin epäoikeudenmukaista, vai mitä luulet? Olisihan tätisi itsekin nykypäivinä vallan hyvin saattanut saada tohtorihatun — sekä vielä Sebastianinsakin kaupanpäällisiksi. Mistä hän tietää, että meidän miehemme yhdeksässä tapauksessa kymmenestä pakkottavat tai narraavat meidät panemaan tohtorihatunme naftaliiniin.»

Greeta sipaisi kielellään kapeita huuliaan ja katsoi hetkisen hajamielisesti suoraan Marjatan silmiin.

Sitten hän taas heräsi:

»Häntä lohdutti hieman se, että Erik oli vain voimistelunopettaja ilman noita ainoita autuaaksitekeviä akateemisia oppiarvoja. Hän mainitsi myös hyväntahtoisesti toivovansa, etteivät opinnot ole liiaksi vieroittaneet minua naisen todellisista tehtävistä ja ettei mieheni heti huomaisi kovin suuria puutteita kodin hoidossa. Hymyilin yhtä makeasti ja sanoin, että koska olin sentään jo onnistunut jotakuinkin mukautumaan niihin velvollisuuksiin, jotka hän vanhana rouvana ymmärtää ennen muita avioliittoon kuuluvan, ja joista todellakin meikäläisten tyttöjen ajatukset, sanat ja työt ovat sängen vieraantuneet. . .»

»Greta! Sinähän olet pahempi kuin Toini!»

»Mutta tätisi ei ole mikään keltanokka, enkä minä edes sinullekaan tavallisesti juttele tällaisia. Sitäpäit si kehuin vielä suorittaneeni loistavasti kemian 'kokkikirjan' ja viimeksi eilen poranneeni erään maalaisi-sännän hampaista perheelleni kymmenen kilon siankinkun, joka saapuu tänne jo ensi viikolla.»

Marjatta oli lopettanut ateriansa ja oli kylläinen ja tyytyväinen.

»No, sille täti ainakin osasi antaa arvoa.»

»Professori vielä enemmän. Hän riippui koko ajan rouvansa vieressä, posket riippuivat, silmäanalustat riippuivat, entinen leuka riippui, vaatteet riippuivat, ja hänen silmänsä kävivät aivan haaveellisiksi, kun turhaanlausuin kinkun nimen. Tuntui niin pahalta, että päätin lähettää hänelle oikein paksun kimpaleen, kunhan sen itse saan. Toivottavasti Kunigunda tulee mustasukkaiseksi.»

He joivat hitaasti kahvinsa jonkinlaisten »leivosten» kera, jotka eivät olleet ikäänään nähneet jauhoja eivätkä sokeria, ja juttelivat niitä näitä.

»Tiedätkö, nyt minä olisin sillä tuulella että tahtoisin olla mies ja ottaa hyvän sikarin,»

Greeta veti laukustaan hopeaisen savukekotelon.

»En polta julkisesti. Äiti ei pidä siitä, ja kun niin vähällä. . .»

»Ei Erikkään, mutta etkö huomaa kaikesta minun viettävän viimeistä lupapäivää?» Greeta sytytti kii-vaalla vetäisyllä ja tarjosi tulta Marjatallekin. Hän pudisti päätänsä.

»Olen taas niin tottumatonkin. Suuhun jää paha maku.»

»Ja Birger on kaupungissa.»

Marjatta lensi hehkuvan punaiseksi. Noin suoraa hyökkäystä hän ei ollut odottanut. Greeta katsoi väärätämättä hänen silmiinsä ja odotti jotakin. Marjatta oli näinä viikkoina oppinut antamaan arvoa Greetan häikäilemättömälle suoruudelle. Siihen saattoi luottaa.

Hän hypisteli kapeita savukkeita järjestellen niitä koteloon:

»Silloin — tiedäthän — lupasin odottaa Rainer Borgia.» Marjatta ei katsonut ylös, mutta kuuli, että Greeta napsautti kielellään kitalakeen. Se merkitsi sitä, että asia oli hänestä vakava.

Hän karisti huolellisesti tuhkan tulitikkupitimeen:

»Ja aiot pitää lupauksesi?»

Marjatta nyökkäsi.

»Ja tulla onnettomaksi?»

»En!» Marjatta ei ollut enää riepu, vaan jännettä ja ajatusta.

»Aivan oikein. Emme me tule onnettomiksi. Sehän olisi naurettavaa. Mutta lupasiko Borgkin odottaa?»

Marjatta viivytteli hetken. Hän ei todellakaan muistanut.

»Se ei kuulu tähän. Nyt on kysymys vain minus-

ta. Ja niin kauan kuin minä olen minä, täytyy minun pysyä sanassani.»

»Muuten et voi kuolla rauhassa. Tunnen sen mainiosti. Se on kuin minun suustani. Ja kuitenkin. . .»
Greeta oli kenties hieman ironinen. »Etkö sinä kerran luullut olevasi rakastunut Birgeriin?»

»Olin hermostunut. Itsehän sanoit, että me olemme laihduttaneet yltämme pois rasvakerroksen, niin että hermomme ja tuntemme ovat välittömästi pinnalla ja tekevät meille kepposia silloin kun sitä vähimmin odotamme. Mitä muuten rakastuminen onkaan?»

Greeta hymyili hienosti eikä vastannut mitään.

»Jos Rainer olisi asunut meillä silloin, olisin kai ollut rakastunut häneenkin.» Asia oli Marjatasta ylen selvä ja loogillinen.

»Aiotko siis mennä naimisiin hänen kanssaan?»

»Jos hän tahtoo minut.»

»Älä teeskentele!» Greeta oikein suuttui.

»En voi muuta. Tällaiseksi olen kasvanut, ja niin kauan kuin minä olen minä. . .»

»Tulet sinä tarjoamaan Borgille palkkioksi oman korkean persoonasi ilman asiaankuuluvia tunteita.

Mikä hiivatin operettiprinsessa sinä luulet olevasi! Ja vain operetissa näytöntö loppuu vihkiäisiin, elämässä se, totta vieköön, silloin vasta alkaa. Oh, sinä olet *kasvanut* tuollaiseksi, mutta *syntynyt* sinä olet heittäytymään Birger Vallin syliin ja antamaan palttua periaatteille ja minälle.»

»En voi sille mitään. Olen itse punninnut tämän asian. . . »

»Roskaa! On asioita, joita ei voi 'itse punnita'. Luuletko sinä, että minä punnitsin mitään sillä hetkellä, jolloin ryntäsin Erikiä vastaan pimeällä kadulla ja *kosin* häntä hädissäni, kun hän, hullu, olisi muuten ennemmin jäänyt ammuttavaksi kuin tullut luokseni turvapaikkaan?»

»Miksi meille olisi annettu järki, ellei erottamaan oikeaa väärästä?»

»Kiinan keisari! Vieläkö sinä houraillet järjestä — tänä keväänä! Miten hitaasti sinä kehityt. Sen aika on kuollut.»

»Mutta minä kuulun siihen aikaan ja minä tahdon olla uskollinen sille, niin kauan kuin olen Marjatta Salin.»

»Mainiota! Minä olin myös kerran Greeta Hama-

ra, odontologian lisensiaatti, mutta nyt olen vain rouva Karén. Tiedätkö. . .» Greetan savuke oli aikaa sitten sammunut hänen ilmehtiessään hyvinhoidetuilla laihoilla käsillään, »me olemme olleet vääriä profettoja. Yhteiskoulut, urheilut, tieteellinen työ, ne eivät ole vapauttaneet meitä. Me olemme hetken tullen yhtä paljon naisia kuin jos olisimme kastelleet kukkia tai vaihtaneet kääreitä koko elämämme ajan. Ne ovat kenties hieman hienontaneet luonnon ilmeneismuotoja ja aivan varmasti lykänneet katastrofia useampia vuosia. . .»

»Ne ovat tehneet meidät sen herroiksi.» Marjatta keikautti päätään. Kyllä hän töistään ja ajatuksistaan vastaa, niin kauan kuin vain on terve. Hän ei voinut olla katsomatta vastapäisen seinän isoon peiliin. Siinä hän kohtasi Greetan katseen:

»Et ole hullumpi tänään. Vahinko, ettei tuo täti nähnyt sinua. Sinähän vasta oletkin tyypillinen Valkopukuinen Nuori Tyttö. Oh, sinähän olet aivan läpeesi, sielusta ja sydämestä Valkopukuinen Nuori Tyttö, ja sellainen tulet olemaan, kunnes joku mies tulee ja *pakottaa* sinut riisumaan maskeraadikorusi.»

»Niin, sinä olet aina niin varma.»

Greeta iraeskeli kiivaasti uutta savukettaan, niin että pää hehkui pitkänä puikkona. Sitten hän painoi sen sammuksiin kuppinsa reunaan.

»Ystävämme tuolla alkaa hermostua.» Hän viittasi tarjoilijalle. »Olemmehan tosiaankin hieman poikenneet asiasta, mutta sinun sielusi kaipasi ilmeisesti valaistusta.» Hän kokoili tavaroitaan:

»Kenties olisin sinuna yhtä idioottimainen minäkin. Kuka sen tietää? Kaikkihan me koetamme pyrkiä siihen, mitä nimitämme onneksi» — Greeta jatkoi esitelmäänsä ottaessaan päällystakkinsa ja vielä kadullakin — »ja koetamme saavuttaa sen tekemällä mahdollisimman pienen määrän muita ihmisiä onnettomiksi».

»Siinäpä se.»

»Niin, riippuu vain temperamentista, asetatko lauseen alun vai lopun etualalle. Sinä luulet, että elämä on jaettu ruutuihin kuin shakkilauta, ja että puunukkeihmiset liikkuvat suorina urinaan seuraten lakeja, joita luetaan kirjoista. Ehei!» Greeta hymyili ivallisesti. »Luulenpa sinunkin jo tehneen yhden jos toisenkin hevoshyppäyksen nuorena elämässäsi.»

Marjatasta oli äkkiä kuin kuopan reuna alkaisi

murtua hänen jalkojensa alla, mutta nopeasti hän voitti tuon tunteen. Hänen suonissaan ei tänään virrannut verta vaan lämmintä, makeaa maitoa.

He pysähtyivät kadunkulmaan. Greetan piti vielä käväistä sairaalassa. Hän näki Marjatan kirkkaasta ilmeestä, että sanansa olivat langenneet kivikkoon. Oh, hänen täytyi ihailla tuota nuorta Don Quixotea, jonka hän itse oli nähnyt kasvavan ja joka niin rohkeasti piti kiinni heidän yhteisestä entisyydestään, vaikka olikin jo saanut maistaa kirpaleen katkeraa totuutta.

»Oletko matkalla kotiin päin?»

Birger Valli kypärä päässään ja Helsingin Jääkäririkriikin univormu yllään seisoivat heidän välissään.

Greeta oli astumalla askelen taaksepäin joutunut kuin eri seuraan, eikä heistä kumpikaan huomannut, milloin hän oli kadonnut. Hän seurasi silmillään etäämpää poistuvaa paria ja kohautti olkapäitään. Hän oli vilaukselta nähnyt Birgerin kasvoilla päätöksen varjon, ja hän tiesi Birgerin harvoin luopuvan päätöksistään, jos hän kerran vaivaantui niitä tekemään. Mutta sääli oli, oli sääli, että Marjatan sielullinen pystypäisyys, viimeinen jäännös heidän ylpeiltä tyttöajoiltaan, joutui jo näin pian näin ankaran

koetuksen uhriksi. Vaikka hän itse puolestaan oli jo kauan sitten luopunut entisistä unelmistaan, ei hän tuntenut pisaraakaan vahingoniloa, vaan jonkinlaista surua, kun hän kääntyessään jatkoi äskeistä ajatuksenjuoksuaan.

»Ennen iltaa on Marjatta shakmatti, väittäkää vastaan!»

XVIII.

Heillä oli lyhyt matka. Marjatta ylläpiti keskustelua. Katu alkoi hämärtyä, ja yhä uusien tuttujen tervehdykset leikkasivat seurustelun riekaleiksi.

»Milloin olet tullut kenraaliksi, Birger?»

»Olenpa vain joku kersantin tapainen.»

»Mitä se on? Onko se likempänä everstiä vai luutnanttia?» Sydän silmissä Marjatta tutki vastaantulijoita. Hän alkoi tottua pettäviin univormuihin. Tuosahan oli hänen luokkatoverinsa Yrjö Salonen.

»Katsoppas! Eivätkö suomalaisetkin ole komeita poikia? Milloin sinä menit sotaväkeen?»

»Tahdoin tuntea *tekeväni* jotakin. Marjatta, etkö...»

»Katso, Parala on rakuuna.» Marjatan suusta satoi pikku huomautuksia. Hänen ihollaan kierteli sähköinen, kutittava jännitys. Birger oli harvapuheinen.

Kotiovella he pysähtyivät äkkiä.

Marjatta säpsähti, kun hän kohtasi Birgerin katseen ojentaessaan hänelle kättänsä. Se vain sekunniksi pyyhkäisi hänen silmiänsä ja kääntyi heti pois.

Siinä oli kiilunut jotakin uutta, joka teki hänet levottomaksi. Oikeastaan hänet teki levottomaksi Birgerin koko muuttunut ulkomuoto. Hän oli kuin lyhyempi ja tanakampi. Kypärä peitti korkean otsan, ja aurinko oli polttanut kasvojen alaosasta pois verettömän kalpeuden. Hän oli terveen ja voimakkaan näköinen, lukumiehestä ei ollut jälkeäkään.

Mutta Marjatta ei näyttänyt levottomuuttaan. Hänen maailmansa oli täynnä itsetietoista rauhaa.

Birger katsoi vakavasti häneen.

»Nyt emme jätä sitä kesken, Marjatta.»

Marjatta pudisti hymyillen päätänsä, mutta samassa nousi hänen mieleensä toinen ajatus:

»Niin, Birger — Oh, Birger, olisin ylpeä, jos saisin olla ystäväsi.» Ei pienintäkään epävarmuutta äänessä, vain vilpitöntä ihailua ja viileä älä-koske-minua-kehoitus.

Birger tarttui päättävästi hänen käsipuoleensa.

»Roskaa. Mennään ylös keskustelemaan.»

Marjatta oli taas koulutyttö, jolle nuori maisteri suvaitsi vapaahetkinään opettaa elämän totuuksia. Näinhän sen piti ollakin, aivan kuin entisaikaan. Ihoa piirteli yhä tuo sähkövirta, mutta se oli kai liikarasi-

tusta, eikä Birger sitä nähnyt.

»Tule!» Oh, tätä vapaata juhlapäivää! Marjatta juoksi portaita ylös käsikädessä Birgerin kanssa, ja hänen mielensä jousti kuin vieteri tälle uudelle ilonaiheelle.

Pistäessään avainta reikään hän kuuli askeleita alhaalta. Hänen naurunsa kuoli. Noin ne silloinkin . . . Hyvä Jumala, älä anna heidän viedä Birgeriä. . . Hän painautui kiinni Birgeriin — Oh, entinen on kuollut. Birgerin ote oli väkevä, ja silmät kypärin alla kiehuivat. Marjatta sai oven auki ja astui sisään hengästyneenä äskeisestä juoksusta.

Birger odotti hetkisen, sitten hän seurasi sisälle sanaakaan sanomatta. Outo jännitys kuristi hänen kurkkuaan. Hänkin tunsu ratkaisun lähenevän. Hän muisti kuin sumussa kohtauksen tässä samassa eteisessä. Silloin hän oli äkkiä lukenut tuskanvääristämistä tytönkasvoista alastoman totuuden itsestään, ja se oli koskenut ilkeästi. Hän tiesi silloin saavutaneensa sen päämäärän, mihin hän muka salassa itseltäänkin oli noina sekavina viikkoina tämän katon alla kaikilla käytettävissään olevilla keinolla pyrkinyt.

Hänellä oli ollut niin hyvä aika miettiä sitä jäl-

keenpäin — ja katua, ennen kaikkea katua. Siitä huolimatta ei hänen onnistunut herättää mielessään siihen vaadittavaa nöyryyttä. Sen kanssa hän kamppaili seisoessaan hämärässä, matalassa huoneessa uskaltamatta nojata inhoittaviin tapettiriekaleihin, katseensa konemaisesti siirtyessä toisesta lattialla lojuvasta ihmisryhmästä toiseen ja pommien kohistes-
sa ja kivääritulen raksuessa Sörnäisten pimeydes-
sä ulkopuolella. Sitä hän oli koettanut manata esil-
le seikkailumatkallaan Viipuriin ja suinpäin hautau-
tuessaan Helsingissä muodostetun jääkäriprikaatin
lapselliseen sotilasjärjestykseen.

Ei, ei katuminen ollut häntä varten. Jumaliste, hän oli tullut pelkuriksi, luuli tarvitsevansa kuvitellun periaatepohjan toiminnalleen. Minne hän oli kadottanut oman itsensä? Miksi hän ei enää kehdannut tunnustaa, että tahtoi Marjatan itselleen, tahtoi häikäilemättä ja itsekkäästi hänet heti, kun vain saisi hänet silmiensä eteen, ja että se seikka oli sivuasias, oliko hänellä tilaisuus voittaa hänet Rainerilta avoimessa taistelussa vaiko varkaan tiirikalla, ja tekisikö hän vai eikö Marjatan onnettomaksi.

Tämä kirottu renessanssinen uhkeus, joka leijaili

ilmassa tänä keväänä! Sehän lamautti ihmisen kyvyn suhtautua viisaasti tunteisiin ja tapahtumiin. Kaikki tahtoivat *elää* voitettuaan kuoleman, ja kaikki tahtoivat elää täyteläisesti ja rohkeasti.

Birger paineli hermostuneesti kämmenellään tukkaansa ohimoilta. Iho oli kevätauringossa palanut turpeaksi ja helläksi, ja silmät aristivat.

Marjatta seiso vieressä valkeana ja hoikkana seuraten häntä kirkkain, ystävällisin silmin. Vanhankainen, pitkä hame olkapäihin ja kapeihin käsivarsiin tiiviisti liittyvine pitseineen teki hänet kovin avuttoman näköiseksi.

Birgerin *täytyi* saada puhua hänen kanssaan — ensikerran elämässään. Hänen täytyi saada tuo viileä tyttö lämpimien käsivarsiensa väliin ja siinä puhua hänelle ja tunkea silmien teräksisen kimalluksen takana piilevään todelliseen maailmaan.

Helkkarissa! Tämä oli jo rakastumista, lapsellista, järjetöntä rakastumista! Miksi hän ei työntänyt Marjattaa lähimpään tyhjään huoneeseen ja miehen parhaimmalla taktiikalla suudellut häntä omakseen? Miks'ei?

Birgerin pää oli tavallista enemmän painuksissa,

ja hän näytti hidastelevan jokaista liikkettään ikäänkuin voittaakseen aikaa. Marjatta seisoi hypistellen vyönsä pitkää silkkisolmua ja odotti.

Eteispöydällä oli sotilaslakki, ja ruokasalista kuului liikettä. Marjatta katsoi Birgeriin, joka näytti miettivältä. Ehkä hän oli oikeassa: Tätä ei saanut jättää kesken.

Kun ruokasalissa työnnettiin tuoleja, tempasi Marjatta auki oman huoneensa oven ja työnsi Birgerin sisälle, kuten silloin viikkoja sitten.

He pysähtyivät. Oli kuin syvemmältä huoneen hämärästä olisi kuulunut heikko huudahdus. Liikkui siellä sohvannurkassa jotakin? Marjatta ojensi nopeasti kätensä, ja kattolampusta helahti kirkas valo häikäisten hänen silmiään.

Oliko tämä noituutta? Mikä tätä päivää vaivasi? Olihan tuo pitkä sotilas Rainer Borg, ja tyttö, joka suunniltaan hätääntyneenä koki riuhtoa lettiään irti sotilastakin lujasta napista, oli Maire.

»Perhana!» Marjatta kuuli poikkipurrun kuiskauksen viereltään.

Marjatta ei sanonut mitään eikä liikahtanut, ennenkuin tyrmistyksekseen laukesi nauruun. Sitten

sekin kuoli yksinäisyyttään, ja hän astui pari askelta eteenpäin auttaakseen yllätettyä paria. Ennenkuin hän ehti päästä tuon parkettierämaan poikki, oli kuitenkin Rainer terveellä kädellään kiskaissut letin irti, niin että iso tukko vaaleita hiuksia jäi riippumaan ylimmäiseen nappiin, ja Marjatta katsoi ympärilleen ihmetellen, mitä hänen nyt piti tehdä.

Miehet eivät ole humoristisia, Greeta oli taas oikeassa. Rainer oli niin vihainen kuin voi olla vain nuori mies, joka on joutunut läpeensä koomilliseen asemaan, ja Birger asetti nyrkit ryntäilleen ja nyökkäsi pari kolme kertaa harvaksen synkkänä kuin ukospilvi. Vain Maire kykeni puhumaan.

»Nauraisin minäkin, Marjatta, ellen olisi aivan skalpeerattu», hän valitti, mutta huomasi samassa letin riippuvan olkapäällään ja hypähti peilin luo.

»Saanko ottaa neulojasi?» Hän kaatoi kristallilippaan nurinpäin mahonkipinnalle ja valitsi pari lujaa neulaa. Kädenkäänteessä oli tukka kiinnitetty, mutta Maire ei vielä lähtenyt peilin edestä, vaan jäi leikkimään Marjatan rasioilla avaten ja sulkien hiottuja kristallikansia, selkä muihin päin.

Äkkiä hän pyörähti ympäri. Hiusrajaa myöten hie-

nosti vaaleanpunaiset kasvot kääntyivät äänetöntä kolmikkoa kohden. Hän avasi värisevät huulensa jotakin sanoakseen, mutta ääntä ei kuulunut. Katse hypähti rukoillen Raineriin, ja hiljaisuus tarttui hänen onneensa alkaen hitaasti kuristaa sitä kuoliaaksi.

Hitaasti, hitaasti Rainerkin heräsi. Hän pureskeli huuliaan ilkeän epämukava tunne ruumiissaan. Mitähän kaikki häneltä odottivat?

Maire oli todella itku kurkussa.

»Rainer, sano Marjatalle. . .» Hän kosketti kädellään Rainerin sidottua käsivartta.

Rainer käänsi päänsä ja näki viimeinkin, että epäily oli hiipimässä vaarallisen lähelle Mairen mieltä. Verkko purkautui hänen ympäriltään, ja hän peitti salaa vasemmalla kädellään arat sormet.

Mairea mieli ponnahti heti korkeuksiin sen tuntiessaan. Hän otti huimasti härkää sarvista, vaikka se olikin olevinaan vain lapsellista vallattomuutta:

»Olitpa sinä, Marjatta, hyvä sentään, kun et huolinnut Rainerista silloin hänen lähtiessään, niin että minä sain hänet nyt.» Hän painoi hellästi poskensa viheriää hihaa vastaan, mutta pelästyi samassa toisten jäykkyyttä ja pudottautui istumaan lähimmälle epä-

mukavalle tuolille.

Rainer vilkaisi nopeasti Marjattaan, mutta sitten hänkin naurahti.

»Perolla olen käynyt, ja koko komppania tietää sen, niin ettei se ole mikään salaisuus.» Hän oli taas varma ja luonnollinen ja siirsi tuolin lähemmäksi Maireaa aikoen istuutua, mutta huomasi samassa Birgerin seisovan edessään käsi ojennettuna.

»Terve mieheen, pitkästä aikaa, ja onneksi olkoon!»

»Terve! Kiitos!» Miehet seisoivat hetkisen silmäkäden, ja vilpitön myötätunto pusertui toisesta lujasta kämmenestä toiseen heikompaan, mutta yhtä luotettavaan.

Rainer oli varttunut. Levoton ilmehtiminen oli kadonnut hänen kasvoiltaan, tuo eihän-vain-kukaan-pahastune-hymy oli jäykistynyt itsetietoiseksi kohteliaisuudeksi, eikä verikään enää yhtä herkästi läikehtinyt otsalle, jonka syventyneet lahdemat kertoivat oman tarinansa kovasta ajasta, joka niin nopeasti oli tehnyt pojasta miehen. Kopeasti koholla oleva ylähuuli ja kavenneen nenän laajat sieraimet näyttivät raan leirielämän herättäneen eloon ominaisuuksia,

joiden ei tietänytkään uinuneen tuossa sielussa, joka aina oli tuntunut sileällä kuin tarkoin kiilloitettu hopeapallo. Marjatta näki, että nyt hän tahtoi aina toimia uljaammin kuin muut ja sillävälän elää mukavammin kuin muut.

Näitä hän luuli ajattelevansa yhtä aikaa oman pyörremyrskynsä kynsissä, ja taistelllessaan kuin henkensä edestä koettaen ymmärtää jotakin selittämätöntä. Jok’ainoa ajatus, johon hän yritti tarttua, valui kuin hiekka hänen sormiensa lomitse.

Hän oli leikillisesti taputtanut Mairens sileää päätä ja onnitellen nyökännyt Rainerille ja seiso i nyt kahdenvaiheilla, pitikö jäädä tähän hirveään paikkaan vai saisiko jo paeta yksinäisyyteen pois Birgerin silmistä, joiden hän tuns i kaikk itietävinä — itsehän hän oli hänelle ovet avannut — tunkevan raukkamaisen sydämensä salaisimpiin sokkeloihin.

»Tämähän on oikein juhlien juhla! Pitää hommata kahvia, ja . . .» Hän oli jo ovella, mutta käsi tarttui hänen vyötäisiinsä ja näennäisen keveä ote veti hänet kuin rautakahleessa muiden joukkoon.

»Istu vielä hetkinen. Kyllä täti rukiinsa polttaa yksinäänkin.»

Tänä noiduttuna päivänä hän antoi Birgerin painaa hänet sohvannurkkaan niin kapealle tilalle, että käsivarren jäädessä hänen ympärilleen hän luuli miltei istuvansa Birgerin sylissä.

Hän näki samassa, että Maire hengähti syvään hämmästyksestä, että Rainer nousi puoleksi, kulmat uhkaavasti kohoten paksuksi harjanteeksi, mutta että hän yhtä nopeasti vetäisi otsansa taas sileäksi puser-
taen varoittavasti Mairen kättä, jonka hän taivutti pehmeäksi nyrkiksi kovien sormiensa sisään.

Birger vain jatkoi rauhallisesti äsken keskeytynyttä puhettaan:

»Sinä et siis käyntykään täällä komennuksella?»

Marjatta kuuli Rainerin korkean äänen rykäisten vastaavan virallisesti jotakin pohjoisesta.

Birgerillä oli paljon kysyttävää, mutta samalla hän ikäänkuin ajatuksissaan silitteli Marjatan ohimoilla riippuvia oikeneviä kiharoita, ja Marjatta tunsi, miten hänen sormenpäensä vapisivat. — Oh, hän tahtoo vain auttaa minua, pelastaa ylpeyteni haaksirikosta, vilahti ajatus Marjatan aivoissa, eikä hän voinut sille mitään, että ensi hädässään oli vain kiitollinen. Pääasia ikäänkuin siirtyi myöhemmäksi. Nyt hän sai vain

antaa Birgerin ohjata kaikkea.

Auringon jälkihehku poskilla, juhlapäivän korkeajännitys ja Birgerin läheisyys, joka virtasi Marjatan ruumiissa lämpönä ja nautintona, huumasivat hänen ajatuskykynsä. Aalto aalloilta valui vain kuumia sykähdyksiä hänen laihtuneissa jäsenissään, jotka tuntuivat hikisinä ja hyljättyinä värjöttävän väljissä vaatteissa.

Maire ja hän istuivat ääneti herrojen keskustellessa. Monta kertaa Marjatta oli jo päättänyt tehdä lopun tästä sietämättömästä ilveilystä, nousta ja iskeä totuuden heille vasten kasvoja, mutta yhtä monta kertaa oli hänen päätöksensä rauennut tylsään saamatomuuteen. Hän painoi vain päätänsä alemmaksi ja katsoi helmassaan hermostuneesti liikuvia käsiään.

Keskustelu oli katkennut. Hajamielisenä Birger siirteli Marjatan kiharoita, kunnes korva oli kokonaan esillä. Hän piirteli sormellaan pitkin sen pyöreää kaarta.

»Käyttäisitkö helmeä, Marjatta? Äidilläni oli sellainen. Siihen voi teettää ruuvin.»

Silloin Marjatta sävähti ensikerran katsomaan Birgeriin, mutta käänsi heti katseensa muualle.

Hän näki silloin Mairen tekevän merkkejä Rainerille, joka vaistosi jotain outoa olevan ilmassa ja mieli päästä pois täältä.

»Tahtoisin esitellä sinut tädillekin. Mekin hiivimme suoraan tänne, Marjatta.» Maire oli noussut; hänestä Rainer oli muuttunut, kuin nuhteita saanut koulupoika, eikä hän pitänyt siitä. Hänen piti olla ylpeä ja rohkea — ja rakastunut. Rainer oli niin erilainen tänään.

Taas askeleita eteisessä. Greeta seisoj ovella ja hänen takanaan Laila.

Birger kohotti kulmakarvojaan ja nousi vetäen Marjatan viereensä. Greetan ilmeetön katse siirtyi työstä tyttöön.

»Ettet sinäkään sanonut minulle mitään, Greeta. Et antanut pienintäkään vihjausta.» Mairesta tuntui tyttöjen tulo turvalliselta, ja hän luuli voivansa olla närkeästynt.

Greeta kätteli vieraita kylmillä pienillä puristuksilla. Tätä hän ei olisi sentään suonut Marjatalle.

»Minähän kuulun nykyään perheeseen.»

Maire loisti taas vastakihlatun tytön ylimielisyyttä, Greeta ja Marjattakin olivat aina olleet vähän ole-

vinaan; nyt hän tunsu etevämmyytensä seisoessaan käsi Rainerin hihanlaskoksessa. Rainer oli sittenkin jotain hirveästi kadehdittavaa, kaikki tytöt ihailivat Raineria. Nytkin Rainer seiso ikaan kuin ylä- ja ulkopuolella kaikkia, katseen huvitettuna siirtyessä tytöstä tyttöön. Tuollaisiahan kaikki tytöt kai silloin olivat olleet, ja tuollaisia hän silloin oli *jumaloinut*. Mairen pilkallinen ääni leikkasi taas ilmaa:

»Kuka olisi uskonut, että Marjattakin lopulta ottaisi *tavallisen* miehen.»

Greeta katseli Marjattaa. Mitä lieneekään tapahtunut, joka tapauksessa Valkopukuinen Nuori Tyttö on hävinnyt. Marjatan suu oli sievästi koossa, mutta tummat verilaineet vyöryivät vyörymistään hänen otsalleen. Marjatan hermot ovat huonontuneet, tuumi Greeta. Samassa näki hänen kokenut silmänsä, että Birger painoi Marjatan käsivartta kylkeänsä vastaan ja että heidän sormensa olivat lomikkain, ja hän ymmärsi syyn Marjatan raukeaan mielenliikutukseen ja senkin, että hänen oli autettava toveriaan parhaansa mukaan.

»Tavallinen mies! Kaikki miehet ovat tavallisia.» Hän näki Mairen silmäripsien nuorukaiseen suun-

tautuvasta hartaasta kaaresta, että Rainer Borg oli epäjumala eikä tavallinen mies. »Mutta mieheksi on maisteri Valli satumaisen hurmaava. Minä itse olen aina ollut onnettomasti rakastunut häneen, ja Erikin otin vain kun huomasin, etten sittenkään saanut häntä.» Greetan selitys oli ylen vakava, mutta veijari pilkisti esille hyppelehtivästä katseesta, eloisasta suusta ja leuan liioitellusta asennosta.

»Älkää naurako, lapset. Totuus ei pala tulessakaan. Ooh!» Greeta kääntyi pää kallellaan Birgeriin, joka kumarsi käsi sydämellään, ja Marjatta katseli ymmällään, miten idioottimaisesti täysikasvuiset ihmiset saattoivat leikkiä.

»Nyt olen parannettu, ja tietäkää, ettei mikään rakkausjuttu lopu, ennenkuin menette sen kohteen eteen ja sanotte: 'minä olin niin hirveästi rakastunut sinuun silloin'. Kas, sen jälkeen olette kuin kylvystä tulleet, voitte alkaa alusta taas. Tuo tunnustus on se piste, joka kuuluu lauseen loppuun. Ellei sitä ole, on tyylissä vika.»

Marjatta oli vetänyt kätensä pois Greetan lörpötellessä, mutta heti katunut sitä. Tuo äskeinen läheinen yhteys Birgeriin oli katkennut, ja samassa hän oli taas

yksinään edesvastuussa itsestään. Greetan puhuessa hän viileni kuin vesisuihkussa. Kerkeys, millä kaikki hänen ystävänsä riensivät hänen avukseen, vain velvoitti häntä. Piste! Hänenkin täytyi hankkia tuo piste elämäänsä. Hän tiesi mitä Greeta tietämättään häneltä odotti. Hänen kuivat huulensa avautuivat tottelevaisesti, kun hän Maireen kääntyessä lähtemään virkoi matalasti:

»Rainer! Kai on parasta, että tiedät. Minä lähetin sen . . . sen kirjeen . . . vastauksen . . . Tukholmaan.»

»Mitä?» Rainer veti kantapänsä yhteen ja kauluksesta ylös sinisuoniselle ohimolle kohosi hitaasti tumma puna. Hän oli äärettömästi hämmästynyt. Ja mitä, mitä hänen piti sanoa tuolle valkealle tytölle, jonka sininen katse tunki ilkeän suorasti hänen silmiinsä ja joka keksi sanoa jotain tuollaista? Ach Gott! Kuin repäisten vapautui muiston virta hänen mielessään. Herra Jumala! Marjatta! Tuon viimeisen lapsuusvuoden ihana kukka! Rainer unohti ajan ja paikan, hän oli taas kesäyön nuori poika, joka hehkuen läheni ihailtuaan.

»En saanut sitä koskaan, Marjatta.» Se oli kuin kiihkeä anteeksipyyntö, ja ilmassa väreili kiitollisuut-

ta.

Sitten kaikki muuttui — — —

Jäätävä hiljaisuus laskeutui Marjatan ympärille.

Se, mitä Mairen silmät heti olivat säkenöineet hänen kääntyessään Marjattaan päin, oli selvinnyt Rainerille, ja vähitellen Marjattakin alkoi ymmärtää mistä nyt oli kysymys. Hehku sammui ikäänkuin sitä ei olisi koskaan ollutkaan, ja nuoren miehen ääni leikkasi kylmänä kuin teräs hänen jatkaessaan:

»Kaikki näkyy sentään parhaaksi kääntyvän. Onneksi olkoon!» Sanat olivat huolimattomat, mutta Birgeriin tähtäävä katse oli katkera ja pistävä, ja se sattui Marjattaan kuin piiskanisku, paljon pahemmin kuin ne sanat, mitkä vain Rainerin kädenpuristus pakotti pysähtymään Mairen huulille.

Kalkki oli juotava pohjaan. Jumaliste, Elämä ei tinninyt maksuissaan.

Hänen ei tarvinnut katsoa Birgeriin tietääkseen, mitä nyt oli tehtävä. Greeta katsoi häneen jännittyneenä, ja Laila olisi antanut maailman siitä, ettei olisi tullut sisälle.

Marjatta astui Rainerin eteen yhä edelleen kummallisen tyynenä. Olihan tämä välttämätöntä, eihän

Rainer saanut halveksia miestä, jota . . . joka oli Marjatan ystävä. Rainerin ylenkatse kirveli kuin tuli, sillä Birgeriä ei *saanut* kukaan ylenkatsoa.

»Älä mene vielä!» — Oh, miksi piti Mairen olla mukana, ja noiden muiden? Mutta tätä ei uskaltanut enää lykätä. Marjatan ääni oli vieläkin korkea ja kirkas, kuin heijastus aamupäivästä.

»Sinun täytyy tietää vielä sekin, että näytin kirjeen Birgerille, ja että hän on menetellyt kuin kunnian mies.» Uh, miten järjettömältä tuollainen vakuutus kuului tällaisessa arkisessa ympäristössä. Mutta kukaan ei huomannut siinä mitään naurettavaa. Rainer vain kohautti olkapäitään. Marjatta kiiruhti lisäämään — vastahakoisesti:

»Nyt . . . äsken . . . hän vain koetti auttaa minua . . . tällä hetkellä. Sinun täytyy uskoa sanani.»

»Etkö siis ole . . . kihloissa Vallin kanssa?» Rainer oli ällistynyt. Piru vieköön hameväen ja heidän kons-tinsa.

»En.» Marjatan kasvot leimahtivat taas. »En, en, en ole koskaan ollut. . . » hän kääntyi Birgeriin, jonka ripset sulkivat silmien ilmeen näkymättömiin, »enkä tule koskaan olemaan». Se kaikui aivan tarpeettoman

kovasti hiljaisessa huoneessa.

Miesten katseet kohtasivat vielä kerran toisensa, ja Rainer uskoi. Maire hymyili pilkallisesti, mutta vain silmänräpäyksen ajan. Hän oli aivan liiaksi rakastunut kauniiseen sulhaseensa viitsiäkseen olla kauan pahalla tuulella:

»Tule, Rainer!«

XIX.

Rainer hengähti helpotuksesta sulkiessaan oven takanaan. Hän ei ollut tottunut tällaiseen. Kiusallista, että tyttöjen aina pitää *puhua* kaikesta ja kaivaa esille vanhoja juttuja ja panna toimeen kohtauksia. Mutta uljas hän oli, Marjatta!

Eipä olisi Rainer kuitenkaan tahtonut olla Birgerin sijassa. Ei hemmetissä. Mairen silmät katsoivat häneen läpikuultavan lämpiminä. Hänen sielussaan ei ollut varjon hiventäkään, ei pienintä syvennyttä, mihin ei Rainerin katse olisi vapaasti saanut tunkea. Siinä oli rakkautta ja lepoa, ja se aika oli jo ohi, jolloin Rainer luuli elämän tarkoitukseksi ja perheonnen ytimeksi sukkelaata tai syvämielteistä keskustelua viisaan vaimon kanssa. Marjatan tyttömäinen sulous oli karkeaa valhetta, eikä mies, piru vieköön, tahallaan suostu iänkaiken väistelemään tuollaisen pinnoitetun mielikuvituksen salakavaloina hyökkäyksiä arkoihin kohtiin.

Ei, pikku Maire, se oli toista. Hänen täytyi heittää oven takana vetää tyttänsä rinnalleen ja suudella

lämmintä, lujaa suuta ja tuntea sen rakastavasti vastaavan ja pehmeän vartalon antautuvan nöyrästi hänen syliinsä. Sellainen piti hänen tyttönsä olla.

Ja Maire oli onnellinen. Tähän suudelmaan hän uskoi, ja sen tähden hän tuulahduksena antoi kaikille anteeksi. Tuolla sisällä oli ollut niin kummallista.

»Tiedätkö, minä olen aina ollut mustasukkainen Marjatalle.» Hän hymyili kuitenkin kysyvästi rakastettunsa suuhun.

Rainer puhui huulet kiinni hänessä:

»Se oli turhaa, sehän on ohi jo.»

»On, on! Hän ei ikänä osakaan rakastaa, eihän?»

»En luule.» Samassa Rainer taas veti Mairen terveellä kädellään kiivaasti syliinsä: Mutta *jos* hän osaa! Herra Jumala! *Jos* hän joskus *oppii!*

Greeta ja Laila tietysti yllättivät suutelevan parin, mutta Greeta ei ottanut asiaa juhlallisesti.

»Pardon. On vain yksi ovi tästä huoneesta, ja sisällä olimme vielä enemmän tiellä. Ja voithan sinä sitten tulla meille katsomaan, miten me suutelemme, jos olet kostonhimoinen.»

Maire nauroi kulmat punaisina, mutta myöhemmin hän sanoi Rainerille vahvasti epäilevänsä, tokko

siellä Karénilla koskaan suudellaankaan, ja kun Rainer huomautti jotakin Greetan menneisyydestä, väitti hän, että Greeta suuteli poikia, niinkuin me sanomme hyvää päivää ja hyvästi, ja väitti sitä vain kauniiksi tavaksi.

»Kyllä minä tiedän, hän on kylmä kuin ahven — sen hän on näköinenkin — eikä hän tiedä mitä suuteleminen merkitsee —» Maire hymyili niin, että vahvat hampaat hohtivat punaisien huulien välissä, »— enempää kuin Marjattakaan».

Rainer painoi poskensa hänen suutaan vastaan. Heillä oli tapana aina istua näin lähekkäin — sehän heistä juuri olikin kihlausta. Mutta Rainerin mielessä leimahti muisto kuutamosta, syreenistä ja satakielestä ja tytöstä, joka ei tietänyt mitä suuteleminen oli ja jolle hän ei osannut sitä opettaa. Siitä ei Maire ollut kuullut mitään eikä hänen tarvinnut kuullakaan.

*

Kun Maire palasi ruokasaliin, istui Laila ja itki pöydän verkaa vastaan, ja Greeta seiso vieressä toruen.

»Ole nyt ihmisiksi! Lopeta heti, kuuletko! Silmäsi tulevat punaisiksi, ja sitten Marjatta luulee, että sinä-

kin olet rakastunut Birgeriin.»

Nyyhkiminen hiljeni. Laila niisti nenäänsä.

»Sitä hän luulee kuitenkin, ja nyt se on turhaa.»

Laila itki vain väsymystään ja aina välillä naurahteli Greetan voimasanoille.

»Kiinan keisari! Mitä hermopusseja te olette!»

Laila katsoi ylös:

»Luuletko, että Marjatta tarkoitti totta, kun hän sanoi: ei koskaan?»

»Nainen ei koskaan tarkoita totta, kun hän sanoo: ei koskaan. Tavallisesti hän tarkoittaa: heti kun nuo hirveät ihmiset vain ovat poissa.»

»Luuletko?» Laila katsoi häneen suurin silmin.

»Älä muljota kuin lammas, mistä minä tiedän!»

Greetankin kärsivällisyys oli lopussa.

»Mutta hän oli mustasukkainen minulle.»

Tuota Greeta ei suvainnut:

»Älä höpsi!»

»Greeta.» — Laila nojasi päätään kämmeniinsä kyynärpäät pöydällä, ja hänen kyyneleiset silmänsä kimallelivat. — »Hän on niin ihana mies. Hänellä on älyä ja hänellä on voimaa ja hänellä on jalo sydän. . .»

»Sinä puhut kuin sanomalehden nekrologi. Usko

minua, hän on, kuten Maire sanoi» — Maire oli paennut muualle haaveilemaan onnestaan — »varsin tavallinen mies. Epätavalliseksi tekee hänet vain tuo taivaallinen voima, jolla hän noituu esille juuri tuollaisia purkauksia koulutyttöjen huulilta.» Greeta hymähti. »Meissä vanhemmissa sen vaikutukset ilmevät hieman toisin.»

»Minusta hän on miesten mies.»

»Hän on —» Greeta mietti; »hän on vaikuttava. Siinä olet siis sittenkin rakastunut häneen?»

Mutta kosteiden silmien loisto ei himmennyt.

»Hän on ihanteeni. Oh, kun hänet vangittiin! Hän ei pelännyt.»

»Eivät miehet pelkää.»

»Katso.» Laila vilkaisi pelokkaasti Greetaan. Uskaltaisikohan hän? Nuo vanhemmat tytöt olivat aina niin kopeita, mutta tänään näytti Greeta itsekin halukkaalta turvautumaan toisiin. »Marjatta — hän on minusta niin etevä ja kaunis ja hyvä.» — Greeta aikoi lisätä: ja jalosydäminen, mutt'ei hennonut. — »Mutta hän ei ole koskaan välittänyt kenestäkään oikein todella. Ja pitäähän hänen kuitenkin joskus rakastua, ei hän muuten voisi mennä naimisiin.»

Greeta vihelsi itsekseen. Erittäin mielenkiintoista tutustua näiden uusien tyttöjen maailmankatsomukseen. Hassua, mutta kenties rehellisempää.

»Ja hän itki, kun Birger oli sairas, ja hän oli levoton. . . ja minä luulin, että hän oli rakastunut. Ja Birger oli juuri se mies, joka ansaitsi saada Marjatan. Mutta Marjatta oli niin kummallinen, ja minä luulin, että ehkä hänellä taas oli jokin periaate tai mielipide tai päätös kihlautumista vastaan. . . »

»Kaikki ne olivat vastaan, pikkusisko. Sinä siis luulit paremmin ymmärtäväsi, mikä hänelle oli onneksi?»

»Birger varmasti ihaili häntä», puolusti Laila, »ja kun Birger oli niin ystävällinen minulle, päätin tehdä Marjatan mustasukkaiseksi».

»Kiinan keisari! Mistä sinä sen keksit? Tai — naisen vaisto kai sinullakin on kananpäässäsi. Ja tuollainen lapsellisuus, tuollainen lapsellinen ilkeys löysi *tietysti* tien Marjatan ainoaan arkaan kohtaan. Kissa vieköön, mikä juonittelija! Tiedätkö sinä mitä sinä olet tehnyt?» Greeta ei jaksanut olla niin vihainen kuin aikoi, eikä Laila tullut vakuutetuksi:

»Mutta se auttoi. Näinhän sen Marjatan silmistä.

Kerran istuin Birgerin kanssa sohvassa. . . »

»Tietysti», tuota ei Greeta tahtonut kuulla, »tietysti sinä istuit sohvassa, ja tietysti hän ehkä suuteli sinua».

Laila vimmastui:

»Minä en suutele ketään. Eikä Birger ole sellainen.»

»Ei, ei mitenkään. Hän on lukenut Topeliuksen satuja kolmanteenkymmenenteen vuoteensa saakka, ja nyt hän kai makaa polvillaan Marjatan edessä toinen käsi sydämellä ja toisessa kukkavihko ja lausuu: 'Sallitko minun suudella sinua poskelle ylihuomena?' Tuli ja leimaus! Tiedätkö, tuolla keksinnölläsi sinä kaadoit maahan valkean marmoripatsaan, ihanan taideteoksen tuusanmuusiksi. Mainiota! Ja nyt on Marjatta tuskalla ja hiellä liimannut sen kokoon, ja nyt se ei enää kestä pienintäkään täräystä. Ja Rainer — se oli jo enemmän kuin pieni täräys.»

Lailan tummenneet kasvot kirkastuivat taas uteliaisuudesta:

»Mitä se oikein oli? Mitä Marjatta oli kirjoittanut?»

»En tiedä, kysy häneltä itseltään.» Laila näki, että portti oli lopsahtanut taas lukkoon.

Keskustelu siirtyi muihin asioihin.

»Pääseekö Erik huomenna kotiin?»

»Iltapäivällä.»

»Etkö ole äärettömän onnellinen?»

»Äärettömän.»

Greeta oli sulkenut silmänsä, ja Laila katseli ihmetellen, miten teräviksi ja vanhoiksi hänen kasvoinsa olivat käyneet. Ihmiset ehtivät niin kovin harvoin nähdä hänen todelliset piirteensä, ennenkuin läikähtivä sielu veti vallattomien sanojen ja niitä seuraavien ilmeiden läpätunkemattoman naamarin niiden yli. Lailasta oli kuin hän olisi tunkeutunut luvattomaan paikkaan. Hän meni Greetan luokse ja sanoi niin suloisesti kuin vain hän taisi:

»Greeta kulta, sinä olet väsynyt.»

Greetasta se tuntui hyvältä. Tuolla tytöllä oli sydäntä.

»Onkin niin väsyttävää kasvattaa itseään uudeksi — tullakseen onnelliseksi. Pelkään, etten minä ole oikeaa ainesta, mutta älä sano sitä kenellekään.»

»Onko sitten niin vaikeaa tulla onnelliseksi?»

»On sille, joka on kahdeksankolmatta vuotta päättänyt tulla yksinään onnelliseksi ja jolle nyt on välttä-

mätöntä tehdä *toinen* onnelliseksi.»

Laila ei ymmärtänyt:

»Onhan sinun Erikisi niin hyvä, itsehän sanoit»

»Hän on sitä, mitä sinä tyhmyydessäsi nimitit jalosydämiseksi — pelkään pahasti, että suurin osa miehiä on sellaisia — mutta juuri sentähden täytyy minunkin muuttua samanlaiseksi, ja se minua väsyttää. Olisin yhä edelleenkin paljon mieluummin pikkumainen ja itsekäs.»

Nyt vasta Laila huomasi, ettei Greeta ehkä ollutkaan »hyvä». Mutta hänen solidaarisuudentunteensa heräsi;

»Etkö sinä muka kelpaisi Erikille!»

»Kelpaan, mutta hän itsepintaisesti luulee minua toiseksi — tuollaiseksi kuin sinä. Kiinan keisari!» Silmien välkähdys kirkasti taas älykkäät, rumat kasvot entiselleen. »Sellaisia ne miehet ovat. Mutta näetkö . . .» hän pani kätensä Lailan hartioille, »me meikäläiset *tahdomme* tulla onnellisiksi, vaikka sitten saisimme silpoa itsemme rosoliksi ja muodostaa siitä ruusupuketin.» Hän istuutui pöydän laidalle ja heiluteli miettiväisesti väsyneitä jalkojaan, eikä Laila voinut olla taas ihailematta hienoihin kultakenkiin su-

keltavien silkkiniilkköjen ylhäistä kapeutta.

»Ainoa lohdutukseni on», jatkoi Greeta korkeudesta, »että teitä odottaa kenties jokin vieläkin parempi. Kenties maailma oppii meistä liiankin paljon, ja teidät, ainakin sievimät teistä, pannaan taas keitto- ja balettikouluihin ja saksalaisiin täysihoitoloihin ja posliinimaalauskursseille, ja jotkut teistä ovat tyhmiä ja vanhanaikaisia ja itsepäisiä eivätkä myönny ottamaan mitään vastiketta sen *ainoan* miehen sijasta, ja tulevat vielä paljon katkerammiksi ja rikkinäisemmiksi kuin me. Kas, Laila», Greeta varoitti sormellaan, »jos sinä tahdot olla todellinen nainen ja käydä *heidän* ohdakepolkuaan, niin sinun täytyy heti maailmaan astuessasi tietää, ettei sinulla ole lupa odottaa sitä suurta rakkautta, sinun täytyy ottaa ensimmäinen mukiinmenevä — muuten on elämäsi joutunut hukkaan, ja sinä olet tyhjä, tyhjä ja ikävä ja käyttökelvoton.»

Laila nauroi.

Greeta nauroi myöskin. Laila oli niin kaunis ja nuori. Hän ei tätä todellakaan ymmärtänyt.

Sitten Greeta palasi omaan kysymykseensä ja vai-pui taas hänelle niin outoon alakuloisuuteen.

»Sinäkin olet tyttö, vaikkakin toiselta vuosisadalta. Mitä arvoa sinä antaisit tunteelle, joka aikaisemmin on ollut vain lomahetkien huviväline, jos se nyt vaatisi, että sinun pitäisi uhrata itsesi sille ruumiinesi sieluinesi. Aivan kuin jos juristin täytyisi kääntyä forstiksi vain sen tähden, että hän sattumalta pitää tupakasta. Lysti tietää, kummankohan hän valitsisi? — — Marjatta, niin, nythän ei ole enää kysymys mistään isänmaallisesta sankariryöstä, joka sopi niin viehättävästi hänen pateettiseen maailmankatsomukseensa. Kyllä hän vaan tätä uskottelee kauemmin tuumivansa, ja hän on itsepäinen kuin synti, ja —» Greeta naurahti lyhyesti, »Birger on jo käynyt sangen kalliiksi Marjatan ylpeydelle. — — — Mitä kukkia veit sinne kasarmiin niillä minun sähkövaunurahoillani?» jatkoi hän samaan hengenvetoon saamatta Lailalta muuta vastausta kuin ällistyneen katseen.

Birger seisoi heidän edessään.

»Eikö täti ole vieläkään tullut? Viekää hänelle terveiseni.» Hän pyöritteli kypäräänsä käsissään hetkiä, sitten hän suoristihe: »Olen jo pahasti myöhästynyt. Hyvästi!» Hän tempasi oven auki ja hyökkäsi ulos.

»Harvinaisen tyylikäs hyvästijättö.» Greeta pyöritti päätään.

Laila ja Maire, joka oli tullut esille kuullessaan ääniä, katsoivat sanattomina toisiinsa.

Greeta purskahti vapauttavaan nauruun, mutta hätkähti, kun ovikello soi. Tytöt seisoivat yhä kuin suolapatsaat Greetan ottaessa naulasta nahkavyön ja viedessä sen nolona kiittävälle Birgerille.

»Se on niin tärkeä kapine, kuten kaikki muukin mitättömyys.»

»Taitaapa sotilaselämä ollakin monimutkaisempaa kuin ottave-riimi?» Greeta muisti hämärästi kuulleensa kerran erään Birgerin esitelmän. Hyväinen aika, oliko siitä kulunut sata vai tuhat vuotta, siitä ajasta, jolloin tuo sanoja tapaileva koulupoika oli ollut lupaava nuori tiedemies?

»Epäilemättä. Hyvää yötä!»

»Hyvää yötä!»

Nyt vasta Mairin kieli laukesi. Hän alkoi, kuten Laila:

»Luuletko, Greeta, että he . . .»

Greeta tarttui tyttöjä käsikynkkään ja veti heidät ruokasaliin.

»Kuulkaapa, tytöt, koetetaanko kerrankin olla miehiä ja jättää tämä keskusteluaine?»

Maire ja Laila näyttivät pettyneiltä, mutta istuutuivat kuitenkin kiltisti pöydän ääreen ja painoivat sievät päänsä yhteen kuiskutellen ja naurahdellen. He olivat mieleltään niin yhdenikäiset.

Greta istui keinutuolissa ja soui ja soui samaa ajatusta: Kaikki me olemme vain naisia, kaikki me olemme vain naisia.

»Kuka on sanonut, että meidän nimemme on heikkous?» Sen hän huudahti ääneensä, ja tytöt katsoivat hämmästyneinä ylös.

»Varmaankin joku mies, joka tietää mitä hän sanoo.» Mairekin luuli kerran osaavansa naulanpäähän.

XX.

Marjatta oli mennyt ikkunan luokse. Birger istui entisellä paikallaan sohvassa silitellen oikealla kädellään polvella lepäävää vasentaan.

»No», sanoi hän terävästi.

»No», vastasi Marjatta ulos ikkunasta.

»Onko komedia jo lopussa?» Säälä oli tipotiessään. Birger tunsi vain vastustamatonta halua nujertaa jotakin, nujertaa maan tasalle tuon tytön, joka oli tehnyt hänet naurettavaksi, joka käsitteli heidän suhdettaan kuin opponentti väitöskirjaa.

»On.»

»Tule heti tänne!»

Marjatta kääntyi vihdoinkin ja kasvot liikkumattomina pysähtyi toiselle puolelle pöytää.

»Anna kätesi tänne.» Birger oli tapailnut kellotaskuaan, ja Marjatta tunsi nyt kädessään jotain kylmää ja kovaa, jonka hän heti laski pöydälle heidän väliinsä ikäänkuin se olisi polttanut. Se oli kapea, sileä kultasormus. Birger ei ollut yrittänytäkään asettaa sitä hänen sormeensa.

»Siis kolmannet rukkaset — eivätkä nekään tee totta.» Birger katseli Marjattaa siristäen silmiään. Nyt oli kysymys elämästä ja kuolemasta.

Marjatta nojasi kämmenensä kylmään mahonkipintaan ja antoi Birgerin katseen tunkea avonaisten silmiensä kautta läpi levon ja ylpeyden aina siihen viimeiseen syvyyteen saakka, missä avuttomuus ja onnettomuus vielä vaanivat hänen heikkoutensa hetkeä.

»Birger, minä en voi.»

»Ja kuitenkin sinä rakastat minua.» Ääni vain totesi, se ei kysynyt. Marjatan otsaan pingoittui vako.

»Älä käytä sitä sanaa. Tunti sitten olin valmis rakastamaan Raineria.»

Oh, miten nöyryyttävää se oli. Marjatta näki vilaukselta sen sattuneen Birgeriinkin. Hän hypähti pystyyn. Marjatta väistyi.

»Marjatta, sinä rakastat minua.»

»Älä koske minuun! *Niillä* keinoilla en tahdo tulla vakuutetuksi. Koko elämää ei eletä sylikkään.»

»Se on kuitenkin ainoa oikea tapa elää. Myönnät sen itsekin, jos olet rehellinen, ja myönnät senkin, että sinä kuulut minulle, olet aina kuulunut minulle, sii-

tä ensimmäisestä kerrasta saakka, jolloin veri sinus-
sa liikahti kenellekään kuulumaan, tähän hetkeen ja
iankaikkisuuteen saakka. Sinä kuulut minulle, sinä
olet luotu minulle. Älä koeta kierrellä.» — Ja sitten
hampaiden välistä: »Sinulle täytyy nähtävästi puhua
suoraa kieltä.»

Birger seiso i aivan lähellä peloittavana kuin kuol-
leeksi otaksuttu tulivuori. Hän ei koskenut Marjat-
taan, mutta hänen läheisyytensä koski, ja Marjatan
ruumis paloi halusta poistaa tuo välimatka, joka ei ol-
lut mikään välimatka.

Hänen äänensä oli kuitenkin jääkylmä:

»Luotu! Minä olin äsken luotu Rainerille. Minä
olin kerran luotu eräälle lukutoverille, kerran naa-
miaisissa eräälle laulajalle — vain sen tähden, et-
tä minulla on verta suonissani.» — Aamupäivän
maidonmakeudesta ei ollut muistoakaan jäljellä. —
»Maailmassa on nähtävästi ylijäämä naisia, jonkin-
lainen vararahasto, joka on luotu mahdollisimman
käyttökelpoisesti kenelle hyvänsä. Kuka sanoo, ettei
huomenna tule joku ruotsalainen upseeri, joka väit-
tää, että minä olen luotu hänelle, ja etten minä niiaa
ja sano 'kiitos' hänellekin?»

Hän oli olevinaan rehellinen, mutta hänen ruumiinsa huusi, että hän valehteli, että hän todellakin siitä hetkestä alkaen jo ammoiden sitten, jolloin Birger kerran valssissa oli varastanut häneltä heidän ainoan syleilynsä, jonka Marjatta sittemmin niin turhaan toivoi ja pelkäsi uusiutuvan, oli kuulunut hänelle.

»En minä pelkää noita toisia, joiden kanssa olen sinut nähnyt, enkä niitä, joita olen itse luullut rakastaneeni. Voi olla, että sinä olet se, joka on minulle määrätty.» — Oh, Marjattahan *tiesi*, että Birger oli se. — »Mutta sano, eihän aina ole tällainen pyhäpäivä? eivätkö ihmiset taas joskus tee entistä työtä? Ja emmekö mekin, sinä ja minä, silloin taas ole entisiä ihmisiä ja katso taas asioita entisellä tavalla?» Marjatta koetti kummallisen itsepäisesti pitää kiinni jostakin, jota kuitenkin oli mahdoton enää pelastaa, mutta joka juuri sentähden tuntui niin rakkaalta ja kallisarvoiselta.

Birger ei liikahtanut eikä vastannut. Hän katseli vain Marjattaa poskeaan purren. Hän *tahtoi* nyt saavuttaa päämääränsä ja hän ei tahtonut, että Marjatta tulevana arkipäivinä väittäisi hänen voittaneen *niillä* keinoilla.

Marjatta tunsi tutun sikarinlemun, ja karkea sarka kutitti hänen olkapäätään ohuen pitsin läpi. Birger kuljetti vain varovasti hänen kultaista rannerengastaan edestakaisin kavenneella käsivarrella ja odotti. Viimein hän sanoi hiljaa:

»Etkö tiedä, ettei rakkaudesta pidä puhua. Se on kuin uskonto.»

Marjatta ei ollut leppynyt, hänen vastauksensa oli ahdistettu, mutta kipeän katkera.

»Uskonto! Mitä me tiedämme omasta ja toistemme uskonnosta. Kerran luulin jo astuneeni ikiaikojen yhteisen uskon lohdulliseen helmaan, mutta se oli hädän hetkellä, ja se hetki on nyt ohitse.» Hän valitti kuin haavoittunut eläin. »Ja nyt on taivas taas sulkeutunut. Enkä minä tahdo, että se, mille minä rakennan koko tulevaisuuteni, olisi riippuvainen vain hermojeni oikuista.»

Miksi Birger kiusasi häntä noin? Marjatta työnsi ranteensa kultarenkaalla leikkivään kämmeneen, ja pitkät sormet tarttuivat lujasti saaliiseensa, mutta Birger taipui vain vielä lähemmäksi kumartunutta päätä ja odotti. Hän aikoi antaa Marjatan kulkea itsevalitsemansa tien päähän saakka. Hän vain odotti.

Ja Marjatan ajatus lamaantui. Jos Birger olisi puhunut, olisi hänellä ollut tuhat vastausta valmiina. Hän olisi silloin saanut itsensäkin vakuutetuksi. Mutta ei hän voinut todistaa mitään miehelle, joka vain piti kiinni hänen ranteestaan ja odotti —

Äkkiä Marjatasta tuntui kaikki niin turhalta. Tuo äänetön odotus puhui selvääkin selvempää kieltä: Sinun hetkesi lyö, Marjatta, jos ei nyt, niin minuutin päästä, jos ei tänään, niin huomenna, ei sen tähden, että minä, Birger Valli, niin tahdon, vaan sen tähden, että koko sinun sydämesi sitä halajaa, sen tähden, että se on ollut määrätty aikojen alusta.

Marjatan mielessä välähti, että ehkä tämä on se, mitä sanotaan kohtaloksi, ja yli-inhimillinen jännitys laukesi. Niinhän oli määrätty, eihän se hänestä riip-punut. Kiitos, Jumala.

Mikä lepo ja ihanuus oli antaa vapaan kätensä hii-piä pitkin karkeaa sotilastakkia ylös kaulalle ja painaa pakottava otsansa tuolle olkapäälle, joka oli kut-sunut sitä jo niin kauan.

Birgerin kädet sulkeutuivat hellävaroen Marjatan ympärille, ja hänenkin sielunsa huoahhti: Jumalan kii-tos!

Mutta äänettömyys vaati vielä jotakin, ja Marjatta käänsi rohkeasti päänsä ylöspäin uteliaana odottaen. Kivikova käsivarsi nosti hänet maasta, toinen taittoi hänen päänsä taaksepäin, ahnaat huulet sulkiivat hehkuunsa hänen suunsa, ja suudelmia pureutui huumaten hänen huulilleen, poskilleen, kaulalleen.

Oh, Marjatta ei pitänyt siitä. Ei noin saa suudella. Hän koetti irtaantua, koetti jäykistyä, koetti puhua, mutta ei ehtinyt, ei jaksanut ja kohta ei halunnutkaan.

Ei tämä ollut syreenejä ja satakielen laulua. Villi humala nousi hänelle päähän. Tätähän, tätähän, tätähän Marjatta oli odottanut ja toivottomana toivonut koko elämänsä. Tätä ajatuksetonta onnea, tätä ehdottomaa, pyörryttävää yksinkertaisuutta. Saada koskea, silittää, suudella tuota poskea, saada upottaa sormensa tuohon tiheään, liukkaaseen tukkaan ja pörröttää tuntemattomiin sen pikkumainen järjestys, kuljettaa huuliansa pitkin korkeita kulmakarvoja, tunkea kasvonsa lämpimän leuan alle. Oh! Olla ilman epäilyksiä ja vaatimuksia, olla ilman itseään, olla Birgerin oma. Eikö hän ollut tätä odottanut, ja eikö hän ollut aina tietänyt sen tulevan?

Birgerin silmät himmenivät hämmästyksestä. Oliko hän nyt saanut Marjatan? Oliko se totta?

He seisoivat sylikkäin, suu suuta vastaan, ja koetivat uskoa tätä käsittämätöntä — että he olivat Marjatta ja Birger, ja että heidän rakkautensa oli niin peiloittavan suuri. He eivät tunteneet toisiaan eivätkä itseään.

Marjatta ei tiedä, ei mitenkään muista, mihin nuo minuutit lensivät.

Sitten Birgerin piti lähteä, vaikka Marjatta rukoi-li häneltä vielä muutamia sekunteja. Marjatta pelkäsi sitä, mitä nyt seuraisi. Palatsiko järki ja kaikki se entinen? Mahdotonta. Tämähän oli se suuri juhlapäivä.

Birger pysähtyi vielä ovensuuhun painaakseen silmäänsä unikuvan. Marjatta ojensi yhä käsiään kasvot tukanrajaa myöten hehkuvina, suu avoimena ja katse leiskuvan sinisenä.

Se oli hänen Marjattansa.

Birger muisti jotakin, otti pöydältä sormuksen ja painoi sen Marjatan sormeen. Marjatta katseli korua onnellisesti hymyillen.

»Niinkö varma sinä olitkin jo aamulla? Minunhan olisi silloin pitänyt kulkea sormus laukussani jo kym-

menen vuotta.»

»Nyt olemme siis purjehtineet satamaan, kuten Greeta äsken toivotti.» Birger ivasi omaa liikutustaan. Hänen olisi tehnyt mieli laskeutua polvilleen ja suudella maata valkean, vapisevan jalan alla.

*

Marjatta hymyili vielä harjatessaan sekaista tukkaansa yölampun valossa. Kädet vapisivat ja veri pisteli vielä poskissa. Hän hymyili itselleen, Greetalle, joka oli tyhmä, Rainerille, joka oli ollut vain käsité, ja koko maailmalle. Ei, ei hän nyt ollut purjehtinut satamaan, päinvastoin.

Hän laski harjan syliinsä ja tuijotti tyhjiyteen. Hän läpikävi taas äskeisen yllätyksen kaikki vaiheet. Miksi hän oli ensiksi valehdellut itselleen ja Birgerille? Hänhän oli aina tarvinnut Birgeriä, ja oli kai se rakkautta. Hän oli aina janonnut hänen hyväilyään, ja sekin oli kai rakkautta. Miksi me etsimmekin nimiä kaikelle?

Hän heitti raskaan palmikkonsa olkapään yli ja kulki sängylleen. Ohimennen hän siveli tuttuja kirjariivejä kevein käsin. Kerran taas kai tulee hetki, jolloin hän tarvitsee niitä, ja mitä se on? hetki, jolloin

hän kaippaa työtään ja tovereitaan, ja mitä sekinkin on? Häntä puistatti.

Nauttien hän ojensi sitten väsymyksestä särkevät jäsenensä viileiden lakanoiden väliin. Käännähti kii-reesti sammuttamaan sähkön. Maire oli tulossa. Äiti oli nähtävästi mennyt suoraan levolle.

Maire kuunteli hiljaa. Oliko Marjatta nukkuvinaan?

»Marjatta!»

Ei vastausta.

Hän riisuutui pimeässä, mutta hänen sydämensä oli liian täysi. Hän hiipi Marjatan vuoteen luo ja löysi lettiä myöten hänen kasvonsa. Hänellä oli varaa olla jalomielinen. Marjatta tunsu viileän, pienen suudelman tulisella poskellaan.

»Etkö tänään ole onnellinen siitä, että olet tyttö?» hän kuiskasi.

Marjatta ei ollut tullut ajatelleeksi, mutta äkkiä oli hänen mielensä tulvillaan lämmintä kiitollisuutta jostakin oudosta rikkaudesta, minkä hän oli tänään löytänyt ja mille Maire oli antanut nimen.

Hän kietaisi nopeasti kätensä Mairen kaulaan.

»Olen, olen.» Mutta sitten hän työnsi tytön pois ja

hymyili pimeässä.

Oliko hän todella tänään oppinut niin paljon ja unohtanut niin paljon? Oliko saanut uuden vakauksen, uuden valheen, mille maailmansa rakensi?

Vai myönsikö hän itselleenkin saaneensa vain Birgerin, ja senkö tähden hän veti lakanan silmilleen ja rukoili sielunsa Jumalaa, ettei Hän koskaan avaisi hänen silmiään eikä koskaan antaisi pyhäpäivän loppua?
